

*0: EK
*1: 2005-2006
*2: 18
*3: WordXP
*4: 18de vergadering
*5: Dinsdag 14 februari 2006
*6: 13.30 uur
**

Voorzitter: Timmerman-Buck

Tegenwoordig zijn 67 leden, te weten:

Van de Beeten, Bemelmans-Videc, Van den Berg, Bierman-Beukema toe Water, Biermans, Broekers-Knol, Van den Broek-Laman Trip, Dees, Doek, Doesburg, Dölle, Van Driel, Dupuis, Eigeman, Engels, Essers, Franken, Van Gennip, De Graaf, Hamel, Hessing, Van Heukelum, Hoekzema, Ten Hoeve, Holdijk, Jurgens, Kalsbeek-Schimmelpenninck van der Oije, Ketting, Klink, Kox, Van der Lans, Van Leeuwen, Lemstra, Van der Linden, Linthorst, Maas-de Brouwer, Meindertsmas, Meulenbelt, Van Middelkoop, Nap-Borger, Noten, Van den Oosten, Pastoor, Platvoet, Pruijksma, Putters, Van Raak, Rabbinge, Rosenthal, Russell, Schouw, Schuurman, Slagter-Roukema, Swenker, Sylvester, Tan, Terpstra, Van Thijn, Timmerman-Buck, Wagemakers, Walsma, Werner, Westerveld, Witteman, Witteveen, Woldring en De Wolff,

en de heer Pechtold, minister voor Bestuurlijke Vernieuwing en Koninkrijksrelaties, de heer Rutte, staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, en mevrouw Van der Laan, staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap.

**

De **voorzitter**: Ik deel aan de Kamer mede dat zijn ingekomen berichten van verhindering van de leden:

Middel, wegens bezigheden elders;

Van Dalen-Schiphorst, Leijnse, Luijten, Schuyer, De Wolff en Vedder-Wubben, wegens ziekte.

**

Deze berichten worden voor kennisgeving aangenomen.

De **voorzitter**: De ingekomen stukken staan op een lijst die in de zaal ter inzage ligt. Op die lijst heb ik voorstellen gedaan over de wijze van behandeling. Als aan het einde van de vergadering daartegen geen bezwaren zijn

ingekomen, neem ik aan dat de Kamer zich met de voorstellen heeft verenigd.

**

(Deze lijst is, met de lijst van besluiten, opgenomen aan het einde van deze editie.)

De **voorzitter**: Ik deel aan de Kamer mede dat voorgenomen beslissingen omtrent een ter instemming aangeboden JBZ-besluit tijdens deze vergadering in de zaal ter inzage gelegd worden, conform het voorstel van de bijzondere commissie voor de JBZ-Raad. De details omtrent dit besluit en het advies van de bijzondere commissie voor de JBZ-Raad worden als bijlage bij deze Handelingen opgenomen. Als aan het einde van de vergadering geen bezwaren zijn ingekomen, neem ik aan dat de Kamer heeft besloten conform dit advies.

**

(De bijlage is opgenomen aan het eind van deze editie.)<1>

*B

!Stemmingen!

Aan de orde zijn de **stemmingen** over moties, ingediend bij **het debat over arbeidsmarkt en onderwijs**, te weten:
- de motie-Van Driel c.s. inzake een prikkel voor jongeren zonder werk en zonder startkwalificatie door verlenging van een leer-werkplicht (30300-XV, C);
- de motie-Klink c.s. inzake het inkomensafhankelijk maken van de arbeidskorting als instrument om arbeidsparticipatie te bevorderen (30300-XV, D).

(Zie vergadering van 7 februari 2006.)

De **voorzitter**: Ik heet de staatssecretaris van Onderwijs van harte welkom.

Ik geef gelegenheid tot het afleggen van stemverklaringen vooraf met betrekking tot de motie-Van Driel c.s. (30300-XV, C).

**

Mevrouw **Swenker** (VVD): Voorzitter. Over de sluitende aanpak van jongeren tot 23 jaar heeft de staatssecretaris in zijn antwoord vorige week gezegd dat hij bezig is, te bezien of de leer-werkplicht zou moeten worden verlengd tot 23 jaar. Dat betekent dat deze motie voor de VVD-fractie in feite overbodig is. Onze fractie wacht rustig af hoe een dergelijke maatregel aan de overkant wordt ontvangen en wat er vervolgens mee gebeurt.

De heer **Ten Hoeve** (OSF): Voorzitter. Ik spreek ook voor de fractie van D66. Wij zijn ons bewust dat de problemen juist in de leeftijdsgroep van 18 tot 23 jaar heel erg groot zijn, dat dit zeker in de grote steden het geval is en dat daar iets aan moet gebeuren. Er moet naar wegen worden gezocht om daar ook op een verantwoorde manier iets aan te doen. Dat betekent dat wij voor de motie zullen stemmen, maar wel uitdrukkelijk met de opmerking dat dit voor ons niet de betekenis heeft dat iedereen nu zomaar in zijn kraag gepakt kan worden. Als iemand een beroep doet op gemeenschapsmiddelen, dan mag je daar wat aan doen. Als iemand de fout in gaat, dan mag je daar eveneens wat aan doen. Als iemand echter in geen van beide categorieën valt, dient uiterste voorzichtigheid betracht te worden. Wij zijn een vrij land en iedereen mag hier ook vrij wezen.

In stemming komt de motie-Van Driel c.s. (30300-XV, C).

De **voorzitter**: Ik constateer dat de aanwezige leden van de VVD-fractie tegen deze motie hebben gestemd en die van de overige fracties ervoor, zodat zij is aangenomen.

Ik geef gelegenheid tot het afleggen van stemverklaringen vooraf met betrekking tot de motie-Klink c.s. (30300-XV, D).

**

Mevrouw **Swenker** (VVD): Voorzitter. Vorige week ontstond er een korte discussie over het al dan niet bestaan van de armoedeval. Over het algemeen bepalen inkomensafhankelijke regelingen zoals de huursubsidie of kwijtschelding bij de gemeente het niveau voor bepaalde groepen. Als hun inkomen gaat stijgen, hebben zij toch last van een armoedeval. De heer Thissen beweert dat mensen zich niet laten weerhouden door dit probleem. Kennelijk vindt hij dat er nog wel iets bij kan bij deze armoedeval. Het is heel simpel. De VVD-fractie is van oordeel dat een inkomensafhankelijke arbeidskorting zeker bij mensen aan de onderkant van de samenleving kan bijdragen tot verhoging van een armoedeval. Daarvoor hebben wij geen onderzoek nodig.

De heer **Kox** (SP): Voorzitter. Naar de mening van mijn fractie is deze motie een tastbaar resultaat van een goed debat dat wij vorige week hier gevoerd hebben. Waar aanvankelijk de meningen uiteen leken te lopen, werd uiteindelijk toch overeenstemming bereikt: het zou goed zijn om te onderzoeken of een inkomensafhankelijke arbeidskorting een instrument zou kunnen zijn om de participatie van bepaalde mensen te bevorderen. Mijn fractie zal dan ook vol overtuiging voor dit goede voorstel vanuit de Eerste Kamer stemmen.

In stemming komt de motie-Klink c.s. (30300-XV, D).

De **voorzitter**: Ik constateer dat de aanwezige leden van de VVD-fractie tegen deze motie hebben gestemd en die van de overige fracties ervoor, zodat zij is aangenomen.

**

!Stemmingen!

Aan de orde zijn de **stemmingen** in verband met de **planologische kernbeslissing Nota Mobiliteit (29644)**.

(Zie commissievergadering van 7 februari 2006.)

In stemming komt de planologische kernbeslissing Nota Mobiliteit (29644).

De **voorzitter**: Ik constateer dat de planologische kernbeslissing Nota Mobiliteit met algemene stemmen is goedgekeurd.

De aanwezige leden van de fractie van de SP wordt conform artikel 121 van het Reglement van orde aantekening verleend, dat zij geacht willen worden zich niet met de planologische kernbeslissing Nota Mobiliteit te hebben kunnen verenigen.

**

*B

!Diverse wetsvoorstellen!

Aan de orde is de behandeling van:

- het wetsvoorstel **Goedkeuring en uitvoering van het op 22 juni 2001 te Boedapest tot stand gekomen Verdrag van Boedapest inzake de overeenkomst voor het vervoer van goederen over de binnenwateren (CMNI) (Trb. 2001, 124) (Wet internationaal goederenvervoer over de binnenwateren) (29943);**

- het wetsvoorstel **Uitvoering van het op 19 oktober 1996 te 's-Gravenhage tot stand gekomen verdrag inzake de bevoegdheid, het toepasselijke recht, de erkenning, de tenuitvoerlegging en de samenwerking op het gebied van ouderlijke verantwoordelijkheid en maatregelen ter bescherming van kinderen alsmede van de verordening (EG) nr. 2201/2003 van de Raad van de Europese Unie van 27 november 2003 betreffende de bevoegdheid en de erkenning van beslissingen in huwelijkszaken en inzake de ouderlijke verantwoordelijkheid, en tot intrekking van Verordening (EG) nr. 1347/2000 (PbEU L 338), en wijziging van het Burgerlijk Wetboek, het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering en de Uitvoeringswet EG-executieverordening (Uitvoeringswet internationale kinderbescherming) (29980);**

- het wetsvoorstel **Goedkeuring van het op 19 oktober 1996 te 's-Gravenhage tot stand gekomen verdrag inzake de bevoegdheid, het toepasselijke recht, de erkenning, de tenuitvoerlegging en de**

samenwerking op het gebied van de ouderlijke verantwoordelijkheid en maatregelen ter bescherming van kinderen (Trb. 1997, 299) (29981, R1782);
- het wetsvoorstel Wijziging van de Wet educatie en beroepsonderwijs in verband met de voorschriften inzake educatie, splitsing van instellingen en vaststelling ondergrens aan de bekostiging deeltijdse beroepsopleidingen (30170);
- het wetsvoorstel Wijziging van de Rijksdriehoofwet 1995 ter implementatie van de richtlijn inzake handhaving van intellectuele-eigendomsrechten (Wijziging Rijksdriehoofwet 1995 in verband met implementatie richtlijn handhaving intellectuele-eigendomsrechten) (30222, R1797).

Deze wetsvoorstellen worden zonder beraadslaging en zonder stemming aangenomen.

De vergadering wordt enkele ogenblikken geschorst.

*B

!Koninkrijksrelaties!

Aan de orde is de behandeling van:

- het wetsvoorstel Vaststelling van de begrotingsstaat van Koninkrijksrelaties (IV) voor het jaar 2006 (30300-IV).

De beraadslaging wordt geopend.

Mevrouw **Linthorst** (PvdA): Voorzitter, dank u wel, of zoals men op de Antillen zegt: Masha Danki.

Tweeëneenhalve week geleden vonden op de Antillen verkiezingen plaats voor de Staten. In de berichtgeving rondom deze verkiezingen meldde de media dat dit de laatste verkiezingen voor het Antilliaanse parlement zouden zijn. Medio 2007 komen er nieuwe staatkundige verhoudingen, waarbij, nog steeds volgens de media, Curaçao en Sint Maarten de status van land binnen het Koninkrijk krijgen en de overige eilanden (Saba, Bonaire en Sint Eustatius) de status van Koninkrijkseiland.

Mijn fractie vindt dit opmerkelijk. Het aangaan van nieuwe staatkundige verhoudingen vergt een wijziging van het Statuut. En het Statuut kan alleen door alle landen van het Koninkrijk gezamenlijk worden gewijzigd. Voor zover wij weten, heeft er over deze kwestie nog geen debat plaatsgevonden in het Nederlandse parlement. Toch wordt er in de pers, maar ook op de Antillen, van uitgegaan dat het een uitgemaakte zaak is, hoe de toekomstige verhoudingen er uit zullen zien. Dat vraagt om enige toelichting van de minister. Heeft de minister zelf ook een duidelijk beeld van de gewenste toekomstige staatkundige verhoudingen? En zo ja, hoe zien die er, wat hem betreft,

uit? Is hier een kabinetsstandpunt over bepaald? Wanneer wordt het parlement bij deze discussie betrokken?

De onduidelijkheid beperkt zich niet tot de toekomstige staatkundige verhoudingen. Ook over de vraag onder welke voorwaarden de nieuwe verhoudingen hun beslag zullen kunnen krijgen, bestaan, laten wij zeggen op zijn minst verschillende beelden. Het is evident dat er iets zal moeten gebeuren aan de schulden van de Antillen en de afzonderlijke eilanden. De Antillen als land hebben een schuld van 2,5 mld., Curaçao heeft daarbovenop zelf nog een schuld van 1 mld. Het is glashelder dat dit geen basis biedt om zelfstandig verder te gaan.

Ook over de vraag hoe die schuld gesaneerd moet worden, heeft in het parlement nog geen debat plaatsgevonden. Duidelijk is wel dat op de Antillen de overtuiging heeft postgevat dat de schuld door Nederland wordt overgenomen. En dan bedoelt men niet een overname om de schuld tegen een lagere rente te herfinancieren. Nee, er wordt bedoeld dat Nederland de schuld overneemt in de zin dat Nederland de schuld ook gaat betalen. Sterker nog, men is ervan overtuigd dat dit door Nederland op de rondetafelconferentie in november ook is toegezegd. Wij zouden graag van de minister horen hoe het nu werkelijk zit en wat -- als de Antilliaanse opvatting onjuist is -- de minister gaat doen om dit misverstand uit de weg te ruimen. Niet onbelangrijk: wat staat de minister dan wel voor ogen?

Mijn fractie wil het leeuwendeel van deze begrotingsbehandeling, die in dit huis toch vaak het karakter heeft van een beleidsdebat, wijden aan de vraag wat Nederland nu eigenlijk met de Antillen wil. In tegenstelling tot de eilanden is deze vraag in Nederland niet bij referendum aan de bevolking voorgelegd. Wij kunnen ons dat ook wel voorstellen. De kans is groot dat de bevolking aan zou geven van de Antillen af te willen. Dat zou geen recht doen aan de historische verbondenheid en verantwoordelijkheid die Nederland met en voor de Antillen heeft. Maar het feit dat er in Nederland geen referendum plaatsvindt, wil natuurlijk niet zeggen dat er geen debat zou moeten plaatsvinden. Wij nemen tenminste aan dat de uitspraak van het kabinet dat de Nederlandse regering de uitslagen van de referenda zal respecteren, niet inhoudt dat Nederland zelf geen opvatting heeft en zich beperkt tot een simpel "u vraagt, wij draaien". Want een dergelijke houding zou óók geen recht doen aan de historische verantwoordelijkheid en verbondenheid. Tijd dus voor een wat diepergravend debat over de vraag hoe Nederland de toekomst van de Antillen ziet. De voorstellen zoals die er nu liggen zijn daarbij natuurlijk van belang. Zien wij het echt als een realistische optie dat Sint Maarten, met 32.000 inwoners (dat is in bevolkingsomvang vergelijkbaar met een gemeente als Bussum of Sneek) een zelfstandig land wordt? En zo ja, wat betekent dat dan voor de taken van het Koninkrijk? En wat houdt een "Koninkrijkseiland" eigenlijk in? Het zijn belangrijke vragen. De vragen die daaronder liggen zijn volgens mijn fractie echter veel wezenlijker. Wat betekent het feit dat wij één Koninkrijk vormen en welke waarde hechten wij daaraan, zowel hier als op de Antillen en Aruba? Bieden de staatkundige vernieuwingen ook een

oplossing voor de problemen die er binnen het Koninkrijk zijn?

Laten wij beginnen met de eerste vraag. Wat houdt het feit dat wij met de Antillen en Aruba één Koninkrijk vormen in de praktijk in? In hoeverre voelen wij ons verantwoordelijk voor elkaar en ervaren wij lotsverbondenheid? Welke invulling is er de afgelopen vijftig jaar aan het begrip "Koninkrijk" gegeven en welke invulling vinden wij dat er de komende vijftig jaar aan gegeven zou moeten worden? Dat zijn de vragen waar de discussie over zou moeten gaan.

Begin januari vond het Contactplan Nederlandse Antillen en Aruba plaats op Curaçao en Aruba. Uiteraard is toen ook gesproken over de gewenste nieuwe staatkundige verhoudingen. Daarbij viel vooral op dat de eilanden eigenlijk zo snel mogelijk van elkaar af willen. Zij kiezen weliswaar voor een toekomst binnen het Koninkrijk, maar zij kiezen niet voor elkaar. Over de vraag wat de gewenste nieuwe staatkundige verhoudingen betekenen voor de taken en bevoegdheden van het Koninkrijk lijkt nauwelijks te zijn nagedacht. De overheersende houding wordt nog het beste omschreven met: ieder voor zich en Nederland voor ons allen. Kortom, het Koninkrijksgevoel is op dit moment niet erg sterk ontwikkeld op de Antillen.

Hetzelfde geldt echter voor Nederland. Het besef dat wij onderdeel vormen van één Koninkrijk leeft nauwelijks. Aan beide zijden van de Oceaan worden het Koninkrijk en de consequenties daarvan gebruikt al naar gelang het ons uitkomt. Als de Nederlandse regering een toelatingsbeleid wil invoeren voor Antilliaanse jongeren, is het Antilliaanse huis te klein want er wordt onderscheid gemaakt tussen rijksgenoten. Als 45% van de Curaçaose jongeren het onderwijs voortijdig verlaat, is het Nederlandse huis echter vreemd genoeg niet te klein. Het is immers een interne Curaçaose aangelegenheid. En wat te denken van het feit dat de Antillen voor de zorgverzekering geldt als buitenland en dan ook nog een niet-verdragsland? Hoezo is er een Koninkrijk? Als het Koninkrijk echt zou leven, zouden wij ons moeten schamen voor de armoede op de Antillen en in mindere mate op Aruba. Er zijn situaties op de Antillen, bijvoorbeeld op het gebied huisvesting, die kunnen worden verwacht in een ontwikkelingsland, maar die in een land dat tot het Koninkrijk der Nederlanden behoort niet zouden mogen voorkomen.

Eén van de grootste problemen in het debat over de Antillen is dat wordt uitgegaan van een fictie, namelijk de fictie van een Koninkrijk dat bestaat uit gelijkwaardige partners. Dat is natuurlijk niet het geval. Er bestaan grote verschillen in welvaart en perspectief die ertoe leiden dat bezitters van een Nederlands paspoort die in Nederland geboren en getogen zijn aanmerkelijk betere toekomstmogelijkheden hebben dan bezitters van een Nederlands paspoort op de Antillen. Die verschillen worden verklaard. Er wordt gesteld dat het de eigen verantwoordelijkheid van de Antilliaanse regering is. Zij worden soms goedgepraat door te stellen dat er een aanzuigende werking voor inwoners van anderen landen in de regio ontstaat als het Nederlandse welvaartsniveau ook op de Antillen van toepassing wordt verklaard. De vragen

of wij dergelijke verschillen binnen één Koninkrijk wenselijk vinden en welke consequenties het heeft als mensen uit één Koninkrijk verschillend behandeld worden al naar gelang de plek binnen het Koninkrijk waar zij zich op dat moment bevinden, worden niet beantwoord.

In de praktijk van alledag wordt daarentegen allang gereageerd op bestaande verschillen, want Antilliaanse jongeren komen in groten getale naar Nederland. Deze migratie is uitermate onwenselijk. De situatie is niet goed voor de jongeren zelf, want zij zijn vaak voltrekt onvoldoende toegerust om zich in de Nederlandse samenleving staande te kunnen houden. Zij is niet goed voor de Nederlandse samenleving, want kansarme jongeren komen relatief vaak in of zelfs buiten de marge van de samenleving terecht. Daarnaast is deze migratie niet goed voor de Antilliaanse samenleving, want geen enkele samenleving kan het zich permitteren dat een substantieel deel van haar jongeren naar elders vertrekt. Wij kunnen daar met grof geschut tegen optreden, zoals door het instellen van een toelatingsregeling. Het zou natuurlijk veel effectiever zijn als de perspectieven op de Antillen zelf dusdanig zouden zijn dat de jongeren geen reden hebben om hier naartoe te komen. De minister weet ook wel dat de Antilliaanse jongeren hier niet naartoe komen omdat het hier zo lekker koud is.

Ik kom bij de tweede vraag, namelijk of de voorgestelde staatkundige vernieuwingen een oplossing bieden voor de problemen van de eilanden en van Nederland. Op het eerste gezicht zou men kunnen zeggen dat dit het geval is. De situatie op Aruba, dat al twintig jaar een min of meer onafhankelijke positie binnen het Koninkrijk inneemt, is aanmerkelijk beter dan die op de andere eilanden. De economische groei is groter, het inkomen per hoofd van de bevolking is hoger en de werkloosheid is lager. De gedachte is dat de andere eilanden ook tot deze prestaties moeten kunnen komen als zij in een gezonde startpositie worden gebracht. Er is echter, gezien de achtergrond van de cijfers, ook voor wat betreft Aruba reden tot zorg. De economische ontwikkeling is niet alleen erg eenzijdig -- zij is met name gericht op Amerikaans toerisme -- maar ook onevenwichtig. De economische ontwikkeling komt vooral ten goede aan de grote investeerders en veel minder aan de bevolking. De groei in werkgelegenheid is nauwelijks op te vangen met eigen inwoners. Nu al is 40% van de inwoners van Aruba van niet-Arubaanse afkomst. Dat legt een zware druk op collectieve voorzieningen, zoals het onderwijs. Er is daarnaast heel weinig aandacht voor het milieu. Aruba loopt het risico dat het zichzelf uitwoont.

De grootste zorg betreft de overheidsfinanciën. Aruba heeft een schuld van ruim 800 mln. en deze schuld neemt toe, overigens met medeweten van de Nederlandse overheid. Kennelijk leidt een status aparte niet automatisch of zelfs op termijn tot het opstellen van een sluitende overheidsbegroting. Dit is echter wel de vooronderstelling bij de hele discussie over de nieuwe staatkundige verhoudingen. Een Nederlandse gemeente met de omvang van Curaçao of Aruba met een schuld was allang onder curatele gesteld. Voor de overzeese gebieden ligt dat kennelijk anders. Hoewel Curaçao gebukt gaat onder een enorme schuld -- alleen al de rentelasten beslaan 11% van

de uitgaven -- en sommige basale voorzieningen niet op orde zijn, wordt dit beschouwd als een interne Curaçaose aangelegenheid waar Nederland zich niet mee moet bemoeien. Voor Aruba geldt dat nog sterker. Ik wijs erop het gaat om eilanden met respectievelijk 150.000 en 100.000 inwoners en respectievelijke schulden van 1 mld. en 800 mln.

Naar het oordeel van mijn fractie leveren de nieuwe staatkundige verhoudingen dus niet automatisch een duurzame oplossing voor de financiële problematiek. Hetzelfde geldt voor de sociale problematiek, zowel hier als op de Antillen en Aruba. Tijdens het Contactplan van begin januari heeft de Nederlandse delegatie onder meer projecten bezocht in het kader van de sociale vormingsplicht. Dat waren confronterende bezoeken. Veel jongeren, zo werd ons duidelijk, groeien op met weinig tot geen binding. Er is nooit geïnvesteerd in hun zelfbeeld of hun zelfvertrouwen. Met name om die reden, meer nog dan om financiële redenen, zijn de verlokkingen van de drugs wereld groot, want die zorgen ervoor dat je ergens bij hoort. Sommige meisjes zoeken hun behoefte aan binding in tienerzwangerschappen. De projecten in het kader van de sociale vormingsplicht lijken bij deze jongeren aan te slaan. Er is dus alle reden om deze projecten voluit te steunen. Deze richten zich immers op de jongeren die naar Nederland komen. De nu toegezegde gelden zijn voldoende voor twee jaar. Is de minister bereid aanvullende financiering ter beschikking te stellen als het project een succes is?

Wij kunnen ons overigens enige terughoudendheid bij het ter beschikking stellen van gelden voorstellen. Regelmatig bestaat de twijfel of het geld ook daadwerkelijk terecht komt waar het nodig is en niet verdwijnt in de verkeerde zakken. Ik noem twee voorbeelden. Een door de vorige minister gevraagde quick scan over de armoedeproblematiek op de Antillen, die naar het oordeel van het parlement niet langer dan twee maanden zou mogen duren, is uitgegroeid tot een onderzoek dat inmiddels al twee jaar duurt en 2,6 mln. kost. Dit bedrag komt vooral ten goede aan de vele consultants die zich op Curaçao hebben gevestigd. Een tweede voorbeeld is dat er hardnekkige verhalen gaan over de zelfverrijking van Antilliaanse politici die wachtgeld op wachtgeld stapelen. Het kan zijn dat deze verhalen niet kloppen. Dan moeten zij de wereld uit. Als zij wel kloppen, moeten de misstanden worden aangepakt. Dat vraagt om meer dan de nu voorgestelde nieuwe staatkundige verhoudingen.

Hetzelfde geldt voor de problemen die zich in Nederland voordoen. Terwijl een Nederlandse delegatie van parlementariërs op de Antillen vertoefde, vond in Kaatsheuvel een door de gemeente Rotterdam georganiseerde conferentie over de Antillianenproblematiek in Nederland plaats. De problemen zijn groot. Zij betreffen kansarme jongeren die te weinig bagage hebben om in Nederland een bestaan op te bouwen. Zij komen in Nederland vaak terecht in te kleine woningen, waardoor zij vaak op de straat zijn aangewezen. Zij beginnen hier vaak al met schulden, waardoor het aantrekkelijk is om op een snelle manier geld te verdienen. Daarnaast zijn zij op zoek naar netwerken om

bij te horen. Als zij die niet vinden, zoeken zij andere, sociaal minder wenselijke, uitingsvormen. Er is geen enkele aanwijzing dat die problemen zullen verminderen door de voorgestelde nieuwe staatkundige verhoudingen.

Mijn fractie heeft zich afgevraagd waarom Nederland zich in de discussie over de nieuwe staatkundige verhoudingen zo buitengewoon terughoudend opstelt. Wij denken dat daar een aantal redenen voor is aan te voeren. Op de eerste plaats is er een financiële overweging. Als wij de Antillen echt zien als onderdeel van het Koninkrijk der Nederlanden, zoals Zeeland en de Waddeneilanden dat zijn, moeten wij er ook voor zorgen dat de perspectieven op de Antillen niet fundamenteel slechter zijn dan die in Nederland. Dat betekent dat wij (fors) moeten investeren in met name onderwijs en werkgelegenheid. Er zijn berekeningen gemaakt dat dit neer zou komen op een bijdrage aan de Antillen die zes tot zeven keer zo hoog is als nu het geval is. De politieke animo daarvoor is natuurlijk niet zo groot. In de tweede plaats is er weinig vertrouwen in de bestuurskracht op de Antillen. De terughoudendheid om (veel) geld in de Antillen te stoppen wordt gevoed door (op zijn minst de verhalen van) tekortschietend bestuur, het gevoel dat het een bodemloze put is. Maar de belangrijkste reden is misschien wel de angst om van neokolonialisme te worden beticht. Wie zijn wij om de Antillen voor te schrijven wat ze moeten doen?

Een bescheiden opstelling, je niet met andermans zaken bemoeien, is op het eerste gezicht een te waarden benadering. Maar deze benadering is niet zonder risico's. Terughoudendheid kan gemakkelijk een dekmantel worden voor ongeïnteresseerdheid: ze zoeken het maar uit. Op andere terreinen, bijvoorbeeld op het terrein van de integratie van minderheden en de jeugdzorg, zijn wij door schade en schande tot het inzicht gekomen dat terughoudendheid zijn grenzen heeft. Je moet soms durven zeggen "waar het op staat", ook als dat leidt tot bemoeizorg. Dat inzicht zou wat mijn fractie betreft ook op dit dossier wat scherper naar voren mogen komen.

Bij de voorbereiding van dit beleidsdebat ben ik gestuit op de nodige scepsis: de Antillen zouden een onoplosbaar probleem vormen. "Er was al zo vaak" ..., "het lukt toch nooit" ..., etc. Wij kunnen ons die scepsis wel voorstellen. De discussie loopt al zo lang en er is tot nu toe zo weinig concrete vooruitgang geboekt. Maar die scepsis mag geen leidraad voor het politiek handelen zijn. Politici die een onderwerp als onoplosbaar beoordelen moeten volgens mijn fractie een ander vak kiezen.

Want natuurlijk is er een andere oplossing mogelijk dan het nu al jaren durende "pappen en nathouden". Maar dan moeten wij ophouden met het versluieren van zaken en zeggen waar het op staat. Daar is het nu bij uitstek het moment voor. De wens om tot nieuwe staatkundige verhoudingen te komen leidt er onvermijdelijk toe dat het Statuut gewijzigd moet worden. Daarbij hoort ook de Nederlandse regering aan te geven hoe wat haar betreft de toekomstige verhoudingen er uit moeten zien.

De minister van Justitie, de heer Donner, heeft daar in januari een interessante aanzet toe gegeven. In een lezing voor de Universiteit van de Nederlandse Antillen

betoogde de minister dat de toenemende globalisering twee gevolgen heeft die nauw met elkaar samenhangen. Nationale staten hebben onvoldoende greep op de internationale ontwikkelingen. Zij verliezen macht en moeten het verlies aan sturing compenseren door samenwerking en integratie binnen verbanden van staten, zoals de EU. Tegelijkertijd hebben diezelfde maatschappelijke ontwikkelingen tot gevolg dat mensen politiek en sociaal houvast zoeken in hun directe omgeving, dus enerzijds opgaan in een groter geheel om adequaat tegenwicht te kunnen bieden aan ontwikkelingen die de mogelijkheden van staten te boven gaan en anderzijds bestuurlijke decentralisatie. Volgens Donner is dat laatste alleen mogelijk als de noodzakelijke samenwerking en integratie op orde zijn.

Interessant is dat Donner dit vervolgens afzet tegen de discussie over de nieuwe staatkundige verhoudingen. Zijn conclusie is dat een grotere bestuurlijke autonomie voor de eilanden alleen maar kan als tegelijkertijd de rol van het Koninkrijk groter wordt. Hij noemt dan met name de terreinen rechtshandhaving en rechtspleging. Ik citeer: "schaalverkleining en verdergaande desintegratie in de vorm van hoven per eilandsgebied zijn niet verenigbaar met de eisen van een goede rechtspleging; nu niet en ook niet in het kader van andere staatkundige verhoudingen".

Dat is duidelijke taal. Het staat in schril contrast tot de uitspraken van de minister die in eerste instantie voor de Koninkrijksrelaties verantwoordelijk is. Deze minister antwoordde op vragen van de Tweede Kamer dat een hof van justitie op Aruba voor hem "geen prioriteit" is. Wat betekent dat? Ziet de minister op termijn dan wel mogelijkheden? En hoe verhoudt deze uitspraak zich tot de opvatting van de minister van Justitie?

Meer in het algemeen vindt mijn fractie dat de minister nogal vaag is in zijn uitspraken. De regering zal de uitslagen van de referenda "respecteren", Nederland zal "een oplossing bieden" voor de schuldenproblematiek. Het zijn uitspraken waar je alle kanten mee op kunt en die geen éénduidige richting geven aan het debat. Dat zou de regering wat mijn fractie betreft nu juist wel moeten doen: leiding geven aan het debat. Wij zullen een aanzet geven om de minister daarbij te helpen.

Volgens mijn fractie moet er nu een duidelijke keuze gemaakt worden. Of wij gaan nu eindelijk inhoud geven aan het begrip Koninkrijk óf wel wij heffen het Koninkrijk op. Wij kiezen uitdrukkelijk voor het eerste. Dat betekent dat wij fors investeren, niet alleen in de rechtshandhaving en rechtspleging, maar ook in onderwijs, huisvesting en werkgelegenheid. Dat kost wat, inderdaad. Maar bij deze kosten moeten twee kanttekeningen geplaatst worden.

Ten eerste zou de regering zich volgens mijn fractie moeten realiseren dat de problematiek op de Antillen en de problemen in een aantal gemeenten in Nederland, zoals Rotterdam, Den Helder en Tilburg om er maar een paar te noemen, communicerende vaten zijn. De investeringskosten op de Antillen moeten dus bezien worden in het licht van de bedragen die deze gemeenten nu uitgeven om kansarme Antillianen op te vangen. Hoe meer perspectieven de Antillen zelf bieden, hoe minder

kansarme jongeren deze kant op komen. Het zou wel eens kunnen dat je uiteindelijk goedkoper uit bent als je daar stevig investeert. Mijn fractie is dus vóór een soort grotestedenbeleid voor de Antillen.

Belangrijker nog is de tweede kanttekening. Als wij vasthouden aan één Koninkrijk moeten wij ook erkennen dat de posities van de deelnemende partners niet gelijk zijn. Nederland is rijker en machtiger. Binnen één Koninkrijk schept dat verplichtingen. Maar verplichtingen zijn natuurlijk nooit eenzijdig. Tegenover grotere investeringen in de eilanden hoort wat mijn fractie betreft te staan dat de eilanden meer toezicht en controle accepteren, onder meer op de terreinen van de integriteit van bestuur, de financiën en de rechtshandhaving.

Wij realiseren ons dat de kans bestaat dat één of meer van de eilanden dit niet zullen willen. Dan kan de uiterste consequentie zijn dat een of meer eilanden het Koninkrijk verlaten. Nederland moet daarmee dan uiteraard akkoord gaan. Het Koninkrijk is geen vrijblijvende aangelegenheid. Natuurlijk moeten er dan voorwaarden gecreëerd worden waaronder die zelfstandigheid enige kans van slagen heeft: de schuldpositie moet hanteerbaar zijn en de eilanden worden nog een aantal jaren financieel ondersteund. Maar daarmee is het dan ook klaar.

Wij zijn bereid een discussie over deze heldere keuzes aan te gaan. Wij roepen de minister op om dat ook te doen. Bij het voortzetten van het halfhartige beleid zoals dat tot nu toe gevoerd is, is niemand gebaat. Wij wachten niet alleen de antwoorden, maar ook de reactie van de minister op deze keuzes met belangstelling af.

*N

De heer **Lemstra** (CDA): Mevrouw de voorzitter. Wie oren heeft om te horen, die hore. Als de minister verstandig is -- ik ken hem als een verstandig man -- luistert hij vandaag bijzonder nauwgezet naar de uitspraken van de verschillende fracties in de Kamer. Ik heb namelijk het idee dat de reacties van de Kamer bijna allemaal unisono zullen zijn. Met andere woorden: minister, ga iets doen.

Ik ken de minister als een uitstekend onderhandelaar. Ik ken hem ook als iemand die ferme uitspraken niet schuwt. Wat let de minister om goed naar ons te luisteren? Hij is in staat en hij krijgt de gelegenheid om in zijn carrière staatsrecht te schrijven.

Nederland is een Koninkrijkspartner die ook zélf een visie op de toekomst van het Koninkrijk zal moeten hebben en niet steeds de bal op de helft van de eilanden moet leggen. Het respecteren van autonomie door Nederland zorgt voor een gedrag dat nogal doet denken aan een de-beste-stuurlui-staan-aan-wal-mentaliteit en een voortdurend wijzende vinger en verwijtende blik richting de Antillen. De Caribische Koninkrijkspartners serieus nemen betekent voor Nederland het formuleren van een eigen visie op de toekomst van het Koninkrijk. Het doel van de onderhandelingen -- wat wil Nederland bereiken? --

moet duidelijk zijn: anders kan er niet echt een debat ontstaan.

Niets is zo kenmerkend gebleken voor de correct ogende Nederlandse ideologie als conflictvermijding, via het zogenoemde poldermodel en meer in het bijzonder in de doorgevoerde vormen van medezeggenschap en gedogen. Dit "pappen-en-nathouden-model" bagatelliseert nadrukkelijk verschillen om ze acceptabel te maken en om tot overeenstemming te komen. Er is langzamerhand sprake van een bestuurlijk en politiek onvermogen om de specifieke problemen onder ogen te zien en op te lossen. Een sterker optreden is ons inziens op dit moment vereist. Vraagstukken kunnen slechts tot een duurzame oplossing worden gebracht door het debat, waarin de tegenstellingen voluit, in alle scherpte aan de orde worden gesteld. Dit voorkomt ook dat pas op een laat moment in het proces zou blijken waar de pijnpunten aan Nederlandse kant liggen, en dat het proces daardoor zou gaan stagneren. Ik begrijp het best, dit zal ongetwijfeld weerstand en onrust oproepen, maar het vermijden van deze confrontaties levert op termijn een veel breder en dieper misnoegen op. De problemen worden immers bijgevolg alleen maar groter en woekeren voort. En ik begrijp donders goed dat de minister onderhandelingsruimte nodig heeft, maar hij dient ook zelf standpunten in te brengen en niet alleen af te wachten waar de andere partij mee komt. Kan de minister zonder al zijn kruit te verschieten aangeven wat zijn uitgangspunten voor de onderhandelingen zijn? Hij is hier slim genoeg voor.

De Antillen wensen met een beroep op het Statuut de eigen belangen zelfstandig te behartigen, op voet van gelijkwaardigheid de gemeenschappelijke belangen van het Koninkrijk te verzorgen en wederkerig bijstand te verlenen. Er is meer dan eens, al dan niet in bedekte termen, gewezen op de onhoudbaarheid van de in dit verband gebruikte begrippen zelfstandigheid, gelijkwaardigheid, gemeenschappelijke belangen en wederkerigheid. Het Statuut verdoezelt de feitelijke situatie, het blijkt zo langzamerhand meer een façade van politieke correctheid te zijn geworden, waardoor het onderlinge verkeer tussen de landen van het Koninkrijk toch iets krampachtigs krijgt. Daarom is onzes inziens een meer duurzame oplossing alleen maar te bereiken met debatten waarin de tegenstellingen en de verschillen voluit, in alle scherpte aan de orde komen. De centrale vragen daarbij zijn: waartoe zijn wij in het Koninkrijk, wat is ons gemeenschappelijke doel en hoe bereiken wij dat? Moeten wij uitsluitend van Nederlandse waarden en normen uit blijven gaan of kunnen wij ook samen Koninkrijkswaarden ontwikkelen, normen en waarden die minimaal voldoen aan de eisen van bijvoorbeeld de Europese Unie of de Verenigde Naties? Het is toch geen schande dat er na 50 jaar Statuut een herijking nodig is, niet alleen van Antilliaanse, maar óók van Nederlandse zijde!

De gelijkwaardigheid van de partners kan ook gestalte krijgen door de wederzijdse rechten, maar ook de wederzijdse plichten zo volledig en helder mogelijk vast te leggen. Daarbij is de staatkundige structuur geen doel op zichzelf, maar hooguit een middel om meer specifieke doelen te realiseren. En deze specifieke doelen moeten wij samen formuleren, in een openhartige discussie.

Het is al gezegd, er zullen verantwoordelijkheden moeten worden verlegd naar het Koninkrijksniveau. Wij denken hierbij aan veiligheid, rechtspraak en financiën. Wanneer wij deze zaken op Koninkrijksniveau kunnen regelen en daarbij goed governance kunnen garanderen, zo mogelijk met sancties, dan zijn wij een flinke stap verder. Wij kunnen niet meer terug naar alleen het Statuut. Overigens, het heeft er alle schijn van dat dit Statuut voor een interim-fase geschreven is en dat het niet bedoeld kan zijn voor de 21ste eeuw. Wij hopen dat het de minister lukt, zoals hij in zijn brief van 30 januari jongstleden schrijft, om te bewerkstelligen dat bij de volgende rondetafelconferentie van volgende maand de nieuwe staatkundige structuur kan worden besproken en dat er criteria kunnen worden vastgesteld waaraan de constituties, de wetgeving en het overheidsapparaat moeten voldoen. Kan de minister nu reeds aangeven of deze conferentie doorgaat en wat zijn uitgangspunten hierbij zijn?

De kleine eilanden willen snel zaken doen, vooral Bonaire; misschien vormen zij wel de sleutel tot een nieuwe en meer vruchtbare relatie, dus begin maar met deze eilanden, zo zou ik zeggen. Maar tegelijkertijd zou mijn fractie de minister ervoor willen waarschuwen om niet té snel op een robuuste samenwerking tussen de eilanden aan te sturen, want voordat je het weet, heb je weer te maken met een extra bestuurslaag. Mijn fractie voelt meer voor een heldere opsplitsing van de huidige taken van het land over de eilanden. En als een eiland deze taken niet aankan, zou er met het bestuur van dat eiland besproken moeten worden, welke rol Nederland of het Koninkrijk hierbij zou kunnen spelen.

Voor de integratie van de Antillen in het grotere Europese verband dienen ook de nodige stappen te worden gezet. Voor de Nederlandse Antillen en Aruba is het van vitaal belang, wél te blijven participeren in de dynamiek van grensoverschrijdende relaties. Het is niet nodig om in één keer alle regelingen over te nemen; voor landen die de UPG-status krijgen, geldt immers een overgangstermijn. Ook hierbij is maatwerk geboden en ook bij dit dossier zou Nederland uitspraken kunnen en zo langzamerhand ook moeten doen.

Naar onze mening moeten wij ons ook afvragen of het regime van het Koninkrijk niet moet worden uitgebreid met waarborgen voor goed governance, goed bestuur dat ook het maatschappelijk welzijn omvat. Of stelt de autonome status voor sommige eilanden meer voor dan het herstel van de inmiddels zwaar ontregelde maatschappelijke orde? Wij pleiten in ieder geval om de mensen daar ter wille te zijn voor gezond financieel beheer, rechtshandhaving en deugdelijk bestuur.

Mevrouw Linthorst wees er ook al op dat de totale overheidsschuld van de Nederlandse Antillen momenteel ruim 2,2 mld. bedraagt, bijna 96% van het bbp. Dit is ruim boven het schuldplafond van 60% dat de EU hanteert. En als je dan ook nog bedenkt dat de grootste crediteuren het ambtenarenpensioenfondsen en de Sociale Verzekeringsbank zijn, dan doet dat je toch wel griezelen. De Antillen gaan ervan uit, al dan niet op grond van onduidelijke formuleringen in de slotverklaring van de rondetafelconferentie van december, dat Nederland hun

schuld zal kwijtschelden. Het zal duidelijk moeten worden dat schoon schip maken en saneren niet automatisch schuld kwijtschelden betekent, en zeker niet zonder voorwaarden. Voordat Nederland structureel bijspringt, moeten deze zaken verkend zijn en moet er aan een structurele en overtuigende herijking gewerkt worden.

Het is verheugend om in de brief van de minister van 30 januari jongstleden te kunnen lezen dat er gezamenlijke afspraken zullen worden gemaakt over een deugdelijk begrotingsbeleid, het op orde brengen van het financieel beheer, een effectief financieel toetsingskader, het voorkomen van het opbouwen van nieuwe schulden en het nakomen van internationale verplichtingen. Er zal aandacht worden besteed aan schuldsanering en Nederland zal een oplossing bieden voor de schuldenproblematiek. Dit zijn prima teksten, maar toch lijkt dit zowel in deze Kamer als aan de overkant twijfels op te roepen. Hoe krachtadig zullen wij hierbij kunnen optreden? Hoe ver zullen wij bij de rondetafelconferentie kunnen komen? Zal het resultaat ons het vertrouwen geven dat wij uiteindelijk tot een oplossing kunnen komen? Graag een openhartige reactie van de minister hierop.

Het zonder meer geheel of gedeeltelijk kwijtschelden van deze schulden is niet realistisch. De kern is op dit moment dat Nederland uitstraalt dat wij echte afspraken willen, niet alleen om de verhoudingen en de autonomie te herijken, maar vooral ook om de bevolking te helpen. Kan de minister al mededelen hoe ver de betreffende werkgroep is gevorderd met de financiële doorlichting?

Naar onze mening dient het proces van de rondetafelconferentie parallel te lopen met de verschillende sporen die nu gevolgd worden. Daarom is het van belang, het zij nogmaals gezegd, de Nederlandse zienswijze in een vroeg stadium naar voren te brengen. Anders lopen wij namelijk het risico dat bijvoorbeeld de financiën straks geregeld zijn en dat wij pas aan het einde onze eisen naar voren brengen, waardoor Nederland weer de spelbreker wordt en de zwartepiet krijgt toegespeeld.

Armoedebestrijding. Onze fractie heeft met instemming kennisgenomen van de mededeling van de minister in zijn eerder genoemde brief dat alle betrokkenen met elkaar hebben afgesproken dat de eilandgebieden nu op zeer korte termijn per eiland een éénjarig programma voor acute armoedebestrijding zullen opstellen, mede op basis van de uitkomsten van de quick scan van UNDP. Mijn fractie is wel benieuwd naar de uitkomsten van het beraad van de minister over de huidige opzet van de armoedebestrijding op de langere termijn en de continuering van de samenwerking met UNDP. Kan de minister al mededeling doen over de maatregelen die naar zijn mening zouden moeten worden genomen voor de governancestructuur en over mogelijke oplossingen van de problemen bij de AMFO?

Ter afronding van mijn betoog leg ik de minister een aantal aanbevelingen en conclusies voor, allereerst over de financiën. Van hulp bij sanering, zoals een mogelijke combinatie van sanering, herfinanciering, gedeeltelijke overname of kwijtschelding van de schuld van de Nederlandse Antillen en die van de afzonderlijke eilanden, kan alleen sprake zijn als aan voorwaarden wordt

voldaan die inhouden dat het onmogelijk wordt om wederom dergelijke schulden op te bouwen. Nota bene, Aruba heeft inmiddels ook weer een enorme schuld opgebouwd. Hier is al eens op gezinspeeld.

Sint Maarten kan alleen op basis van steekhoudende en overtuigende argumenten een op maat gesneden status aparte krijgen; een status die niet gelijk hoeft te zijn aan die van Aruba of Curaçao en in elk geval met een stevige controle van het Koninkrijk. De vorm Koninkrijkseiland dient met spoed ontwikkeld te worden. De vormgeving dient niet aan de eilanden alleen te worden overgelaten. Daarvoor is ook de partner Nederland en zeker het Koninkrijk aan tafel nodig, want het is een zeer ingewikkeld probleem.

Het is op basis van bovenstaande dus onontkoombaar dat het Koninkrijk een zwaarder accent krijgt en meer bevoegdheden krijgt. Immers, de verhoudingen worden ingewikkelder. Zo dient met name de rechtsorde sterker op Koninkrijksniveau geregeld te worden, bijvoorbeeld een Koninkrijksraad voor de rechtshandhaving en rijkswetten voor leden van de staande en zittende magistratuur.

De Nederlandse delegatie heeft uitdrukkelijk te kennen gegeven dat er twijfels zijn over de haalbaarheid van de datum juli 2007. Ook is in de vergaderingen uitdrukkelijk aangegeven dat schuldsanering niet betekent dat de schulden zomaar worden overgenomen en verder niets. Ook heeft de Nederlandse delegatie uitdrukkelijk aangegeven dat er wel degelijk rekening mee moet worden gehouden dat vanwege de complexiteit van de toekomstige structuur van het Koninkrijk, taken en verantwoordelijkheden van de Koninkrijksregering zullen toenemen. Met andere woorden, meer zeggenschap van het Koninkrijk in zaken die ook in het rapport-Jessurun zijn genoemd.

Curaçao zal een land willen en moeten worden. Van Sint Maarten daarentegen is dat nog maar de vraag. Het is klein. Dat is al eerder gezegd. Overigens hangt het voor beide eilanden ook af van de vraag of er in meer of mindere mate garanties voor een stabiel, fatsoenlijk en levensvatbaar bestuur mogelijk zijn. Voorstelbaar is dat Curaçao en Sint Maarten niet dezelfde voorwaarden voor hun status aparte hoeven te hebben.

Rechtspraak wordt een Koninkrijksaangelegenheid. De positie van de procureur-generaal wordt bij rijkswet geregeld, evenals de positie van de leden van de zittende en staande magistratuur. Er komt een onafhankelijke Koninkrijksraad voor de rechtshandhaving, belast met toezicht op het functioneren van de rechtshandavingsketen.

Het Koninkrijk houdt financieel toezicht op de landen en Koninkrijkseilanden op basis van een gezamenlijk geformuleerd toezichtskader, dat verschillende toezichtfasen kent. Het toezicht wordt uitgevoerd door een nieuwe toezichtsraad. De Rijksministerraad kan besluiten tot een artikel 12-status. Er komt een herstructurering van de schulden van het land en de eilandgebieden. Nederland levert onder voorwaarden een bijdrage aan de herstructurering van de schuld door een combinatie van herfinanciering en kwijtschelding.

Het begrip deugdelijk bestuur wordt genormeerd. Dat was een van de eerste aanbevelingen van de commissie-Jessurun.

Mevrouw de voorzitter. Dit zijn wat aanbevelingen en conclusies van mijn fractie in de richting van de minister. Ik hoop dat de minister in zijn return in deze Kamer straks bereid is, zijn uitgangspunten en zijn benaderingswijze toe te lichten.

*N

De heer **Van Heukelum** (VVD): Mevrouw de voorzitter. Ik begin met een paar citaten. "De verslechtering van de overheidsfinanciën in combinatie met een niet daadkrachtig sociaal-economisch beleid in de Nederlandse Antillen geeft aanleiding tot grote zorg." "Drastische ingrepen zijn onontkoombaar. Dit besef is onvoldoende aanwezig." "Het begrotingsbeleid van zowel de Nederlandse Antillen als Aruba is onvoldoende solide." "In beide landen worden onvoldoende maatregelen genomen om de begrotingstekorten te verlagen, waardoor de schulden snel blijven stijgen." "Er is sprake van onvoldoende financiële discipline. Zowel de Antilliaanse als de Arubaanse regering toont tot op heden onvoldoende commitment om de noodzakelijke maatregelen te nemen ter verlaging van de begrotingstekorten."

Voorzitter, dit zijn een vijftal citaten uit de begrotingsstaat van Koninkrijksrelaties voor het jaar 2006. Het zijn dus uitspraken van de regering; uitspraken die een vernietigend oordeel vellen over het functioneren van de Antilliaanse en Arubaanse regering. Als wij echter artikel 43, lid 2, van het Statuut lezen, luidende: "Het waarborgen van deze rechten, vrijheden, rechtszekerheid en deugdelijkheid van bestuur is aangelegenheid van het Koninkrijk", kunnen wij niet anders dan constateren dat dit oordeel ook slaat op het Koninkrijk en de Koninkrijksregering. En zoals in de begrotingsstaat op bladzijde 7 wordt gesteld, is de minister van BVK op grond van zijn verantwoordelijkheid voor het Statuut aanspreekbaar op de waarborgtaak van het Koninkrijk. Onze vraag aan de minister is dan ook hoe en in welke mate hij inhoud en uitvoering heeft gegeven en verder wenst te geven aan deze waarborgtaak van het Koninkrijk. Gezien de zojuist geciteerde uitspraken van de regering kun je toch niet anders dan constateren dat er op de Antillen en Aruba geen sprake meer is van deugdelijk bestuur.

Voorzitter, laat het duidelijk zijn: mijn fractie deelt de zorgen van de regering over het bestuur op de Antillen en Aruba, maar ik constateer ook dat die zorgen er al jaren zijn. Tijdens de zogenaamde Toekomstconferentie in 1993 verzuchtte toenmalig minister-president Lubbers, sprekend over de Caribische politiek: Ik kan alleen maar vanuit mijn waarneming constateren, dat het er in de loop der jaren niet beter op is geworden. Inmiddels zijn wij weer dertien jaar verder, maar naar de mening van mijn fractie hebben de woorden van de heer Lubbers nog niets aan actualiteit ingeboet.

De problemen op de Antillen zijn -- het is door vorige sprekers al gezegd -- groot, heel groot zelfs, en niet alleen op financieel gebied. De problemen op het gebied van armoede, onderwijs, jeugdwerkloosheid, drugsgebruik en criminaliteit zijn navenant. Moet je hieruit niet constateren dat de regering van de Nederlandse Antillen niet bij machte is deze problemen zelfstandig op te lossen en derhalve niet in staat is haar verantwoordelijkheden, zoals neergelegd in artikel 43, lid 1, van het Statuut na te komen? Nederland biedt al vele jaren de helpende hand. De begrotingsstaat van de afgelopen jaren, de vele notities en nota's getuigen hiervan, maar het is of het een of het ander. Of de helpende hand is niet voldoende en dan moet er meer gebeuren of de helpende hand wordt onvoldoende gebruikt. En als dat laatste het geval is, wordt het dan niet tijd dat de Koninkrijksregering naar andere maatregelen omziet?

Deugdelijk bestuur kan binnen de huidige kaders van het Statuut door Nederland alleen worden bevorderd door krachtiger gebruik van de instrumenten van het Statuut. Dat betekent schorsen en vernietigen van besluiten en met gebruikmaking van rijkswetten en rijks-AMvB's half op de stoel van de Antilliaanse regering gaan zitten. Wij realiseren ons dat dit haaks staat op de wijze waarop Nederland historisch met de andere landen is omgegaan. Koninkrijksmaatregelen zijn een ultimatum remedium. Wij realiseren ons dat alleszins, maar het is voor ons niet eens meer de vraag of, met name in het belang van de bevolking van de Nederlandse Antillen, de tijd voor hardere ingrepen niet gekomen is. Mijn fractie verwacht van de minister een heldere en duidelijke reactie op onze zorgen en de vragen die wij daaraan gekoppeld hebben.

Mevrouw de voorzitter, de bewoners van alle vijf eilanden hebben zich door middel van een referendum uitgesproken over de door hen gewenste toekomstige staatkundige structuur. Inmiddels is over de toekomstige staatkundige structuur een Hoofdlijnenakkoord gesloten en is op 26 november 2005 een start-rondetafelconferentie gehouden. In paragraaf 6 van het genoemde Hoofdlijnenakkoord staat vermeld dat het proces van staatkundige herstructurering kan leiden tot afschaffing van het huidige land Nederlandse Antillen. In de slotverklaring van de rondetafelconferentie wordt aangegeven dat het beoogde eindperspectief voor de eilandgebieden Curaçao en Sint Maarten de status van land binnen het Koninkrijk behelst en voor de eilanden Bonaire, Sint Eustatius en Saba een status van bijzondere aard binnen het Koninkrijk, waarbij er een directe band met Nederland is en eventueel ook samenwerkingsverbanden met de andere landen van het Koninkrijk.

Voorzitter. Mijn fractie zou graag van de minister vernemen wat wij onder het woord "beoogd" dienen te verstaan. Is dit, zoals Van Dale stelt, "iets trachten te bereiken" of staat het eindplaatje al vast? Het lijkt er zelfs op dat de minister zelf nog niet weet wat hij beoogt. De ene keer stelt hij dat Curaçao en Sint Maarten de status krijgen van land, zoals Aruba dat al langer heeft, maar de andere keer beweert hij iets anders. In een interview met het tijdschrift Christen Democratische Verkenning -- overigens, mijn complimenten aan het adres van het CDA voor dit voortreffelijke themanummer -- zegt de minister

dat Curaçao en Sint Maarten de status krijgen van land zoals Aruba dat al langer heeft, maar in de brief van 30 januari aan de Tweede Kamer schrijft hij: "Voor mij is de status aparte zoals die met Aruba is afgesproken rond 1986 niet per definitie de norm bij de besprekingen met Curaçao en Sint Maarten. De status aparte voor die landen wordt op maat gesneden en aangepast aan de geest van de tijd en de specifieke omstandigheden van het betrokken eilandgebied." Wat beoogt de minister nu eigenlijk? Wat is voor hem het eindplaatje? En: mag het Nederlandse parlement hier ook nog iets van vinden? Graag een reactie van de minister hierop.

De slotverklaring van de rondetafelconferentie begint met de verklaring dat de aanwezige delegaties zich uitspreken voor een gezamenlijke toekomst binnen het Koninkrijk der Nederlanden. Dat betekent naar onze mening dat de individuele vrijheidswensen van de verschillende eilanden beperkt kunnen of zullen worden door de gezamenlijke afspraken binnen het Koninkrijk. Hierbij doet zich echter direct de vraag voor wat prevaleert: de gezamenlijke afspraken binnen het Koninkrijk, het Statuut, of de individuele wensen van de verschillende eilanden. Uit de slotverklaring begrijpen wij dat de verschillende eilanden hun wensen en ideeën over de door hen gewenste toekomstige staatkundige structuur in voorstellen gaan uitwerken. En dat, voorzitter, op een moment waarop nog volstrekt onduidelijk is wat de visie op en de toekomstige taken van het Koninkrijk zullen zijn. Mijn fractie vindt het onbegrijpelijk dat de minister niet vooraf of op zijn minst gelijktijdig een discussie is gestart over de vraag wat de toekomstige taken van het Koninkrijk zullen zijn. Het mag duidelijk zijn dat wij, mede gezien het gestelde aan het begin van mijn betoog, van mening zijn dat dat voor alles duidelijk moet zijn. Voor alles moet duidelijk zijn wat die Koninkrijkstaken behelzen. Wat willen wij met dat Koninkrijk? Wat is de visie van de verschillende landen op het Koninkrijk? Is er eigenlijk wel een gezamenlijke visie op het Koninkrijk? Dat zijn vragen die naar onze mening als eerste beantwoord dienen te worden. Dat is toch de zaak die ons allen gezamenlijk aangaat? En als mocht blijken dat die gezamenlijke visie op het Koninkrijk niet bestaat, welke consequenties verbinden wij daar dan aan? In de visie van mijn fractie zijn er op termijn maar twee mogelijkheden: ofwel wij groeien toe naar een situatie van integratie van de Koninkrijkspartners tot één land ofwel wij stoppen met het Koninkrijk. Andere wegen zijn in onze visie nauwelijks denkbaar.

Waarom dient eigenlijk deze hele staatkundige herstructurering? Dat is toch geen doel op zichzelf? Het uitgangspunt behoort toch te zijn dat de staatkundige structuur een middel is om problemen optimaal op te lossen en niet om machtspelletjes te spelen. Het heeft er alle schijn van dat de eilanden mogen aangeven wat zij willen, maar dat de Nederlandse regering een volstrekt afwachtende houding aanneemt. Dat kan toch niet waar zijn? In het overleg met de vaste commissie voor Nederlands-Antilliaanse en Arubaanse Zaken van de Tweede Kamer op 1 februari heeft de minister, volgens een verslag in de Staatscourant van 2 februari, geweigerd zich in het openbaar uit te spreken over de inzet van

Nederland in de onderhandelingen met de Nederlandse Antillen. Moeten wij nu constateren dat de Nederlandse regering wel weet waar zij wil uitkomen, maar dat zij dat op dit moment nog niet wil zeggen? Als dat het geval is, zou ik graag van de minister vernemen waarom hij deze houding aanneemt. Wat denkt hij überhaupt met deze houding te bereiken?

Het lijkt erop dat de geschiedenis zich gaat herhalen. Ik doel dan op de Toekomstconferentie van 1993. In hun boek *Het Koninkrijk in de Caraïben* schrijven Oostindie en Klinkers: "Bij de voorbereiding van deze conferentie ging minister Hirsch Ballin dan ook omzichtig te werk, uit angst voor een voortijdig uitlekken van de voornemens van Nederland. De uitkomst van de conferentie is bekend. De Caribische deelnemers aan de toekomstconferentie voelden niets voor een versterking van de Koninkrijkstaken die per definitie ten koste zou gaan van hun autonomie." Ook nu voelt men op de Antillen niets voor een versterkte rol van het Koninkrijk. In een adres aan het Parlementair Contactplan van januari 2006 schrijft de minister van Constitutionele en Binnenlandse Zaken van de Nederlandse Antillen, de heer Richard Gibson, onder meer: "Sinds enige tijd is er al een sluipende verruiming van de bestuurstaken van de Koninkrijksregering te bemerken. Ook in de verschillende actuele adviezen worden aan de Koninkrijksregering significant meer taken toebedacht. Gewaakt moet echter worden, om van de Koninkrijksregering in haar huidige vorm niet een echt bestuur te maken met bevoegdheden die vergaand ingrijpen in de huidige autonome sfeer van de landen." Dit komt schijnbaar op het volgende neer: wij willen wel in het Koninkrijk blijven, maar wij willen er niet al te veel last van hebben. Dat is niet de inhoud van het begrip Koninkrijk dat mijn fractie voor ogen staat. Je kunt je in die situatie in gemoede afvragen of er dan überhaupt nog wel een toekomst is voor het Koninkrijk. Ik herhaal dan ook mijn vraag: waarom is de minister zo terughoudend met zijn opstelling ter zake? Ook hier geldt: mogen de Nederlandse regering en het Nederlandse parlement er ook nog iets van vinden?

Voorzitter. Aan het eind van de slotverklaring lezen wij: "Om de gezonde startpositie te bewerkstelligen zal aandacht besteed worden aan de schuldsanering. In dat kader zal Nederland een oplossing bieden voor de schuldenproblematiek." Wat met deze laatste zin ook exact bedoeld mag worden, volstrekt duidelijk is dat hierover aan weerszijden van de oceaan grote interpretatieverschillen bestaan. De minister heeft bij herhaling aangegeven dat dit niet betekent dat Nederland de schulden gaat overnemen. Er zijn volgens hem verschillende modaliteiten denkbaar. Dat mag de minister dan vinden, op de Antillen wordt hier een volstrekt andere uitleg aan gegeven: Nederland neemt de schulden van de Antillen voor haar rekening. Punt uit! Sterker, Nederland neemt niet alleen de schulden van het land voor zijn rekening, maar ook de schulden van de verschillende eilanden afzonderlijk. Ik citeer PAR-eilandraadslid Oscar Castillo van Curaçao in de Antilliaanse krant *Amigoe* waarin wordt bedoeld wordt op de ontmoeting van de Curaçaose eilandsraad met de leden van het Contactplan: "Tijdens de ontmoeting vroeg Tweede-Kamerlid Klaas de

Vries (PvdA) of wij denken dat Nederland ons een toezegging in die richting heeft gedaan. Wij antwoordden: 'Dat denken we niet, dat is zo. Daarom hebben wij de Slotverklaring ook getekend. (...) Wij hebben nadrukkelijk gevraagd of dat alleen voor het Land of ook voor het eilandgebied Curaçao gold en ons werd bevestigd dat het ook voor Curaçao zou zijn. Dat is geen toezegging maar gaat verder: het is een principe akkoord, vastgelegd in de slotverklaring.' In een ander artikel in hetzelfde nummer van Amigoe zegt Castillo, doelend op minister-president Balkenende als het heeft over "hij": "Hij zei: 'Een betere deal dan dit kunnen jullie niet verwachten'. Dat het ging om algehele schuldsanering was voor geen twijfel vatbaar. Er zijn veel getuigen die zullen bevestigen dat het alleen zó geïnterpreteerd kan worden." In een gesprek van de leden van het Contactplan met de directie van de Bank voor de Nederlandse Antillen werd van die zijde met zoveel woorden deze interpretatie bevestigd. Het lijkt erop dat wij hier met een groot probleem zitten. Hoe denkt de minister zich uit deze penibele situatie te redden? Het lijkt ons alleszins gewenst dat hij op korte termijn aan de Antillen duidelijk maakt wat het Nederlandse standpunt in dezen is. Wat mijn fractie betreft kan van een schuldsanering door Nederland geen sprake zijn zonder dat daarbij het openbreken van het Statuut aan de orde komt. Het heeft er alle schijn van dat men op de Antillen verwacht dat Nederland in dezen voor sinterklaas zal gaan spelen, maar ik vrees dat wij uiteindelijk de zwartepiet toegespeeld zullen krijgen.

Tot slot: het mag duidelijk zijn dat mijn fractie niet alleen grote zorgen heeft vanwege de huidige gang van zaken op de Antillen en Aruba, maar ook de nodige twijfels bij een goede uitkomst van het in gang gezette proces van staatkundige veranderingen. Dat wordt niet het minst veroorzaakt door de terughoudende opstelling van de minister. De minister is druk in de weer. Hij bezoekt met de nodige regelmaat de Antillen en heeft daar bespreking op bespreking, maar het is ons volstrekt onduidelijk waar hij uit wil komen. Wij roepen de minister dan ook met klem op thans duidelijkheid te verschaffen. Wij wachten derhalve met meer dan gewone belangstelling de reactie van de minister af.

*N

De heer **Van Raak** (SP): Voorzitter. Ik mag vandaag ook spreken namens de fractie van GroenLinks.

De onderhandelingen over de staatkundige toekomst van de Nederlandse Antillen vragen om een heldere inzet en harde afspraken. Onze fracties betwijfelen of de weg die de minister tot nu toe heeft gekozen succesvol kan zijn. Het is voor ons niet duidelijk wat nu precies de eigen visie is van de minister en welke afspraken hij tot nu toe met de Antillen heeft gemaakt. Graag krijgen wij vandaag meer helderheid daarover. Dit is nodig om te voorkomen dat de Kamer in de toekomst wordt geconfronteerd met een onderhandelingsresultaat waarmee wij niet kunnen instemmen. De eerdere

woordvoerders hebben weinig onduidelijk gelaten op dit punt. Onze fracties sluiten zich hierbij aan. Een minister kan niet zonder parlement.

Eerst het goede nieuws. De verkiezingen voor het Antilliaanse parlement van eind vorige maand hebben ons blij verrast. Curaçao kende een hogere opkomst dan in 2002. De Frente Obrero Liberashon van Anthony Godett verloor terrein, wat een gunstig effect kan hebben op de onderhandelingen met Nederland. Maar belangrijk zijn vooral de onderwerpen die de verkiezingscampagne hebben gedomineerd: criminaliteit, werkloosheid en onderwijs. Voor deze hardnekkige problemen willen de Antillianen de komende jaren verbeteringen zien. Hopelijk maakt de minister deze zaken ook tot een hard onderwerp in de onderhandelingen over de toekomst van de Nederlandse Antillen.

De verkiezingen voor het Antilliaanse parlement hebben in de ogen van veel Antillianen toch wat vreemds. Burgers kunnen niet stemmen op Antilliaanse partijen, maar alleen op de partijen van hun eigen eiland. Dit kiesstelsel, dat ooit door Nederland is ingevoerd, heeft ertoe geleid dat kiezers vooral worden aangesproken als bewoners van een van de eilanden en niet als burgers van de Antillen. Het is dan ook niet onbegrijpelijk dat ook politici zich binnen het Antilliaanse verband opwerpen als belangenbehartigers van hun eigen eiland en dat van een Antilliaans gevoel nauwelijks sprake is. Dat blijkt ook uit de referenda die op de verschillende eilanden zijn gehouden. Een meerderheid wil uit de Nederlandse Antillen en als eiland verder gaan, meer autonoom of juist meer verbonden met Nederland. Graag horen wij vandaag van de minister welke mogelijkheden en problemen hij ziet bij de keuzes van de Antilliaanse bevolking, welke visie hij hier namens Nederland tegenover stelt en hoe hij denkt voldoende draagvlak te krijgen voor hervormingen, niet alleen op de Antillen, maar ook in Nederland.

De bevolking van de eilanden Curaçao en Sint Maarten wil graag dat hun eiland een apart land wordt binnen het Koninkrijk; een status die sinds 1986 ook Aruba kent. De kleinere eilanden zullen naar verwachting opteren voor een meer directe band met Nederland. Volgend jaar, zo lezen wij overal, moet de staatsrechtelijke structuur van de Antillen worden aangepast. Toch is ons niet helemaal duidelijk waarvoor de Antillianen nu precies hebben gekozen. In de discussie over de staatkundige toekomst van de Nederlandse Antillen doen allerlei termen de ronde, maar onduidelijk is wat wij nu precies hieronder moeten verstaan. Voor Bonaire, Saba en Sint Eustatius ligt naar verwachting een status van Koninkrijkseiland in het verschiet. Kan de minister ons uitleggen wat een Koninkrijkseiland nu precies is?

Curaçao opteert voor een soort van status aparte, zoals ook Aruba kent. Hetzelfde geldt voor het veel kleinere Sint Maarten. Kan de minister aangeven wat voor soort status aparte Curaçao voor zichzelf ziet weggelegd? Is dit dezelfde status die Aruba nu heeft? Zo niet, welke gevolgen heeft de nieuwe status van Curaçao dan voor die van Aruba? Als wij kijken naar de oppervlakte en de bevolkingsomvang van Sint Maarten, ligt het dan niet veel meer voor de hand dat het een soortgelijke status krijgt als de andere kleine eilanden?

Vanaf het overleg in augustus 2005 op Sint Maarten lijken de bestuurders van Curaçao het erover eens te zijn dat het eiland per 1 juli 2007 een autonoom land wordt binnen het Koninkrijk. De minister stelt in zijn begroting dat eerst de financiën, het sociaal-economisch beleid en de rechtshandhaving op orde moeten zijn voordat staatkundige veranderingen kunnen worden doorgevoerd. Dat lijkt onze fracties een heel goed idee. Maar is op al deze gebieden binnen anderhalf jaar zoveel vooruitgang te verwachten? Waarom leeft op de Antillen dan toch de idee dat volgend jaar staatkundige hervormingen worden doorgevoerd?

Laten wij de onderwerpen eens nalopen, te beginnen met de financiën. Onder Kok 2 heeft de toenmalig Antilliaanse premier Pourier een omvangrijke saneringsoperatie uitgevoerd, maar onvoldoende steun gekregen van het Nederlandse kabinet. Nu hebben de Antillen weer enorme schulden opgebouwd, in 2007 mogelijk oplopend tot 120% van het bbp. De minister zegt dat het oplossen van de schulden in eerste instantie een verantwoordelijkheid is van de Antillen zelf. De Slotverklaring van de start-rondetafelconferentie van november 2005 lijkt echter in een andere richting te wijzen. In deze verklaring, die door premier Balkenende is ondertekend, staat dat Nederland een oplossing zal bieden voor de schuldenproblematiek van meer dan 3 mld. dollar. Kan de minister aangeven hoe die oplossing er precies uitziet?

Dan is er de sociaal-economische situatie. Het is voor ons geen uitgemaakte zaak dat Curaçao en Sint Maarten als land succesvol kunnen zijn. De eilanden hebben kleine en kwetsbare economieën. De eilanden hebben een basisinfrastructuur nodig op het gebied van onderwijs, zorg, justitie en politie, die waarschijnlijk nooit door de eilanden zelf kan worden opgebracht. Aruba lijkt sinds de status aparte in 1986 een veel betere economische ontwikkeling te hebben doorgemaakt, waarbij vooral is gekozen voor toerisme. De problemen met het Amerikaanse meisje Holloway laten echter zien dat ook Aruba hiermee heel kwetsbaar is. Ziet de minister een verband tussen het relatieve economische succes van Aruba en de status aparte? Of spelen hier heel andere zaken een rol?

Ten slotte noem ik de rechtshandhaving. Minister Donner hield op 11 januari jongstleden tijdens een werkbezoek aan de Antillen een indrukwekkende toespraak over rechtspleging en rechtshandhaving. Hij kon begrip opbrengen voor het streven naar meer autonomie, maar waarschuwde ook dat het in het eigen belang is van de eilanden dat bepaalde zaken gezamenlijk, of gezamenlijk met Nederland, worden geregeld. De minister van Justitie stelde vragen. Hoe kunnen politie en justitie in gezamenlijkheid worden georganiseerd? Hoe is goede wetgeving en onafhankelijke rechtspraak verzekerd en ook betrouwbare opsporing en vervolging? Hoe is onderlinge afstemming en samenwerking binnen de justitieketen verzekerd en hoe zijn diensten van voldoende omvang mogelijk om de professionaliteit en het zelfreinerende vermogen van de organisaties te waarborgen? Is een verdergaande integratie met de Nederlandse rechtspleging noodzakelijk? Is er voldoende wetgevingscapaciteit op de

eilanden? Raken politie, justitie en Openbaar Ministerie niet te veel versnipperd? Is de minister het met zijn collega eens dat deze vragen in de onderhandelingen met de Antillen nadrukkelijk aan bod moeten komen? Wat zijn de ideeën hierover van de minister zelf?

Naar onze opvatting zouden eigenlijk eerst de financiële en sociaal-economische problemen en de veiligheidsproblemen op de Antillen moeten worden opgelost, voordat wij toekomen aan de kwestie van staatkundige veranderingen. De minister lijkt deze opvatting te delen, maar toch worden ons al voor halverwege volgend jaar nieuwe staatsrechtelijke structuren in het vooruitzicht gesteld. Natuurlijk, wij spreken vandaag met de minister voor Bestuurlijke Vernieuwing, maar wij vragen ons ook af of bestuurlijke vernieuwingen een oplossing voor de vele problemen op de Antillen dichterbij brengen. Waarom die haast? Voor welke van de genoemde financiële en sociaal-economische problemen en veiligheidsproblemen bieden de voorgestelde staatkundige vernieuwingen een oplossing?

Misschien moet de minister zijn focus wat anders richten, minder op de structuren en meer op de problemen. Vooral op Curaçao zijn de problemen enorm, bijvoorbeeld op het gebied van veiligheid. Bijna een kwart van de gezinnen op dit eiland leeft onder de armoedegrens. De sociale tweedeling is enorm. Meer dan de helft van de jongeren verlaat de school zonder diploma en zonder perspectief op werk. De jeugdwerkloosheid op Curaçao bedraagt 44%. Veel te veel van hen zwichten voor drugs en criminaliteit: 38% van de misdrijven wordt gepleegd door jongeren tussen de 16 en 24 jaar. Het aantal moorden op Curaçao was in 2004 relatief gezien dertig keer hoger dan in Nederland. Drugsbendes staan elkaar naar het leven en bedreigen de veiligheid van de burgers. De ellende op Curaçao verplaatst zich ook naar Nederland, waar de zogenoemde "Antillengemeenten" grote problemen hebben met onhandelbare Antilliaanse jongeren. In Rotterdam zijn jonge Antillianen door het stadsbestuur uitgeroepen tot veiligheidsprobleem nummer een. Alle registers van repressie worden opengezet. Ziet de minister jonge Antillianen ook als veiligheidsprobleem nummer een? Ziet hij een verband met de uitzichtloze situatie waarin veel jongeren op Curaçao verkeren? En ziet hij voor zichzelf als minister voor Koninkrijksrelaties een taak weggelegd om deze problemen aan te pakken? Ook hierop vragen wij een visie van de minister.

Onderhandelingen binnen het Koninkrijk moeten plaatsvinden op basis van gelijkwaardigheid. In de discussies over de toekomst van de Nederlandse Antillen hebben wij tot op heden echter vooral de stem gehoord van de Antillen. Ons is niet duidelijk wat de minister nu precies wil. Waarop zet hij in? Welke voorstellen voor hervorming van de overheidsfinanciën heeft hij gedaan? Hoe wil hij de Antillen sociaal-economisch uit het slop halen? Wat gaan wij doen aan de drugs- en veiligheidsproblemen? Uiteindelijk: welke staatkundige toekomst staat hem precies voor ogen? Waartoe zit Nederland in het Koninkrijk? Wat wil Nederland met het Koninkrijk? Ook wij willen hierover vandaag echt meer duidelijkheid. Ook de Tweede Kamer heeft om meer duidelijkheid gevraagd over de inzet van Nederland in de

onderhandelingen met de Antillen. Daartoe leek de minister echter niet bereid. Slechts achter gesloten deuren zouden de volksvertegenwoordigers kunnen worden ingelicht. Kan de minister ons vandaag wél wat meer duidelijkheid geven of is hij bereid om ook ons in het geheim zijn opvattingen kenbaar te maken?

De minister heeft een nationale conventie in het leven geroepen die voorstellen moet doen voor staatkundige vernieuwingen in Nederland. Misschien moeten wij ook maar een conventie in het leven roepen voor de Antillen, liefst eentje waarin serieus debat mogelijk is, dus niet gefaciliteerd door IcoDrome. Daar kan worden besproken hoe wij het Statuut moeten aanpassen, hoe de samenwerking tussen de eilanden kan worden verzekerd, hoe wij de verhoudingen van de eilanden tot Nederland regelen en welke relatie de eilanden krijgen met de EU. Veel beter zou het volgens ons zijn als de minister hierover vandaag zelf met antwoorden komt.

*N

De heer **Schouw** (D66): Mevrouw de voorzitter. Ik zal drie onderwerpen aan de orde stellen, te weten de staatkundige veranderingen, de schuldenlast en de werkloosheid, en eindigen met een verzuchting.

De uitslag van de verkiezingen op de Nederlandse Antillen zou voor de meeste kiezers daar en voor Nederland een hele opluchting kunnen zijn. De nederlaag van Godett en het uit beeld verdwijnen van een aantal partijen maakt de besprekingen over nieuwe staatkundige en staatsrechtelijke verhoudingen binnen de Nederlandse Antillen en tussen de Nederlandse Antillen en Nederland misschien wel gemakkelijker, al zullen er nog wel genoeg problemen overblijven. Wat de staatkundige veranderingen betreft zal ik niet herhalen wat de vorige sprekers hebben gezegd. Wel wil ik de centrale vraag herhalen: hoe ziet de road map van dit kabinet voor staatkundige veranderingen eruit? Wanneer worden welke stappen gezet en hoe passen die stappen in die ene samenhangende visie die buitengewoon noodzakelijk is om dit dossier weer een stap verder te brengen?

Wat die visie betreft is er eigenlijk één hoofdvraag, die maar niet beantwoord wordt. Moeten er op Koninkrijksniveau, los van de precieze uitwerking van de staatkundige veranderingen, meer of minder bevoegdheden komen? Strakker sturen of loslaten? Zelf denk ik dat glashelder en ondubbelzinnig sturen de meeste kans op succes heeft. Dat betekent meer taken en bevoegdheden naar het Koninkrijk, meer toezicht en controle.

Het is geen geheim dat de schuldenlast van de Nederlandse Antillen torenhoog is en als een zwaard van Damocles boven de eilanden hangt. Dit blok aan het been hindert vele ontwikkelingen en behoeft een structurele oplossing. Bij het oplossen van de schuld moet onzes inziens wel een begin van een antwoord worden gegeven op vier vragen. Ten eerste: hoe heeft dit kunnen ontstaan en wat wordt gedaan om nieuwe schulden te voorkomen? Ten tweede: wie is hiervoor primair verantwoordelijk en

wie is dus primair probleem eigenaar? Ten derde: welke varianten zijn denkbaar om deze schuld op te lossen? Ten vierde: onder welke strikte voorwaarden is de Nederlandse regering bereid om iets te doen aan die schuldsanering? Ik vraag de minister op deze vier vragen te reageren.

Onze fractie is er geen voorstander van dat de Nederlandse regering de schuldenlast ongeclausuleerd overneemt. De resultaten van de rondetafelconferentie op de Antillen zijn naar onze opvatting geen blanco cheque. Dat lijkt op het belonen van slecht gedrag. Denkbaar is dat Nederland helpt bij de herfinanciering van schulden en mogelijk een gedeeltelijke kwijtschelding. De schuldenquote van de Nederlandse Antillen bedraagt zo'n 87% van het bruto binnenlands product. Voor Nederland bedraagt het percentage 53. Bij welk percentage kun je spreken van een gezonde en bij welk percentage van een niet gezonde situatie? Wil de minister serieus ingaan op de suggestie om een beetje in parallelle met de problemen die wij aantreffen bij Nederlandse gemeenten te spelen met begrippen als "onder curatele stellen"? Ik wil niet zeggen dat dat moet gebeuren, maar ik vind wel dat je moet nadenken over dit soort begrippen. Mevrouw Linthorst sprak over het wachtgeld op wachtgeld stapelen. Zijn dat indianenverhalen of zit daar een kern van waarheid in? Ik vind het typisch een strategisch detail, maar het is wel een lastig detail in het dossier. Is het waar of niet waar?

De werkloosheid op de Nederlandse Antillen was in 2004 ongeveer 15%, tegen 6,4% in Nederland. Daarbij is de jeugdwerkloosheid op Curaçao bijna 37%, en dat is natuurlijk te hoog. In ons land met Rotterdam als prominent uithangbord worden de komende tijd steeds straffere maatregelen genomen om de overlast van de Antillianen aan te pakken. Het gaat vaak om drugsgerelateerde criminaliteit, maar ook om groepsverkrachtingen en overvallen. Wij staan helemaal achter de harde aanpak. Te lang is gewacht met iets te doen. Het effect van de binnenlandse aanpak kan twee kanten op: óf de groep van Antillianen betert het leven óf zij pakken hun biezen en vertrekken naar elders, bijvoorbeeld terug naar de Antillen. Dat laatste lijkt mij het meest waarschijnlijk. De problemen daar zullen dan echter alleen maar toenemen. Hoe kijkt de minister daartegen aan? Wat is het beleid van deze minister als communicerend vat van het beleid van de andere minister?

Ik ben wat cynisch over het bedrag van 19 mln. dat het kabinet voor een periode van zes jaar heeft vrijgemaakt voor de financiering van de socialevormingsplicht. Kansarme jongeren van 16 tot 24 jaar moeten leer-werktrajecten krijgen. Het is een nobel doel, maar komt er iets van terecht? Onder welke condities komt het geld beschikbaar. In mijn postvakje lagen vandaag vijftien pagina's over het project. Ik kon daarin geen antwoord vinden op mijn vraag naar de condities. Vanuit het Nederlandse grotestedenbeleid weten wij dat dit soort projecten staat of valt bij de kwaliteiten van de projectleiding en de projectopzet. Daarin schuilt niet de allergrootste kwaliteit van de mensen op de eilanden. Waarom neemt Nederland de verantwoordelijkheid voor de uitvoering van dit project niet over?

Begin dit jaar heeft minister Donner de vrees uitgesproken dat de Nederlandse Antillen verworden tot

"pirateneilanden". Hij zei dat de eilanden kwetsbaar zijn voor criminaliteit, voor politieke instabiliteit, voor infiltratie, voor smokkel en voor toestroom van politieke vluchtelingen. Dat is nogal wat. Ook suggereerde hij dat de politiek invloed lijkt uit te oefenen op de rechtspraak. Ik heb hier een aantal vragen over.

1. Is het kabinet van mening dat een waterdichte rechtshandhaving een randvoorwaarde is voor een besluit over nieuwe staatsrechtelijke verhoudingen?

2. Laat Nederland onderzoeken of in delen van het Koninkrijk politici invloed hebben op de rechtspraak, zoals minister Donner suggereerde?

3. Is de minister van mening dat de rechtsorde op termijn in de context van de staatskundige veranderingen op Koninkrijksniveau moet worden bewaakt?

Tot slot heb ik nog een verzuchting. Dit jaar is het de derde keer dat ik in deze Kamer een bijdrage mag leveren aan het begrotingsdebat over de Nederlandse Antillen. In tegenstelling tot bij veel andere debatten in de Kamer heb ik nu sterk het gevoel dat wij lang en uitvoerig in en uit kunnen praten, maar dat er per saldo te weinig gebeurt. Dat ligt niet aan het kabinet of de minister, zo zeg ik er meteen bij. De huidige structuur en verantwoordelijkheidsverdeling maken dat Nederland eigenlijk met gebonden handen staat. Wij kunnen onderhandelen tot wij een ons wegen, maar in feite geeft het Statuut geen onderhandelingsbevoegdheden aan het kabinet. Er is te weinig afdwingbaar en te weinig onderhandelbaar. Tot nu toe is de beleidslijn van het kabinet te kenmerken als diplomatiek geven en nemen en zorgen dat het touwtje niet breekt. De gunstrelatie wordt overigens ook met instemming van de Kamers gehandhaafd.

Mevrouw **Linthorst** (PvdA): Ik wil van de heer Schouw weten of hij het met mij eens is dat de wijziging van het Statuut bij uitstek het moment is waarop de handen van Nederland even wat lossen zitten.

De heer **Schouw** (D66): Dat ben ik met u eens.

De heer **Van Heukelum** (VVD): De heer Schouw zegt dat het niet aan het kabinet of de minister ligt, maar dat is een beetje in tegenspraak met mijn verhaal. Er valt inderdaad niet te onderhandelen binnen het Statuut, maar het Statuut geeft middels artikel 43 wel degelijk een aantal sterke mogelijkheden om in te grijpen in de situatie op de Antillen.

De heer **Schouw** (D66): Mijn opmerking dat het niet aan de minister of het kabinet ligt, moet gezien worden in de context van de begrotingsbehandeling vorig jaar met deze minister en de begrotingsbehandeling daarvoor met zijn voorganger. Ik moet constateren dat wij de lijn die het kabinet heeft uitgezet, altijd voluit hebben gesteund, net als uw partij. Wij zijn nu echter tot het inzicht gekomen dat wij misschien van die diplomatieke lijn moeten

afstappen en dat wij onze strategie dus wat moeten bijstellen. Het is heel bijzonder dat nu eigenlijk iedereen dat zegt. Ik wacht dan ook met belangstelling de reactie van de minister af.

*N

De heer **Schuurman** (ChristenUnie): Mevrouw de voorzitter. Ik spreek ook namens de fractie van de SGP.

Het ligt voor de hand dat wij deze begrotingsbehandeling beginnen met datgene wat op de eerste rondetafelconferentie is afgesproken. Wij accepteren niet de veelgehoorde opvatting op de Nederlandse Antillen dat Nederland heeft gezegd dat de nieuwe staatkundige structuur "met een schone lei" moet starten en dat Nederland daarom inzake de schulden van de Nederlandse Antillen "schoon schip" zou maken. Te betreuren valt dat de slotverklaring op dit punt allerminst eenduidig is. Over een gezonde financiële startpositie bij de nieuwe verhoudingen wordt gezegd: "In dat kader zal Nederland een oplossing bieden voor de schuldenproblematiek." Anderen hebben hier ook op gewezen. Van mensen die aanwezig waren bij het opstellen van de slotverklaring, heb ik begrepen dat dit zinnetje er pas op het einde in is gekomen, omdat Curaçao er dan ook voor kon zijn. Ik denk dat hierin ook de grond ligt voor allerlei interpretaties. Dat is ongelukkig.

Nederland neemt vanzelfsprekend niet de meer dan 2 mld. aan schulden over. Wel zien wij in dat naast gedeeltelijke kwijtschelding van schulden een noodzakelijke herstructurering of herfinanciering van de schulden, eilandsgewijs, zal moeten plaatshebben. Het is gewenst dat er over deze problemen zo snel mogelijk duidelijkheid komt. Want hoe langer de invoering van de nieuwe staatkundige structuur duurt, hoe groter de schuld wordt. Hoe groot zal die schuld volgens de minister in juli 2007 zijn als de beoogde staatkundige vernieuwing haar voltooiing moet naderen? De minister twijfelt overigens of die datum haalbaar is. Indien dat niet het geval is, dan neemt de schuld na juli 2007 dus nog steeds toe en zullen de eilanden die opteren voor Koninkrijkseiland, in grote problemen komen. Nu het land van de Nederlandse Antillen in ontbinding is, merken die eilanden al dat steun vanuit Willemstad voor hen steeds moeilijker wordt. Zij verwachten daarom direct optreden en vooral financiële steun van Nederland. Indien de datum van juli 2007 niet gehaald wordt, is dat allesbehalve een stimulans voor investeerders om de economie in de overzeese Koninkrijksdelen te versterken. En juist die economische vernieuwing duldt geen uitstel. Of ziet de minister dit anders?

Ondertussen weten wij geen van allen hoe de Koninkrijkseilanden er zullen uitzien. Het kunnen in elk geval geen Nederlandse eilanden zijn. Voor Koninkrijkseilanden zullen alle landen van het Koninkrijk gezamenlijk verantwoordelijkheid moeten dragen, dus ook Curaçao, Aruba en Sint Maarten. Mijn vraag aan de minister is of dat besef ook leeft bij die toekomstige landen

en of de bedoelde eilanden als Saba, Sint Eustatius en Bonaire dat zelf wel voldoende beseffen. Hoe zal aan die gemeenschappelijke verantwoordelijkheid vorm worden gegeven? Kan dat meer vorm krijgen door bijvoorbeeld het Koninkrijk der Nederlanden vanaf juli 2007 te zien als een federatie van autonome landen en Koninkrijkseilanden? Indien gezamenlijke verantwoordelijkheid voor de Koninkrijkseilanden niet mogelijk is -- verschillende sprekers hebben die twijfel geuit -- worden het Nederlandse gemeenten. Saba schijnt daar al min of meer van uit te gaan. Als die route wordt gevolgd heeft dat nogal wat consequenties. Voor welke route kiest de regering?

Overigens, naast onduidelijkheid over de schuldenproblematiek en de status van Koninkrijkseilanden is er ook geen eenstemmigheid inzake de status aparte van Curaçao en Sint Maarten. Het leek er aanvankelijk op dat Nederland erop aankomst om het voorbeeld van de status aparte van Aruba ook voor Curaçao en Sint Maarten te kiezen. De heer Van Heukelum wees daar al op. Het blijkt dat de minister voor verschillende opties ruimte open laat. Er is eenduidigheid nodig, omdat zich anders een herhaling van schuldenopbouw en afwenteling daarvan op de schouders van Nederland zal voordoen. Accepteert Aruba echter een andere status aparte dan de bestaande, die in het Statuut is vastgelegd? Nee, is daarop het antwoord. Dat is dus opnieuw een fors probleem. Is het mogelijk dat binnen het Statuut met verschillen in status aparte van de landen wordt gewerkt? Ik denk dat dit, zo niet nu, dan zeker in de toekomst moeilijkheden zal geven.

Een ander groot probleem dat onze fracties zien, is dat Sint Maarten ook een status aparte zal krijgen. Wij menen dat de omvang van het eiland te beperkt is en dat vooral gebrek aan menskracht het onmogelijk maakt om daar op eigen benen te staan. Misschien dat met behulp van consultants voorlopig wel een afdoend beeld van de mogelijkheden van Sint Maarten geschetst kan worden, maar dat beeld zal niet met de echte werkelijkheid overeen blijken te komen. Waarom heeft de regering tijdens de rondetafelconferentie Sint Maarten zo snel beloofd wat met veel vragen en twijfels omgeven is?

Een volgens groot probleem zien wij in de beperkte ruimte om het Statuut te wijzigen. Het Statuut dateert van 1954 en zou om allerlei redenen aanpassing behoeven. Dat gebeurt niet, omdat daar overeenstemming over moet zijn en die is er niet. Nu wij voor een belangrijke herstructurering van het Koninkrijk staan, zou dit toch als een noodzakelijke voorwaarde moeten worden aanvaard. Nederland heeft die eis niet gesteld.

Velen zeggen dat nieuwe verhoudingen binnen het bestaande Statuut mogelijk zijn, maar het Statuut is 50 jaar oud en het was beslist niet de bedoeling dat het 50 jaar mee zou gaan, laat staan dat het toegesneden zou zijn op de nieuwe staatkundige verhoudingen én laat staan dat het nog eens vijftig jaar mee kan gaan. Het keurslijf ervan is te statisch en niet meegegaan met de wereldwijde ontwikkelingen van de laatste 50 jaar. Al helemaal is het niet toegesneden op de nieuwe ontwikkelingen die Nederland in die tijd binnen Europees verband heeft meegemaakt. Vooral het buitenlandbeleid van Nederland

wordt sterk bepaald door onze positie in Europa. Datzelfde beleid moet ten dienste zijn van het Koninkrijk. Het kan niet anders dan dat dit gemakkelijk spanningen geeft tussen de Koninkrijksdelen. Zouden beide redenen, namelijk de veranderingen voor Nederland in Europa en de gewenste nieuwe verhoudingen binnen de Antillen, het niet nodig maken om toch maar aan een herziening van het Statuut te werken? Wijziging van het Statuut zal wat voeten in de aarde hebben, maar een ongewijzigd Statuut heeft eveneens voeten in de aarde, zo niet meer. Wij willen dus pleiten voor actualisering van het Statuut, zodat het de komende jaren echt mee kan. Ook Curaçao, de afzonderlijke eilanden en Aruba moeten van de noodzaak daartoe worden overtuigd.

Een zesde probleemgebied heeft betrekking op de taken van het Koninkrijk. Die zullen nu opnieuw aan de orde moeten komen. Dat betreft de eenduidigheid van rechtshandhaving en rechtspleging, de gezonde financiële verhoudingen en dus een verantwoorde begrotingspolitiek voor de landen van het Koninkrijk en de vraagstukken inzake good governance. Daartoe rekenen wij ook de bestrijding van armoede, het opzetten van goed onderwijs en het handhaven van een goede gezondheidszorg. Naar onze mening is Nederland het aan het Koninkrijk verplicht daartoe de helpende hand te bieden. Indien de Nederlandse Antillen en Aruba in een door Nederland gewenste richting gaan, mogen zij rekenen op forse economische investeringen, die zich mettertijd in aller belang zullen terugverdienen. Het zal om het wel en wee van de bevolking van de verschillende landen moeten gaan. Ik sluit mij graag aan bij hetgeen mevrouw Linthorst daarover heeft gezegd.

Ik noem de geschetste problemen nog eens: 1. de schuldenanering van de Nederlandse Antillen, 2. het geven van een antwoord op de vragen wat een Koninkrijkseiland is en 3. of een onderscheid in de status aparte binnen het Koninkrijk mogelijk is, 4. de status aparte voor Sint Maarten, 5. de vooral door de toenemende internationalisering hoognodige statuutwijziging en de actualisering Koninkrijkstaken en 6. het ontbreken van eenstemmigheid inzake die cruciale taken of doelstellingen van het Koninkrijk in de toekomst.

Wanneer wij de balans opmaken, constateren wij opnieuw wat bij eerdere begrotingen ook al is gebeurd, namelijk dat de Nederlandse regering volgend optreedt en niet sturend. Er is onvoldoende daadkracht. Je kunt zelfs spreken van een beleid van pappen en nat houden. Anderen hebben dat ook gedaan; het is alsof het is afgesproken. Daaraan moet ons inziens een eind komen. Wat Nederland zelf wil binnen het Koninkrijksverband moet ons inziens helder en niet voor tweëerlei uitleg vatbaar zijn. Indien dat niet gebeurt, zal de onvrede met de Nederlands-Antilliaanse en Arubaanse politiek in Nederland niet alleen worden bestendigd, maar volgens ons worden versterkt. Vluchten in procedures mag niet langer. Nederland moet duidelijkheid verschaffen aan alle partijen die aan het overleg deelnemen. Ik denk dat met name de toekomstige regering van de Nederlandse Antillen daar recht op heeft en dat, gezien de recente uitslag van de verkiezingen, ook zal weten te waarderen.

Onze fracties betreuren het dat, nu het proces van de rondetafelconferenties is ingezet, niet eerst over de zes genoemde probleemgebieden overeenstemming is bereikt. In zekere zin is een valse start gemaakt, want wij zullen de genoemde problemen onmiskenbaar tegenkomen. Hoe kijkt de minister daartegen aan? Kan het voorkomen dat, gezien het grote aantal problemen en de geringe kans om al die problemen eensgezind op te lossen, de herstructurering mislukt en wij alles bij het oude moeten laten? Overigens wordt ons uit een verslag in de Staatscourant van 2 februari jongstleden duidelijk dat de minister van mening is dat de besprekingen over de Antillen geheim moeten zijn. Dat wil ons inziens zeggen dat wij helemaal niet van rondetafelconferenties kunnen spreken. Pas als alle agendapunten voldoende zijn voorbereid en tot een afronding gekomen kan worden, kan van een rondetafelconferentie gesproken worden. Het proces dat nu gaande is, zit te vol met onduidelijkheden en onzekerheden om van rondetafelconferenties te kunnen spreken. Het zijn ons inziens dan ook niet meer dan voorbereidende besprekingen. De minister bevestigt dat in zekere zin door van geheime besprekingen te spreken; dat past niet bij rondetafelconferenties.

Voordat ik nog iets over Aruba ga zeggen, schenk ik kort aandacht aan twee onderwerpen: de armoedebestrijding en de AMFO.

Indertijd hebben wij enthousiast ingestemd met het intensiveren van de armoedebestrijding. Om precies te weten waar je daarmee het beste kon beginnen, werd afgesproken dat een quick scan zou worden uitgevoerd. Nu blijkt dat die scan twee jaar heeft geduurd en dat de totale kosten ervan 2,6 mln. zijn. De consultants zijn er beter van geworden en de armen armer, zo zou ik willen zeggen. Om eerlijk te zijn, lijkt ons dit in strijd met de gedachte achter de quick scan. Was het nu echt nodig om op een bevolking van nog geen 200.000 mensen €13 per inwoner uit te geven om na te gaan waar de armoede heerst en hoe die bestreden zou moeten worden? Het lijkt ons niet overbodig om af en toe eens wat meer kritisch te kijken naar het Nederlands beleid in het Caribisch gebied.

Dat lijkt ook nodig met betrekking tot de totstandkoming en uitvoering van de ontwikkelingsbank, de AMFO. Na nog geen jaar gefunctioneerd te hebben moesten de directie en de raad van toezicht onder curatele worden gesteld. Het antwoord op de vraag hoe dat zo snel mogelijk was, luidde dat niet alles goed in de Statuten was geregeld. Onze vraag luidt dan wie daarvoor de verantwoordelijkheid draagt. Ik meen dat dit vooral Nederland als geldschietter is. Klopt dat? Ondertussen ligt daardoor de hulp aan en de steun voor allerlei ontwikkelingsprojecten stil. De Nederlandse vertegenwoordiging probeert daarin tijdelijk ten dele te voorzien. Kan dat misschien structureler worden, zodat sneller en effectiever, en zonder veel bureaucratie, kan worden geholpen?

Tot slot wil ik nog iets over Aruba zeggen. Het grote probleem is ook daar de groeiende schuld en het begrotingstekort. Het kabinet-Oduber denkt daar wel anders over dan de Centrale Bank van Aruba, maar dat neemt niet weg dat de trend onmiskenbaar is: te veel schulden en te weinig investeringen in de publieke sector.

Voor de kwaliteit van het onderwijs laat te wensen over. Voor een klein eiland als Aruba is van belang dat men zich breed weet te oriënteren. Het gevoelige taalprobleem is ook hier dominant aanwezig. Het eigene van de taal, het Papiamentu, kan best geaccepteerd en gecultiveerd worden, indien dat maar niet gepaard gaat met verlies aan oriëntatiemogelijkheden van de leerlingen in de Nederlandse, Engelse of Spaanse taalgebieden. Voor de toekomstige economische ontwikkeling van Aruba lijkt dat noodzakelijk. Overigens behoeft de economie om up to date te blijven en meersporig te worden ook zelf de nodige investeringen.

Zoals gezegd, de schuldenproblematiek heeft al een negatief effect. Aruba zal niet nalaten om op de rondetafelconferenties die nog volgen, de afwikkeling van de schuldenproblematiek van de Nederlandse Antillen te volgen. Dat werd ons althans in januari duidelijk. Aruba zal op eventueel overeengekomen procedures voor terugdringing of opheffing van de schulden van de Nederlandse Antillen op Nederland een beroep doen voor eenzelfde behandeling. Overigens moet er in 2007 ook een evaluatie of toetsing plaatsvinden van hetgeen is afgesproken in het rapport "Op eigen benen" van de vroegere minister-president Biesheuvel. Hoe kijkt de minister tegen de schuldenproblematiek van Aruba aan en welke mogelijkheden ziet hij voor het terugdringen van die schulden? Hoe staat het met de evaluatie van de afspraken die zijn neergelegd in het rapport "Op eigen benen"? Wat ons betreft draait Aruba helemaal zelf voor de schulden op. Er is een behoorlijke economische groei en er zijn genoeg belastingbronnen die tot nu toe niet of te weinig zijn aangeboord om de groei in schulden te verminderen.

Met aandacht zullen wij straks naar de minister luisteren.

*N

De heer **Ten Hove** (OSF): Voorzitter. De heer Lemstra gaf al als zijn indruk dat de Kamer unisono zijn mening zou geven. Dat lijkt mij op zichzelf juist, hoewel ik op bepaalde onderdelen wel de neiging heb om te kiezen voor een iets andere toonzetting.

Nu het resultaat van de referenda op de verschillende eilanden is dat de toekomst van de Antilliaanse eilanden deel zal zijn van de toekomst van ons Koninkrijk, hoeft ons dat toch niet te spijten? Nederland heeft bijna 400 jaar een band gehad met de Caribische eilanden, het grootste deel daarvan in een verhouding die eigenlijk alleen bedoeld was om ons ten voordeel te strekken en die nauwelijks rekening hield met de belangen van de bewoners. Bovendien is een flink deel daarvan door ons als slaaf daarheen getransporteerd. Als de huidige bevolking ondanks die geschiedenis op alle eilanden kiest voor het voortzetten van de band met Nederland, mag het voormalig koloniale moederland er tevreden over zijn dat die band blijkbaar wordt gezien als positief en de moeite waard om in stand te blijven, ook al kan dat mede worden opgevat als welbegrepen eigenbelang. De 175.000

bewoners ervaren het staatsburgerschap van het Koninkrijk in ieder geval als een waardevol goed.

Maar eerst moet nog een nieuwe en voor iedereen acceptabele wijze van samenleven in ons Koninkrijk uitgevonden worden, en dat wordt niet heel makkelijk. Want de gedachten op de eilanden Curaçao en Sint Maarten, maar ook zelfs op de kleine eilanden, gaan wel erg sterk in de richting van veel financiële ondersteuning en toch grote autonomie. De gedachten in Nederland zijn wel wat erg eenzijdig gekleurd door de in korte tijd fors opgelopen financiële tekorten op de Antillen en de gedachte dat de autonomie niet zo groot mag zijn dat zoiets weer kan gebeuren. Er is dus een grote kans op moeizame onderhandelingen.

Als in zo'n situatie de start-RTC tóch in een goede sfeer verloopt, en dat is het geval geweest, is dat een eerste grote winst. De deelnemers aan de RTC zullen vertrouwen in elkaar moeten hebben om het proces van staatkundige verandering tot een goed einde te kunnen brengen. Dat dit vertrouwen wederzijds blijktbaar in voldoende mate aanwezig is, is een verdienste van de regering van premier Ys en van de Nederlandse minister, die samen met de minister-president bereid was om voldoende goede wil te tonen.

Daarmee is de start-RTC geslaagd. De uitslag van de verkiezingen voor de Antilliaanse Staten wijst ook op voldoende vertrouwen in de Nederlandse inzet en op de wil, ook bij de bevolking, om nu constructief verder te onderhandelen. Door de goede afloop van de startconferentie is tegelijk de mogelijkheid geschapen dat het proces verder goed verloopt. Je moet er toch niet aan denken wat er gebeurd zou zijn als de eerste conferentie slecht was verlopen en de verkiezingsuitslag navenant was geweest.

Mevrouw **Linthorst** (PvdA): Denkt de heer Ten Hoeve ook dat die startconferentie in zo'n goede sfeer is verlopen, omdat de echte problemen nog een beetje bedekt zijn gebleven?

De heer **Ten Hoeve** (OSF): Ja, dat geloof ik zeker. Maar dat van beide kanten, in ieder geval ook van Nederlandse kant, de goede wil is getoond om er met elkaar uit te komen heeft naar mijn stellige overtuiging bijgedragen tot het gevoel bij de Antilliaanse bevolking dat er ook werkelijk een toekomst met elkaar te maken is. Dat is mede van invloed geweest op de verkiezingsuitslag, en dat is een goede zaak. Als het anders was gelopen, was ons probleem groter geweest.

Tegelijk is ook hiermee wel een probleem ontstaan. De startconferentie heeft voor hooggespannen verwachtingen gezorgd, maar de werkelijkheid lijkt te zijn dat er van echte overeenstemming over de invulling van de staatkundige en financiële verhoudingen nog geen sprake is, of liever gezegd, dat er aan geen van beide kanten enige duidelijkheid is over de gewenste invulling. Als de bedoeling is om de nieuwe verhoudingen op 1 juli 2007 te laten beginnen, en dat lijkt al bijna onmogelijk, wordt het

in ieder geval wel hoog tijd om eens te gaan denken en praten over concrete uitwerking van de plannen.

Bij de staatkundige verhoudingen gaat het om de volgende vragen, die niet los van elkaar staan:

- hoe wordt de status van land binnen het Koninkrijk uitgewerkt, hoeveel autonomie hoort daarbij, en waar liggen de grenzen van die autonomie?
- hoe wordt de status van Koninkrijkseiland uitgewerkt; is dat zo ongeveer een gemeente, of heeft het meer zelfstandigheid; maakt het Koninkrijkseiland deel uit van het land Nederland of heeft het een andere positie binnen het Koninkrijk?
- vervolgens is de vraag of de staatkundige constructie van het Koninkrijk als geheel wordt uitgewerkt als vier aparte eenheidsstaten of landen, waarbij Nederland in sommige zaken voor de andere drie landen optreedt, of als een federatieve staat, waar naast de Koninkrijksregering ook een Koninkrijksparlement kan functioneren en waar andere gezamenlijke instituties een controlefunctie ten aanzien van de landen kunnen uitoefenen? Dit zou voor mij veel duidelijker zijn. Bij deze laatste vraag kun je je ook afvragen of het Statuut gewijzigd of aangepast moet worden. Of kiezen we voor een heel nieuwe constellatie? Ik zou zeggen: liever het laatste.

Wat betreft de financiële verhoudingen geldt misschien nog wel sterker dat de verwachtingen hooggespannen zijn, en ook hier is er nog geen concrete planuitwerking. De Antilliaanse overheidsschulden, van land en eilanden samen, zijn vooral sinds 2002 sterk gestegen. Zij belopen in totaal bijna 5 mld. Antilliaanse guldens. Dat is 2,5 mld. euro, oftewel 84% van het bbp van de gezamenlijke eilanden. Daarmee leggen zij beslag op 24% van de belastinginkomsten. Verdeling van de schuld van het land over de afzonderlijke eilanden leidt tot schuldquotes van meer dan 100% van het bbp voor de meeste eilanden, dus dat is een onbegaanbare weg.

Nederland zal een oplossing bieden voor de schuldenproblematiek, citeer ik uit de slotverklaring van de startconferentie. Dat zal wel moeten, gelet op het alternatief, maar hoe is niet duidelijk. Daar staat tegenover: ter voorkoming van nieuwe financiële problemen maken wij gezamenlijk afspraken, citeer ik weer uit de slotverklaring. Het is niet duidelijk op welke manier zulke afspraken gemaakt worden en in welke mate zulke afspraken geborgd moeten worden in de te kiezen staatkundige constructies. Laten wij wel wezen, juist de schuld geeft het breekijzer om tot hervormingen in het Statuut te kunnen komen.

Een andere vraag is wat de verhouding zal zijn tussen de toekomstige landen of de toekomstige Koninkrijkseilanden en de Europese Unie. Deze vraag staat niet los van de vraag naar de toekomstige interne staatkundige constructie van het Koninkrijk. Als een Koninkrijkseiland deel gaat uitmaken van het land Nederland, lijkt een status van ultraperifeer gebied voor de hand te liggen. Daarmee wordt ook het probleem van de valutakeuze opgelost. Heeft de minister trouwens een oordeel over de vraag of de UPG-status ook voor de grotere eilanden aantrekkelijk kan zijn?

Kortom, het wordt tijd dat er enige duidelijkheid komt over de verschillende mogelijkheden die er zijn, en

over de voorkeuren die Nederland en de afzonderlijke eilanden daarbij hebben. Die duidelijkheid kan niet allereerst van de Antillen verwacht worden, waar met een uiteindelijk toch heel beperkt apparaat gewerkt moet worden. Nederland zal moeten komen met uitwerkingen die het zelf werkbaar en aanvaardbaar vindt. En Nederland zal dat snel moeten doen want het gaat om ingrijpende veranderingen, waar de fantasie makkelijk mee op hol gaat. Is de minister het daarmee eens? Wanneer komt hij dan met die uitwerkingen?

Niet de fantasie, maar de realiteit of de harde werkelijkheid moet voorop staan. Voor Nederland zijn er enkele duidelijke voorwaarden waaraan een nieuwe regeling moet voldoen. Het blijft één Koninkrijk, maar dat betekent dat de waarborgen voor recht en gerechtigheid, financiële stabiliteit en een sociale basisstandaard bij het Koninkrijk liggen. Er zijn in dit opzicht ook enkele duidelijke voorzetten gedaan, bijvoorbeeld door minister Donner over rechtshandhaving en rechtspleging en door de heer Tromp, de president van de Antilliaanse centrale bank in de vorm van suggesties om nieuwe schuldoopbouw in de toekomst te voorkomen. Bij dergelijke uitgangspunten moet overigens ook de positie van Aruba aan de orde gesteld worden, hoe lastig dat ook is.

Over een ander, intussen al vastgelegd uitgangspunt zijn in Nederland en ook in deze Kamer nogal wat twijfels te horen. Dat Curaçao met zijn 130.000 inwoners een positie moet kunnen waarmaken als autonoom land, mits voldoende ingebed in overkoepelende structuren, staat buiten kijf. Er zijn veel voorbeelden van even grote en kleinere gebieden, vaak eilandgebieden, die ook een grote autonomie genieten. Voor Sint Maarten is dat niet direct een uitgemaakte zaak, omdat het naar inwoneraantal, 33.000, nogal wat kleiner is. Maar, juist ons eigen deel van de wereld, het traditioneel zeer democratisch ingestelde noordwesten van Europa, geeft een paar mooie voorbeelden van heel kleine gebieden met heel veel zelfbestuur. De Faeröer eilanden vallen onder de Deense soevereiniteit, maar hebben met 48.000 inwoners volledig intern zelfbestuur en zijn zelfs geen lid van de Europese Unie. Zij gelden zelfs niet, zoals de Nederlandse Antillen en Aruba, als "land of gebied overzee". Er gaat structureel wel heel veel geld van Denemarken naar toe. Dat kan met kleine economieën ook noodzakelijk zijn en blijven. Nog kleiner zijn de Aland eilanden die met maar 25.000 inwoners als zelfbesturend gebied onder Finland vallen en als zodanig ook meedoen in de EU. De conclusie moet dan toch zijn dat ook Sint Maarten als land moet kunnen functioneren, maar opnieuw, mits voldoende ingebed in overkoepelende structuren? Wat is de mening van de minister daarover?

Daarbij geldt voor Sint Maarten natuurlijk nog de bijzonderheid dat het maar een half eiland is, terwijl op de andere helft in feite dezelfde gevoelens leven, namelijk niet meer in een staatkundig verband, een departement, gedwongen te willen samenleven met Guadeloupe. Een nauwe samenwerking van de beide eilandhelften ligt, zeker op termijn, dus voor de hand.

Ik wil er nog twee opmerkingen aan toevoegen over in wezen hier wat naast liggende zaken. Uit de vergelijking die ik net maakte met de twee Noordwest-

Europese autonome eilandgebieden zijn nog enkele leringen te trekken. In beide gevallen gaat het om gebieden met een afwijkende taalsituatie. Op Aland wordt Zweeds gesproken, dat in Finland als minderheidstaal erkend is, maar de Faeröer hebben hun volledig eigen taal, die sterk afwijkt van het Deens. Voor de 48.000 sprekers is dit toch de eerste taal die op de eilanden overal en voor alles gebruikt wordt. Maar daarnaast wordt op de scholen intensief Deens en Engels geleerd. De Benedenwindse Eilanden met hun meer dan 200.000 inwoners, inclusief Aruba, die Papiamentó als moedertaal hebben, zouden gestimuleerd moeten worden in het gebruik van hun eigen taal en niet daarover door Nederland ter verantwoording moeten worden geroepen, zoals nu en dan en hier en daar wel gebeurt. Een kind heeft er niet alleen recht op om in zijn eigen taal te leren lezen en rekenen, het is ook de beste manier om een kind ook intellectueel tot ontplooiing te laten komen. Maar daarnaast is Engels of Spaans noodzakelijk en, zolang wij een Koninkrijk willen vormen, in ieder geval natuurlijk ook Nederlands.

Nog een andere vergelijking. Voor de Aland eilanden, die wel gewoon binnen de EU vallen, geldt een door de EU formeel erkende uitzondering op het recht van vestiging en het recht om onroerend goed te kopen voor EU-burgers. De bedoeling daarvan is "een leefbare lokale economie op de eilanden in stand te houden". Ik citeer uit het Protocol van de EU. Een dergelijke uitzondering zou natuurlijk voor het Finse vasteland nooit mogelijk zijn. Deze regeling vertoont overeenkomst met de regelingen die Aruba en de Nederlandse Antillen hebben met betrekking tot de vestiging van Nederlanders. Maar ook hier geldt dat een regeling waarmee houders van een EU-paspoort uit Nederland worden geweerd, natuurlijk onbestaanbaar is. Zo lang Arubanen en Antillianen Nederlanders zijn, dient Nederland de consequentie daarvan -- toegang in de EU, dus ook in Nederland -- te accepteren. Het is goed om dat, ook bij het zoeken naar de juiste vorm voor de onderlinge staatkundige verhoudingen, in de gaten te houden. De keuze voor een Koninkrijk kan voor de eilanden niet vrijblijvend zijn, want het impliceert noodzakelijke beperkingen aan de autonomie. Maar het kan voor Nederland ook niet vrijblijvend zijn, want het impliceert eenzelfde staatsburgerschap voor de Nederlandse natie en voor de Caribische eilandnaties.

Voorzitter. Het lijkt bijna alsof de relatie met de West alleen maar problematisch is, maar als het erop aankomt, vind ik dat niet. Als deze historische band op zakelijke en ook op sentimentele argumenten in stand kan blijven, ervaar ik dat winst. Het geld zal wel die kant op blijven stromen, maar voor de rest kan het toch tot wederzijds voordeel gebeuren? Er wordt vanmiddag volgens mij wel zeer veel van de minister verwacht!

*N

De heer **Hessing** (LPF): Mevrouw de voorzitter. Vanmiddag is op een politiek correcte wijze vernietigend gesproken over de resultaten van de werking van het

Statuut in de afgelopen 50 jaar voor het Koninkrijk in het algemeen en de Nederlandse Antillen en Aruba in het bijzonder. Er is alleen maar sprake van achteruitgang op het terrein van onder andere onderwijs, criminaliteit, integriteit van bestuur, rechtshandhaving, financiën, armoedebestrijding, ongewenste leegloop, ondanks 50 jaar technische bijstand op velerlei terreinen en de honderden miljoenen, wellicht miljarden die daar door Nederland naar toe zijn gebracht.

Met veel waardering heb ik kennisgenomen van de bijdrage van de woordvoerders van de andere partijen. Wat mij betreft had mevrouw Linthorst namens alle partijen mogen spreken. Wellicht geldt dat ook voor de anderen. Ik heb er in ieder geval niets aan toe te voegen, maar ook niets aan af te doen.

Ik heb nog wel een opmerking en een vraag in de richting van de minister. Ik heb het al eerder gezegd dat bij de eerste algemene politieke beschouwingen van dit kabinet de minister zich gesteund wist door de minister-president in zijn opvattingen. Mijn vraag is niet zonder ernst en met grote zorg ingegeven. De voorgangers van onze huidige premier zijn door waarschijnlijk te weinig interesse in dit dossier in hoge mate verantwoordelijk voor de huidige stand van zaken die vandaag al zo vaak de revue is gepasseerd. Ik zou het betreuren -- in dit kabinet gebeurt dat wel een enkele keer meer -- dat men ervan blijk geeft elkaars opvattingen niet te steunen en ik hecht eraan het in dit geval van deze minister te vernemen.

De vergadering wordt van 15.35 uur tot 16.10 uur geschorst.

*N

Minister Pechtold: Voorzitter. Ik dank alle leden die vanmiddag het woord hebben gevoerd hartelijk voor hun inbreng in eerste termijn.

Op 29 april 2005 stond ik ook op deze plek om ietwat verlaat de begroting voor 2006 met u te behandelen. Nu ben ik tien maanden minister voor Bestuurlijke Vernieuwing en Koninkrijksrelaties. Mijn voorganger kondigde dat aan met ... en Koninkrijksrelaties, dus ik wist gelijk waar vanaf dat moment het zwaartepunt moest komen te liggen. Ik ben sinds die tijd acht keer op Aruba en de Antillen geweest.

Als ik, terugkijkend op die periode, nu bezie wat centraal heeft gestaan, dan zie ik drie dingen. Ik zie een proces van wat hier en daar staatkundige vernieuwing heet. Dat is iets voor bestuurders, voor politici. Ik zie een dagelijkse werkelijkheid op de eilanden. Die dagelijkse werkelijkheid trachten wij al vele jaren vanuit Nederland te helpen verbeteren. Ik ben het eens met het beeld dat mevrouw Linthorst daarvan op een gegeven moment schetste, toen zij zei: ik zie bepaalde situaties die je van derdewereldlanden verwacht, maar nee, het is het Koninkrijk. Ook ik heb mij daarover eerder uitgelaten. Het

huisje in Fuik staat voor mij daar altijd centraal in. Je ziet een dagelijkse werkelijkheid waar zaken als armoede, veiligheid, drugs, huisvesting een groot probleem zijn en waar wij via programma's van vele miljoenen trachten in samenwerking -- ik roep het altijd, het woord "samenwerking" -- er wat van te maken. Het is niet meer zo dat Nederland het doet, zoals dat misschien in het verleden ging. Wij proberen de initiatieven van de regeringen op eilandniveau en op nationaal niveau te ondersteunen. Naast de staatkunde en de dagelijkse werkelijkheid ben ik ook verantwoordelijk voor het protestedenbeleid hier in Nederland, waar inmiddels 22 gemeenten zich Antillianengemeente noemen. Daar zie ik weer een heel andere kant van mijn portefeuille en ik zie hoe die dingen hier worden ervaren. Die drie dingen, staatkunde, de dagelijkse werkelijkheid daar en de dagelijkse werkelijkheid hier, vormen samen de bemoeienis van deze minister.

Als ik het bekijk vanuit het Nederlandse perspectief, dan zie ik niets rooskleurigs. Wij hebben veel te weinig kennis aan deze kant van het Koninkrijk van de andere kant. Natuurlijk proberen wij bij de viering van een Statuut, bij een Koninkrijksconcert of bij Koninkrijkspelen de goede kanten te laten zien, maar onze kennis is beperkt. Ik heb dat eerder aangegeven. De eerste vraag van een journalist aan mij was wat de hoofdstad van Aruba is en ik kon die vraag niet beantwoorden. Ik denk dat heel veel Nederlanders dat niet zouden kunnen, terwijl aan de andere zijde de perceptie is dat men dat van Hoogezaand-Sappemeer tot diep in Limburg wel kan. Limburg is in Nederland nauwelijks bekend, terwijl er aan de andere kant gevoeld wordt dat de band met de West twee keer zo lang is als de band met Limburg. Dát in perspectief zetten, is ook een van mijn taken.

Ik hoef niet 370 jaar terug te gaan voor die relatie, 51 jaar terug is voldoende. 51 jaar geleden hebben onze voorgangers een Statuut bedacht. Het stelt dat de Nederlandse Antillen, zes eilanden, door ons in het verleden als kolonie bij elkaar getrokken, één volk en één natie moeten vormen. Wat is er na 51 jaar daar vooral van over? Het is vandaag vaak centraal gezet: een schuld van 2,4 mld. De eerste tekenen dat het niet werkte, zagen wij al in 1986 op Aruba, inmiddels twintig jaar geleden. Toen sprong, laat ik het in mijn woorden zeggen, de eerste kikker uit de Antilliaanse kruiwagen. De afgelopen vijf jaar hebben centraal gestaan voor de referenda. Referenda, waar wij van Nederlandse zijde altijd hebben aangegeven ze te zullen respecteren, evenals de uitslag. Vijf jaar, want in 2000 was er een op Sint Maarten en in april 2005 was het laatste referendum op Curaçao.

Vanaf het laatste referendum in 2005, dat wij moeten respecteren, vind ik -- dat wil ik hier toch ook zeggen vanmiddag -- dat het heel snel is gegaan. Het is mede snel gegaan omdat uw Kamer en de Tweede Kamer mij en mijn voorgangers tot spoed hebben gemaand, omdat men vond dat het traject spoed nodig had. Wij hebben bestuurlijk overleg gehad, wij hebben een hoofdlijnenakkoord gesloten en wij hebben eind vorig jaar een eerste rondetafelconferentie gehad. Wij hebben echter ook 27 januari gehad. Op die datum werd er naar mijn gevoel niet alleen steun uitgesproken op de Antillen voor

een bepaalde lijn die door de regering was ingezet -- ik hoop en verwacht dat er nu een coalitieregering komt die voort zal gaan op die weg -- maar daarmee ook steun aan het Nederlandse proces en de Nederlandse inzet.

Voor mij liggen nog anderhalf jaar als minister voor Koninkrijksrelaties. Ik zal zo dadelijk uitgebreid ingaan op wat ik in die tijd wil doen. Ik zal proberen nu al definities te geven in antwoord op de vragen die u hebt gesteld. Aan het eind van mijn betoog zal ik kort op uw bijdrages ingaan. In die anderhalf jaar staat voor mij centraal dat ik onomkeerbare stappen verwacht van dit proces. Stappen, waarin wij met elkaar duidelijk afspreken waar wij naartoe gaan. Ik kom dadelijk op data, criteria en dat soort zaken. Om daarover direct duidelijk te zijn, zeg ik tegen de heer Hessing: daar heb ik de steun niet alleen van uw Kamers als controleurs, maar ook van het kabinet, van onze regering voor nodig. Die steun ervaar en voel ik van de minister-president als voorzitter van de rondetafelconferenties, maar ook van de vele collega's die betrokken zijn bij deze dossiers, variërend van de minister van Financiën tot de minister voor Vreemdelingenzaken en Integratie en de minister van Justitie.

Ik herken mij dan ook niet begrippen zoals de "valse start" waar de heer Schuurman het over had, in het "pappen en nathouden" dat ik driemaal hoorde of in de uitspraak van mevrouw Linthorst dat er nu maar eens gezegd moet worden waar het op staat, omdat dit anders halfhartig beleid zou zijn. Nederland is niet afwachtend. Nederland heeft een visie. Het tegendeel is waar van wat zojuist beweerd is. In de bestuurlijke overleggen in september en oktober en in november bij de rondetafelconferentie heb ik namens Nederland duidelijk de voorwaarden gesteld die ook eerder met uw Kamer besproken zijn. Die voorwaarden zijn financiën, goed bestuur en rechtsorde.

Al deze onderwerpen en de nadere uitwerking daarvan heb ik in de onderhandelingen tot nu toe ingebracht. Dacht u dat de eilanden gevraagd hebben om een doorlichting, om goed bestuur, om begrotingsregels of om een schuldhoudbaarheidsanalyse? Dat is zeker niet de wens van de Antilliaanse eilanden. Die wilden in het begin alleen maar de staatkundige veranderingen. Ik kan mij de discussies ook aan de overkant nog herinneren. Er is een duidelijke inbreng van Nederland en ik ben, wat dat betreft, absoluut niet terughoudend. Ik weet waar ik namens Nederland naartoe wil. Goede afspraken over de financiën, over een robuuste rechtsorde en over goed bestuur. Dat vind ik nodig om de Antilliaanse burgers een rooskleurig perspectief te kunnen bieden.

Ik wil kort zeggen waar ik voor sta in het proces van staatkundige veranderingen en hoe ik het nieuwe Koninkrijk voor mij zie. Ik ben bereid mee te werken aan de staatkundige wensen van de Nederlands-Antilliaanse bevolking, onder strikte voorwaarden met betrekking tot openbare financiën, rechtsorde en goed bestuur. Die randvoorwaarden zijn in mijn visie nodig om de burger dadelijk een rooskleurig beeld te kunnen bieden. Waar gaan de afspraken over de openbare financiën over? In de eerste plaats een gedegen begrotingsbeleid, financieel beheer en het voorkomen van nieuwe schulden, alsmede een oplossing voor de schuldenproblematiek. Ik kom er

later op terug, maar dit zijn de teksten die u hebt gelezen in de eindverklaring.

Ten aanzien van de rechtsorde sta ik voor een onafhankelijke rechtspleging die wordt gewaarborgd en een adequaat toezicht daarop door het Koninkrijk. Het goede bestuur ziet niet alleen toe op de integriteit van het bestuur, maar ook op een adequate bestuurskracht. Dat zijn ook de punten die hier eerder met u gewisseld zijn, de punten die vanuit het rapport-Jessurun naar voren zijn gekomen.

De vraag was hoe ik dat nieuwe Koninkrijk voor mij zie. Er komt een versterkt Koninkrijk. De bestrijding van terrorisme en grensoverschrijdende criminaliteit en het financieel toezicht moeten op niveau worden gebracht zodat wij onze internationaal-rechtelijke verplichtingen kunnen nakomen. Er komt een bestuurbaar Koninkrijk. De grote fysieke afstand tussen Nederland en de zes eilanden blijft natuurlijk een feit. Daarom moet constant worden getoetst of een andere structuur werkbaar is.

Uit het oogpunt van bestuurbaarheid in de Caraïben zijn er twee mogelijkheden, namelijk land en Koninkrijkseiland. Daarbinnen is maatwerk nodig. De drie landen in de Caraïben hoeven straks niet dezelfde status te hebben. Een Koninkrijkseiland kent in beginsel hetzelfde bestuursmodel als het huidige eilandgebied. Afhankelijk van de bestuurskracht kunnen taken en bevoegdheden van intereilandelijke samenwerking echter worden uitbesteed. Uit oogpunt van efficiency en kostenbesparing wordt door de entiteiten onderling samengewerkt, bijvoorbeeld op het terrein van onderwijs, gezondheidszorg, uitvoeringstaken en instellingen als pensioenfondsen en een sociale verzekeringsbank. Wij gaan samen op weg naar de finish. Er moeten niet weer kikkers eerder uit de kruiwagen springen.

Het eindplaatje dat ik voor mij zie, is een Koninkrijk waarin de zelfstandigheid van de Koninkrijkspartners is versterkt en waarin wij voor cruciale zaken op elkaar kunnen terugvallen. Bij een nieuw Koninkrijk hoort ook een nieuwe houding van Nederland tegenover de Antillen en Aruba. Volgende week gaat er op mijn verzoek een missie onder leiding van de minister van Economische Zaken naar de eilanden om verder te bezien welke mogelijkheden daar zijn voor het Nederlandse bedrijfsleven. Daar zijn er volgens mij genoeg van. Nederland moet de komende eeuw gaan bekijken wat, met misschien nog wel 370 jaar voor de boeg, de meerwaarde is van deze zes stepping stones tussen de drie Amerika's voor de Koninkrijksrelaties.

Een volgend punt is het proces van staatkundige veranderingen. Wij zijn uit de startblokken gegaan. Het groene licht is gekomen op de rondetafelconferentie op 26 november 2005. Er is in een goede en constructieve sfeer onderhandeld. De onderhandelingen duurden lang, maar de uitkomst ervan was duidelijk. De tekst van de slotverklaring is op 28 november 2005 aan de Kamers gezonden. Enkele punten hieruit hebben tot verwarring geleid. De einddatum is vastgesteld op juni 2007. Dat is de datum waar de partners naar streven. Er moet echter nog veel werk worden verzet. Het is dus de vraag of die datum kan worden gehaald. Om het proces te laten slagen, is het van belang dat de betrokken partners een datum voor ogen

hebben. Voor de laatste rondetafelconferentie voor die datum, zal worden bezien of aan de gestelde criteria kan worden voldaan.

Er zijn afspraken gemaakt over de weg naar juni 2007. Er is nu gestart met de ontwerpfase. De resultaten daarvan zullen moeten worden besproken in juli 2006. Er zijn verschillende werkafspraken gemaakt over op te leveren producten, zoals voorstellen over de gewenste interne structuur van de eilanden en een staatsregeling voor de beoogde landen. Na de ontwerpfase volgt een implementatiefase waarvoor nog voorstellen moeten worden gedaan, zoals over de onderlinge samenwerking, internationale verplichtingen en een lijst van taken van de eilanden. Het is belangrijk dat op de eventuele slotconferentie wordt bezien of de voorstellen voldoen aan de eerder gestelde criteria. Pas als dat het geval is, wordt de definitieve ingangsdatum en daarmee de nieuwe staatkundige verhouding vastgesteld. Zoals ik al eerder heb gezegd, is daarvoor veel inzet nodig en moet er met name door de andere kant hard worden gewerkt. Nederland wil hier uiteraard aan meewerken.

Ik heb het idee dat er sinds de laatste rondetafelconferentie verwarring is ontstaan over de schuldenproblematiek. Nederland heeft gezegd een oplossing te willen bieden voor de schuldenproblematiek. Het uitgangspunt is een gezonde startpositie voor alle eilanden. Nederland kan helpen door rente en aflossingen die de Antillen nu betalen voor zijn rekening te nemen. Dat kan op verschillende manieren, die ik nu uitwerk met de minister van Financiën. Er kan worden gedacht aan een deel kwijtschelding en aan herfinanciering tegen een lagere rente. Het rentepercentage is punten lager als het door Nederland is gewaarborgd in plaats van door de Antillen. Ook vervroegde afkoop van schulden is een optie en herstructurering van schuld door de looptijden te verlengen. De keuze voor instrumenten hangt af van de analyses van de schulden die nu worden gemaakt.

Het oplossen van de schuldenlast is één ding. Daar hoort echter onlosmakelijk de afspraak bij dat er over een paar jaar niet weer een grote schuld is opgebouwd. Ook daarover is overeenstemming bereikt, zoals in de slotverklaring is te lezen. Er moeten gezamenlijk afspraken worden gemaakt over een deugdelijk begrotingsbeleid, het op orde brengen van het financieel beheer, het effectief organiseren van toezicht, het voorkomen van de opbouw van nieuwe schulden en het nakomen van internationale verplichtingen.

Mevrouw **Linthorst** (PvdA): Ik neem aan dat bij de totstandkoming van de status aparte van Aruba soortgelijke afspraken zijn gemaakt. De schuld van Aruba is nu weer behoorlijk hoog. Ik vind 800 mln. voor een eiland van 100.000 inwoners tenminste behoorlijk veel. Kunt u aangeven waarom wat toen niet is gelukt, nu wel zal lukken?

Minister **Pechtold**: Toen stond de schuldenlast en de wijze waarop daarmee moest worden omgegaan niet centraal. Daar hebben wij van geleerd. Wij kunnen positieve en

negatieve dingen opsteken van de afgelopen twintig jaar. Een paar maanden geleden kreeg ik in de Tweede Kamer de vraag waarom ik steeds de schuldenproblematiek voorop zette en daarna pas over andere zaken wilde praten. Mede door de druk van de Tweede Kamer heb ik de parallele processen moeten invoeren. Voor mij staat het oplossen van de schulden voorop. Oplossen betekent dat er schoon schip moet worden gemaakt, maar niet dat er een blanco cheque wordt gegeven. Er moet een evenwicht worden gevonden tussen maatregelen om die 2,4 mld. schuld op lands- en eilandelijk niveau in de klauw te krijgen en maatregelen om ervoor te zorgen dat er geen nieuwe schuld wordt opgebouwd. Van het proces rond Aruba hebben wij geleerd dat het schuldenprobleem één is, maar dat het grootste probleem is dat er vanzelf weer een nieuwe schuld wordt opgebouwd als er een streep is getrokken. Er werd gevraagd waar ik de grens stel. De Nederlandse Antillen is heel duidelijk gemaakt -- ik heb dat vorige week tijdens een tussenstop op Curaçao ook tegen de beoogde premier gezegd -- dat er nu in het nieuwe kabinet verdere maatregelen moeten worden genomen om ervoor te zorgen dat die 2,4 mld. niet oploopt tot 2,7 of 3 mld.

De heer **Van Heukelum** (VVD): U vertelt een heel verhaal en zegt dat er verschillende manieren zijn om de problemen op te lossen. U spreekt over kwijtschelding en herfinanciering. Wat is nu de bedoeling? Worden de Antillen verlost van de schulden doordat Nederland deze oplost of moeten de zij zelf het geld op tafel brengen?

Minister **Pechtold**: In dit proces kan ik het A nog niet zeggen en weet ik het B misschien nog niet. Op dit moment is een groot deel van de schulden gefinancierd tegen de status die de Antillen hebben in de internationale monetaire wereld. Dit betekent dat er wordt geleend tegen een rente van 7 tot 9%. Als Nederland hierin een rol gaat spelen, zou deze rente kunnen zakken naar 3 tot 4%. Als ik nu zeg dat Nederland dat zal doen, krijg ik echter geen internationale lening afgesloten tegen een dergelijk percentage omdat men zeker weet dat ik zal komen. De komende maanden en jaren zal het een ragfijn spel zijn. Samen met de collega van Financiën moeten wij nagaan welke mogelijkheden er zijn, vooral in welke verhouding tot elkaar, in welke volgorde en in welke fases.

De heer **Van Heukelum** (VVD): Ik weet niet beter dan dat verreweg het grootste deel van de schulden van de Antillen een interne schuld is. Dat is geen externe schuld aan buitenlandse financiers, maar een schuld aan pensioenfondsen en wat dies meer zij.

Minister **Pechtold**: 40% van de schuld is schuld aan pensioenfondsen. Ook een pensioenfonds zal het prettiger vinden schulden te hebben uitstaan tegen het huidige rentepercentage bij een niet zo solvabele schuldenaar als de Antillen dan bij Nederland, tegen een veel lager

percentage. Wij moeten goed nagaan wie de schuldeisers zijn. Wij zullen een proces moeten ingaan waarin wij bekijken welke schuldeisers met Nederland bereid zijn over te gaan tot nieuwe afspraken en welke niet. Het deel kwijtschelding zal overigens erg klein zijn. De schuld aan Nederland ligt rond de 150 mln. Dat is op de 2,4 mld. maar een klein bedrag. Dat zal niet het grootste probleem zijn. Het grootste probleem zal de herfinanciering en de afkoop van schulden zijn, het uitstellen van het voldoen aan voorwaarden enz.

De heer **Schuurman** (ChristenUnie): Ik verneem graag van de minister wanneer er een rapport van de vaste commissie voor Financiën komt. Ik heb de indruk dat de minister het probleem nogal abstract behandelt. Is het zo duidelijk dat bij herfinanciering leningen die nu tegen een hoge rente zijn afgesloten kunnen worden vervangen door leningen tegen een lagere rente, zonder dat de boetes die ongetwijfeld in de contracten zijn opgenomen in rekening worden gebracht? Ik kan mij haast niet voorstellen dat dit probleem zich niet zal voordoen.

Minister **Pechtold**: Toen ik eind vorig jaar hier stond, speelde dit probleem nog niet. Wij zijn nu een half jaar bezig om, ten eerste, het probleem goed op de agenda te zetten en ten tweede, inzicht te krijgen hoe de situatie precies is. Wat betekent het dat ik eigenlijk in een ander land van het Koninkrijk mee moet kijken in het huishoudboekje, in de begroting, en moet optellen wat daar in staat? Wij praten elkaar over het algemeen na als wij het bedrag van 2,4 mld. noemen, etc. Als wij inzicht hebben moeten wij oplossingen zoeken. Met die oplossingen ben ik bezig. Ik heb gisteren nog met de collega van Financiën gesproken. Op dit moment zijn er mensen van Financiën op de Antillen. Wij bekijken nu minutieus waar wij aan beginnen. Als wij daaraan beginnen, staat het woord "oplossen" centraal. Er is geen eenrichtingsverkeer, maar het moet van twee kanten wat betekenen. Het allerbelangrijkste is voor mij het voorkomen van nieuwe problemen in de toekomst, niet alleen het oplossen van het probleem van 2,4 mld.

Ik heb met de Tweede Kamer en de Eerste Kamer afgesproken dat ik ze voor en na afloop van elke rondetafelconferentie zal inlichten. Als dat deels in beslotenheid moet gebeuren, vanwege de inzet in onderhandelingen, zal ik hun dat voorleggen. Als het in de openbaarheid kan, heeft dat mijn voorkeur.

Mevrouw **Linthorst** (PvdA): Mijn fractie ziet wel in dat herfinancieren enig soelaas kan bieden, maar bij een herverdeling van de schuld van het land Nederlandse Antillen over de eilanden zullen er eilanden zijn die met een schuldquote op hun bnp van boven de 100% uitkomen. Zelfs met een lage rente zou dat geen gezonde startpositie zijn. Hoe realistisch is het om vooral in te zetten op herfinanciering, vervroegde afkoop enz.? Hoe groot is het percentage van de schulden dat overgenomen -- lees:

betaald -- moet worden door Nederland om überhaupt tot een aanvaardbare schuldquote te komen?

Minister **Pechtold**: Ik ben blij met die insteek, want dat is mijn insteek. De insteek moet zijn dat er dadelijk per entiteit een realistische startpositie is. Daaruit zijn de woorden "schone lei" ook voortgekomen. Ik kan dadelijk niet van Bonaire, met 13.000 inwoners, verwachten dat het begint met een schuld waar het nooit meer bovenop komt, ook al heeft het nieuwe relaties met Nederland. De begroting zou alleen al overlopen door de aflossingen die het moet betalen. Voor enkele eilanden zal het nog niet zo'n groot probleem zijn, maar vooral voor Curaçao en in mindere mate voor Sint Maarten. Zij zullen er op een of andere manier grip op moeten krijgen.

Ik kan op dit moment niet meer duidelijkheid geven dan ik tot nu toe heb gedaan. Wij zijn bezig om de situatie in kaart te brengen en een aantal oplossingen te formuleren.

De heer **Lemstra** (CDA): De minister heeft terecht gezegd dat hij uitgaat van een zwaluwstaartproces, met aan de ene kant de financiën en aan de andere kant de bestuurlijke vernieuwing en de staatkundige herstructurering. Als hij dat volhoudt, moet hij met de Antillen gaan praten over toekomstig toezicht op de financiën, toekomstig begrotingsbeleid, begrotingsbeheer etc. Ik smeed hem als het ware om dat op tijd in te zetten. Als wij daar pas later mee beginnen, valt alles weer in duigen. Dat voorspel ik hem. Dat geldt ook voor die mooie financiële afspraken.

Kan de minister nog iets duidelijker aangeven hoe hij de twee sporen naast elkaar ziet?

Minister **Pechtold**: De heer Lemstra is er geweest. Het tweesporenbeleid ligt gevoelig op de Antillen. Men vindt dat men het ene spoor helemaal los kan volgen, samen met ons. Dat heeft namelijk te maken met al hetgeen is afgesproken bij de dekolonisatie. Dat is wat de Antillen willen en zij vinden dat wij ons daaraan hebben te houden.

Natuurlijk heeft dat verhaal een keerzijde, die ook hier keer op keer benoemd is. Dat gaat niet alleen over schulden, maar ook over rechtsorde en goed bestuur. Om de heer Lemstra tegemoet te komen zeg ik, dat wij niet alleen praten over de schulden en over wat ik daartegenover eis, maar ook over rechtsorde en goed bestuur. Er wordt nu vaak gesproken over een waarborgfunctie. Wat moet er op zijn minst op Koninkrijksniveau worden afgesproken? Dergelijke vragen staan centraal bij het vormgeven van de toekomst. Ik heb op de Antillen de parallelle processen omschreven als rails. Men weet daar heel goed dat daar dwarsbalken onder liggen. Men zei toen dat er weinig rails waren op de eilanden. Ik heb ze toen uitgenodigd om hier een keer te komen kijken.

De heer **Lemstra** (CDA): Met andere woorden, het is prohibitief. Aan beide voorwaarden moet worden voldaan? Zijn die onlosmakelijk met elkaar verbonden?

Minister **Pechtold**: De criteria waarover ik spreek als wij het hebben over nieuwe entiteiten, eventueel per de streefdatum van 2007, zijn onlosmakelijk. Daar zal aan worden getoetst. Het proces wordt steeds scherper. Onder andere omdat er aan onze kant weer een nieuwe minister was, hebben wij tien maanden afgetast waar de belangen liggen en waar de zwaartepunten. Na het omschrijven van de bestuurlijke zaken -- de Kamer heeft de teksten gezien -- zijn wij toegekomen aan het keiharde werk. Dat betekent dat dadelijk met het huishoudboekje open en met open vizier moet worden gepraat over de drie onderwerpen. Er moeten keiharde afspraken over worden gemaakt.

De heer **Schouw** (D66): Ik wil de vraag van de heer Lemstra nog wat scherper stellen. Naar mijn beleving kan heel goed worden gewerkt aan varianten van schuldverlening als dat gelijk op gaat met het ontwikkelen van varianten op het punt van financieel toezicht. Ik kan de lelijke woorden "vormen van ondercuratelestelling" wel gebruiken; de minister kan dat niet. Het lijkt mij belangrijk dat wij op dat punt een beetje weten wat wij aan elkaar hebben. Schuldsanering gaat in mijn beleving samen met varianten van toezicht. Deelt de minister die opvatting?

Minister **Pechtold**: Ik deel de lijn die de heer Schouw uitzet. Ik let echter altijd op mijn woorden. Op 9000 kilometer afstand staat het morgen toch weer met chocoladeletters in de krant. Ik heb dat eerder gemerkt in overleg met collega's van de heer Schouw. Ik moet opletten wat onze mogelijkheden zijn. Ik meen voldoende uit te stralen dat Nederland niet in het proces stapt zonder te weten wat het wil. Het is wel een proces waarin wij ons open moeten opstellen. Laat ik het vergelijken met 1993. Wij moeten niet, zoals toen, een blauwdruk afgeven van de manier waarop Nederland het wilde, waarbij de Antillen maar moesten zien of zij erin pasten. Daarom maakte mevrouw Römer toen een bepaald gebaar. Wij menen dat er nu een sfeer is waarin wij elkaar vinden en steunen. Dachten wij twee, drie maanden geleden niet allemaal dat de FOL weer aan de macht zou komen? Nee, men heeft er op landsniveau voor gekozen de huidige regering, waarvan men weet dat zij impopulaire maatregelen wil nemen, verder te steunen. Dit betekent dat wij onze criteria duidelijk formuleren. Als wij het kort zeggen, zijn het die drie punten, en als wij het breder zeggen, kunnen wij het precies uitspellen. Maar dit is een ragfijn spel van onderhandelen, van ervoor zorgen dat wij op Koninkrijksniveau precies geregeld krijgen wat wij willen.

De heer **Schuurman** (ChristenUnie): In aansluiting op de vragen van de heren Lemstra en Schouw, de minister zei zojuist dat hij tegen de beoogde minister-president heeft gezegd: let wel, het tekort is nu 2,4 mld., het mag in juli

2007 niet 3 mld. of nog meer zijn. Dit kan een wens zijn, maar hoe hard vat men dit aan de overkant van de oceaan op? Als iets onherroepelijks of inderdaad als een wens? Welke bevoegdheid heeft u om in deze fase te zeggen "en het gebeurt niet"?

Minister **Pechtold**: In de afgelopen tien maanden heb ik geleerd dat er twee mogelijkheden zijn, als je meer met de Antillen te maken krijgt: je wordt een cynicus of een Antillenvriend. Het lijkt wel alsof er een grote kloof tussen deze mogelijkheden ligt. Ik wil geen van beide zijn, maar ook ik zie in voor welke bijna onmogelijke taak men staat. Ik zie ook welke hulp wij daarbij kunnen bieden en hoe bescheiden de inzet is die er van ons gevergd wordt om dit voor elkaar te krijgen. En natuurlijk zeg ik tegen de Antilliaanse regering dat men hierop moet letten, en natuurlijk heeft premier Ys met zijn urgentieprogramma's het nodige geprobeerd. Maar ga daar eens rondkijken, dan zie je dat het echt onmogelijk is om cellen te bouwen, scholen te onderhouden, wegen te onderhouden en armoede te bestrijden. Nederland moet keer op keer bijspringen. Als er een ziekenhuis op Bonaire dichtgaat en tegelijkertijd een vliegveld gesloten wordt, sta ik mede namens de Kamer voor de keuze om voor €100.000 hulpmiddelen uit het Westeinde Ziekenhuis te versturen of te zeggen dat wij daar niet over gaan. Ik kies dan uiteindelijk toch voor het eerste. En natuurlijk dring ik er bij de regering op aan om het uiterste te doen om te bezuinigen, maar dit vergt een langdurig proces, met steun en druk uit Nederland. Maar ik wil noch de ene, noch de andere kant op, want noch cynisch zijn, noch het gevoel van een vriend te zijn helpt in dezen.

De heer **Van Raak** (SP): Voorzitter, de minister heeft op de Antillen toegezegd dat een oplossing zal worden gevonden voor de schuldenproblematiek. Nu zegt hij vandaag dat hij in kaart gaat brengen hoe groot deze schuld precies is en welke mogelijkheden er zijn om dit probleem op te lossen. Is dit wel een logische volgorde, had de minister het probleem niet beter in kaart kunnen brengen en analyseren voordat hij deze toezegging deed? Ik vraag dit omdat de minister nu zegt dat hij beide Kamers bij elke ronde achteraf zal informeren, eventueel in het geheim.

Minister **Pechtold**: En vooraf.

De heer **Van Raak** (SP): Dat is inderdaad heel belangrijk, want wij willen heel graag de inzet van de minister bij elke nieuwe onderhandelingsronde weten, opdat wij na afloop van een ronde de uitkomst kunnen beoordelen.

Minister **Pechtold**: Het is geen nieuwe toezegging, ik zal de Kamers vooraf en achteraf informeren, openbaar wat openbaar kan, maar vertrouwelijk -- ik houd niet van het woord "geheim" -- wat vertrouwelijk moet. Tot nu toe gaat

het goed, maar wij moeten afwachten of de volgende rondetafelconferentie wel op 28 maart aanstaande kan worden gehouden. Er wordt nu hard aan gewerkt, maar ik ben bereid om te zeggen dat de tweede RTC niet doorgaat als ik niet het gevoel heb dat premier Balkenende en ik op die conferentie zaken kunnen doen. Zo hard durven wij het te spelen, maar het zal een proces moeten zijn om verder te gaan met concrete zaken.

Mevrouw **Linthorst** (PvdA): Ik werd getriggerd door de opmerking van de minister "je wordt cynicus of Antillenvriend, en ik wil niet voor die keuze gesteld worden". Ik ben het met hem eens, maar vervolgens gaf hij een voorbeeld waarbij Nederland voor de vraag zou komen te staan of het niet toch maar weer geld zou moeten geven. Volgens mij hebben beide keuzen met elkaar te maken. Deelt de minister niet mijn opvatting dat wij telkens weer voor deze keuze komen te staan omdat wij geen duidelijke keuze maken als het erom gaat wat wij nu eigenlijk met de Antillen willen? Zien wij de Antillen als een deel van het Koninkrijk, zodat wij verantwoordelijkheden en verplichtingen jegens de Antillen hebben? Behoort daar dan niet bij dat wij er recht op hebben om toezicht te houden en dat het een gerechtvaardigde vraag aan de Antillen is om dat toezicht toe te staan?

Minister **Pechtold**: Ik deel uw zienswijze, maar dit betekent dat wij naar een nieuwe verhouding toe moeten. Die betekent voor ons wat meer inzet en voor de andere kant wat meer controle en toestaan dat die op Koninkrijksniveau geregeld wordt. Maar dan moeten wij eerst van het probleem van het verleden af, waarvan de schuld van de Antillen het grootste deel vormt. Wij moeten ook beseffen dat er verschillende percepties zijn. Ik krijg op de Antillen in een radiogesprek of als ik daar lezingen houd -- ik probeer zo veel mogelijk te doen -- wel eens vragen. Dat zijn vragen als "Waarom hebben jullie ons laten stikken met de offshore? Hoe hebben jullie Shell voor ons geregeld? Waarom krijgen wij bij de Belastingregeling voor het Koninkrijk niet meer mogelijkheden van jullie?". Vanuit het perspectief van de Antillen zijn dit legitieme vragen en verwijten. Wij zullen dus beiden die vijftig jaar achter ons moeten laten, wij zullen moeten toewerken naar wat wij in de nieuwe Koninkrijksrelatie willen, en wij zullen daartoe nu een grote stap moeten zetten in de vorm van de rondetafelconferentie op 28 maart. Daarbij zullen wij dan de criteria moeten bespreken waaraan de voorstellen aan het slot van het proces in 2007 moeten voldoen, als dat tenminste het slot kan zijn.

Wij hebben hiervoor drie werkgroepen ingesteld, met als werkerreinen de algemene financiële positie van de Antillen, rechtszekerheid en goed bestuur, en de directe en nieuwe banden. Dit laatste is een mooiere term voor Koninkrijkseilanden. De laatste twee werkgroepen stellen momenteel criteria op voor de komende RTC. Het gaat om criteria op het gebied van rechtszekerheid en goed bestuur en om criteria die nodig zijn voor het bepalen van de directe banden met vooral Saba, Sint Eustatius en Bonaire.

De financiële werkgroep verzamelt gegevens en hij is begonnen met een financiële doorlichting. Tegelijkertijd werkt de groep aan voorstellen om het financiële beheer, het begrotingsbeleid en de schulden in kaart te brengen. Ik heb al laten doorschemeren dat dit geen sinecure is. Het is dan ook nog te vroeg om iets te zeggen over alle voorstellen die nu in deze werkgroepen worden uitgewerkt, maar ik heb zojuist al verschillende keren aangegeven dat ik dit zal doen zodra het mogelijk is, en tijdig om zowel de Tweede Kamer als deze Kamer een rol te kunnen laten spelen.

Zal dit proces slagen? Niets is zeker, en zeker dit niet. Het groene licht van de start-RTC kan altijd nog op oranje of op rood springen. En in theorie kunnen wij nog ontelbare obstakels tegenkomen, maar bij de start heb ik gezegd dat het belang van de burger het best gediend is met goede afspraken over openbare financiën, rechtsorde en goed bestuur, en dat men daarbij kan rekenen op mijn medewerking en mijn inzet. Ik richt mij hier nog steeds op en ik reken hierbij ook op commitment van onze Koninkrijkspartners.

Van mijn inzet wil ik twee onderdelen wat verder uitdiepen en ik zou het prettig vinden om hierop in tweede termijn een reactie van de Kamer te horen. In de eerste plaats noem ik de samenwerking tussen de eilanden. Daar vragen wij nu om, dus gaat het om de vraag hoe die vorm zou kunnen krijgen. Er zijn verschillende mogelijkheden en ook hierbij zoek ik zo veel mogelijk aansluiting bij bestaande structuren in zowel Nederland als de Antillen. Uiteraard kent het Statuut nu al de mogelijkheid van een samenwerkingsverband. In Nederland werken overheden samen op basis van de Wet gemeenschappelijke regelingen; elementen van deze wet kunnen zeker nuttig zijn voor de samenwerking tussen de eilanden. Gemeenten hebben hiertoe bijvoorbeeld de figuur van een gewest of een plusregio ontwikkeld; ik denk vooral aan zo'n organisatievorm. Daarnaast zijn er instellingen op de Antillen waarop men kan voortbouwen. Zo zou ik mij kunnen voorstellen dat het Algemene pensioenfonds van de Nederlandse Antillen in een gewijzigde vorm voor de vijf Nederlands-Antilliaanse eilanden als pensioenfonds zal blijven fungeren. Eilanden kunnen ook diensten bij elkaar inkopen, bijvoorbeeld bij uitvoeringstaken zonder beleidsmatige aspecten of door simpelweg materiaal waarover een kleiner eiland niet beschikt, van een ander eiland te betrekken.

Daarnaast wil ik wat dieper ingaan op de vraag wat de term "eiland met directe of nieuwe banden" inhoudt. Wij zijn overigens tot deze twee bijvoeglijke naamwoorden gekomen omdat Saba en Bonaire spreken van "directere banden", terwijl Sint Eustatius graag de term "nieuwe banden" gebruikt. Ik heb in mijn brief van 30 januari al laten weten welke beelden ik heb bij een Koninkrijkseiland, liever gezegd: een eiland met directe banden. Er bestaat geen blauwdruk voor een Koninkrijkseiland, maar ik heb wel contouren voor ogen. De onderliggende vraag die mij daarin voortdurend bezighoudt, is wat de basis is tussen de eigen verantwoordelijkheid van de drie eilanden en de Nederlandse verantwoordelijkheid. Het antwoord op die vraag bepaalt in hoge mate de contouren van onze

toekomstige relatie met Bonaire, Sint Eustatius en Saba. Daarbij kan niet voorbij worden gegaan aan de historie en de wijze waarop onze relatie zich heeft ontwikkeld. Het Statuut heeft op dat laatste grote invloed gehad. Vanzelfsprekend dienen de relaties tussen de andere Europese landen en hun overzeese gebieden wat dat betreft als inspiratie. Ik dank de heer Ten Hoeve voor de voor mij nieuwe inspiratie, maar dan wat dichterbij huis.

Frankrijk heeft directe banden met zijn overzeese gebiedsdelen, met name met het Departement d'Outre-Mer. Dat is een interessant voorbeeld om te bekijken. Uit de Franse bestuursstructuur vloeit voort dat Parijs gezien wordt als probleemeigenaar van de moeilijke sociale en economische situatie waarin het Franse DOM verkeert en dat Parijs de oplossingen ervoor moet aandragen. Dit past niet in de relatie die Nederland met de Caribische eilanden heeft. Mede door het Statuut hebben de drie eilanden via het land Nederlandse Antillen vrij veel autonomie. Men is daardoor ook gewend, zaken zelf te regelen zonder al te veel Haagse bemoeienis. Die verworvenheid koesteren de eilanden en dat begrijp ik.

Mevrouw **Linthorst** (PvdA): De minister gaat mij nu iets te snel. Hij zegt dat de Franse structuur niet past bij de relatie tussen Nederland en de Caribische eilanden. Staatkundige veranderingen zijn natuurlijk het sluitstuk van een proces dat eraan voorafgaat, namelijk dat er problemen zijn die binnen de huidige structuur niet goed oplosbaar zijn en waarvoor je dus oplossingen zoekt. De staatkundige verhoudingen zijn daarvan het sluitstuk. Als wij allen zeggen dat de financiële en bestuurlijke spankracht van de eilanden eigenlijk te klein is om de sociale, economische en financiële problemen goed op te lossen, waarom past de Franse structuur dan niet op de situatie tussen Nederland en de Caribische eilanden? De minister zegt dat het Statuut het in de weg staat. Als wij naar nieuwe staatkundige verhoudingen gaan, betekent dit een wijziging van het Statuut. Je zou dan kunnen kijken welke staatkundige verhoudingen het beste passen en niet welke staatkundige verhoudingen binnen het Statuut passen, want het Statuut moet toch worden gewijzigd.

Minister **Pechtold**: Ik ben het helemaal eens met mevrouw Linthorst. Ik zeg ook niet dat wij niet werken naar. Ik geef alleen aan dat wij op dit moment vergelijkingen zoeken in andere landen, vooral andere Europese landen, om te kijken wat wij ervan kunnen leren. Frankrijk geeft per inwoner meer financiële hulp aan de overzeese gebiedsdelen dan Nederland aan de Antillen en Aruba. Tot op heden heeft dat echter voor de Franse eilanden niet geleid tot structureel betere economische vooruitzichten dan voor andere eilanden in de regio, inclusief de Nederlandse Antillen.

De heer **Schuurman** (ChristenUnie): Ik wil even terug naar de omschrijving die de minister gaf van Koninkrijkseiland. De letterlijke betekenis is: een eiland in het Koninkrijk. Dan mag je veronderstellen dat de landen

in het Koninkrijk verantwoordelijkheid dragen voor die eilanden. De minister had het bij Koninkrijkseiland alleen over de relatie met Nederland. Hij maakt duidelijk dat de gemeentelijke regeling daar min of meer toepasbaar is. Maar Nederlandse gemeenten zullen het niet kunnen worden. Misschien zijn bijzondere Nederlandse gemeenten mogelijk, maar dan zijn het geen Koninkrijkseilanden meer. Ik voel er eigenlijk wel voor om niet meer van Koninkrijkseilanden te spreken, gezien ook de geschiedenis. Wij weten allen dat Aruba nauwelijks heeft bijgedragen aan het Solidariteitsfonds, dat in 1986 is ingesteld toen Aruba de status aparte kreeg en Aruba zich verplichtte om via dat fonds solidair te zijn met de andere delen van het Koninkrijk en bijdragen ervoor te leveren. Er zijn veel redenen om te veronderstellen dat het ook in de toekomst heel moeilijk zal worden om van Curaçao, Aruba en Sint Maarten te vragen een financiële bijdrage te leveren aan bijvoorbeeld Saba, want het is nu al een probleem. Is het dus wel zo wenselijk om nog langer van Koninkrijkseiland te spreken?

Minister **Pechtold**: Nee, daarom spreek ik ook liever over een eiland met een directe of nieuwe band met Nederland, maar ook met nieuwe banden onderling. Het begrip "Koninkrijkseiland" is dus eigenlijk meer een ingesleten begrip.

Wij hebben ook gekeken naar de Britse benadering. Die is goed bruikbaar, omdat die uitgaat van autonomie en maatwerk per eiland terwijl Londen wel op enkele cruciale punten aan de knoppen zit. Dit maatwerk is nodig voor de eilanden met directe banden, omdat ik besef dat de situatie op Bonaire een heel andere is dan op Saba en Sint Eustatius. Bovendien ligt Bonaire geografisch ook ver weg van de andere twee. Londen zit onder meer aan de knoppen bij de eilandelijke financiën. Er is bijvoorbeeld toestemming nodig voor leningen, een nuttig instrument om de financiën in de hand te houden. In de verdere uitwerking van de directe banden zal onder andere de constitutie van Anquila worden betrokken, waarvan met name Saba op dit moment is gecharmeerd.

In mijn brief heb ik ook gesteld dat de kern van de discussie is wie de huidige taken van het land op zich neemt. Simpel gezegd: wie doet wat? Met subsidiariteit in het achterhoofd moet bezien worden welke taken de drie eilanden erbij kunnen hebben. Dat hangt van onder andere twee factoren af. Ten eerste moet de financiële doorlichting aangeven hoe groot de financiële draagkracht per eiland is. Momenteel weten wij dat nog niet, maar er wordt aan gewerkt door de werkgroep waarover ik zojuist sprak. Daarmee weten wij in hoeverre de eilanden met hun eigen inkomsten taken kunnen financieren. Het tweede is wat een eiland qua bestuurskracht aan kan. Dat heeft deels te maken met financiën, maar ook met de capaciteit van het ambtelijke apparaat en het organisatorische vermogen. Indien de eilanden bepaalde taken niet aan kunnen, is voor mij de tweede stap om te onderzoeken waarin de eilanden kunnen samenwerken. Als er vervolgens nog taken overblijven waarin Nederland dan wel het Koninkrijk een rol speelt, wordt daarover gesproken met de drie eilanden.

Mevrouw **Linthorst** (PvdA): Over het Britse model zegt de minister dat Londen toestemming moet geven voor leningen. Is nu al niet voor leningen die door de eilanden van de Antillen worden gesloten, toestemming nodig van de rijksministerraad? Zo ja, wat schieten wij dan op met het Britse model boven het model dat wij al hebben?

Minister **Pechtold**: Voor delen van de schulden die men aangaat, heeft men inderdaad toestemming nodig van de rijksministerraad. Het gaat dan echter om buitenlandse schulden. Wij moeten dus goed te kijken wat men in Londen toepast en of dit vertaalbaar is. Maar nogmaals, ik schets alleen Frankrijk en Engeland. Ik zal straks ook de voorbeelden van de heer Ten Hoeve meenemen om er verder vorm aan te geven. Er zijn natuurlijk veel landen met oud-koloniale banden in dat gebied. Het gaat om het beste model. Ik streef zoveel mogelijk naar twee modellen, maar dat heb ik al eerder aangegeven.

Bonaire, Sint Eustatius en Saba moeten ook vooral zelf aangeven wat zij van Nederland verwachten en op welke beleidsterreinen. Uiteraard wordt dit duidelijk in het verdere proces.

De heer **Van Raak** (SP): De minister legt de bal erg bij de eilanden en zeker in het geval van de kleine eilanden, de Koninkrijkseilanden, is dat toch wel opmerkelijk. Zijn collega Donner heeft laten zien dat in elk geval op de gebieden van politie, justitie en Openbaar Ministerie de eilanden het niet zelf kunnen. De minister zegt dat hij eerst wil onderzoeken wat de eilanden zelf kunnen, vervolgens wat zij onderling kunnen en dan wil hij kijken op welke gebieden wij ze hulp moeten bieden. Er zijn echter al veel gebieden aan te wijzen waarvan duidelijk is dat de eilanden het niet zelf of onderling kunnen en dat Nederland er een rol in zal moeten spelen. Op die gebieden moet de minister nu al een visie hebben en een idee hebben voor oplossingen waarmee hij de onderhandelingen in gaat.

Minister **Pechtold**: Die heb ik.

De heer **Schouw** (D66): Het is natuurlijk fantastisch dat de minister de modellen onderzoekt, maar de vraag rijst waarom hij niet een model onderzoekt dat een beetje aansluit op het Nederlandse eilandenmodel. Daarmee hebben wij ervaringen. Er is een robuust systeem, het huis van Thorbecke. Wij weten precies hoe het zit met de bestuurskracht. Ik kan mij ook heel goed voorstellen dat hij vanuit dat model een variant ontwikkelt in plaats van een model uit den vreemde. Er is toch helemaal niets mis mee om vanuit die basis te redeneren? Volgens mij win je daar ook nog een beetje tijd mee.

Minister **Pechtold**: Wij zullen alle ideeën, ook die van de heer Schouw, meenemen. Uiteindelijk moeten wij ook

kijken naar de sociale zekerheid en of wij die een op een vanuit Nederland, bijvoorbeeld vanuit Texel, willen doorvertalen naar Bonaire. Ik denk dat wij met een groot probleem daar in de regio komen, waar wij dat op dit moment niet al hebben met vluchtelingen. Nogmaals, ik wilde de richting aangeven en evenals in de andere Kamer zeggen waaraan wij denken. In de brief van januari heb ik de denkrichting ook aangegeven. Zodra wij de modellen meer vorm hebben gegeven, kom ik erop terug. Bij dat vormgeven van de modellen is er een tweerichtingsverkeer.

De heer **Van Raak** (SP): U vergeet mijn vraag te beantwoorden. Er zijn beleidsterreinen, zoals die van politie, justitie en Openbaar Ministerie, waarop u al weet wat u gaat doen. Op de vragen daarover heeft u dus een antwoord.

Minister **Pechtold**: Wij werken samen. Op het gebied van defensie en buitenlandse zaken zijn er Koninkrijkstaken. Vanwege internationale ontwikkelingen, bijvoorbeeld vanwege terrorisme, zijn wij op het gebied van veiligheid veel verder gegaan dan wij jaren geleden hebben afgesproken. Ik noem in dit verband ook de kustwacht. Op dergelijke terreinen zijn er al bewegingen. Ik sta volledig achter het verhaal dat collega Donner op de UNA heeft gehouden. Ik kan mij dus vinden in de richting die daar is aangegeven, maar nogmaals, daarbij wordt niet gehandeld met een blauwdruk van Nederland. Het proces houdt in dat beide partijen zich bewust worden van de situatie en wij vervolgens tot een slotsom komen.

Mevrouw de voorzitter. Ik wil nog drie algemene onderwerpen behandelen: UNDP, AMFO en de sociale vormingsplicht. Vervolgens wil ik nog ingaan op kortere vragen van de leden van deze Kamer.

Gelet op de verhalen over UNDP en AMFO is het nodige aan de hand. Nederland heeft altijd aangedrongen op een structurele aanpak van de armoede op de Antillen. Structurele armoedevermindering kan alleen door intersectorale beleidswijzigingen, door inspanningen op het gebied van het onderwijs, de economie, de werkgelegenheid, de gezondheidszorg en de volkshuisvesting en door het realiseren van goed bestuur. De Nederlandse Antillen hebben vanaf het begin aangedrongen op het betrekken van UNDP bij de bestrijding van de armoede. Nederland wilde destijds de Wereldbank het onderzoek laten uitvoeren. Er is uiteindelijk gekozen voor een compromis: een joint venture van de Wereldbank en UNDP, waarbij UNDP de leiding over het onderzoek kreeg. Het onderzoek zou bestaan uit de zogenaamde quick scan en een structureel onderzoek. Tot nu toe presteert UNDP niet conform de verwachtingen. Helaas moet worden geconstateerd dat de ingeslagen weg met UNDP een moeizame, zo niet een heilloze is. Gezien de ervaring met de uitvoering van de quick scan en de vertraging die is opgelopen met het langetermijntraject van UNDP, heeft Nederland weinig vertrouwen in het vervolg. Op basis van de resultaten is het niet verantwoord om met UNDP door te gaan. Via het

proces van herstructurering van de staatkundige verhoudingen en op basis van de afspraken die in dat kader zijn gemaakt met het Hoofdlijnenakkoord -- ik noem: de sociale vormingsplicht, het onderwijsprogramma en het programma duurzame economische ontwikkeling -- kan het doel van een structurele aanpak van het armoedevraagstuk mogelijk via een andere weg beter gerealiseerd worden. Daarnaast ben ik van mening dat de voor het langetermijnonderzoek gereserveerde middelen op dit moment beter beschikbaar gesteld kunnen worden voor de directe en acute armoedebestrijding. Zodra ik het voorschot van UNDP heb terugontvangen, zal het geld ook daarvoor beschikbaar worden gesteld. Ook heb ik 4 mln. beschikbaar gesteld voor eilandelijke plannen voor directe armoedebestrijding. Zoals ik in mijn brief aan de Kamer reeds heb aangegeven, heb ik het contract met UNDP formeel opgezegd en zal het reeds betaalde voorschot worden teruggevorderd. Tijdens mijn laatste bezoek aan de Nederlandse Antillen heb ik minister-president Ys hierover ingelicht. Inmiddels is de definitieve opzegging van de overeenkomst met UNDP schriftelijk ook aan minister Brewster bevestigd.

De heer **Schuurman** (ChristenUnie): Dit betekent wel dat wij inmiddels 2,6 mln. euro hebben betaald. Dat zullen wij niet terugkrijgen. Klopt dat?

Minister **Pechtold**: Wij hebben 2,6 mln. dollar betaald. 80% van dit bedrag is voorgeschoten aan UNDP. Dat is 2 mln. en een beetje. Van dit voorschot is ongeveer 200.000 dollar toe te rekenen aan de quick scan. Het terug te vorderen bedrag zou daarmee uitkomen op 1,9 mln.

De heer **Schuurman** (ChristenUnie): Was dit nu niet te voorzien? Ik wijs erop dat wij voor het inschakelen van UNDP de verantwoordelijkheid dragen. Wij hebben in overleg met de Antillen gewild dat deze weg werd ingeslagen. Wij hebben van de minister een overzicht gekregen van hetgeen gedaan werd. Ergens op deze wereld heeft UNDP een armoedeonderzoek gedaan en dat vervolgens van toepassing verklaard voor de Nederlandse Antillen. Daar is men twee jaar mee bezig geweest en dat heeft 2,6 mln. dollar gekost. Ik meen dat ik namens alle leden van de Kamer spreek als ik vraag: was dit resultaat niet eerder te voorzien? Dat alles zo is gelopen is niet alleen deze minister aan te rekenen. Het betreft hier namelijk beleid van voor zijn tijd als minister. Moeten wij echter niet constateren dat wij met deze quick scan enorm hebben geblunderd? Toen die quick scan in deze Kamer aan de orde was, vond ik dat men binnen twee maanden zou moeten weten waar er geholpen moest worden. Het gaat per slot van rekening om een bevolking die te vergelijking is met het aantal inwoners van de gemeente Apeldoorn.

Minister **Pechtold**: Het is de vraag welke definitie hier geldt voor "we". Nederland heeft er erg op aangedrongen

dat de Wereldbank het onderzoek zou doen, maar de Antillen wilden dat UNDP laten doen. Zo zijn wij tot een compromis gekomen. Ik heb geen zin met terugwerkende kracht alleen de Antillen de bal toe te spelen. Wij met z'n allen, waaronder u als lid van een controlerend orgaan en wij als leden van dit kabinet, hebben dit zien gebeuren. Ik kan nu alleen maar vaststellen dat een deel van het geld verloren is gegaan. Wij zijn evenwel bezig met het terugvorderen van een bedrag van bijna 2 mln. Daarmee zou de schade beperkt kunnen worden. Intussen probeer ik zoveel mogelijk in te zetten op armoedebestrijding en dat vind ik nog belangrijker dan kijken naar die andere miljoenen zijn gebleven. Je kunt nu verschillende houdingen aannemen: die van een cynicus, maar ook die van een ongelimiteerde vriend. Ik blijf echter zo pragmatisch mogelijk. Ik tracht de problemen die op mijn weg komen en die de verantwoordelijkheid van mijn beleidsterrein betreffen, op te lossen. Ondertussen wil ik voor ogen houden dat wij op de Antillen bezig zijn met armoedebestrijding. Dat betekent dat via de directe programma's op de eilanden en in de wijken zo min mogelijk van al die bestuurlijke problemen gevoeld mag worden.

De heer **Van Raak** (SP): Dit voorbeeld geeft heel mooi aan wat de verhoudingen zijn. De minister zegt dat een organisatie is ingeschakeld die hij eigenlijk niet wilde, maar die de bestuurders van de Antillen wilden. Er is vervolgens een compromis gesloten. Ik ben bang dat er tijdens de onderhandelingen voortdurend compromissen worden gesloten met een uitkomst die geen enkele partij wil. Dat is precies de reden waarom deze Kamer vandaag er bij de minister op aandringt om helder te zijn over zijn eigen visie en over zijn eigen inzet, juist om te voorkomen dat de onderhandelingen verzanden in compromissen die niemand wil.

Minister **Pechtold**: Ik zou kunnen zeggen: mijnheer Van Raak heeft een punt, maar doen wij in Nederland iets anders? Als wij er hier niet uitkomen, proberen wij toch ook een commissie in het leven te roepen en die commissie wordt ook samengesteld op de manier die zowel links en als rechts tevreden stelt. Vervolgens krijgen wij dan ook te maken met het feit dat uiteindelijk geen keus is gemaakt. Ik kan lang treuren, maar ik kan ook nagaan wat het probleem nu is. Ik ben aan het terugvorderen, omdat er iets is fout gegaan. Ondertussen, probeer ik ervoor te zorgen dat zo min mogelijk in het huisje op Fuik van deze problemen gevoeld.

Voorzitter. Ik ga verder met mijn opmerkingen over AMFO. Hier geldt hetzelfde. Het eindrapport van de audit is bijna afgerond en de voorlopige conclusie is dat de huidige governance structuur niet functioneert en ook niet kan functioneren. Overigens lijkt er geen sprake te zijn van concrete fraude of misstanden. In het algemeen wordt geconstateerd dat bestaande procedures in het geheel niet of in verkeerde volgorde zijn doorlopen en dat de dossiers niet altijd compleet zijn. Er is sprake van een zwakke governance structuur. In de huidige situatie is er

belangenverstrengeling tussen de AMFO en de ngo-platformen. Er heeft bij de directie machtsconcentratie kunnen ontstaan en er is een te afstandelijke inrichting van het toezicht door het ontbreken van adequate interventiemogelijkheden. Daarbij denk ik met name aan het aanstellen of het ontslaan van de leden van de raad van toezicht. Daarnaast is de invulling van de toezichtstaken van de raad van toezicht kwalitatief ontoereikend. In 2002 is gekozen voor deze structuur op basis van een rapport van prof. Kruijt, waarbij uitdrukkelijk is uitgegaan van het bottom-up creëren van een draagvlak en van betrokkenheid van het ngo-veld bij het uitvoeren van projecten gericht op sociale ontwikkeling. Deze bottom-up aanpak en betrokkenheid van het gehele veld heeft enerzijds geleid tot een moeizame totstandkoming van de AMFO -- pas in 2004 is er gestort -- en anderzijds tot een te afstandelijke inrichting van het toezicht door Nederland. Bij de oprichting van USONA is reeds gebruik gemaakt van de ervaring met AMFO en is gekozen voor het eenzijdig oprichten van de stichting. Tot nu toe werkt die volgens betrokkenen tot tevredenheid. Het voornemen is om op basis van het auditrapport de AMFO te gaan herstructureren, te professionaliseren en om die kwalitatief en kwantitatief te verbeteren, wellicht door cruciale taken uit te besteden. Ook zal het toezicht minder afstandelijk ingericht moeten worden en zal Nederland interventie-instrumenten creëren om meer zeggenschap over de raad van toezicht te hebben. Vorige week heb ik kennis gemaakt met de interim-manager die de lopende zaken behartigt en die een verbeterplan opstelt. Zodra de financiële administratie op orde is, zal ik middelen ter beschikking stellen voor de verlenging van goedlopende projecten die continuïteit behoeven.

De heer **Schuurman** (ChristenUnie): Ik heb een concrete vraag gesteld. Wie is nu eigenlijk verantwoordelijk voor de eerste statuten, waarmee het binnen een jaar al fout liep in de verhouding tussen de raad van toezicht en de directie? Dat kan toch niet abstract blijven? Wie is verantwoordelijk voor dat mislukken? Zijn wij dat of de Antillen? Ik heb er geen behoefte aan om voortdurend in het dilemma "cynicus of vriend" te spreken. Ik ben vriend van de Antillen en ik bekijk het cynisch. In de politiek moet ik kijken wat goed is voor het welzijn van de burgers. Dat is voortdurend mijn criterium. Het mislukken van de AMFO na een jaar gaat ten koste van het welzijn van de burgers daar. Ik wil graag weten wie daarvoor verantwoordelijk is.

Minister **Pechtold**: Dat kunt u met mij vaststellen, zodra ik na de audit het rapport naar u kan sturen. Ik vond het vandaag, bij de behandeling van de begroting, toch nuttig om alvast een tipje van de sluier op te lichten, zowel over UNDP als over de AMFO. Ik heb dat ook in de Tweede Kamer geprobeerd. Ik zal met de heer Schuurman kijken hoe wij dat niet alleen naar het verleden kunnen verantwoorden, maar ook hoe wij dat voor de toekomst beter kunnen regelen. Met de heer Schuurman probeer ik het elke keer te zien vanuit het perspectief van de burger die de armoedebestrijding zo hard nodig heeft. Daarom

ben ik blij dat onze vertegenwoordiger rond kerst met het contante geld over het eiland Curaçao is rondgereden om ervoor te zorgen dat er soep werd uitgedeeld, dat er op scholen zaken gebeurden en dergelijke. Als het moet, regelen wij dat vanuit Nederland op de plek zelf zolang dat nodig is. Wel is mijn credo: doe dat zo kort mogelijk om vervolgens de verantwoordelijkheid weer terug te leggen waar die hoort.

Ik kom bij de sociale vormingsplicht en de relatie tot de toelatingsregeling van mijn collega Verdonk. De pilot Sociale vormingsplicht, waarbij ongeveer 200 jongeren betrokken zijn, is verlengd tot half april. De Antilliaanse regering werkt op dit moment hard aan een vervolg. Daarmee moeten jaarlijks 500 jongeren worden bereikt. Nederland heeft steun toegezegd aan de integrale invoering. Ik heb hiervoor 19 mln. voor vijf jaar gereserveerd. In de eerste fase wil ik, net als in de pilot, 85% per kanstraject vergoeden plus de investeringskosten. Het zijn stevige onderhandelingen geweest met de Antillen, maar ik meen dat dit mogelijk is. Het is een goed project, maar het is geen wondermiddel. De uitbreiding naar een grotere groep zal stapsgewijs moeten worden gerealiseerd. Er moeten voldoende stageplekken zijn. Instroom op de arbeidsmarkt is ook van groot belang. Ik spreek er verder over met de regering.

Een van de concrete vragen van de Kamer is of ik bereid ben na twee jaar verder te gaan. Ja natuurlijk, maar ik wil per fase aangeven wat ik vanuit Nederland verwacht. Ik heb dat bedrag nu voor twee jaar toegezegd. Het begint met 85%, maar ik wil ook daar een verschuiving in de percentages. Wij beginnen met 85-15, dan gaan wij naar 80-20 en zo gaan wij door. Nogmaals, het gaat om initiatief en verantwoordelijkheid daar, maar wel met een realistische kijk.

Mevrouw **Linthorst** (PvdA): De vraag over de sociale vormingsplicht was iets concreter. Er is geld toegezegd voor vijf jaar. Als je een goede aanpak wilt en als je op een termijn van vijf jaar wilt komen tot een redelijk dekkend aanbod om de achterstanden op een redelijke termijn weg te werken, dan blijkt dat bedrag van 19 mln. voldoende te zijn voor twee tot tweeënhalf jaar. De mensen die dat project daar uitvoeren, hebben ervoor gekozen om het niet te verdunnen, wat mij verstandig lijkt. Dat betekent dat het geld over tweeënhalf jaar op is. Als dat project effect blijkt te hebben, is de minister dan bereid om extra gelden ter beschikking te stellen, zodat de vijf jaar vol kan worden gemaakt?

Minister **Pechtold**: Ik bedoel het niet flauw, maar ik ben wat verbaasd. Ik geef in dit proces aan dat ik de doelstellingen deel, dat ik verantwoordelijkheid zie en dat ik geld wil betalen tot 85%, maar dan in een teruglopende reeks. Er wordt mij nu gevraagd wat ik over twee jaar doe. Ik hoop dat ik dan nog in deze functie zit. Tegelijkertijd wordt gevraagd: u bent bezig met een oplossing van het schuldenprobleem -- dat zijn andere bedragen met een paar nullen extra -- maar zegt u nu niet al te veel toe voor het eindtraject? Ja natuurlijk, maar stap voor stap. Voor de

oplossing van het probleem, de aflossing en omvorming van de schulden, ben ik bezig om dat in het totaal te bekijken. Dat wil ik ook met de vormingsplicht. Daarom hebben wij een pilot gedaan met die 200 jongeren. Daarom is het mijn initiatief geweest om ervoor te zorgen dat wij met 500 jongeren doorgaan. Wij hebben bijvoorbeeld met de Antilliaanse militie, die door onze eigen mensen wordt georganiseerd, de ervaring dat het een zeer intensief en kwetsbaar traject is. Je hebt dertig mensen fulltime nodig om 150 jongeren bij de Antilliaanse militie te begeleiden. Dat is de enige mogelijkheid om uitval te voorkomen. De Antilliaanse regering is zelfbewust bezig met dit project. Maar als er geen stages en banen volgen -- het lijkt wel alsof het over de Nederlandse grote steden gaat -- dan is het een mislukt project en is een tweede kans weer een teleurstelling. Daarom houd ik het zo scherp en geef ik nu 19 mln. Daarmee geef ik uitzicht voor twee jaar en wil ik 500 jongeren per jaar helpen, maar daarna zal er weer moeten worden geleverd. Dan zal per traject moeten worden verantwoord wat er is gebeurd. Anders sta ik of staat mijn opvolger hier weer in discussies: u hebt gelijk zoveel toegezegd en er blijkt zoveel weg te zijn; hoe kunt u dat verantwoorden en wie is de schuldige? Dan mag terecht worden gezegd: dat was Pechtold.

Mevrouw **Linthorst** (PvdA): Omdat de minister heeft gezegd dat wij er zelf bij hebben gezeten, wil ik nog enige scherpte aanbrengen. De vraag is gesteld, omdat de minister in antwoord op vragen van de Tweede Kamer heeft gezegd dat het des te gunstiger is, als de Antillen in staat zijn om met die 19 mln. het probleem in tweeënhalf jaar op te lossen. Dat zou betekenen dat het geld na tweeënhalf jaar op is. Als ik de minister zo mag verstaan dat er nieuwe fondsen worden verstrekt als dat geld na tweeënhalf jaar op is en als het project effectief is, dan ben ik tevreden.

Minister **Pechtold**: Wij spreken vanavond over hoofdstuk IV van de begroting en wij hebben kunnen zien dat het geen vetpot is, maar voor goede ideeën is altijd geld gevonden. Zelfs vanuit economisch perspectief -- ik kijk liever naar het sociaal en het menselijk perspectief -- is het nog altijd beter om op de Antillen te investeren in een Antilliaanse jongere dan uiteindelijk de problemen hier te krijgen. Ik heb daarom in de Tweede Kamer gezegd dat ik dat doorkijkje wil bieden. Ik vind het nu voldoende om twee jaar te garanderen om de druk op het proces te houden, om het bedrijfsleven uit te lokken om mee te doen en om die 500 trajecten, meer dan een verdubbeling van het huidige aantal, tot een succes te maken. De eilanden zijn klein, de banen liggen niet voor het oprapen, het zijn moeilijke jongeren en er is veel begeleiding nodig. Ik wil niet dat het lijntje breekt.

De sociale vormingsplicht en de toelatingsregeling zijn wat mij betreft twee onafhankelijke trajecten, maar wij spreken over dezelfde doelgroep qua leeftijd. De Nederlandse regeling is niet afhankelijk van het project op de Antillen. Zolang de problemen in de Nederlandse steden blijven bestaan, is dit volgens het

kabinet noodzakelijk. Wel is het denkbaar dat teruggestuurde jongeren op de Antillen onder de sociale vormingsplicht vallen en dat in hun opvang wordt voorzien.

Ik wil per woordvoerder wat korte vragen beantwoorden. Mag ik mevrouw Linthorst eerst hartelijk danken voor haar zeer interessante bijdrage? Het is voor mij weer een onderstreping van de urgentie die ook ik voel. Ik hoop dat wij in de komende tijd dezelfde urgentie delen.

U heeft gevraagd naar het hof van justitie op Aruba. Ik heb dat eerder geen prioriteit genoemd. Er werd licht gezien tussen de collega van Justitie en mij. Wij denken er hetzelfde over. Wij moeten ons realiseren dat Aruba met de nodige rechten meedoet in dit proces en dat wij hen erbij moeten betrekken. Nogmaals, ik denk er niet anders over dan de collega van Justitie. Ik zie dan ook geen mogelijkheden voor een apart hof voor Aruba.

Een ander punt is het grotestedenbeleid: is het niet mogelijk om het ook op de Antillen te bespreken? Ik ben een groot pleitbezorger van het grotestedenbeleid. Misschien moeten wij nu, in plaats van over de G-22, praten over de A-22 in verband met de Antilliaanse grote steden. Maar ik denk dat wij moeten kijken naar een verdere samenwerking. Ik roep ook op om het Kenniscentrum Grotestedenbeleid erbij te betrekken.

De heer Lemstra heeft gezegd dat de robuuste intereilandelijke samenwerking geen extra bestuurslaag moet worden. Ik ben dat met hem eens en dank hem voor deze waarschuwing. Wij zullen er in het model aan werken.

Mevrouw **Linthorst** (PvdA): Ik heb het antwoord op mijn vraag niet goed begrepen. Is de minister voor of tegen het aanzetten van grotestedenbeleid op de Antillen?

Minister **Pechtold**: Ik ben ervoor in de zin van samenwerking en kennisuitwisseling, maar ik ga niet van Curaçao de 32ste grote stad maken.

Mevrouw **Linthorst** (PvdA): De essentie van het grotestedenbeleid is dat de grote steden vanwege hun bovenmaatse problematiek ook bovenmaats geld krijgen. Dat moet dan ook een onderdeel zijn van het grotestedenbeleid op de Antillen.

Minister **Pechtold**: Vandaar dat wij begrotingshoofdstuk IV hebben.

Mevrouw **Linthorst** (PvdA): Hoofdstuk IV staat niet in verhouding tot het grotestedenbeleid dat wij in Nederland voeren. Ik heb erop gewezen dat het gaat om communicerende vaten: de problemen op de Antillen en de problemen in Nederlandse gemeenten hangen met elkaar samen. Hoe beter de perspectieven daar, hoe minder kansarme jongeren hier naartoe komen.

Minister **Pechtold**: Daar ben ik het mee eens, maar toch zou ik Eindhoven niet willen vergelijken met Curaçao. Al mag de problematiek erger zijn, het vergt apart beleid. Wij zeggen niet alleen dat wij gelijk gaan schakelen op het gebied van financiën, maar wij starten ook met kennisuitwisseling en verdere samenwerking. Ik zie met veel plezier dat burgemeesters en wethouders van grote steden naar de Antillen zelf toe gaan. Of het nu de aanpak is van Opstelten of de aanpak van Bandell -- daar zit best verschil tussen -- ik zie dat met visie wordt gewerkt om mee te denken met de Antillen over het voorkomen van problemen. Dat was mijn insteek op de vraag over het grotestedenbeleid.

In de richting van de heer Lemstra heb ik in mijn algemene verhaal aangegeven dat de drie taken, dat die Koninkrijksgevoelens op het niveau van het Koninkrijk georganiseerd moeten worden. Dat is helemaal indachtig het rapport-Jessurun.

Er is gevraagd of ik al een keuze heb gemaakt voor de UPG- of de LGO-status. Verder in het proces zal er meer duidelijkheid komen over de invulling van de structuur. Dan kan bezien worden welke status het beste past bij de nieuwe landen, dan wel bij de eilanden met nieuwe banden. Het is overigens een keuze van de eilanden zelf. De UPG-status lijkt logischer voor Koninkrijkseilanden, omdat het dichterbij Nederland in de buurt komt.

Ik kom op de rol van Sint Maarten in de verhouding tot Curaçao. Ik heb eerder aangegeven dat er wat mij betreft twee smaakjes zijn: een status à la Aruba en een status van eiland met een directere/nieuwe band met Nederland. Ik zeg niet: een status als die van Aruba. Daar gaan de onderhandelingen over plaatsvinden. Wij zullen apart kijken naar Curaçao en Sint Maarten. Dat kan betekenen dat beide een andere status krijgen. Het kan ook betekenen dat het een ander proces wordt qua tijd. Nogmaals, ook daar kijken wij zeer serieus en met de nodige realiteitszin naar.

De heer Van Heukelum gaf vijf citaten uit de begroting. Zo opgelezen dreigt inderdaad een negatief beeld te ontstaan. Tegelijkertijd komt er een urgentie uit naar voren. De vergelijking met 1993 vond ik niet opgaan, omdat er toen erg duidelijk een blauwdruk werd gegeven. In mijn analyse is dat een van de redenen waarom het fout ging. Wij moeten dergelijke weerstand nu proberen te voorkomen.

Op welke wijze zal inhoud worden gegeven aan de waarborgtaak van het Koninkrijk, met name mijn taak daarin? Ik geef een paar voorbeelden. De rapportage financiën aan de rijksministerraad is een stap naar nadere bemoeienis met de openbare financiën van beide landen. Ik kan de Kamer melden dat het een moeizaam proces is om de drie landen te bewegen om meer rapportage te plegen. Ik heb het ook over de intensivering van migratieregelingen, bijvoorbeeld met Aruba. Collega Verdonk en ik zijn er vorige week geweest en hebben stevige afspraken gemaakt met de nieuwe regering-Oduber om zaken beter te regelen. Wij hebben in een paar uur een protocol afgesproken. Ik heb de verwachting dat men daar

nu aan zal werken, met steun van Nederland. Migratieregelingen zijn in nieuwe internationale verhoudingen een belangrijke zaak, passend onder een waarborgtaak. Een derde voorbeeld is de intensieve samenwerking met de kustwacht, de recherchesamenwerking, kortom het hele PVNA. Voorkomen moet worden dat naar waarborg moet worden gegrepen. Het zijn er alle voorbeelden van hoe wij trachten één fase voor die van het ingrijpen te blijven. Wij willen samen de oplossing zoeken en niet in een situatie belanden waarin Nederland moet ingrijpen en waarin de weg terug lang en moeizaam wordt.

De heer **Van Heukelum** (VVD): Dit is niet de kern van mijn betoog geweest. Ik heb vijf citaten uit het vrij dunne boekje van hoofdstuk IV gegeven die alle betrekking hebben op de financiën, zowel van Aruba als van de Antillen. Het oordeel is vernietigend. Wat heeft de minister op deze punten gedaan en wat denkt hij er nog aan te doen?

Minister **Pechtold**: U spreekt van een vernietigend oordeel, maar ik geef aan dat ik een zware urgentie voel en dat ik druk bezig ben om een streep te zetten achter de problematiek die wij met zijn allen signaleren. Ik kan niet veel meer dan op dit moment vaststellen dat ik getracht heb een proces van staatkundige vernieuwing in een parallel proces te verbinden aan het op orde krijgen van financiën, rechtsorde en goed bestuur. Het is een weerbarstig proces waarin wij moeten trachten niet als neokolonialisten over te komen. Wij moeten proberen het zo te doen, dat de verantwoordelijkheid daar weer gepakt wordt en wij onze bijdrage kunnen leveren. Nogmaals, daarover staan stevige bewoordingen in mijn begroting. Die heb ik hier vandaag verdedigd. Ik ben dag in dag uit bezig om ervoor te zorgen dat dingen die zijn misgegaan, worden opgelost. Nog belangrijker vind ik dat voorkomen wordt datgene wat wij nu achter ons hebben gelaten.

De heer Van Heukelum vroeg mij wat ik bedoelde met het woord "beoogd". Als de kandidaat-landen aan de criteria voldoen, pas dan kunnen ze een status krijgen. De beslissing valt pas aan het eind van het proces, wanneer er getoetst is aan de criteria. Of het de status van land is, is op dit moment niet zeker.

De houding van de Antillen zie ik niet als: ik wil in het Koninkrijk blijven, maar ik wil er geen last van hebben. Het Koninkrijk brengt naast rechten ook plichten met zich mee. Ik voel die houding ook bij de Antillen.

De heer Van Raak vroeg mij of ik een verband zie tussen het relatieve economische succes van Aruba en de status aparte. Een staatkundige status op zichzelf biedt geen garantie voor economische vooruitgang. Daarvoor zijn meerdere factoren van belang. Het "economische succes" van Aruba is met name te danken aan de inzet en de focus van de Arubaanse overheid en bevolking op het bevorderen van de toeristische sector. Ik heb ook wat Aruba betreft zorgen over de stand van zaken rond de openbare financiën. Vandaar dat wij op Koninkrijksniveau nu rapportages hebben en vandaar dat wij ook met Aruba

praten over de mono-economie van dat Amerikaans toerisme. Overigens zien wij op dit moment geen effecten van die vreselijke zaak-Holloway, maar wij zien wel hoe kwetsbaar een proces is wanneer een economie zo'n afhankelijkheid heeft.

De heer Schouw vroeg hoe de Antillen nu eigenlijk aan die enorme schulden komen. Er is een bevoegdheid om een deel van de leningen zelf aan te gaan. Het land is primair verantwoordelijk. Nieuwe schulden moeten wat mij betreft voorkomen worden door beter beheer en beleid. Daarvoor is die doorlichting nodig. Dan kan ik de vier gestelde vragen beantwoorden.

Nederland stelt strikte voorwaarden aan het financieel beheer en al die andere zaken. Nogmaals, dat is niet wat de Antillen graag willen, maar wat Nederland als voorwaarde heeft gesteld.

Over de wachtgeld van bestuurders heb ik geen harde gegevens. Het punt zoemt wel elke keer in Den Haag. Ik zal in overleg met de Antilliaanse en Arubaanse bestuurders vragen om inzicht in de wachtgeld, de pensioenen en de opbouw die in het verleden mogelijk was. In de Arubaanse media is daar wel eens een verhaal over verschenen. Het gewone ministersalaris loopt niet uit de pas, maar in het verleden was nogal eens een opbouw mogelijk vanuit de diverse functies die iemand had. Ik zal bekijken wat dat op dit moment is. Wij praten dan overigens wel over de verantwoordelijkheid van een ander land.

Is de minister van mening dat de rechtsorde op Koninkrijksniveau bewaakt moet worden? Ja. De vraag werd mede gesteld naar aanleiding van een uitspraak van collega Donner dat de Antillen pirateilanden zouden worden. Die uitspraak klopt niet helemaal; de heer Donner is een zeer genuanceerd mens. Hij heeft gezegd dat het risico bestaat dat het een pirateiland wordt.

De heer Schouw heeft ook nog gevraagd wat een aanvaardbare schuldquote is voor een gezonde financieel-economische situatie van de Antillen. Volgens het IMF is een schuldquote van 40% aanvaardbaar voor kleine eiland economieën. Er moeten echter wel nuanceverschillen gemaakt worden tussen de grote en de kleine eilanden, bijvoorbeeld Curaçao en Saba. Het IMF wordt gevraagd om een analyse voor een juiste schuldquote.

De heer Schuurman sprak over hoognodige wijzigingen van het Statuut. Er is een ongevraagd advies van de Raad van State. Het nader rapport wordt heel binnenkort naar de beide Kamers gestuurd. De Raad van State geeft aan dat veel al onder het huidige Statuut mogelijk is, zoals de heer Schuurman en de heer Van Heukelum al zeiden.

Tot slot dank ik de heer Ten Hoeve voor zijn zeer positieve verhaal. Voor een deel kon ik mij daar goed in herkennen. Hij zei dat niet de fantasie, maar de harde werkelijkheid voorop moet staan. De realiteit is dat de Nederlandse Antillen en Aruba ook moeten instemmen met de wijziging van het Statuut.

De heer **Schuurman** (ChristenUnie): Voorzitter. Ik wil nog een vraag stellen over een zaak waaraan de minister

voorbij is gegaan. Hij is ook op andere zaken niet ingegaan, maar dit vind ik een heel belangrijk punt. Het betreft hier de problematiek van de status aparte. Tijdens zijn bijdrage heeft de minister gesproken over eilanden op maat in de relatie tot Nederland. In de stukken is ook gesproken over een status aparte op maat, maar inmiddels is duidelijk dat Aruba dat niet wenst, terwijl Aruba de wijzigingen ook moet goedkeuren. Hoe denkt de minister dit op te lossen? Is het in het kader van het Statuut mogelijk om verschillende vormen van een status aparte te accepteren?

Minister **Pechtold**: Er zullen sowieso wijzigingen van de verhoudingen nodig zijn. Dat geldt bijvoorbeeld voor een eiland met andere banden, maar ook voor de status aparte. Ik heb zojuist gesproken over groeimodellen en verschillen, maar ik heb daarbij gezegd dat ik niet aan de vorm van de huidige status aparte van Aruba denk omdat zaken als financiën, rechtsorde en goed bestuur op een ander niveau geregeld moeten worden. Dat betekent dat wij met de eilanden die richting een status aparte gaan, dus een landstatus tegemoet gaan, moeten praten over de nieuwe Koninkrijkstaken buitenlandse zaken en defensie. Wij zullen er echter ook met Aruba over moeten praten hoe de samenwerking op die punten met dat eiland verder verloopt. Ik heb al gesproken over de rechtsorde en gezegd dat er geen apart hof moet komen op Aruba. Dat betekent dat je, als je over de rechtsorde op Koninkrijksniveau wilt praten, met Aruba moet praten om te horen hoe een en ander vorm krijgt vanuit de status die wij in 1986 met dat eiland hebben afgesproken.

De heer **Schuurman** (ChristenUnie): Het is dus mogelijk dat de status aparte van Aruba ook inhoudt dat het eiland zich geheel of gedeeltelijk kan onttrekken aan nieuwe cruciale taken van het Koninkrijk, die wel gelden voor de geherstructureerde eilanden van de Nederlandse Antillen.

Minister **Pechtold**: Nee, dat heb ik niet gezegd.

De heer **Schuurman** (ChristenUnie): Ik vraag u of het mogelijk is of niet.

Minister **Pechtold**: Het lijkt mij heel raar om straks vijf verschillende verhoudingen met Nederland te hebben, die niet corresponderen met de verhouding die wij voor het totaal afspraken.

De heer **Van Raak** (SP): In het antwoord van de minister mis ik één ding echt. Waarom moeten wij de staatsrechtelijke verhoudingen aanpassen? Waarom leiden zij tot bepaalde problemen? Welke oplossingen moeten daarvoor gevonden worden? Elke fractie in deze Kamer heeft gevraagd naar de eigen visie van de minister op het Koninkrijk. Van de minister heb ik echter geen visie

gehoord; hij heeft alleen maar voorwaarden gesteld. Gezonde financiën, een goed bestuur en een eerlijke rechtsorde zijn voor de minister voorwaarden om tegemoet te komen aan de wensen die op de Antillen worden geuit. Dat is echter niet zijn visie. Als hij het over zijn visie op het nieuwe Koninkrijk heeft, heeft hij het over versterking, bestuurbaarheid, maatwerk, samenwerking en een nieuwe houding. Dat zijn echter allemaal voorwaarden, dat is geen visie. Daarom wil ik graag van de minister weten of wij het Statuut moeten aanpassen. Ook wil ik weten hoe wij de samenwerking tussen de eilanden kunnen verzekeren, hoe de relatie van de eilanden met Nederland en de Europese Unie geregeld moet worden en hoe wij samenwerking tussen de eilanden kunnen verzekeren. Waarom zijn de staatsrechtelijke verhoudingen een probleem? Waarom ontstaan er problemen op financieel en sociaal-economisch gebied, veiligheidsproblemen en problemen op het terrein van politie, justitie en Openbaar Ministerie? Hoe moet de staatsrechtelijke structuur ingericht worden opdat het mogelijk wordt om de grote problemen op te lossen? Dat bedoelt de Kamer volgens mij met een visie van de minister, maar die heb ik helemaal niet gehoord.

Minister **Pechtold**: Dat spijt mij dan zeer, want ik denk dat ik daar de eerste twintig minuten over gesproken heb. Ik heb toen gesproken over het waarom van veranderingen en mijn visie op de weg daarnaar toe. Ik vind het trouwens helemaal jammer dat juist de SP-fractie mij vraagt waarom wij veranderingen willen. Ik heb zojuist al aangegeven dat er sprake is van koloniaal denken. Onze voorouders zijn 370 jaar geleden langs die eilanden gevaren en zij meenden dat die eilanden aan ons moesten toebehoren. Vijftig jaar geleden dachten wij nog dat die eilanden een natie konden vormen. De eilanden kennen evenwel een bestuurslaag op Willemstad die er helaas voor zorgt dat het geld voor de andere eilanden nauwelijks doorkomt. Op eilanden als Bonaire heeft men dus terecht het gevoel dat de door ons in Europa opgedrongen structuur van de Nederlandse Antillen niet alleen in 1986 niet bleek te kloppen, maar ook nu nog veranderd moet worden. Die gevoelens en de wens tot zelfbeschikking zijn weergegeven in de referenda onder de bevolking. Ik vind het dan ook de taak van Nederland om een en ander om te zetten in een visie. In die visie moet rekening gehouden worden met het feit dat alle zes de eilanden met Nederland door willen. Sommige leden hebben al gezegd dat het toch wel wonderlijk is dat de eilanden ondanks de verhoudingen toch met ons door willen. Misschien is dat wel berekenend, maar zelfs als wij die hele schuld zouden overnemen, dan nog is dat een fractie van wat het ons verder kost. Moeten wij in een tijd waarin in Europa, maar ook mondiaal naar de juiste verhoudingen gezocht wordt, niet trots zijn dat wij zes eilanden hebben die met ons een Koninkrijksrelatie willen hebben? Daardoor hebben wij midden in Amerika een stepping stone waar Nederlands wordt gesproken en waarmee wij prima economische verhoudingen mee kunnen opbouwen. Dat is waarom.

Mevrouw **Linthorst** (PvdA): De woorden van de minister zijn mij uit het hart gegrepen, maar zij roepen ook iets op. Ik vind dit soort verhalen mooi om te horen, want er zit emotie in. Als wij echter echt heel eerlijk zijn, dan moeten wij constateren dat Aruba met name een status aparte wilde omdat het van het landseiland Curaçao af wilde. Dat is exact dezelfde reden waarom de andere landen er nu vanaf willen. Ik vind dit een wat mager argument. Nederland zou toch in staat moeten zijn om deze relatie beter op zijn waarde te schatten. Wij ervaren zo'n grote lotsverbondenheid en dus is het de vraag hoe wij de verhoudingen ervaren. Wij moeten toch iets meer kunnen doen dan de niet functionerende tussenlaag schrappen? Er moet toch ook een positieve visie gegeven kunnen worden?

Minister **Pechtold**: Die positieve visie zie ik ook in de titel van mijn portefeuille: Koninkrijksrelaties. Het gaat niet om zaken, maar om relaties. Tien maanden geleden wist ik niet wat de hoofdstad was, maar vandaag de dag hoop ik u te kunnen vertellen waarom wij van onze kant vinden dat wij die relatie moeten hebben. Die relatie betreft meer dan het verleden en is breder dan het Huis van Oranje. Het is een relatie die wij kennelijk hebben gekozen en waarin wij veranderingen willen aanbrengen. Een van de analyses -- die is ook hard te maken -- is dat Willemstad nu een dubbelstructuur heeft die vooral gericht is op Curaçao. De andere vier eilanden hebben daar dag in dag uit problemen door. Wanneer er op Bonaire een ziekenhuis dicht gaat, moet er snel geld worden overgemaakt door de minister van gezondheid. Dan komt echter niet het hele bedrag, maar een slechts een deel, waardoor dat ziekenhuis maar weer net open kan et cetera. Daar wil men van af. Daar heeft men voor gekozen. Wij zijn bereid om dat te doen, maar onder voorwaarden. Tegelijkertijd betrekken wij daarbij de zaken die wij anno 2006 binnen een Koninkrijk geregeld willen hebben. Dat is de inzet en dat zijn de parallele trajecten. Dat zal heel veel inzet vragen, maar ik vraag daarvoor van deze Kamer vooral steun, om het proces scherp te houden en om daadwerkelijk aan die criteria te kunnen voldoen. Ik vraag de Kamer ook om niet alleen de hand op de knip te houden, maar om het in perspectief te zien. Wat gebeurt er als wij niks doen? Wat gebeurt er als wij hen een stap voor zijn en meewerken aan het proces dat daar een draagvlak heeft? Dat draagvlak is onder andere op 27 januari bij de verkiezingen nog bevestigd.

De heer **Van Heukelum** (VVD): In mijn tweede termijn kom ik zeker op dit punt terug. Ik vind het te uitgebreid om het alleen bij interruptie te behandelen. Ik heb ook uit een interview begrepen dat de minister niet zo van dit soort interrupties houdt, vandaar dat ik het kort zal houden.

Minister **Pechtold**: Interviews worden geregeld verkeerd samengevat, maar nu worden de feiten omgedraaid. Ik heb aangegeven dat ik het jammer vond dat ik in eerste termijn geen vragen mocht stellen. Leest u het maar eens na.

De heer **Van Heukelum** (VVD): Ik zal het erop nalezen. Het eerste wat de minister zegt, klopt wel. Ik ben overigens meestal zuinig met interrupties.

Ik begrijp iets niet. Uit de Staatscourant van 2 februari heb ik begrepen dat aan de overzijde een overleg heeft plaatsgevonden tussen de minister en de vaste commissie. De minister wilde in dat overleg niet het achterste van zijn tong laten zien. In maart wil de minister een en ander wel vertrouwelijk aan de commissie meedelen. De minister doet het hier voorkomen dat hij over alle zaken open is. Zit er nou iets achter de haag der tanden of niet?

Minister **Pechtold**: Zeker. Een deel blijft daar ook en wel tot het moment waarop ik daarover met de Kamer kan praten.

Met name bij het proces over de financiën heb ik aangegeven dat er meer is dan alleen de Nederlands-Antilliaanse regering en Nederland. Als je over herfinanciering praat, moet je ook bekijken wie de schuldeisers zijn. Geven wij die schuldeisers het beeld dat Nederland de problemen op zich neemt of geven wij hun het beeld dat Nederland mee helpt aan een oplossing? Op dat gebied wil ik in de komende maanden, hopelijk met de steun van deze Kamer, langzaam stappen zetten. Alleen al het verschil in rentepercentages is volledig weg als de Nederlandse regering uitspreekt dat het haar probleem is.

De heer **Van Heukelum** (VVD): Wat zegt de minister nou? Ik weet precies waar ik uit moet komen maar ik vertel het jullie nog niet? Is dat de kern van zijn antwoord?

Minister **Pechtold**: Bij de schuldenproblematiek wil ik uitkomen op een mix van aan de ene kant schulden aflossen, kwijtschelden, opschorten en herfinancieren en andere kant het stellen van de eis van begrotingstoezicht, de eis van grip op schuldenopbouw en misschien zelfs geen schulden meer. Wellicht zijn er nog andere zaken nodig om, als wij het ene doen, het andere voor elkaar te krijgen.

De heer **Van Heukelum** (VVD): Dat is mij helemaal duidelijk, maar wat is dan dat geheim dat u nu nog niet wilt vertellen?

Minister **Pechtold**: Dat heeft betrekking op de verhouding, op de momenten en op hetgeen Nederland daarvoor over heeft, maar ook op de vraag waaruit dat gefinancierd wordt.

De heer **Van Raak** (SP): De minister wil hier dus alleen maar praten over de voorwaarden waarop hij bereid is om tegemoet te komen aan de wensen van de Nederlandse

Antillen. Ik neem de Nederlandse Antillen als partner juist heel erg serieus. Daarom wil ik graag dat wij daar een visie tegenover stellen. Ik had vandaag van de minister eigenlijk een analyse verwacht van de huidige staatsrechtelijke situatie. Tot welke problemen leidt die situatie? Waarom hebben wij die financiële problemen, die sociaal-economische problemen en de veiligheidsproblemen met politie, justitie en het Openbaar Ministerie? Welke staatsrechtelijke verhoudingen leiden nou tot problemen? Hoe moeten wij die staatsrechtelijke verhoudingen en de structuren veranderen zodat wij meer mogelijkheden hebben om die echte problemen aan te pakken?

Die analyse van de minister heb ik niet gehoord. Het kan zijn dat hij die analyse in het geheim in zijn hoofd heeft, maar het kan ook zijn dat die er niet zit. En dan moeten wij daarover toch heel snel tot overeenstemming komen.

Minister **Pechtold**: Ik doe een tweede poging. Iedereen die er geweest is, iedereen die een boek zoals "De Antillen bestaan niet" gelezen heeft, ziet dat de huidige vorm onder andere bijdraagt aan de problematiek. Het zijn kleine eilanden. Uit een kleine massa moeten een bestuur en een ambtenarenapparaat gevormd worden. Dubbelingen komen op dit kleine niveau voor. De afstanden tussen de eilanden zijn fysiek omdat er water tussen zit, soms zelfs 900 km. Dat is anders dan bij onze gemeenten. Wij moeten vaststellen dat dit onderdelen van het probleem zijn. Vanuit deze positie wil je nieuwe verhoudingen formuleren. De Antillen geven zelf aan dat daar een deel van het probleem zit. Niet alles, maar er wordt ook over andere maatregelen gesproken dan alleen over staatkundige. Vandaar de parallelle processen. De heer Van Raak kan mij niet verwijten dat ik in eerste termijn geen probleemanalyse heb gegeven of dat ik niet heb aangegeven waarop de visie gebaseerd is. Ik heb dat toch een paar keer duidelijk gedaan. Ik zal anders in mijn tweede termijn nog een poging doen.

De beraadslaging wordt geschorst.

De **voorzitter**: Op de agenda is voorzien dat wij om 22.30 uur met de tweede termijn starten. Wat mij betreft is dat het uiterste tijdstip. Zoals steeds in de agenda is vermeld, zijn de tijden indicatief. Waar een versnelling mogelijk is, zullen de tijden worden aangepast. Ik vraag de minister en de woordvoerders daarom bereikbaar te blijven.

**

De vergadering wordt van 17.45 uur tot 18.00 uur geschorst.

*B

!Cultuur!

Aan de orde is het **beleidsdebat over het onderdeel Cultuur in het kader van de behandeling van het wetsvoorstel Vaststelling van de begrotingsstaten van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (VIII) voor het jaar 2006 (30300-VIII)**.

De **voorzitter**: Ik heet staatssecretaris Van der Laan van harte welkom in de Eerste Kamer.

**

De beraadslaging wordt geopend.

*N

Mevrouw **Tan** (PvdA): Mevrouw de voorzitter. Na alle ophef over de publieke omroep vond de fractie van de Partij van de Arbeid het een goed idee dat de commissie voor Cultuur en Media een werkbezoek bracht aan Hilversum, om te spreken met de raad van bestuur, VARA, VPRO, KRO, NCRV, EO en het Commissariaat voor de Media. Het was daags voor het uitbrengen van de omroepplannen van de raad van bestuur, en dat was goed merkbaar in de gesprekken.

Het hoogtepunt van het bezoek was voor ons de presentatie over de effecten van nieuwe media op de toekomst van de publieke omroep. Afgezet tegen de gesprekken leidde deze tot het verontrustende vermoeden dat het zwaartepunt van de discussie te veel ligt bij de oudere generatie, de dinosaurussen, waardoor deze over de verkeerde dingen gaat en de werkelijk relevante kwesties buiten beeld blijven.

Omdat digibetisme ook ondergetekende verre van vreemd is, was het de hoogste tijd om contact te leggen met deskundigen van de publieke omroep en met de Jonge Socialisten. Zij organiseerden met enthousiasme een miniworkshop over de toekomst van het medialandschap, met het huidige gebruik van jongeren als vertrekpunt. Daarvan is in deze speech dankbaar gebruikgemaakt, net als van allerlei relevante rapporten, zoals van de Deen Christian Nissen voor de Raad van Europa en Wegwijzer door jongerenland van NOS Headlines.

De kern van het verschil in mediagebruik van jongeren in vergelijking tot ouderen kan worden samengevat in drie aspecten:

1. voor en door oftewel interactief; als jongeren niet zelf ook een inbreng kunnen leveren aan het product, lusten ze het niet;
2. multimediaal gebruik van verschillende media tegelijkertijd;
3. vormgeving die aansluit op de eigen leefwereld.

De klacht dat jongeren minder kranten en boeken lezen en minder tv kijken, lijkt ruimschoots te worden gecompenseerd door het intensieve gebruik van nieuwe media zoals internet, gsm, games et cetera.

Hoe ziet het medialandschap van de toekomst eruit? Binnen afzienbare tijd hangen in kamers van woningen grote schermen, waarmee programma's van tv en van internet kunnen worden bekeken en bewerkt. Er wordt getelefoneerd of er worden berichten verzonden. Alle verschillende diensten zijn via het scherm te betreden op alle platforms; van het grote scherm naar de pc op de tienerkamer en van het mobieltje naar iPod of Playstation. Wij krijgen dan allemaal onze eigen voorkeur aan programma's voorgeschoteld op het platform dat bij ons past, gebaseerd op ons eigen profiel. Dat profiel wordt opgesteld aan de hand van eigen voorkeuren voor programma's, zoals Albert Heijn met de bonuskaart doet. Alleen moet je voor de boodschappen nu nog naar de winkel, maar komen de programma's er straks thuis op de buis uitgerold.

De impact van de gevolgen van de vervanging van analoge door digitale productie voor media en communicatie is moeilijk te bevatten, omdat er zulke fundamentele en ingrijpende wijzigingen van programmaproducties zullen plaatsvinden. Er zal een explosieve uitbreiding van het aanbod zijn in combinatie met interactiviteit, die de gebruiker uit de rol van massaconsument naar die van individuele consument brengt. Het aanbod zal veranderen van een collectief aanbod op een paar zenders in een scala van op maat toegesneden diensten voor individuen of groepen individuen. Door de overweldigende omvang van het aanbod zal de identiteit van de afzender cruciaal worden, want voor het binden van publiek moet een mediaconcern maximaal herkenbaar worden.

Er ontstaat een spanningsveld tussen aanbod met een groot bereik en toegankelijkheid versus gedifferentieerd aanbod, ook van commerciële aanbieders. Dat is te ondervangen door traditionele massamedia zoals radio en tv te combineren met een meer persoonlijk dienstenaanbod op aanvraag (on demand) via internet, mobieltjes, games et cetera. Maar dat staat haaks op de visie, die mede is ingegeven door protesten van commerciële media, dat er sprake is van concurrentievervalsing, als publiek gefinancierde instellingen zoals de publieke omroep zich begeven op nieuwe platforms zoals internet, zonder een helder afgebakende opdracht van de nationale overheid. In het huidige bestel zijn de budgetten voor nieuwe media geormerkt zonder dat de overheid expliciteert dat de missie van de publieke omroep onverkort ook voor de nieuwe platforms geldt.

Onze eerste kernvraag is dan ook naar de visie van de regering op de opdracht, taken en functie van de publieke omroep. Hoe kan de publieke omroep het dilemma oplossen tussen enerzijds een zo breed mogelijk bereik en zo groot mogelijke toegankelijkheid, en anderzijds een grote diversiteit wat betreft content? Hierbij gaat het zowel om het culturele erfgoed als om de belangen van minderheden, die etnisch of anderszins zijn bepaald. Te denken valt aan ouderen, jongeren, gehandicapten, vrouwen, beroepsgroepen, et cetera.

Gelet op de spanningen rond de Deense cartoons zullen wij alle kansen moeten oppakken om cultuurverschillen te overbruggen. Onze

geïndividualiseerde samenleving lijkt dringend behoefte te hebben aan versterking van sociale, politieke en culturele cohesie. In de opvatting van de PvdA-fractie moet de publieke omroep de ruimte zijn waar alle Nederlanders elkaar kunnen ontmoeten, over elkaar kunnen leren en met elkaar kunnen discussiëren.

Toegang tot de nieuwe markten biedt de sleutel tot het overbruggen van bereik en toegankelijkheid versus onderscheidendheid en differentiatie. Mogelijke concurrentievervalsing tegenover commerciële aanbieders of oneigenlijke staatssteun zoals EU-commissaris mevrouw Kroes signaleert, moet toch te ondervangen zijn door het transparant maken van publieke en individuele diensten, met navenante financiering? Als Brussel oneigenlijke barrières opwerpt, dreigt de publieke omroep de boot te missen, gelet op het mediagebruik van jongeren. De fragmentatie van media en het door elkaar lopen van feiten en fictie nemen bij de nieuwe markten dusdanige vormen aan dat juist een expliciete opdracht aan de publieke omroep kan zorgen voor evenwicht tussen burgerschap en consumentisme. Graag horen wij een uitspraak hierover van de staatssecretaris.

De Deense cartoons hebben ook tot gevolg dat de rol van de overheid bij de vrijheid van meningsuiting meer in de aandacht staat. Hoeveel is bekend over het kijkgedrag van specifieke groepen naar buitenlandse zenders? De PvdA-fractie onderschrijft het ingrijpen van minister Donner bij twee Hofstadzenders, Al Kalem en Al Iqraa, vanwege haatzaaien en oproep tot terrorisme.

Spiegelbeeldig daaraan is de samenwerking van multinationals zoals Google, Microsoft en Yahoo met de Chinese overheid, resulterend in beperking van de vrijheid van meningsuiting en van de vrije toegang tot informatie voor burgers. Google bekent openlijk te handelen in strijd met de eigen principes met het oog op de handelsbelangen. Wat is hierover het standpunt van de regering? Is dit in EU-verband aan te kaarten? Is een status van non preferred supplier denkbaar? Dit is toch een duidelijk bewijs dat nieuwe media een publieke zaak zijn en niet alleen aan de commercie zijn over te laten?

Mijn collega Agaath Witteman zal het hebben over de functie van kunst en cultuur voor sociale cohesie, culturele diversiteit en cultureel erfgoed, maar ook amusement is van belang. Wat wij ons voorstellen, zijn eigentijdse versies van een mix van Zeg 'ns AAA en de Bill Cosby-show, met Jörgen Raymann en Ali B, in het format van een glossy clip van MTV of TMF. Met thema's zoals drugsgebruik, koopgedrag hier en elders, carrières van zwarte vrouwen versus zwarte mannen, bedelbrieven van familie uit het thuisland et cetera, met bijhorende chatplatforms op digitale tv, games op internet, korte afleveringen op mobieltjes, de zogenaamde mobisodes, en mogelijkheden om eigen inhoud toe te voegen. Dat is wat inspeelt op de behoeften van jongeren.

Gesprekken over radio en tv gaan tussen ouderen vaak over de kwaliteit van Buitenhof, Nova, amusement en cultuurprogramma's. De jongeren hebben het over de grote behoefte aan interactiviteit zoals bij Wikipedia of het BBC-project Annotable Audio. Zij zijn benieuwd naar de voortgang van de motie-Vendrik van 20 november 2002, waarin de Tweede Kamer heeft gevraagd om ervoor te

zorgen dat in 2006 alle door de publieke omroep gebruikte software aan open standaarden voldoet en dat de ontwikkeling van software met een open broncode wordt gestimuleerd. Hoe staat het met de uitvoering van de motie-Vendrik?

Dan de vraag hoe het verder moet met de programmaproductie nu de monopolieposities van de omroepverenigingen verdampen. De WRR bepleit een functionele opdracht aan de publieke omroep, met als kern de door een onafhankelijke organisatie verzorgde nieuwsgaring. Opnieuvorming wordt toegewezen aan omroepverenigingen en voor de overige functies zou een tendersysteem kunnen worden opgezet. Wat betekent dat voor de rol en taakverdeling? Worden omroepverenigingen productiehuisen, terwijl het aan de raad van bestuur is om een keuze te maken uit een keur van aanbieders van uiteenlopende programma's?

De publieke omroep zal bovendien een belangrijke gidsfunctie moeten vervullen. Er is immers overzicht en inzicht in het aanbod nodig, waarbij de publieke omroep programma's in opdracht laat produceren en deze selecteert aan de hand van een waardenset. Daarmee verschaft hij de context en een keurmerk voor de eigen content en die van derden bij het duiden van de wereld als zoekmachine. Wordt dat ook een expliciete opdracht aan de publieke omroep, zo vragen wij de staatssecretaris?

De PvdA-fractie bepleit het wettelijk vastleggen van de opdracht aan de publieke omroep, dat zij ook moet bijdragen aan sociale cohesie, culturele diversiteit en cultureel erfgoed. Maar de toekomstvisie van de staatssecretaris van 6 oktober 2005 heeft budgettaire gevolgen voor de "overige functies", met name kunst en cultuur, die een dergelijke opdracht onder druk kan zetten. Dat zou enorme risico's van gemiste kansen en doelgroepen kunnen betekenen, tenzij -- ja, daar is die weer -- dat te ondervangen is door nieuwe werkwijzen en diensten, als themakanalen en internet. Zie ook het succes van NOS Headlines, een samenwerking tussen NOS en FUNX op internet. Ook hiervoor moet de publieke omroep de ruimte krijgen door zo'n helder afgebakende opdracht onverkort op alle platforms wettelijk vast te leggen. Graag een reactie van de regering.

Hoe wordt de kwaliteit van de content bewaakt en op basis waarvan? Wat is het toetsingskader en welke rol speelt de mening van doelgroepen daarbij? Jongeren vragen hoe de kwaliteit van het NOS-nieuws wordt gemonitord, ook ten opzichte van concurrenten als BBC, Al Jazeera, CNN en dergelijke. Krachtens het concessiedeel van de Mediawet is de Raad voor Cultuur de beoordelende instantie over de kwaliteit van het publieke-omroepproduct, maar heel prominent is de profilering hierop niet. In de eerder genoemde brief van 6 oktober aan de Tweede Kamer kondigt de staatssecretaris gelukkig haar voornemen aan tot een wettelijke regeling voor zelfregulering. Zij wil verdergaan dan het rapport van de Raad voor Cultuur door aanscherping van de opdracht tot pluriformiteit van het nieuws, tot een journalistieke gedragscode, zoals de BBC code of ethics, jaarlijks onderzoek naar inhoud en perceptie van het nieuws en publieke verantwoording. De publieke omroep zelf zou

naar de mening van de PvdA veel actiever terzake moeten zijn. De discussie die is losgebarsten na het NOS Journaaljubileum vinden wij niet meer dan een aanzet. Wat gaat de regering op dit punt ondernemen, wat denkt de regering nu, na de Deense cartoonkwesitie, van de journalistieke gedragscode?

Het succes van de on demand videodienst uitzendinggemist.nl en podcastsite radiocast.nl zijn mooie voorbeelden van cross media en cross-platformontwikkelingen, waarbij met publiek geld gefinancierde inhoud door hernieuwd gebruik nieuw publiek wordt bediend. Tot voor kort werden programma's aangekocht voor een uitzending in prime time en twee herhalingen, waarna de rechten terugvielen naar de makers. De ophanden zijnde verschuiving naar op afroep-mediagebruik moet leiden tot een heroverweging op de rechten ten aanzien van de content ten behoeve van hergebruik. Het niet opnieuw kunnen presenteren van bestaand materiaal door ontraceerbare of oncoöperatieve rechthebbenden is daar op dit ogenblik een te grote belemmering voor. Het COPE-paradigma (Create Once - Publish Everywhere) moet de sleutel worden tot zowel creativiteit als kosteneffectieve productie. Er zal een nieuwe regeling moeten komen voor het waarborgen van maximaal rendement voor hergebruik van met publieke middelen geproduceerd materiaal. Misschien is te denken aan een soort verzekeringsfonds, of aan een incassoregeling zoals destijds Buma/Stemra. Het vastleggen van producten in direct en makkelijk voor publiek toegankelijke archieven om on demand publieke media op alle platforms te gebruiken, zal de komende tijd immers van toenemend belang worden. Wat gaat de regering op dit punt ondernemen?

Mevrouw de voorzitter. Ter afsluiting nog een citaat uit de krant van 5 januari jongstleden. "Omroepbaas" -- bedoeld wordt hier de voorzitter van de raad van bestuur van de NOS, de heer Bruins Slot -- "noemt netdiscussie achterhoedegevecht". "De komende jaren moet iedereen in Hilversum zich afvragen wat het volstrekt andere publieksgedrag betekent ... Wie dat nalaat valt af, is af." De ontwikkeling naar "on demand" kijken lijkt inderdaad onstuitbaar het einde in te luiden van de thuisnetten voor de omroepverenigingen. Maar niet alleen Hilversum zal zich op de fundamentele veranderingen en de stuwende krachten van technologie, restauratie en consumentisme moeten beraden. Graag vernemen wij daarom toch ook nog van de staatssecretaris wat zij van plan is met het rapport Mediawijsheid van de Raad voor Cultuur. Daarin wordt de maatschappelijke tweedeling gesignaleerd door informatieachterstanden vanwege onwennigheid met nieuwe media. Ook hierin zou de publieke omroep volgens de PvdA-fractie een wettelijke taak moeten krijgen, zoals moge blijken uit onze eigen ervaringen met dit debat. Wij zien de reactie van de staatssecretaris met extra belangstelling tegemoet.

De heer **Van der Lans** (GroenLinks): Voorzitter. Dit is een zeer toekomstgericht betoog dat ik in grote lijnen kan ondersteunen, maar ik zou graag iets meer willen horen over de politieke consequenties gelet op het bijna

voorliggende voorstel over de toekomst van de publieke omroep van deze staatssecretaris. Als ik mevrouw Tan hoor, kan ik eigenlijk geen andere conclusie trekken dan dat zij daar eigenlijk helemaal geen brood in ziet!

Mevrouw **Tan** (PvdA): Dat is een erg gemakkelijke en ook veel te snelle conclusie. In het begin wees ik er al op dat de discussie op dit ogenblik nogal wordt overheerst door de kwestie van de thuisnetten en daarnaast door de geldkwesitie. Als Eerste-Kamerfractie proberen wij wat weg te blijven van de hitte van de actualiteit, daar is de Tweede Kamer voor. Wij proberen op de wat langere termijn te kijken. Na het werkbezoek was onze conclusie dat op dit moment te weinig wordt gedacht aan de mogelijkheden van de nieuwe media. Daarom heeft GroenLinks ons ook niet horen klagen over de budgettaire gevolgen van de brief van de minister voor bijvoorbeeld de cultuurfunctie van de omroep. Deze discussie woedt op dit moment ook volop. Wij wijzen erop dat met die nieuwe media allerlei nieuwe kansen kunnen worden gecreëerd waarmee de omroep zich kan profileren en haar publieke functie kan verbreden en waarmaken. Maar -- dat is ook wel een van de kernvragen aan de staatssecretaris -- dan moet de regering daar wel een duidelijk beleid in uitstippelen en helder maken en ook wettelijk vastleggen dat de publieke omroep daar de ruimte voor krijgt in combinatie met het helder verantwoorden van de diensten en de financiering daarvan om oneerlijke concurrentie te voorkomen.

*N

Mevrouw **Witteman** (PvdA):

"Der giet in rop oer alle lannen,
In rop om frijdom, wtnis, ljocht;
Der rûst in wurd lâns alle strannen,
Das seit, wat mannich herte tocht."
("Een roep gaat over alle landen,
Een roep om vrijheid, kennis, licht;
Er ruist een woord langs alle stranden,
Dat zegt wat vaak verzwegen ligt.")

Mevrouw de voorzitter. Met deze woorden van Piter Jelles Troelstra wil ik graag mijn bijdrage beginnen.

Cultuur is overal, dringt in alle ministeries binnen. In dit debat zal de fractie van de PvdA de staatssecretaris vooral aanspreken op haar rol van coördinerend bewindspersoon. Wij gaan reizen, van Friesland, naar de schoolbanken, door naar Parijs en weer terug, met in onze koffers cultuureducatie en culturele diversiteit, op zoek naar erkenning.

"Een samenleving vol gepantserden drijft in argwaan uiteen; een maatschappij met mensen met cultuur als ruggengraat kan groeien naar eenheid in verscheidenheid", aldus Aad Nuis, staatssecretaris van Cultuur van 1994-1998, in zijn cultuurnota Pantser of Ruggengraat. Wil je houvast hebben in een multiculturele samenleving dan moet je de wortels en tradities van je land

kennen, vond hij. Samen met de staatssecretaris van Onderwijs, Tineke Netelenbos, ging hij broeien op een nieuw vak: cultuureducatie. De Cultuurnota van Nuis en de notitie "Cultuur en School" van Netelenbos werden op dezelfde dag gepresenteerd. De boodschap was duidelijk: wil je dat cultuur je ruggengraat wordt, dan moet het onderwijs al vroeg bijdragen aan het besef van nationale identiteit. Dit inzicht kwam zeker niet te vroeg. Enige jaren daarvoor, in 1992, was Nederland een deel van de Europese Unie geworden. De angst om cultureel opgeslokt te worden door het grote Europa deed ons naarstig op zoek gaan naar de eigen identiteit en de eigen taal. Zelfs inheemse dialecten en de streekmusea werden opgewaardeerd, bezorgd als wij waren om straks alleen nog maar Europeaan te zijn.

Het vak cultuureducatie kwam in de plaats van het vak kunstzinnige vorming. De naam zegt het al, er vond een paradigmawisseling plaats. Niet de kunsten, de verworvenheden van cultuur, maar de cultuur zelf werd onderwerp van bestudering. Zo werd de maatschappij de scholen binnengeloodst en zo werden de scholieren, kunst en cultuur in het pakket, voorbereid op de maatschappij. Opvolger Van der Ploeg trok de lijn door, maar veranderde de koers in de richting van de nieuwe Nederlanders. Voor hem was cultuureducatie een middel om culturele uitsluiting tegen te gaan. Onze staatssecretaris, gevraagd naar wat voor haar de functie van cultuureducatie is, antwoordt onder andere dat zij het heel belangrijk vindt dat kinderen in hun jeugd in aanraking komen met cultuur, zodat zij later actieve cultuurgenieters of cultuurproducenten zullen worden. In de rijksbegroting 2006 voert zij cultuur zelfs op als motor van de onderwijsvernieuwing.

Dat is prachtig en het zijn mooie uitspraken, maar het valt mijn fractie op dat de staatssecretaris vooral de artistieke functie van cultuureducatie benadrukt. Dat is een goede zaak. Mijn fractie acht die functie zeer hoog. Cultuureducatie heeft echter ook een maatschappelijke functie. Ons land heeft immers steeds meer culturen en steeds meer cultuurtegenstellingen die regelmatig tot botsingen leiden. Die botsingen worden vaak veroorzaakt door onbegrip voor de cultuur van de ander. Cultuureducatie nu plaatst kunst in een maatschappelijke context. Zo snijdt het mes aan twee kanten. De autochtone leerling leert over zijn eigen cultuur, maar ook over die van de ander, de nieuw-Nederlandse leerling leert over de Nederlandse cultuur, maar ook zijn cultuur wordt centraal gesteld. Waar ontmoeten zij elkaar? Dat is elke dag weer de vraag waarop wij een antwoord zoeken.

Goed onderwijs begint en eindigt nog steeds, ondanks de nieuwe media waarin mijn collega Ing Yoe Tan u zojuist voortvarend heeft ingewijd, bij degene die voor de klas staat, de onderwijzer, de docent. Is hij in staat de rol van cultuurdrager op zich te nemen? Krijgen aankomende onderwijzers op de pabo daartoe een adequate opleiding? In 2003 lanceerde de staatssecretaris een impulsprogramma om de culturele vorming van aanstaande docenten te verbreden en te verdiepen. Loopt dat programma nog en hoe zijn de resultaten?

Deze vragen zijn makkelijk en snel gesteld, maar de betrokkenheid van mijn fractie bij de werkers in het

onderwijs is groot. Onze snel veranderende samenleving stelt steeds nieuwe eisen, dus nieuwe eindtermen en een leerkracht kan een nieuwe eindterm niet overnachten internaliseren. Is er voldoende aandacht voor die leerkracht, wordt er voldoende geïnvesteerd? Hoe denkt de staatssecretaris over het aanstellen van een kunstcoördinator, die in staat is het lesprogramma te vertalen in een vraag aan culturele instellingen zoals theaters en musea? Krijgt elke school, of groep scholen, een eigen kunstcoördinator?

Dan past het nu de staatssecretaris ook te complimenteren met de grote voortvarendheid waarmee zij te werk is gegaan bij het verder ontwikkelen van cultuureducatie. Het beleid is de laatste jaren, ook in financieel opzicht, belangrijk geïntensiveerd en zelfs uitgebreid tot het primair onderwijs. Buiten school: vouchers, bezoeken aan musea, theaters, muziekscholen, niets wordt onze kinderen en kleinkinderen onthouden. Mijn fractie is daar zeer verheugd over. In de klas: soms kunstenaars of afgevaardigden van toneelgezelschappen die inleidingen geven. Ik heb zelf vaak het genoegen mogen smaken om op deze manier voor de klas te staan. In de klas ook het vak culturele en kunstzinnige vorming, kortweg ckv genoemd. Vanaf de tijd van staatssecretaris Nuis is een stuurgroep in overleg met het ministerie van OCW bezig geweest dit vak te ontwikkelen. Het is een zeer gelaagd vak, niet alleen omdat de betekenisgeving van kunst op meerdere intelligenties een beroep doet, maar ook omdat de zintuigen en het inlevingsvermogen tegelijkertijd ingeschakeld moeten worden. Ook zijn er leermiddelen ontwikkeld van verschillende snit en overdrachtsvormen, in teksten en beelden, in boekvorm of op internet, materieel of immaterieel, leermiddelen waar de creativiteit van afspat. Innovatie is er aan de orde van de dag, zo zeer zelfs dat de eindexamenopgaven van het Cito in het buitenland aandacht trekken vanwege hun kwaliteit en innovatieve karakter.

Helaas is over dit mooie beeld een schaduw gevallen, toen onlangs de minister van Onderwijs besloot om twee derde van het vak ckv niet te handhaven als verplicht leervak in het profiel Cultuur en Maatschappij, zoals bij aanvang van de tweede fase bedoeld was en zelfs wettelijk is vastgelegd. Als argument is aangevoerd dat de kunstvakken een beperking kunnen vormen voor leerlingen die er geen talent voor hebben. De Tweede Kamer ging akkoord. Daar is mijn fractie niet blij mee. Er moet hier sprake zijn geweest van een misverstand. De vakken hebben niet de pretentie om leerlingen op te leiden tot kunstenaars, maar tot creatieve mensen die verder en misschien anders hebben leren kijken dan hun neus lang is. Daar hoeft niemand een speciaal talent voor te hebben, dat kan in principe iedereen leren. Staat de staatssecretaris achter deze beslissing? Hoe rijmt zij deze beslissing met de veelvuldig door haar uitgesproken wens, cultuureducatie te verankeren in het onderwijs, in een doorlopende leerlijn vanaf de basisschool tot en met het voortgezet en het voortgezet wetenschappelijk onderwijs? Mijn fractie dringt er dan ook bij de staatssecretaris op aan, als coördinerend bewindspersoon te bewerkstelligen dat scholen in de tweede fase van het voortgezet onderwijs verplicht worden

in ieder geval één kunstvak als keuzevak aan te bieden in het profiel Cultuur en Maatschappij.

Mijn fractie maakt zich zorgen. Door deze ingreep van de minister van Onderwijs wordt de leerlingen een vak ontnomen, waarin zij op een heel bijzondere wijze verschillende tekentalen leren die de eigen creativiteit uitdagen. Er wordt de leerlingen een vak ontnomen, waarin zij op een heel bijzondere wijze inzicht krijgen in hun eigen identiteit. Cultuureducatie is in principe grenzeloos in tijd en ruimte. Nederland komt aan de orde, maar ook Europa en daarbuiten. Cultuureducatie relateert daardoor het eigen gelijk en nodigt uit tot het zoeken naar gemeenschappelijke waarden. Daar zullen wij toch naar op zoek moeten gaan, vindt mijn fractie. Dat is onze toekomst. Geen monoculturele samenleving, maar een samenleving die gebouwd is op de gemeenschappelijke waarden van de verschillende culturen binnen onze landsgrenzen. Die discussie kan natuurlijk ook gevoerd worden tijdens maatschappijleer of in de filosofieles, alleen mis je dan wel veel. Met kunst en cultuur bouw je gezamenlijk een huis waarin je elkaar kunt verwelkomen. Geen uitsluiting meer, iedereen doet mee. Komt dat niet dicht bij de centrale doelstelling uit het hoofdlijnenakkoord: meer mensen die meedoen?

Mijn fractie hoopt dat de staatssecretaris geïnspireerd wordt om nog eens goed naar de kunstvakken te kijken. Over één ding zijn we het in ieder geval zeker eens: de creatieve mens is hard nodig, en niet alleen om de economie draaiende te houden.

Voorzitter. Dan neem ik u nu mee naar Parijs.

De voorzitter: Voor die reis hebt u nog drie minuten.
**

Mevrouw **Witteman** (PvdA): Het is oktober 2005, op de 33ste Algemene Conferentie van de Unesco in Parijs. Het beeld dat werd opgeroepen door de aanwezigen in de conferentiezaal in combinatie met de te behandelen conventie vertelde het verhaal van een deel van de mensheid. Aan de orde was de conventie betreffende de bescherming en de bevordering van de diversiteit van culturele uitingen. Het was alsof drievierde van de aanwezigen, allen zwart, uit alle landen van de wereld hier naartoe waren gekomen om op dit toneel van de wereld de eigen identiteit op te eisen. Ontroerend was de euforie toen een zeer grote meerderheid van de 191 landen de conventie aanvaardde, ook Nederland omdat het samen met de EU stemde. Twee jaar geleden had Nederland nog tegengestemd. Terstond na de stemming deed het gerucht de ronde dat OCW niet van plan was om deze conventie te ratificeren, laat staan te implementeren. Kan de staatssecretaris er als coördinerend bewindspersoon bij de minister van OCW op aandringen deze conventie zo spoedig mogelijk te ratificeren?

Het sluitstuk van mijn reis voert naar de Friezen. Zij voelen zich van tijd tot tijd behandeld als een nationale minderheid die niet in aanmerking komt voor steun van het ministerie van OCW. In 2001 hebben het Rijk en de provincie Fryslân de zogeheten Bestuursafspraken Friese

Taal en Cultuur 2001-2010 ondertekend. In deze bestuursafpraak staat in paragraaf 5.1 de volgende passage: "Het Rijk bevordert dat Omrop Fryslân op basis van het Fries als tweede rijkstaal voldoende middelen heeft om een volledige en veelzijdige programmering te realiseren." Sinds 2001 heeft de provincie Fryslân echter tevergeefs bij het kabinet aangeklopt voor het inhoud geven aan deze afspraak. Gelukkig heeft deze staatssecretaris twee keer incidentele middelen ingebracht zodat oorspronkelijke, Friestalige programma's gefinancierd konden worden. Dat is door de provincie zeer op prijs gesteld.

Omrop Fryslân heeft op het gebied van de Friese taal en cultuur een podiumfunctie en nu de taal enigszins onder druk staat, is zo'n drukbezocht podium van grote waarde. Daarom wil de omroep nu eens werk gaan maken van de bestuursafpraak uit 2001. Zij vindt zich in haar streven gesteund door de Raad van Europa die bij meerdere gelegenheden de Nederlandse overheid erop heeft gewezen dat meer aandacht voor het Fries noodzakelijk is. Mijn fractie wil dit streven naar bevordering van het behoud van de Friese taal en cultuur graag ondersteunen. Ik noem hier drie redenen voor, namelijk dat er in 2001 een bestuursafpraak is gemaakt, dat uitzendingen van Omrop Fryslân volgens het Commissariaat voor de Media al jaren in hoge mate aan de ICE-norm voldoen en dat jongeren via televisie en internet beter bereikt kunnen worden. De mediaontwikkelingen die mevrouw Tan net aan de orde heeft gesteld, moeten uiteraard in acht worden genomen.

Omrop Fryslân is geen omroep als andere regionale omroepen, die een aanvulling vormen op het landelijke aanbod. Met paragraaf 5.1 van de bestuursafpraak is de context van het reguliere omroepbestel doorbroken. Ligt het daarom niet voor de hand om de financiële middelen hiervoor niet meer te onttrekken aan de mediabegroting van OCW, maar aan andere rijksmiddelen? Is de staatssecretaris bereid om een commissie in te stellen van vertegenwoordigers van OCW en de provincie Fryslân om te onderzoeken of er voorstellen kunnen worden gedaan die bijdragen aan een volledige en veelzijdige programmering van Omrop Fryslân? Namens de Friezen, tige dank voor uw aandacht.

De fractie van de PvdA ziet met vreugde de antwoorden van de staatssecretaris tegemoet.

*N

De heer **Doek** (CDA): Voorzitter. Het is verheugend wij binnen twee maanden in deze Kamer alweer een debat voeren met de staatssecretaris voor Cultuur. Dat gebeurt hier niet al te vaak. Als ik de zaal rondkijk, constateer ik dat hier vooral de cultuurminnaars onder ons zitten en dat de cultuurmijders aan het eten zijn. Eind december spraken wij met de staatssecretaris over een wijziging van de Monumentenwet. Vandaag gaat het over een aantal onderwerpen in het kader van de behandeling van de begroting 2006. De keuze van de onderwerpen door de

verschillende fracties geeft aan dat het brede terrein van de cultuur de interesse heeft van deze Kamer. In mijn bijdrage zal ik allereerst ingaan op de visie van de CDA-fractie op kunst en cultuur en het belang dat zij daaraan hecht. Vervolgens zal ik nader ingaan op de recente voorstellen van de staatssecretaris met betrekking tot de systematiek van de Cultuurnota.

Vanuit de christen-democratische waarden en idealen hecht de CDA-fractie aan begrippen als gespreide verantwoordelijkheid, publieke gerechtigheid, solidariteit en rentmeesterschap. Deze leiden in onze visie samen tot een betrokken samenleving. Kunst en cultuur zijn daarbij van groot belang. Zij leggen het verleden vast in monumenten en archieven, vertalen in emoties in uitingen als dans, toneel, muziek, literatuur, beeldende kunst en film en bepalen de leefomgeving middels design en architectuur. Kunst en cultuur vormen de spiegel van de culturele diversiteit van mensen. Religies hebben geleid tot creatie van de mooiste kunstwerken.

Kunstenaars en uitvoerenden hebben vaak een antenne voor maatschappelijke ontwikkelingen die anders is gericht dan die van beleidsmakers en bestuurders. Dat kan tot nieuwe inzichten leiden. Aandacht voor kunst en cultuur behoort volgens de CDA-fractie tot een van de taken van de overheid. Kunst en cultuur bevorderen immers het welzijn van burgers, onder andere door het actief meedoen van vele amateur-beoefenaren. Ik wil in dit verband ook wijzen op een prachtig concept in Gelderland, namelijk dat van de Kulturhusen. Hierdoor wordt in plaatsen op het platteland daadwerkelijk iets gedaan aan het verdwijnen van allerlei voorzieningen. Dat gebeurt door het samenbrengen van culturele voorzieningen als een muziekschool, oefenruimtes en een openbare bibliotheek met voorzieningen als een dokterspost en een postkantoor in één gebouw. Hierdoor worden vele verbindingen gelegd en worden plaatselijke culturele en andere voorzieningen in stand gehouden.

Mevrouw **Kalsbeek-Schimmelpenninck van der Oije** (VVD): Ik wil u erop wijzen dat de eerste Kulturhusen in Overijssel zijn ontstaan.

De heer **Doek** (CDA): Dat is een zeer waardevolle aanvulling, dank u wel. Zoals u weet, kom ik de laatste tijd regelmatig op bezoek bij de culturele sector in Overijssel. Ik zal daar dus vast snel alles over leren.

Tegen de achtergrond van de gespreide verantwoordelijkheid streeft de CDA-fractie ernaar dat instrumenten worden ontwikkeld die daar recht aan doen. Beleidsvoornemens worden daar door ons mede op getoetst. Het rentmeesterschap leidt ertoe dat de CDA-fractie hecht aan de instandhouding van monumenten. Wij doelen daarmee niet alleen op kastelen, woonhuizen en overheidsgebouwen, maar ook op gebouwen die dienstbaar zijn of waren aan religies, zoals kerken en synagogen. De extra inzet van 100 mln. vanuit de FES-gelden heeft dan ook de volledige instemming van mijn fractie.

Het onderwijs heeft een belangrijke taak in de culturele vorming van jonge mensen. Het project Cultuur

en School stimuleert eigen verantwoordelijkheid van scholen en de met hen samenwerkende culturele instellingen. De inzet door dit kabinet van middelen uit de zogenaamde enveloppengelden, oplopend tot 50 mln. voor 2007 en 2008, die mede hieraan worden besteed, juichen wij van harte toe. Het Actieplan Cultuurbereik waarbij rijksmiddelen worden gemacht met geld van provincies om te trachten om nieuwe publieksgroepen bij kunst en cultuur te betrekken, spreekt mijn fractie aan omdat andere overheden er ook verantwoordelijkheid voor dragen en erbij zijn betrokken. De CDA-fractie wil ook nog eens wijzen op het grote belang van kunst en cultuur voor de economie, niet alleen voor de stadseconomie maar in breder verband voor de huidige en toekomstige economische ontwikkeling van ons land.

In dat verband is het zeer verheugend dat het Innovatieplatform in het rapport over de creatieve industrie "Creativiteit, de gewichtloze brandstof van de economie" - hoe kun je zo iets verzinnen? -- nog eens dat belang heeft aangegeven door middel van aansprekende cijfers (ca. 240.000 banen, met een toegevoegde waarde van 8,4 mld.).

Naast yuppen spreekt men nu al van yuces, young urban creative executives. Mijn zoon wordt dan gelukkig. Hij wist dat niet, maar ik heb deze term ergens gevonden. De brief van de minister en de staatssecretaris van Economische Zaken en de staatssecretaris van Cultuur van 14 oktober 2005 "Ons Creatieve Vermogen, brief cultuur en economie" schetst een plan van aanpak om de randvoorwaarden voor het ondernemen in de creatieve industrie te verbeteren en een betere verbinding tussen de culturele sector en de industrie te bevorderen. De plannen ogen goed maar de vraag is of de ingezette middelen van 15 mln. niet te bescheiden zijn om ook effectief te kunnen zijn, gezien de grote winst die te behalen is met goede verbindingen tussen de wereld van kunst en cultuur en die van de industrie. De wijze van aanpak door uit te gaan van initiatieven uit het veld, die ook een wezenlijke bijdrage moeten leveren, spoort uitstekend met ons uitgangspunt van medeverantwoordelijkheid.

De bewindslieden kondigen aan dat zij de effecten van het programma voor de creatieve industrie goed zullen volgen, verder onderzoek doen en dan bezien of aanvullende voorzieningen nodig zijn. De CDA-fractie vindt vooral het programma Creative Challenge Call, waarin projecten uit de sectoren om tot verbindingen te komen zijn opgenomen, een prima programma, maar denkt dat de in te zetten 8 mln. wat krap zal blijken te zijn. Zij vraagt de staatssecretaris om in overleg met de bewindslieden van EZ te bezien of hiervoor een hoger bedrag kan worden uitgetrokken, zodat "sluiting van het loket" kan worden voorkomen. Gaarne een reactie van de staatssecretaris.

De CDA-fractie onderschrijft het voornemen om het cultuurmecenaat te bevorderen, maar vraagt zich echt af of daarvoor weer een nieuw bureau moet worden opgericht, dat jaarlijks €600.000 uit de rijksbegroting moet gaan kosten. Graag een reactie van de staatssecretaris. Ik meen trouwens te weten dat zij heeft gezegd dat het geen apart bureau was, maar dat las ik pas gisteravond. Ik hoor het dadelijk nog wel. Kan de staatssecretaris nog eens

aangeven hoeveel andere belanghebbende partijen (stakeholders) gaan bijdragen?

De CDA-fractie is bepaald niet pessimistisch over hetgeen Nederland te bieden heeft op het gebied van kunst en cultuur. De uitingen van kunst en cultuur zijn te veel om op te noemen, vele jonge mensen volgen een beroepsopleiding op dit terrein, de journalistiek besteedt er veel aandacht aan, er worden vele poptempels gebouwd met lokaal overheidsgeld, misschien zelfs wel te veel, het hele jaar door zijn er interessante festivals, de musea programmeren fantastische tentoonstellingen, de opkomst van nieuwe media biedt jonge mensen nieuwe kansen voor expressie en zo kan ik nog wel even doorgaan. Natuurlijk blijven er altijd wensen richting de rijksoverheid, maar laten we niet vergeten dat de kunsten in Nederland ook op een voortreffelijke wijze worden gesteund door de goedbedoelenloterijen, zoals de BankGiroLoterij, door particuliere fondsen als het VSB-fonds en de VandenEnde foundation en vele andere fondsen, en door het bedrijfsleven in de vorm van sponsoring. De CDA-fractie wil hier nog eens haar dankbaarheid en respect uitspreken jegens deze organisaties van particulier initiatief. Daarnaast zijn er de vele vrijwilligers in de culturele sector, die een belangrijke maatschappelijke rol vervullen.

Nog een enkel woord over het rapport van het Sociaal en Cultureel Planbureau, onder de naam Cultuurminnaars en cultuurmijders, van mei 2005. Uit het cijfermateriaal blijkt dat jongeren tussen de 19 en 35 jaar cultuurmijders zijn, maar ziedaar, zij komen later terug. Ook wordt duidelijk dat het opleidingsniveau een bepalende rol speelt, zowel onder autochtonen als allochtonen. Het is bepaald niet alleen een probleem van allochtonen of niet-Nederlanders.

Van veel belang is de vaststelling van het SCP dat haar gevolgtrekkingen in rapporten van 1998 en 2000 een zeker pessimisme over de wervingskracht gemeen hadden. In die visie was er weinig ruimte voor een hernieuwde zichtbaarheid en aantrekkingskracht van cultureel erfgoed en kunsten, vooral onder de jongere generaties. Het SCP concludeert nu: "Op grond van de laatste ontwikkelingen lijkt de toekomst van de culturele belangstelling wat minder somber." Daar zijn wij natuurlijk blij mee.

In de laatste cultuurnota, Meer dan de Som, kondigde de staatssecretaris reeds een herijking van de cultuurnotasytematiek aan. In september 2005 heeft de staatssecretaris haar analyse en haar plannen neergelegd in een contourennota Verschil Maken. Het debat over deze nota met de Tweede Kamer is nog niet afgerond. Om die reden zal ik ook slechts een aantal observaties van algemene aard maken.

Mijn fractie acht de nieuwe samenstelling van de Raad van Cultuur, kleiner van omvang en bestaande uit generalisten, een verstandige keuze. Vooral de splitsing tussen het voorzitterschap van de diverse sectorcommissies en het lidmaatschap van de raad zal de onafhankelijkheid van de raad ten goede komen. Onze fractie wenst de nieuwe raad veel wijsheid bij de hem opgedragen taken.

De CDA-fractie onderschrijft de analyse van de staatssecretaris dat de huidige systematiek "als beheersinstrument ruimschoots voldoet, maar als beleidsinstrument is verschrompeld tot een

verbureaucratiseerde en ontzielde procedure". Je kunt ook zeggen: veel gedoe om niks. Immers, na een twee jaar durende procedure volgt een resultaat, waarna circa 2,5% van het budget van ongeveer 400 mln., dus een miljoen of tien, een andere bestemming krijgt. 77 instellingen gaan eruit en 67 andere komen erin. Als men dat voegt bij de enorme inspanningen die de aanvragende instellingen zich moeten getroosten, kan men terecht zeggen dat sprake is van een weinig zinvolle exercitie.

Zelf mocht ik als actief bestuurder van kunstinstellingen en als statenlid het proces al vier of vijf keer meemaken en van nabij heb ik kunnen ervaren dat het proces veel tijd kost en vaak tot frustraties aanleiding geeft. Het enige echte voordeel van de procedure heb ik altijd gevonden dat eens per vier jaar er een prachtig overzicht wordt geproduceerd van de culturele staalkaart van ons land, waar generaties kunst- en cultuurhistorici veel profijt van kunnen hebben. In zoverre hoop ik dat al die mooie overzichten gemaakt blijven worden. Op hoofdlijnen onderschrijft onze fractie de nieuwe aanpak van de staatssecretaris.

Vooral het loskoppelen van de cultuurnota als beleidsdocument van het subsidieplan brengt hopelijk de discussie terug tot een debat over cultuur en de rol van de overheid. Ook het uit de systematiek halen van de instellingen die een zodanige positie in het culturele bestel vervullen dat zij alleen te beoordelen zijn in samenhang met instellingen die eenzelfde positie innemen, achten wij een goed voorstel. Het voor deze instellingen, te weten, de sectorinstituten, de symfonieorkesten, de twee landelijke operavoorzieningen en de beheerfunctie van musea die een rijkscollectie beheren, introduceren van een stelsel van visitatie, heeft onze instemming.

Mevrouw **Witteman** (PvdA): Ik val de heer Doek niet aan, maar hij zei dat al die mensen in al die commissies van de Cultuurraad zoveel moeten zien en dat dit "gedoe" uiteindelijk resulteert in slechts een kleine verschuiving. Dat gedoe moet toch plaatsvinden. Wat de heer Doek aanduidt als "gedoe" wordt nu verschoven naar de fondsen. Als 70 mensen een project indienen, voor een theatergroep of voor een afzonderlijk stuk, is bij de fondsen een stevig aantal mensen nodig om de stukken die de indieners hebben ingestuurd te lezen en om de voorstellingen te zien. In die zin wordt het gedoe alleen maar verplaatst.

De heer Doek houdt zijn mooie lijstjes wel, want die worden gepubliceerd, zij het dan niet in een uitgave van het Rijk, maar vermoedelijk in een gemeentelijk en of provinciale uitgave. Ziet hij daar dan nog licht?

De heer **Doek** (CDA): Ja zeker! Het is helder dat er procedures moeten zijn als de overheid geld beschikbaar stelt. Nu moet alles echter via één kanaal. Of nu de Gelderse Muziekgroep een subsidie krijgt van €30.000 of het Rijksmuseum of een ander museum een paar miljoen, de procedure is precies hetzelfde. Die is erg omslachtig. Het voordeel van werken met fondsen is naar mijn oordeel zeker dat er ook tussentijdse instroom mogelijk is, terwijl het nu maar één keer in de vier jaar kan. Ik vind dit dan

ook een zeer intelligente aanpak, wij moeten dit zeker een kans geven. Overigens gaat er met het gewijzigde systeem nog maar 10% via de fondsen en ik vind het heel goed om het voor een aantal grote instellingen, zoals de opera's en de kennisinstituten, op een andere manier te regelen. Daarmee komt er wat lucht in de dichtgemetselde systematiek. Ook de scheiding van Cultuurnota en subsidieplan vind ik zeer fraai, want het is toch een beetje beschamend dat het enigszins afhankelijk is van de contacten met Kamerleden en met de staatssecretaris die op een bepaald moment in functie is, of een instelling een beetje vooraan in de rij staat. Wij zouden toch moeten proberen om hierin verandering te brengen en de voorgestelde systematiek biedt hiertoe volgens ons een mogelijkheid.

Onze fractie heeft kennisgenomen van het resultaat van het overleg met IPO en VNG en van het voornemen om deze koepels bij het opstellen van de Cultuurnota te betrekken door middel van analyses op sectorniveau en op voorzieningenniveau. Wij hebben hierover nog wel een vraag. Wij onderschrijven wat de staatssecretaris hierover schrijft, namelijk dat dit overleg met deze overheden ertoe bijdraagt dat de landelijke infrastructuur mede wordt gezien vanuit een regionaal perspectief. Maar zou zij nog nader kunnen aangeven hoe dit basisidee concreet kan worden gemaakt, hoe dit idee zal worden uitgewerkt? Het klinkt namelijk allemaal mooi, maar zou een en ander er niet toe moeten leiden dat wanneer het Rijk en bijvoorbeeld de regio's het er in het kader van de spreiding van voorzieningen over het land over eens zijn geworden, welke instellingen voor vier jaar subsidie van het Rijk zullen ontvangen, het geld rechtstreeks naar de regio of de gemeente gaat en niet langs een omweg, dus via de fondsen? De rol van de fondsen zou dan volgens ons beperkt kunnen blijven tot het geven van een artistiek oordeel over de inhoud en de prestaties, om de subsidie te beargumenteren. Wij zouden dit een goede vertaling van gespreide verantwoordelijkheid vinden. Dit zou ook recht doen aan de grote inzet van provincies, regio's en gemeenten op het gebied van cultuur; zij leggen voor cultuur een veelvoud op tafel van de bijdrage van de rijksoverheid. Wij vragen de staatssecretaris dan ook, toe te zeggen dat zij bij de nadere uitwerking van de plannen de aanpak die mijn fractie voorstelt, serieus zal bekijken en dat zij er overleg over zal voeren met IPO en VNG.

Onze fractie is het van harte eens met het voorstel om specifieke beleidsdoeleinden zoals educatie, culturele diversiteit, cultuur en economie niet meer na te streven door het ongedifferentieerd stellen van allerlei politieke eisen aan alle instellingen, maar het meer te zoeken in speciale programma's waarop instellingen kunnen intekenen en waaraan zij eventueel samen met andere partijen ook zelf financieel moeten bijdragen. Dan zijn wij gelukkig af van de dwingelandij van de Van der Ploegen van deze wereld; de oud-staatssecretaris met deze naam verplichtte een paar jaar geleden alle instellingen, een bestuurslid uit niet-Nederlandse kring aan te trekken. Het deed er niet toe of er wel zo iemand beschikbaar was, het was gewoon een subsidievoorwaarde. Hierop is indertijd in de sector met grote bevreemding gereageerd.

Onze fractie heeft nog wel enige zorg over de uitwerking: hoe gaat de staatssecretaris deze speciale programma's financieren? Er kan toch niet eerst een algemene korting worden opgelegd om de instellingen vervolgens met minder eigen middelen een beroep op de programma's te laten doen? Aan welke orde van grootte denkt zij bij zulke programma's? Wij wachten met belangstelling de reactie van de staatssecretaris af.

*N

De heer **Van der Lans** (GroenLinks): Voorzitter. Ik begin met het hoog houden van een traditie die enkele woordvoerders op het terrein van cultuur hebben gevestigd, en wel door een fragment van een gedicht van de Vlaamse dichter Leonard Nolens voor te lezen. Het is afkomstig uit de bundel *Bres IV*, verschenen bij Querido in 2003:

"Wij waren arm en speculeerden op de beurs
Van het gedachtegoed.
Wij handelden met voorkennis van zaken
Uit vergeten tijden.
Wij werden helden in ons voorgeslacht.
Wij werden uitgelachen door ons nageslacht.
Wij werden bloedserieus de risee van onszelf.
Wij waren de open wond
Van een gesloten boek.
Wij waren de dichte mond
Van een open vraag."

Ik zou vandaag graag verder gaan op het punt waar wij in deze Kamer bij een vorig debat zijn geëindigd, het debat over de wijziging van de Mediawet. Ik wist de staatssecretaris toen aan het slot van de tweede termijn te verleiden tot enige bespiegelingen over gemeenschapsvorming, jeugd, internet en ontzuiling. Toen werd het eigenlijk pas interessant, maar zoals het zo vaak gaat, was er op dat moment geen tijd om daar verder op in te gaan. Daarom wil ik vandaag daarop voortborduren. Wij moeten de onderwerpen van het cultuurdebat niet te snel beperken tot geld, bestuurlijke instrumenten en subsidiesystematieken, want dat is eigenlijk het minst interessante deel. Er dient een discussie aan vooraf te gaan over de vraag wat er zich op het brede terrein van cultuurproductie aan het voltrekken is en wat in die nieuwe omstandigheden het beleid van de overheid moet zijn. Welke verantwoordelijkheden draagt de overheid, als behartiger van het publieke belang, op het buitengewoon dynamische terrein van de cultuur? Mijn stelling is dat in de afgelopen decennia de productieomstandigheden van cultuur -- en ik gebruik dit woord in de brede zin, dus van hoog tot laag, om het nog maar eens in die ouderwetse termen aan te duiden -- zo ingrijpend zijn gewijzigd dat oude instrumenten waarmee de overheid tot nu toe cultuurpolitiek bedreef, ernstig aan herijking toe zijn.

In de nota *Proef op de Som* en ook in de *Cultuurnota 2005-2008* wordt regelmatig gewezen op het belang van de sector cultuur voor de economie, waarbij als voorbeeld altijd het vestigingsklimaat wordt genoemd: hoe

dynamischer de cultuur, des te sneller de creatieve en ondernemende elites zich ergens vestigen. Dit zal zeker waar zijn. Maar het merkwaardige is dat in die redenering cultuur nog altijd tegenover economie wordt geplaatst, alsof het twee te onderscheiden werelden zouden zijn. Maar het punt is nu juist dat dit steeds minder het geval is. Kon je vroeger, in de tijden waarin het onderscheid tussen hogere en lagere cultuur nog springlevend was, zeggen dat cultuur een niet economisch, zeg maar voornamelijk artistiek domein was waarin de overheid, de culturele elite en een paar puissant rijke mensen de dienst uitmaakten, in de laatste 25 jaar is die wereld verdwenen. Het culturele terrein is steeds verder overwoekerd door de economie, door de commercie, door de wetten van het kapitaal, om het maar eens ouderwets uit te drukken. Dit is met voorsprong de belangrijkste ontwikkeling in de afgelopen 25 jaar: de economie is begonnen om het terrein van de cultuur in exploitatie te nemen. Eerst een beetje, maar sinds een jaar of tien gaat het enorm hard en zijn de investeringen astronomisch. Er valt in de cultuurindustrie steeds meer geld te maken.

De lotgevallen van de publieke omroep spreken in dit opzicht boekdelen. Het is bijna een ideaaltypisch voorbeeld van hoezeer een niet economisch domein, gereguleerd door overheidssubsidies en levensbeschouwelijke verengingen, is omgeploegd. Eerst was het nog onschuldig, de omroep werd blootgesteld aan de verlokkingen van de STER-inkomsten, maar vervolgens bleek het hele stelsel zich langzaam maar zeker te richten op kijkcijfers en marktaandelen. Het omroepmonopolie is verdampt en wanhopig wordt nu gezocht naar een overlevingsstrategie die de publieke omroepen in het concurrentiegeweld met commerciële zenders in de markt moet houden. Wat daar nu nog precies het publieke van is, behalve het instandhouden van een erfenis van het verleden, is steeds minder duidelijk. De nieuwe omroepplannen van deze regering omzeilen deze vraag in een poging het oude en het nieuwe te omarmen, wat wel eens tot een totale collaps van het bestel zou kunnen leiden.

Maar de economisering van de cultuur is niet alleen zichtbaar op het terrein van de omroepen, je ziet het op nagenoeg alle culturele velden. Kijk naar de wereld van de uitgeverij of naar de gedrukte nieuwsmedia. Zelfs de wereld van de literatuur en non-fictie komt er steeds meer van in de ban. Denk aan mijn goede vriend Geert Mak, die nog steeds tot zijn eigen verbazing is opgetild door de wereld van de oneindige uitbating van roem. Hij is er rijk van geworden maar zijn uitgever, zo kan ik u verklappen, nog vele malen rijker. De tijd van de kleine uitgeverijen die konden overleven met een paar auteurs met middelgrote oplagen, is voorbij. Ze worden uit de markt gedrukt door de grote jongens, die zo dominant zijn dat zij steeds meer zeggenschap krijgen over de schappen van de boekwinkels. Je ziet het bij de krantenconcerns, die investeringsobjecten zijn geworden voor financieringskapitaal. Je ziet het bij bepaalde tentoonstellingen die mega-evenementen zijn geworden.

Cultuur is niet alleen economie geworden, onze economie is in hoge mate aan het culturaliseren. De vrijetijdsindustrie, waar de cultuurindustrie deel van

uitmaakt, is de laatste decennia de snelst groeiende tak van economische bedrijvigheid.

Dat is de allesoverheersende trend: het terrein van de cultuur wordt meer en meer bezet door de macht van het geld, van het Grote Geld. 25 jaar geleden was dat in de kringen waarin ik toen verkeerde -- in die kringen vertoef ik overigens nog steeds -- een schrikbeeld. Commercie en kunst gingen niet samen, artistieke kwaliteiten drukten zich niet in geld uit en cultuur vertegenwoordigde een werkelijkheid op zich.

Dat is als zuivere redenering niet meer vol te houden. De bezetting van het terrein van de cultuur door economische rationaliteiten heeft immers bepaald niet tot louter een verarming en verschraling geleid. De commercie blijkt heel wel in staat te zijn tot culturele kwaliteit. Niemand durft vol te houden dat alles wat commerciële zenders uitzenden, puur rotzooi is. Veel overigens wel, maar dat terzijde. Zoals de publieke omroep absoluut geen monopolie heeft op kwaliteit. Niemand durft nog te beweren dat wat in de theaters van Van den Ende gebeurt, louter plat amusement is. Profijt en kwaliteit gaan in tal van opzichten samen.

Je kunt zeggen dat het opheffen van de scheidlijnen tussen hogere en lagere cultuur, ook al iets wat hoog op het verlanglijstje van de culturele revolutie van dertig, veertig jaar geleden stond, door de economisering van de cultuur daadwerkelijk in de praktijk is gebracht. Daarmee is het hele veld anders gestructureerd. De ijkpunten, de maatstaven zijn vervaagd. De culturele elites zijn in verwarring geraakt en zijn van lieverlee cultuuromnivoren geworden: ze vinden alles interessant. Niemand heeft het monopolie op het goede of het schone en inventieve culturele ondernemers zijn bovendien steeds beter in staat om nagenoeg alles aan de man te brengen.

Als je met deze ongekennde en ingrijpende transformatie van het culturele veld in je achterhoofd kijkt naar de beleidswereld van cultuur, bekruipt je -- in elk geval in mijn geval -- een vreemd gevoel. Dan heb je het idee dat je terecht komt in een wereld waarin vastgehouden wordt aan de gedachte dat de overheid op het terrein van de cultuur zo ongeveer de dienst uitmaakt. Of laat ik het nauwkeuriger zeggen: dat cultuurpolitiek in Nederland nog in hoge mate geënt is op de vooronderstelling dat de voorwaarden voor cultuurproductie in hoge mate bepaald worden door de overheid.

Sterker, het wemelt nog van de oude reflexen waarvan wij ons langzamerhand moeten afvragen of zij nog wel zo redelijk zijn. Het is bijvoorbeeld in Nederland mogelijk om voor een relatief lage prijs een moderne dansvoorstelling te bezoeken, bijvoorbeeld van Introdans, dat voor een relatief klein publiek prachtige voorstellingen maakt. Maar waarom is het eigenlijk vanzelfsprekend om €25 te betalen voor zo'n voorstelling en voor een kaartje van een popconcert €50? De prijs van de dansvoorstelling is relatief laag, omdat wij met het idee leven dat de overheid ervoor moet zorgen dat de toegankelijkheid van deze vormen van cultuuruitingen niet belemmerd mag worden door te hoge financiële drempels. Dat is sinds de jaren zeventig gemeengoed geworden: kunst en cultuur moet voor iedereen toegankelijk zijn. Maar na 25 jaar

mogen wij vaststellen dat het de mensen met hogere inkomens zijn die van deze praktijk het meest profijt hebben. Welgestelde mensen consumeren cultuur voor een prikkie, terwijl zij makkelijk het dubbele kunnen en, denk ik, ook willen betalen.

De heer **Doek** (CDA): Bij dansvoorstellingen, bij ballet, zit u er toch wel naast. Uit allerlei publieksonderzoeken blijkt dat vooral bij dansvoorstellingen veel mensen uit niet de rijkste groepen in de zaal zitten. Het zijn veel jonge mensen, ook veel mensen van niet-Nederlandse afkomst, die vaak nog helemaal niet in de hogere inkomenskwartielen zitten waar u op doelt.

De heer **Van der Lans** (GroenLinks): Daar kunnen wij over twisten. Ik ben een regelmatige bezoeker van dansvoorstellingen. Wij zullen de cijfers ernaast moeten leggen, maar ik denk dat het niet vol te houden is. Misschien kunnen wij het voorbeeld vervangen door theatervoorstellingen. Het maakt mij niet uit. Het gaat om het idee dat wij misschien die discussie moeten voeren.

Mag ik u nog een andere krampachtigheid, een oude reflex, voorhouden? Die gaat over jongeren. Je ziet alle klassieke cultuurinstituten, van krant tot weekblad en van omroepvereniging tot de vereniging vrienden van de schouwburg, worstelen met het probleem dat jongeren zich niet aan hen willen binden. Dat geldt met name voor de groep tot 35 jaar. Dat zijn dus de kinderen van een geëconomiseerde cultuur. Zij shoppen, consumeren soms en zoeken trends op, maar zij binden zich steeds minder in langlopende lidmaatschappen. Mevrouw Tan wees er al op. Zij hebben de Rubicon overgestoken en zoeken hun weg in de nieuwe wereld van cultuur en vermaak.

En wat is de reactie? Wij maken van Nederland 3 een jongerenzender. Wat dat zou moeten zijn, is volkomen onduidelijk. Wat zo'n zender toevoegt aan wat er al is evenmin. En wanneer zouden wij dan tevreden moeten zijn? Als jongeren de hele avond naar Nederland 3 kijken in plaats van razendsnel over de zenders te zappen? Dat gelooft toch niemand? Je ziet op alle fronten dat de traditionele culturele instituten een soort infantilisering op gang brengen om de jonge generatie aan zich te binden. Je ziet het aan de kranten en aan de televisie: het moet vooral leuker, hipper, korter en amuserender.

Deze wanhoopsverjonging is een voorbeeld van een manier van denken waarin de overheid of de oude instituten denken de cultuurproductie te kunnen regisseren. Met een beetje slimmere aanpak smeren wij de jeugd wel weer een ouderwetse cultuurinteresse of NCRV-lidmaatschap of Vrij Nederland-abonnement voor het leven aan. Mooi niet dus.

Mevrouw **Tan** (PvdA): Al eerder in zijn betoog maakte de heer Van der Lans wat kritische opmerkingen hoe het in de publieke omroep eraan toeging. Ook nu detailleert hij het. Ik ben benieuwd wat de heer Van der Lans wel goede initiatieven vindt of hoe het volgens hem wel zou moeten.

De heer **Van der Lans** (GroenLinks): Eerst de analyse, dan de richting. Dat is een heel ouderwets principe. Ik zal uw vraag straks beantwoorden. Ik ben er bijna aan toe, maar ik wil eerst mijn analyse afmaken.

Wij hebben te maken met een generatie die zich niet laat vangen door oude verbanden, die in grote mate consumeert en in toenemende mate met behulp van nieuwe technologieën zelf cultuuruitingen produceert of erin participeert. Wij hebben te maken met een generatie die geen boodschap heeft aan de oude ordeningen van de cultuurwereld en die haar eigen pakketten samenstelt. Soms is het commercieel, dan is het amateuristisch en dan is het professioneel. Zij gaat in elk geval haar eigen gang. Ik geloof dus ook niets van de zich verspreidende gedachtegang dat de nieuwe generaties eigenlijk niets met de cultuur te maken willen hebben.

De essentie van een moderne cultuurpolitiek is nu om die nieuwe productieomstandigheden als uitgangspunt te nemen. Je kunt die productieomstandigheden niet meer naar je hand zetten vanuit de Raad voor Cultuur, simpelweg omdat je in feite niet meer de baas bent over het terrein. Ik denk dat een moderne cultuurpolitiek met die constatering moet beginnen. Alleen als je je daarbij neerlegt, kun je pas grondig nadenken over wat je als overheid wel te doen staat en daar vervolgens je cultuurpolitieke instrumenten op ijken.

Laat ik een paar uitgangspunten noemen, mevrouw Tan, die vanuit zo'n vertrekpunt relevant zijn.

1. De overheid moet naar mijn mening de allerhoogste prioriteit geven aan cultuureducatie. Als de wereld van cultuur in toenemende mate gedifferentieerd wordt en chaotischer en veelzijdig wordt, is het een taak van de overheid om mensen van adequate culturele kennisbagage te voorzien. Dat kan en moet veel beter en veel systematischer. Er gebeurt wel wat in het onderwijs, maar het is allemaal in de sfeer van leuke uitjes. Mevrouw Witteman wees er ook al op. Wij moeten een notie en een daarbij horend curriculum ontwikkelen van cultureel burgerschap. Dus niet het bevorderen van cultureel ondernemerschap, hoe relevant op zichzelf ook. Cultureel burgerschap zou de kern moeten zijn van de cultuurpolitiek.

2. In de nieuwe omstandigheden zou de overheid cultuurparticipatie zo veel mogelijk moeten faciliteren, op dezelfde waarop zij zichzelf een rol toedicht bij het stimuleren van breedtesport. Zij zou dat ook met dezelfde gedachte moeten doen. Het mogelijk maken van podia, platformen en beeldschermen in het publieke domein waar mensen hun verbeelding kunnen botvieren is bij uitstek een overheidstaak. Er bestaan in dit land normen die aangeven hoever mensen vanaf een bushalte mogen wonen en dat vinden wij heel normaal, maar dat er op iedere tienduizend Nederlanders een toegankelijk podium zou moeten zijn, een cultuuretalage of desnoods een digitaal platform, is bepaald nog niet vanzelfsprekend. Club- en buurthuizen zijn nu nog een soort ontmoetingscentra of hangplekken voor jongeren. Laten wij daarvan cultuurpodia maken. Ik haal een oud stokpaardje uit de kast als ik zeg dat het aanbieden van hangplekken en honken sowieso duidt op het toppunt van ledigheid is. Laat

mensen rappen, hiphoppen of breakdancen. Kortom: wij moeten toe naar een breedtecultuurpolitiek en dat betekent bijvoorbeeld dat veel meer belang moet worden gehecht aan instellingen die deze culturele participatie stimuleren. Vergeleken met andere sectoren geeft de cultuursector maar een paar stuivers uit aan ondersteuningsstructuur voor zaken als dans, theater, muziek en popmuziek in de brede zin van het woord. Denk bijvoorbeeld aan amateurdans.

3. Laat de burgers meer kiezen. Op terreinen als onderwijs en zorg werken wij inmiddels met persoonlijke budgetten, met PGB's en met rugzakjes. Ik ben daarvoor op die terreinen altijd huiverig geweest, omdat ik denk dat een vrije keuze in afhankelijkheidssituatie niet altijd werkt. Maar op het terrein van de cultuur zijn die afhankelijkheidsrelaties afwezig. Als er een terrein is waar met dergelijke vraagsturingsinstrumenten geëxperimenteerd zou kunnen worden, is het wel dit. Het is toch te gek voor woorden dat wij tegen hulpbehoevende ouderen zeggen dat zij een PGB mogen hebben en tegen een volwassen burger niet zeggen dat hij op het terrein van de cultuur zelfsturend mag zijn en mag zeggen waar het geld naar toe gaat. Ik meen dat wij op dit punt met intelligente systemen moeten gaan experimenteren. Ik denk aan voorzieningen die sturingsvermogen naar burgers brengen: vouchers, cultuurpaspoorten en kortingskaarten. De mogelijkheden zijn enorm en wat mij betreft kunnen die groter worden.

4. Met cultuurpolitiek dienen wij ons te ontfemen over kwetsbare kunst en cultuur. Juist door het geweld van het geld op dit terrein neemt de kwetsbaarheid van bepaalde kunst- en cultuuruitingen toe. Daar voert de overheid beleid op, dat gebeurt nu al en dat moet zo blijven. Op die terreinen waarop de verdrukking groter wordt, zal de ontferming intensiever moeten zijn. Aan de andere kant van het spectrum dient nationale cultuurpolitiek ook verantwoordelijkheid te nemen voor het in stand houden van topcultuur, voor de boegbeelden en de cultuurvoorzieningen die excelleren. Dat is een modern land aan zichzelf verplicht. Maar tussen kwetsbaarheid en excellentie zit een groeiend cultureel middenveld en je kunt je afvragen in welke mate de overheid daarvoor blijvend verantwoordelijk moet zijn. De bemoeienis daarmee is vooral tijdelijk, stimulerend en projectmatig. Ik proef iets van zo'n filosofie in de discussie over de herijking van de cultuurnotasystematiek, maar ik hoor graag van de staatssecretaris of dit ook zo is.

5. Vernieuwing en innovatie zijn cruciale onderdelen van cultuurpolitiek in de nieuwe omstandigheden. Ik denk dat je juist op dit punt ook iets kunt betekenen voor nieuwe generaties die met nieuwe cultuurvormen en uitingen komen. Daarvoor moet je ruimte bieden. Zorg voor ateliers, voor eigen centra, zoals het HipHopHuis in Rotterdam. Dat is tot stand gekomen in een innovatieve symbiose tussen oude instituties en nieuwe initiatieven. Zorgen voor vernieuwing is een mooie taak voor de overheid. De nieuwe culturele geldmachines hebben nu eenmaal de neiging om de krenten uit de pap te halen, maar zij willen niet of maar beperkt voor de pap zorgen. Daar zou op zichzelf wat aan te doen zijn: een innovatieheffing op cultuurconsumptie, van elke bestede

cultuureuro gaat 1% naar bijvoorbeeld stimuleringsfondsen. Los daarvan kan je het in stand houden van lanceerbasissen die het cultuurveld blijvend bestoken met nieuw talent, nieuwe ideeën en nieuwe uitingen als een publiek belang zien. Moderne cultuurpolitiek zou zich daarop moeten blijven richten.

Voorzitter. Ik zeg dit als een uit de hand gelopen interruptie. Die wilde ik maken tijdens het vorige mediadebat, toen de staatssecretaris een wat meer reflexieve bespiegeling op touw zette. Toen ontbrak mij de tijd om te reageren. Daarom heb ik nu daartoe de gelegenheid gegrepen. Ik begrijp ook wel dat de staatssecretaris niet zomaar met repliek komt. Dat komt dan later wel. Vandaag heb ik geprobeerd het fundament te schetsen van een referentiekader waarmee wij bijvoorbeeld ook haar plannen voor de hervorming van de publieke omroep zullen gaan beoordelen. Want daar speelt dezelfde problematiek in hevige mate en daarbij moeten wij de vraag beantwoorden wat in het razendsnel economiserende veld van de nieuwe media de publieke ruimte is en waarmee deze gevuld moet worden. Wat is kwetsbaar en het beschermen waard? Wat willen wij niet afhankelijk maken van puur commerciële krachten? Moeten wij onze plannen niet veel meer afstemmen op de nieuwe, digitale revolutie die ons nog te wachten staat en waarvan mevrouw Tan zoveel prachtige voorbeelden heeft gegeven? Dat zijn vragen waar wij nog uitvoerig over te spreken komen, maar die alleen beantwoord kunnen worden als wij helder zicht hebben op wat er in wereld van de cultuur aan het veranderen is. Ik heb voor die analyse een paar bouwstenen aangedragen en ik zou het op prijs stellen als de staatssecretaris daar wat reflectie op pleegt, want daar is deze Kamer de aangewezen plek voor.

Voorzitter. Ik maak nog één korte opmerking en stel nog een concrete vraag. Die vraag heb ik in 2003 ook al gesteld. Ik herinnerde mij die vraag toen ik hoorde hoe de Goudstikkeraffaire was afgelopen. De vraag betreft de ratificering van het UNIDROIT-verdrag uit 1986.

Mevrouw **Tan** (PvdA): Voorzitter. De heer Van der Lans zegt dat hij een laatste opmerking gaat maken en dat die over de Goudstikkeraffaire gaat. Daarom neem ik aan dat hij aan het eind is van zijn opmerkingen over de publieke omroep. In die opmerkingen heb ik geen antwoord op mijn vraag kunnen ontdekken.

De heer **Van der Lans** (GroenLinks): Ik heb vijf punten genoemd. Moet ik die herhalen?

Mevrouw **Tan** (PvdA): Toen u die vijf punten noemde, heb ik aantekeningen gemaakt. U hoeft ze dus niet te herhalen. Die vijf punten hadden echter niet zo vreselijk veel te maken met uw mening over de toekomst van de publieke omroep. Aan het begin van uw betoog zei u dat er veel fout ging en dat er veel werd verkwanseld enzovoorts. U schetste allerlei spookbeelden. Daarom vroeg ik hoe het dan wel moet.

De heer **Van der Lans** (GroenLinks): Ik heb geprobeerd een analyse te maken van de cultuur. De publieke omroep is daar maar een onderdeel van. Ik heb verder gezegd dat wij op dat onderdeel uitvoerig terugkomen, maar nu u mij deze vraag stelt, wil ik er wel iets over zeggen.

Een cruciaal element is dat wij een politiek voor de nieuwe media moeten voeren. Dit idee past bij uw betoog. De publieke omroep is niet meer los te denken van de nieuwe media. De basisstelling zal moeten zijn dat de waarde van de huidige etalage waar alle aandacht naar toe gaat -- ik denk aan Nederland 1, 2 en 3 en aan het geschuif van omroepverenigingen -- steeds minder wordt. Wat is nou waardevoller, een uitzending die op één avond één miljoen kijkers trekt of een uitzending die straks op de digitale plank komt te liggen en die tien jaar lang elke avond honderd, tweehonderd, driehonderdduizend bezoekers telt, omdat mensen nog een keer naar de uitzending willen kijken? Dat zijn de vragen waarop wij antwoord moeten geven. Misschien zal de staatssecretaris straks meteen het antwoord geven. Dus mijn stelling is: wij moeten veel meer waarde hechten aan de achterkant van de etalage. Nu vraagt mevrouw Tan wat ik vind van omroepverenigingen. Ik vind dat zij hieraan hun betekenis moeten ontleen, want er is geen mooier instrument dan internet. Daarmee kun je precies je eigen doelgroep en je eigen achterban bedienen. Grote levensbeschouwelijke gemeenschappen hebben daartoe een geweldig middel ter beschikking. Dat zal evenwel betekenen dat zij in de etalage niet meer helemaal de dienst kunnen uitmaken. Die keus zullen wij moeten maken. Als wij die niet maken en als wij kiezen voor een etalagepolitiek die gevuld wordt met de sentimenten van de oude instituties, werken wij hard mee aan het einde van het publieke omroepbestel dat wij nu kennen. Het zal dan vanzelf instorten. Ik hoop dat ik mevrouw Tan hiermee tevreden heb gesteld en misschien heb overtuigd. Misschien zal zij hetzelfde vinden als ik.

Voorzitter. Dan mijn laatste punt. Dat betreft het UNIDROIT-verdrag dat is gesloten om de illegale kunsthandel tegen te gaan. In 1996 hebben wij het belang van het verdrag erkend, maar wij moeten het nog ratificeren. In 2003 heb ik hierover vragen gesteld. De staatssecretaris was het toen met mij eens en zei dat het verdrag geratificeerd zou worden, omdat het belangrijk was. Volgens mij is dat nog steeds niet gebeurd. Omdat het om een tamelijk cruciaal verdrag gaat, wil ik weten waarom het verdrag niet is geratificeerd. Wanneer zal dat wel gebeuren?

Ik wacht de antwoorden van de staatssecretaris met belangstelling af.

*N

Mevrouw **Kalsbeek-Schimmelpenninck van der Oije** (VVD): Voorzitter. De VVD-fractie wil haar waardering uitspreken voor het cultuurbeleid dat de afgelopen jaren door de staatssecretaris is vormgegeven en dat zijn neerslag heeft gekregen in de rijksbegroting. De VVD-

fractie ziet met belangstelling het debat met de staatssecretaris van Cultuur over het cultuurbeleid tegemoet. De staatssecretaris heeft in de Tweede Kamer uitgebreid van gedachten gewisseld met de desbetreffende commissie en hieruit zijn een aantal moties en amendementen voortgekomen die deels door de staatssecretaris zijn overgenomen en deels door de Tweede Kamer zijn aangenomen. De VVD-fractie wil zich daarom in dit debat beperken tot een aantal onderwerpen waarover de fractie haar zorgen zal uiten en waarover zij de staatssecretaris zal bevragen.

Er zijn in deze Kamer fraaie, diepzinnige verhandelingen gehouden over het fenomeen cultuur. De VVD-fractie wil zich beperken tot een citaat uit **CULTUUR**, het nieuwe tijdschrift voor etnologie, dat als logo heeft de "kleine c". De redacteurs legitimeren hun keuze voor de naam en het logo met de uitspraak: "cultuur is immers communicatie". Vanuit het idee "cultuur als communicatie" zal de VVD-fractie zich uit pragmatische overwegingen beperken tot de onderwerpen musea en archieven.

Communicatie in de wereld van de musea vindt op verschillende niveaus plaats. Er is de overdracht van informatie aan de bezoekers over wat het museum te bieden heeft, welke plek het inneemt en welk doel het nastreeft. Daarnaast is er de communicatie van de bezoekers met de objecten, de confrontatie met het tentoongestelde. Zoals de staatssecretaris aangeeft in haar nota "Bewaren om teweeg te brengen" dient er met deze communicatie iets teweeggebracht te worden bij de individuele bezoeker. Als rode draad door zowel de nota als het advies van de Raad voor Cultuur "Een vitaal museumbestel" loopt de bekommernis over het aantrekken van numeriek meer en van meer divers museumbezoek; een zorg die al ongeveer tien jaar speelt. Overigens bleek in 2005 het museumbezoek over het algemeen gestegen te zijn, maar over de diversiteit van de bezoekers in 2005 is nog niets bekend.

De staatssecretaris geeft aan dat zij van mening is dat het bestaan van de musea wortelt in het verwerven en beheren van collecties, maar hun bestaansrecht baseert zich op de manier waarop zij hun collectie inzetten voor de samenleving. De staatssecretaris sluit de nota af met een aantal instrumenten die zij voor dit doel in wil zetten. Weliswaar komt er een langlopend subsidieperspectief voor musea met een beheersovereenkomst voor het beheren van rijkscollecties, maar ook een herijking van de rijkscollectie. Dit baart de VVD-fractie zorgen. Het behoud en beheer van de rijkscollecties is altijd de eerste taak geweest van de musea, niet gericht op zoveel mogelijk materiaal hamsteren om als instelling gelegitimeerd te zijn, maar als behoeders van de dragers van de materiële cultuur. Dit is een heel essentieel onderdeel van de taak van een museum voor de maatschappij: als het materiaal niet bewaard blijft, wordt er aan de wortels van de overdracht van de cultuur geknaagd. Er is geen continuïteit van overdracht mogelijk zonder materiële opslag. Dat op dit moment van een aantal recente uitingen de context en het "bewaarnut" niet duidelijk is, is geen reden om deze te elimineren. De maatschappij verandert zo snel dat het bewaarnut ook op

de korte termijn wel duidelijk kan worden. Als de musea minder geld voor het bewaren ontvangen omdat zij meer moeten teweegbrengen, bestaat het risico dat er materiële dragers van onze culturele wortels verloren gaan.

Natuurlijk kan worden gediscussieerd over de keuze aangaande de plek van het bewaren, die bijvoorbeeld tot uitruil kan leiden. In het verleden zijn sommige musea niet erg kritisch geweest op het accepteren van schenkingen. Vaak werd om enkele objecten te kunnen verkrijgen genoeg genomen met een bulk van min of meer onbruikbare objecten, maar een dergelijke houding is te begrijpen omdat zij meestal voortkwam uit geldgebrek. Musea realiseren zich dit ook. De actie die het Centraal Museum in Utrecht nu uitvoert, waarbij breeduit wordt getoond wat uit het depot eigenlijk niet in het museum past en waaruit collega-musea een keus mogen doen, is een goed voorbeeld van het op gang brengen van collectiemobiliteit.

De VVD-fractie wil haar waardering uitspreken voor de beslissing van de staatssecretaris om 202 kunstwerken die het Rijk in zijn bezit heeft en die deel uitmaakten van de handelsvoorraad van kunsthandel J. Goudstikker NV, zoals die bestond op 10 mei 1940, aan de erven Goudstikker terug te geven. De beslissing over deze teruggave heeft naast de discussie over de moreel-ethische gronden ook discussie teweeggebracht over de omgang met bruiklenen en de collectiemobiliteit. Het is goed dat musea zich blijvend kritisch opstellen ten opzichte van de acceptatie van en de zorg voor bruiklenen. Ook de uitruil van depotobjecten en de collectiemobiliteit krijgt meer aandacht.

Een probleem dat bij de mobiliteit van museumobjecten verder nog speelt is de verzekeraarbaarheid van de objecten. De kosten van bruiklenen voor tentoonstellingen zijn vaak zo hoog dat ernstig overwogen wordt om van een bepaalde tentoonstelling af te zien. Slechts met een beperkt aantal musea is afgesproken dat de verzekeringskosten achterwege kunnen blijven in het onderlinge verkeer, dus op basis van wederkerigheid. Maar voor het overgrote deel van de musea leidt het onderling lenen uit de Collectie Nederland tot onaantvaardbare kosten. Ziet de staatssecretaris andere mogelijkheden zoals garantstelling of risicodempende maatregelen? Moeten kwetsbare en onvervangbare objecten ook aan de mobiliteit deelnemen, evenals objecten die een grote financiële waarde vertegenwoordigen of die praktisch onverzekeraar zijn, omdat verzekeringsmaatschappijen het risico tegen een normale premie niet willen dragen?

Bij de toegankelijkheid van de musea is niet alleen sprake van een fysieke toegankelijkheid, maar in toenemende mate ook van een virtuele toegankelijkheid en communicatie. Dit biedt veel meer mogelijkheden om een breder publiek aan te trekken. Aangezien bijna alle musea een website hebben, zou het nuttig zijn om na te gaan wat het aantal en de leeftijd- c.q. groepsamenstelling is van de bezoekers van de website. Zo had IGEM, Internet Gelderse Musea, een website waarbij vijftien musea in Gelderland zijn aangesloten en waarop 17.853 voorwerpen te zien en 30 verhalen te lezen zijn, 20.000 bezoekers in 2005. Hier zijn veel jonge bezoekers bij, die op zoek zijn naar gegevens voor hun werkstuk of naar informatie voor het

vak CKV. Een groot museum in Rotterdam had naast 125.000 museumbezoekers 100.000 bezoekers op zijn website. Ook het Museum Inventarisatie Project, MusIP, waarbij de musea op deelcollectieniveau objecten hebben gedigitaliseerd, biedt toegang voor virtuele bezoekers. De VVD-fractie is van mening dat de virtuele bezoekers ook meegeteld kunnen worden bij het bezoekersaantal van het museum. Bovendien zijn virtuele bezoekers potentiële fysieke bezoekers. Het is aan het museum om de uitdaging aan te gaan om er ook fysieke bezoekers van te maken. Heeft de staatssecretaris inzicht in de bezoekersaantallen van de websites van de musea en erfgoedinstellingen?

De VVD-fractie is bezorgd over de uitvoering van taken op het gebied van digitalisering, die juist het bezoekersaantal en de beweging van de musea verhogen, zoals hiervoor is aangegeven. Een aantal goede programma's zijn in de laatste jaren onder andere met rijkssubsidie opgezet, maar als de programma's eenmaal lopen is bijhouden en onderhouden cruciaal. Als dit niet gebeurt, vindt er kapitaalvernietiging plaats die onacceptabel is. Het gaat hierbij om een aantal taken. In de eerste plaats gaat het om de Art and Architecture Thesaurus, een programma dat ontwikkeld is door het Rijksinstituut voor Kunsthistorische Documentatie en dat inmiddels in gebruik is bij de musea in het totale Nederlandse taalgebied, dus inclusief Vlaanderen en bij de monumenten. De subsidie hiervoor is beëindigd, maar het programma dient wel onderhouden te worden. De afzonderlijke organisaties kunnen dit niet uit hun reguliere budget bekostigen.

Vervolgens loopt er nog het traject van de Nederlandse Museum Registratie, een zelfstandige stichting die bestaat uit een samenwerkingsverband van de Nederlandse Museum Vereniging en het Landelijk Contact van Museumconsulenten. Hierbij krijgen musea, als zij aan een aantal criteria voldoen, een kwaliteitskeurmerk en zij worden opgenomen in het museumregister. Ook dit voor museumbezoek waardevolle traject kan de NMV in de nieuwe constellatie niet meer bekostigen. Ook hiervoor geldt dat, als het register niet onderhouden en bijgehouden kan worden, er sprake is van kapitaalvernietiging.

Ten slotte is er nog het eerdergenoemde MusIP, waarbij musea op deelcollecties worden gedigitaliseerd. Ook MusIP is gefinancierd uit een matching van subsidies van Rijk en provincies, maar het project nadert haar afsluitende fase. Indertijd is afgesproken dat het eindresultaat ter beschikking zou worden gesteld aan het Instituut Collectie Nederland (ICN) als integraal onderdeel van de Cultuurwijzer, maar ook hier is het niet duidelijk wie de kosten van het onderhoud op zich neemt. Kan de staatssecretaris aangeven wat haar beleid is ten aanzien van het bijhouden en onderhouden van deze nuttige instrumenten?

Overigens bestaat er een goed Overleg Provinciale Erfgoedinstellingen Nederland (Open), het platform van provinciale erfgoedhuizen, museum-, monumenten- en andere steunpunten die meerdere disciplines van erfgoed ondersteunen. Open wil bij het overleg ook de basisbibliotheken betrekken bij zijn activiteiten voor cultuureducatie. In dit overleg zit veel expertise, ook over het hiervoor genoemde vraagstuk. De

vragen van de VVD-fractie mogen gedetailleerd lijken, maar de fractie is oprecht bezorgd over eventuele kapitaalvernietiging van rijksbeleid dat nu juist tot doel heeft de toegang tot de musea en de erfgoedinstellingen te vergroten.

Ik kom op het onderwerp archieven, een gebied waar toegankelijkheid voor het totstandkomen van communicatie een grote rol speelt. De Archiefwet van 1995 is weliswaar voor een wet over een dergelijk onderwerp nog niet zo oud, maar anno 2006 bestaat er een grote kloof tussen de werkelijkheid en de letter van de wet, niet alleen door de voortschrijdende techniek van digitale opslag, maar ook door het veranderend inzicht hoe met archieven in de maatschappij om te gaan. In de periode van staatssecretaris Van der Ploeg is de publieksfunctie voor de archieven een belangrijke taak geworden. Evenals voor de musea dient, als een reeds bestaande taak wordt uitgebreid, de initiële taak, namelijk die van het behoud, hier niet onder te lijden. Archieven zijn bedoeld als juridisch instrument voor het openbaar bestuur. Uiteindelijk wordt maar 3% van hetgeen ooit door archieven is gevormd door archiefinstellingen bewaard. Ook al zijn grote delen neerslag van administratieve handelingen, het is alles cultureel erfgoed. Het is goed dat de staatssecretaris middelen ter beschikking heeft gesteld en zal stellen voor de conservering en ontsluiting van dit erfgoed zoals het Metamorfoze-programma.

Het beleid met betrekking tot de publieksfunctie en de verdeling van de verantwoordelijkheden van de archieven heeft ertoe geleid dat inmiddels op één na alle provinciale rijksarchieven opgegaan zijn in regionale historische centra, meestal samen met het gemeentearchief van de provinciehoofdstad. De uitzondering vormt de provincie Zuid-Holland. In de brief van de staatssecretaris over de Cultuurnota 2004-2007 werd aangegeven dat in Zuid-Holland het Kenniscentrum Nationaal Archief gevormd zou worden. Er is echter tot nu toe geen regionaal historisch centrum ontstaan als combinatie van het Rijksarchief in Zuid-Holland en bijvoorbeeld het Gemeentearchief van Den Haag. Kan de staatssecretaris aangeven of dit nog in de bedoeling ligt en, zo nee, hoe zij dan de positie van het Rijksarchief in Zuid-Holland ziet ten opzichte van de overige regionale historische centra?

Men hoeft niet alleen aan een fusie met een gemeentearchief te denken. In Friesland, Flevoland en elders doen ook bibliotheken en andere erfgoedinstellingen mee in een regionaal historisch centrum. De staatssecretaris kent uit eigen ervaring de combinatie van museum, bibliotheek en archief in Apeldoorn.

De regionale historische centra functioneren op grond van een gemeenschappelijke regeling tussen Rijk en gemeente als openbaar lichaam. De centra ontvangen geld van het Rijk om de rijkscollecties te behouden en te bewaren, het Nationaal Archief in Den Haag valt rechtstreeks onder de staatssecretaris. In tegenstelling tot de geprivatiseerde rijksmusea heeft de staatssecretaris een rechtstreekse verantwoordelijkheid voor het rijksdeel van de publieke regionaal historische centra. Door de herschikking van de archieven leeft er bij onderzoekers en archivariissen het gevoel dat de samenhang in het archiefwezen dreigt te verwateren. Kan de staatssecretaris

aangeven wat haar beleid is om de samenhang in het archiefwezen in Nederland te behouden en meer in het bijzonder hoe zij haar rol ten opzichte van de regionaal historische centra ziet?

Dit gebrek aan samenhang klemt des te meer, aangezien zowel op nationaal als op provinciaal en lokaal niveau men bezig is met digitaliseringsprojecten, die uiteraard op elkaar afgestemd dienen te zijn. Er zijn wel subsidies voor de digitalisering, maar deze zijn vooral bedoeld voor landelijke projecten. Er ontstaat de indruk dat de aandacht en de zorg vooral uitgaan naar het Nationaal Archief. Kan de staatssecretaris aangeven of zij het beleid op het punt van het "Interactief Archief" heeft overgenomen?

Als er één zaak is die het uitoefenen van de publieksfunctie en de toegankelijkheid van archieven vergroot, dan is dat wel de digitalisering. De toegankelijkheid van het gebruikte systeem is erbij gebaat als deze systemen in ieder geval op elkaar aansluiten en onderhouden worden. Heeft de staatssecretaris inzicht in hoe de digitalisering en vooral hoe deze aansluiting verloopt? Is er aandacht en capaciteit voor onderhoud/uitbouw/selectie van de systemen, bijvoorbeeld voor aansluiting op de elektronische archieven in de zorg en de digitale identificatie (DigiD)?

Een ander punt met betrekking tot de archieven waar de VVD-fractie zich zorgen over maakt, is de opleiding tot archivaris. In de brief van 13 mei 2005 geeft de staatssecretaris aan dat het Nationaal Archief in samenspraak met het veld een projectplan zal opstellen voor de opleiding tot archivaris. Het archiefbestel is een kwetsbaar onderdeel van het erfgoedbestel. Voor een kwalitatief goed archiefbeheer, bestaande uit behoud, beheer en het uitvoeren van publiekstaken bij overheidsinstellingen is een specifieke opleiding tot archivaris van groot belang. De staatssecretaris is verantwoordelijk voor het stellen van regels voor het opleiden tot en het verkrijgen van diploma's in de archivistiek. Die bevoegdheid is uitgewerkt in het tijdelijk besluit Opleiding en Examens Archivistiek, dat van kracht is tot 1 augustus 2006. De staatssecretaris heeft het voornemen om de huidige opzet van het archiefonderwijs ingrijpend te wijzigen. Op dit moment zijn de Universiteit van Amsterdam en de Hogeschool van Amsterdam, in een samenwerkingsverband met de Stichting Archiefschool, aangewezen als opleidingsinstututen. Door de verplichtingen aan de studenten zal nog tot 2010 gelegenheid geboden moeten worden de huidige opleiding te voltooien. De Koninklijke Vereniging van Archivarissen in Nederland (KVAN) en de vereniging van archiefinstellingen (DIVA) zijn in staat en bereid om de verantwoordelijkheid voor de nieuwe opzet van de opleiding op zich te nemen. De Raad voor Cultuur heeft de staatssecretaris bij brief van 15 december 2005 hierover geadviseerd. Is de Staatssecretaris in staat en bereid om zoals ook thans nog het geval is de verantwoordelijkheid voor de kwaliteit van de opleiding tot archivaris ook na 1 augustus 2006 op zich te nemen? Dit klemt te meer daar binnen het ministerie aan de bewaking van de deskundigheid van vergelijkbare gespecialiseerde beroepsopleidingen veel belang wordt gehecht, zoals

recentelijk bij de instelling van de opleiding tot restaurator schilderijen en andere erfgoedobjecten. Dit is nu een masteropleiding aan de Universiteit van Amsterdam met anderhalf jaar een beroepsopleiding en vier jaar de masteropleiding, waarin het ministerie van OCW ook financieel participeert.

De VVD-fractie heeft ook zorgen over de toegankelijkheid van de particuliere archieven. In de loop der jaren zijn, daartoe door het ministerie en de archiefdiensten ondersteund, veel belangrijke particuliere archieven van families, bedrijven en instellingen overgebracht naar de rijksarchieven en de gemeentearchieven. Het is begrijpelijk dat de staatssecretaris vooral aandacht heeft voor de particuliere archieven van nationale betekenis in het Nationaal Archief, maar de realiteit is dat de meeste particuliere archieven zich op veel verschillende plekken in Nederland bevinden. Het Centraal Register van Particuliere Archieven (CRPA), dat zich in het Nationaal Archief als kenniscentrum bevindt, is al vele jaren niet meer bijgehouden. Voor de onderzoeker en voor het geïnteresseerde publiek is het van groot belang om te weten waar deze particuliere archieven zich bevinden. Voor de aanbieders van particuliere archieven is advisering eveneens van belang. Is de staatssecretaris in staat en bereid om door middel van het bevorderen van inventarisatie, doorverwijzing en samenwerking de toegankelijkheid van de particuliere archieven te waarborgen?

Ik kom op de Archiefwet van 1995. Het is opmerkelijk dat de Surinaamse Nationale Assemblée in januari een nieuwe archiefwet heeft aangenomen, weliswaar gebaseerd op de Nederlandse Archiefwet, maar geheel toegesneden op de eisen die het huidige archiefbeheer stelt. Is het juist dat de staatssecretaris en de minister van Bestuurlijke Vernieuwing en Koninkrijksrelaties overwegen voor Nederland een wetswijziging of een nieuwe wet te ontwikkelen?

Parallel met het VVD-standpunt dat het eerlijk verdelen van geld alleen kan plaatsvinden als er geld verdiend is, wil cultuur als communicatie zowel binnen de nu levende generatie als tussen opeenvolgende generaties blijven bestaan, is bewaren en behouden van materiële c.q. virtuele dragers en hun toegankelijkheid een noodzakelijke voorwaarde. Met belangstelling wachten wij het antwoord van de staatssecretaris af.

*N

De heer **Van Raak** (SP):

"Laten wij nog eenmaal de kamer wit maken nog eenmaal de totaal witte kamer, jij, ik dit zal geen tijd sparen, maar nog eenmaal de kamer wit maken, nu, nooit meer later en dat wij dan bijna het volmaakte napraten alsof het gedrukt staat, witter dan leesbaar dus nog eenmaal die kamer, de voor altijd totale zoals wij er lagen, liggen, liggen blijven witter dan, samen -"

Dit gedicht, Totaal witte kamer, is van Gerrit Kouwenaar, uit de gelijknamige bundel uit 2002. Het is een mooi gedicht waarin de dichter terugdenkt aan zijn huisje in Zuid-Frankrijk, waar hij vroeger maandenlang verbleef met zijn recent overleden vrouw Paula. Totaal witte kamer verwijst naar de zolderkamer van dat huisje. Tijdens een verblijf krijgt deze witte kamer een nieuw dak en vult de ruimte zich voor Kouwenaar met een nieuwe realiteit: een leven zonder Paula. Het is niet alleen een mooi, maar ook een veelgelezen gedicht. Van de bundel Totaal witte kamer zijn tot op heden meer dan 7000 exemplaren verkocht en dat is heel erg veel voor een dichtbundel.

Behalve met de kwaliteit van de bundel heeft dit succes ongetwijfeld ook te maken met de film Totaal witte kamer van Frodo Terpstra, een aangrijpende documentaire over het soms moeizame ontstaansproces van deze bundel. Deze documentaire werd in maart 2003 uitgezonden door de NPS en herhaald in januari 2005. Het aantal kijkers was relatief laag, in ieder geval voor tv. Maar het publiek dat via dit massamedium werd bereikt is voor een dichtbundel ongehoord groot. Ook ik behoorde tot die kijkers en ook ik heb vervolgens de bundel aangeschaft. Dat is iets wat ik anders nooit gedaan zou hebben, zo zeg ik in alle eerlijkheid.

"Laten wij nog eenmaal de kamer wit maken/ nog eenmaal de totaal witte kamer, jij, ik", zo vroeg Gerrit Kouwenaar, tegen beter weten in. Dat zou de staatssecretaris ook wel gewild hebben, een totaal witte kamer, toen zij haar mediabeleid wilde opstellen. Haar kamer was echter niet wit. De muren waren al voorbedrukt, met dikke lagen behangpapier: onderzoeken, beleidsnota's en wetsvoorstellen. Woorden te over, van kakelende mediadeskundigen, kibbelende omroepdirecteuren en ijskoude fractievoorzitters, die haar muren hebben voorbeplakt. Is de staatssecretaris trots op de nieuwe plannen voor de publieke omroep? Worden in die plannen ook haar idealen verwoord of zijn het toch vooral de woorden van Verhagen, Van Aartsen en Dittrich?

De dichter Ilja Pfeijffer vertrouwde mij laatst toe dat Nederland meer dan een miljoen dichters heeft, maar nog geen duizend poëzielezers. Net als ik hebben veel mensen een duwtje nodig, bijvoorbeeld een mooie documentaire. Bij buitenlandse publieke omroepen kom ik nog wel eens inspirerende cultuurprogramma's tegen. Nu lijkt de NPS als enige in Nederland bereid om bijvoorbeeld documentaires over dichters te ondersteunen en uit te zenden. Welke omroep gaat straks zulke programma's mogelijk maken?

Terug naar Kouwenaar en zijn verlangen naar de totaal witte kamer: "Dit zal geen tijd sparen, maar nog eenmaal/ de kamer wit maken, nu, nooit meer later." Kunnen wij de publieke omroep nog eenmaal wit maken en onbelemmerd discussiëren over de toekomst? Het zal geen tijd sparen, dat niet. Uit de huidige plannen van de coalitiepartijen spreekt weinig liefde voor de publieke omroep. Discussies over kijkcijfers en reclame-inkomsten werpen hun schaduw over de publieke omroep. Weinig aandacht is er voor de culturele waarde van de publieke omroep. De omroepverenigingen worden afgerekend op

hun ledenaantallen, maar mogen deze leden alleen nog werven met informatieve en opiniërende programma's. De te verwachten terugloop aan reclame-inkomsten wordt niet gecompenseerd. De publieke omroepen hebben naar onze opvatting een brugfunctie om bijvoorbeeld beeldende kunst, dans of opera, maar ook gedichten onder de aandacht te brengen van een breder publiek.

De publieke omroep kan ook aandacht vestigen op specifiek Nederlandse uitingen van kunst en cultuur en daarmee een motor zijn voor het cultuurbeleid. De omroepen zijn bovendien belangrijk als opdrachtgevers voor kunstfilms en documentaires, waarmee zij ook de filmindustrie ondersteunen. Ook populaire cultuur wordt steeds meer afhankelijk van de publieke omroep, zoals de alternatieve Nederlandse popmuziek die verlegen zit om zendtijd. Mijn complimenten overigens voor de steun die de staatssecretaris heeft gegeven aan het popplan van de SP. De toezegging dat popmuzikanten ondersteuning kunnen krijgen bij het maken van clips is natuurlijk nog wat mager, maar het begin is gemaakt. Ook haar collega Brinkhorst heeft een kleine bijdrage geleverd. Hoe klein die ook is, wij hebben in ieder geval bereikt dat popmuziek weer op de politieke cultuuragenda staat. Graag willen wij van de staatssecretaris weten welke rol zij ziet voor de massamedia van de publieke omroepen in het ondersteunen van cultuuruitingen die niet als vanzelf populair zijn bij een groot publiek.

Misschien kent de staatssecretaris onze plannen. Wij willen drie soorten omroepen. De commerciële blijven uitzenden, mits zij zich houden aan regels voor reclame en sponsoring. Op twee netten mogen de omroepen met elkaar wedijveren om de gunst van de leden, waarbij het niet zo moet zijn dat de politiek allerlei beperkingen gaat opleggen, zoals in de voorstellen van de staatssecretaris nu wel gebeurt. Wij stellen daar tegenover een promotie- en degradatiesysteem voor waarbij omroepen niet alleen worden afgerekend op kijk- en luistercijfers, maar vooral op waardering en doelgroepenbereik.

Naast deze democratisering van de publieke omroep behoudt de politiek wel een eigen verantwoordelijkheid voor het stimuleren van kunst en cultuur. Daarom zou, naast twee netten voor de gezamenlijke omroepverenigingen, het derde net een echte publieke functie moeten krijgen. De NPS moet niet worden afgeschaft, maar op dit cultuurnet omroepoverstijgende kunst- en cultuurprogramma's maken, met voldoende budget en zendtijd, ook op primetime. Is de staatssecretaris het met ons eens dat de kijkdichtheid op zo'n echt publiek net niet hoog zal zijn, maar dat dit net voor denkers, dansers en dichters een nog altijd ongehoord groot publiek zal bereiken?

De afgelopen weken heb ik geprobeerd om met enige distantie het programma-aanbod op de Nederlandse tv te volgen en daarbij bekwam ik toch een raar gevoel. Het aanbod Amerikaanse films, series en talkshows is overweldigend. Zij staan in geen verhouding tot Nederlandse producties of Europese of Indische. Populaire tv-programma's spelen een belangrijke rol in ons collectieve bewustzijn. Zij bepalen mede de onderwerpen waar wij het met elkaar over hebben, en vooral de woorden die wij daarbij gebruiken. Ziet de staatssecretaris hier een

gevaar van eenzijdigheid of zelfs van cultuurimperialisme? Is dit een onderwerp dat haar aandacht heeft?

Kouwenaar: "En dat wij dan bijna het volmaakte napraten/ alsof het gedrukt staat, witter dan leesbaar." De politieke ruimte die de staatssecretaris bij haar mediaplannen niet werd gegund, heeft zij wel genomen in haar museumbeleid. Een uitgangspunt daarin is dat de reguliere subsidie wordt ingekrompen en meer gelden flexibel worden ingezet. In een interview met NRC Handelsblad liet de staatssecretaris zich over de rijksmuseuma ontvallen: "Ze zijn te voorspelbaar. De bezoeker krijgt te vaak wat hij verwacht: schilderijen aan de muur, spullen in de vitrine, bordje erbij. Ze verrassen niet." Meer competitie tussen musea moet de vitaliteit -- zo noemen ze dat op het ministerie -- vergroten. Musea moeten meer hun best doen om jongeren en allochtonen te bereiken en om exposities te maken die interessant zijn voor een breed publiek. Een veelgeroemd voorbeeld is het spoorwegmuseum in Utrecht, dat niet alleen een conservatie- en museale taak heeft, maar de bezoekers ook trakteert op een spoorbeleving en kinderen op veel spelen- en doegelegenheden. Wat is het museumideaal van deze staatssecretaris? Staat haar een soort museummarkt voor ogen?

Als musea meer met elkaar moeten concurreren, moeten wij ook bekijken of hier wel sprake kan zijn van een eerlijke markt en hoe wij die markt zo kunnen inrichten dat museale waarden worden geborgd. Zijn musea wel vergelijkbaar? Mogen wij het spoorwegmuseum in Utrecht bijvoorbeeld vergelijken met het pianolamuseum in Amsterdam? Geldt voor sommige musea niet veel meer dat zij naast een publieke vooral een conserverende functie hebben?

In museumland lijkt een afkeer te ontstaan van spullen, een houding die versterkt wordt door de opmerkingen van de staatssecretaris. Exposities moeten volgens een toenemend aantal museumdirecteuren multimediale belevenissen zijn, met bewegende beelden, geluid, geuren en smaken. Dat kunnen mooie aanvullingen zijn op het tentoongestelde. Maar wat onderscheidt musea van andere culturele instellingen? Dat is het tentoonstellen van spullen: de schrijftafel in het Multatuli Museum, het VOC-schip in het Scheepvaartmuseum en de Kalashnikovs in het Legermuseum. Het zijn spullen met een verhaal, soms zelfs een moeilijk en controversieel verhaal, zoals de schilderijen van de Marokkaanse kunstenaar Rachid Ben Ali in het Cobra Museum, die veel jongeren en allochtonen trokken, mede door de aandacht in het tv-programma PREMtime. Ik juich het toe dat de staatssecretaris de instellingen achter de broek zit om de mensen naar de musea te krijgen. Sommige musea lenen zich goed voor experimenten, andere echter niet. Kan de staatssecretaris mij beloven dat het voor andere musea mogelijk blijft om heel saai spullen in een vitrine te zetten met een bordje erbij?

Dan heb ik nog een vraag over die andere cultuurmarkt, de archeologiemarkt. Tijdens een eerdere begrotingsbehandeling heb ik de staatssecretaris hierover vragen gesteld. Zij heeft op mijn verzoek de Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek een onderzoek laten doen naar deze kennismarkt. Daaruit bleek dat nog

veel moet worden verbeterd. Binnenkort behandelt de Tweede Kamer de nieuwe Monumentenwet en daarbij zullen wij dit onderwerp nog uitgebreid met de staatssecretaris bespreken. Vandaag heb ik echter een vraag die niet zo lang kan wachten en die tevens een gat blootlegt in de nieuwe wetgeving.

De staatssecretaris kent misschien de opgraving Dorestad, een internationaal vermaarde site in Wijk bij Duurstede. Verstoorders zijn hier de gemeente en het Bouwfonds. Deze heeft een archeologisch bedrijf in de arm genomen dat ook het programma van eisen heeft geschreven. De verstoorder, die financieel en in tijdsduur gedupeerd raakt van de opgraving, heeft een beslissende hand in de opgraving. Dat kon natuurlijk niet goed gaan. Archeologen van de Universiteit van Amsterdam hebben aan de bel getrokken en gebruikgemaakt van de mogelijkheid om een preferente positie op te eisen zoals hun die in artikel 49 van de nieuwe Monumentenwet wordt geboden. Kan de staatssecretaris aangeven of deze claim is goedgekeurd? Zo nee, wat zijn dan de voorwaarden waaronder universiteiten een opgraving zoals deze kunnen claimen? Zo ja, hoe moeten universiteiten deze excellente opgravingen dan financieren? Uit de pot excessieve kosten of uit een eigen opgravingsbudget? Is de minister bereid om de universiteiten hiervoor een eigen budget te geven?

In Onze Taal van december 2004 verklapte de staatssecretaris dat zij het woord "novelle", zoals wij dat in deze Kamer gebruiken, het mooiste woord vond van 2004. Die keuze zal geïnspireerd zijn op het debat over de BNN-wet. Heel benieuwd ben ik naar het mooiste woord van de staatssecretaris van 2005.

"dus nog eenmaal die kamer, de voor altijd totale zoals wij er lagen, liggen, liggen blijven witter dan, samen -"

*N

De heer **Schouw** (D66): Mevrouw de voorzitter. Namens de fracties van D66 en de OSF wil ik het vandaag hebben over de relatie tussen cultuur en economie. Ik werd geïnspireerd door dit thema vanwege het bruisende beeld dat is geschetst in de brief van het kabinet: cultuur en economie, "ons creatieve vermogen". In die brief wordt nader ingegaan op de verbinding tussen twee werelden. Die van cultuur en van economie. De vraag staat dan ook centraal hoe met meer cultuur gevoede creativiteit de economische prestaties van ons land kunnen worden verbeterd.

Naar de opvatting van de fracties van D66 en de OSF moet de potentiële kracht van de met cultuur gevoede economie beter worden benut. Wij zijn nog te veel nationaal gericht en leggen te weinig slimme internationale verbindingen. Er is een aantal redenen om meer aan de weg te timmeren. De voornaamste reden is dat er simpelweg veel cultuur en veel culturele creativiteit is in ons land. Het staat hier bol van de galerieën, musea, archieven en monumenten. Onze kunstacademies behoren tot de betere in Europa.

De groei in ons land zit vooral in de toeristische sector en daarbinnen weer in de cultuurtoeristische sfeer. Het aantal toeristen uit bijvoorbeeld China stijgt de komende jaren spectaculair. Van ongeveer 60.000 in 2004 naar 340.000 in 2006, tot naar schatting een half miljoen in 2009. Wij moeten ervoor zorgen dat die Chinezen niet alleen komen voor de tulpen en de klompen, maar ook voor alle andere culturele waarden die ons land vertegenwoordigt. Om een deel van deze koek te krijgen moeten wij in Nederland een paar dingen doen. Het eerste wat wij moeten doen is het historische erfgoed goed conserveren en internationaal in de etalage zetten. Het tweede wat wij kunnen doen is de nieuwe Nederlandse cultuur, met als aansprekend voorbeeld Dutch Design, in de etalage zetten en beter zien te verkopen. Ik zal wat dieper op deze twee onderwerpen ingaan.

Het historisch erfgoed. In Europa is Nederland een van de landen waar de geschiedenis het meest zichtbaar is. Zie onze historische steden, de musea en tal van anderen instellingen. Gelet op de toekomstige economische kansen voor Europa is het raadzaam om dit historisch erfgoed zorgvuldig te conserveren en beter te exploiteren. Nu investeren in een voor Nederlanders en voor toeristen aantrekkelijk cultureel landschap zal in de toekomst veel opleveren. Daarbij is wel een van de vragen hoe je de toeristen naar Nederland blijft lokken. Welke infrastructuur hoort daarbij en hoe hou je de internationale toerist langer dan één of twee dagen vast? Voortdurend aandacht hebben voor het behoud van ons culturele erfgoed, en dan vooral voor de monumenten, is cruciaal. We hebben nogal wat om trots op te zijn: tientallen historische steden en buitens zoals kastelen, om maar iets te noemen.

Speciale aandacht verdienen de zogenaamde "opengestelde monumenten", een categorie die het midden houdt tussen museum en monument, zoals het Muiderslot, Huis Doorn en Slot Loevestein. Deze groep monumenten dreigt een beetje tussen wal en schip te vallen. De meeste ervan voldoen niet aan de huidige criteria voor rijkssubsidiering. Daarom moet er volgens de Raad voor Cultuur een apart beleid voor worden gemaakt. Wij zijn het in beginsel met die stelling eens. Deze huizen en kastelen kunnen ook voor de economische kracht van ons land veel betekenen. Hoe denkt de staatssecretaris hierover?

Dutch Design. Niet alleen Victor en Rolf, maar veel meer Nederlandse ontwerpers maken buiten Nederland een uitstekende indruk. Bruggenbouwer Ben van Berkel bijvoorbeeld of Dick Bruna en zijn postzegel voor de Japanse PTT. Dit succes werd tot voor kort weinig getoond. Daar is wat aan gedaan. Een goed voorbeeld van promotie van Dutch Design is de promotie door de Premisela Stichting. Deze stichting gaat met "The foreign affairs of Dutch Design"-tentoonstelling de boer op om het succes van Nederlandse ontwerpen te presenteren in binnen- en buitenland. De voorbeelden van Dutch Design laat zien dat Nederlandse kunst zelfbewust en heel zichtbaar kan zijn. Kortom: concrete vormen van het stimuleren van de culturele economie. Uit dit voorbeeld is af te leiden dat de culturele sector in een samenwerking met de overheid partijen bij elkaar kan brengen waardoor

succes ontstaat. Cultuur en economie beter bij elkaar brengen en faciliteren is een belangrijk doel van het beleid.

Het kabinet wil het samenspel tussen cultuur en economie actief bevorderen door een speciaal programma, de Creative Challenge Call, in te stellen voor de creatieve industrie. Ik heb begrepen dat binnenkort een haalbaarheidsstudie wordt verricht naar dit plan. Dat klinkt allemaal fantastisch, maar mijn vraag is toch wat dit plan nu concreet gaat inhouden. Wat zijn de doelstellingen precies en wanneer acht de staatssecretaris dit plan een succes?

Ik heb ook een vraag over de rol van de Economische Voorlichtingsdienst in dit beleid. Deze dienst trekt de hele wereld over, maar welke rol heeft hij in het promoten van de culturele identiteit van ons land? Ik denk hierbij vooral aan het punt dat wij stevig op de kaart willen zetten: het Dutch Design. Om de verbintenis tussen cultuur en economie wat meer stevigheid te geven, is het naar de mening van onze fracties goed denkbaar dat een projectdirectie wordt ingericht die de werelden van EZ en van OCW tijdelijk verbindt. Hoe kijkt de staatssecretaris daartegen aan?

Creatieve economie is iets wat niet alleen door de overheid gedragen kan worden. Daarom wil de regering het mecenaat aanmoedigen om zo een "geefcultuur" te bevorderen, zoals die al in de VS en het Verenigd Koninkrijk bestaat. In ons land is dat een nogal onderontwikkeld kindje. Wij vinden het dan ook goed dat dit heel sterk wordt aangemoedigd en gestimuleerd door de staatssecretaris. Bij de fracties van D66 en OSF is echter de vraag ontstaan hoe de burgers worden geïnformeerd over de voordelen van het geven aan cultuur. Kunnen wij niet, net als in de Verenigde Staten en in het Verenigd Koninkrijk, matching grants inzetten om giften aan cultuur te stimuleren? Dat is daar heel erg gebruikelijk, maar ik zie hier nog weinig initiatieven op dat gebied. De overheid geeft dan extra geld, onder de voorwaarde dat er ook een bepaald bedrag van particulieren wordt gegenereerd. Dat zou de cultuursector meer vrijheid en een nieuw elan kunnen geven.

De heer **Doek** (CDA): Hoe definieert de heer Schouw het belastingvoordeel dat de overheid geeft ingeval van schenkingen? Als een matching grant?

De heer **Schouw** (D66): Je zou dat als een variant daarop kunnen beschouwen, maar er zijn ook andere mogelijkheden denkbaar. Mijn belangrijkste vraag is om die mogelijkheden te verkennen en in de etalage te zetten, want heel veel mensen weten het niet. Het gebeurt dus ook onvoldoende in vergelijking met een aantal andere landen. Ik denk dat de CDA-fractie ook vindt dat dit onvoldoende gebeurt, als je het vergelijkt met de Verenigde Staten en het Verenigd Koninkrijk.

De heer **Van Raak** (SP): De heer Schouw wil particulieren aanmoedigen om geld te geven aan kunst en cultuur. Hij wil hen lokken met belastingverlagingen. Kunnen wij dan

niet net zo goed dat belastinggeld innen en door de overheid laten besteden aan kunst en cultuur? Wat is het voordeel dat een particulier beslist waar dat geld heen gaat, boven dat wij als Nederland beslissen waar dat geld heen gaat?

De heer **Schouw** (D66): Dat ik u dat nu moet uitleggen. Als je het via belastingheffing doet, gaat het via collectieve systemen. Als je dat fijn als particulier kunt doen, bepaal je zelf voor een belangrijk deel waar het naartoe gaat. Dat lijkt mij veel directer en veel aantrekkelijker. Het vergroot het commitment en is een groot succes in een aantal van de ons omringende landen.

De heer **Van Raak** (SP): Waarom is het zo fijn dat een particulier bepaalt hoeveel wij investeren in welke van onze collectieve kunst- en cultuurgoederen? Wat is ertegen om als collectiviteit te beslissen over onze collectieve kunst en cultuur?

De heer **Schouw** (D66): Laat ik eens praten vanuit mijn ervaring als wethouder van cultuur in Dordrecht. Als je geld inzamelt voor een heel specifiek schilderij, dat je graag wilt hebben in een museum, heb ik gemerkt dat mensen heel erg bereid zijn om voor dat specifieke schilderij iets te doen. Als je de inwoners van Dordrecht zou vragen of zij wat geld willen stoppen in de grote pot van het museum en dan gaat de museumdirecteur wel bepalen welk schilderij er komt, is dat weinig aantrekkelijk voor de mensen. Zo moet je er toch een beetje naar kijken. Mensen willen graag wat geven, maar zij willen wel weten waaraan het wordt besteed. Vaak krijgen zij dan ook een commitment met zo'n werk.

De fracties van D66 en de OSF vinden de plannen interessant, maar zijn wel bezorgd over het resultaat. Eerder genomen maatregelen op dit gebied hebben namelijk niet het beoogde resultaat gehad. Een voorbeeld hiervan is de Regeling cultuurprojecten 2004. Door deze regeling kunnen culturele beleggingsfondsen tegen een lager tarief kapitaal aantrekken. Deze regeling is nu anderhalf jaar in werking, maar met weinig succes. Er wordt amper gebruik van gemaakt. In de tussentijd is er slechts één cultureel beleggingsfonds opgericht. De staatssecretaris heeft wel geprobeerd om hier wat aan te doen door bijeenkomsten te organiseren met vertegenwoordigers van culturele en financiële instellingen, met als doel nog een cultureel beleggingsfonds in het leven te roepen. Hoe staat het met deze culturele beleggingsfondsen? Hoe kan deze regeling meer bekendheid krijgen, zodat zij meer succes heeft?

De brief over het verbinden van de twee werelden, cultuur en economie, is natuurlijk geen eindstation. Zij geeft een aantal zetjes in de goede richting, maar daarmee zijn wij er nog lang niet. Hierover heb ik een simpele vraag aan de staatssecretaris. Wat moet er wanneer precies gebeuren, voordat er een volgende stap in dat beleid wordt gezet? Wat is de ambitie van het kabinet? Gaan wij van een beleidsbrief naar een beleidsnota, met

een bredere verankering, bij meerdere departementen in Den Haag?

Dan wil ik nog op twee punten mijn waardering uitspreken voor de staatssecretaris. Namens onze fracties wil ik haar complimenteren met de aanpak en de afloop van het dossier-Goudstikker. Dit buitengewoon complexe, lang slepende dossier is heel goed afgerond.

Twee jaar geleden heb ik gezegd dat ik het dringend noodzakelijk vond dat er een nieuwe systematiek kwam bij de Cultuurnota. Ik dank de staatssecretaris dat zij na zestien jaar de krakende systematiek van de Cultuurnota goed en rigoureuus heeft doorbroken. Verder wacht ik de antwoorden van de staatssecretaris met belangstelling af.

De vergadering wordt van 20.08 uur tot 20.45 uur geschorst.

*N

Staatssecretaris **Van der Laan**: Voorzitter. Ik ben blij om met uw Kamer te kunnen spreken over de volle breedte van mijn portefeuille. Gelet op de beschikbare tijd en die volle breedte zal ik waarschijnlijk niet op alle vragen uitvoerig kunnen ingaan.

In dit debat zijn enkele zorgen geuit en is gevraagd of het kabinet en ikzelf wel voldoende hebben nagedacht over de nieuwe media en of wij daar wel voldoende rekening mee houden. In mijn ogen, maar misschien zie ik dat verkeerd, gaat het kabinetsplan voor na de periode 2008 alleen maar over het inrichten van de publieke omroep voor die nieuwe mediaontwikkelingen. Immers, wij schaffen het fenomeen van tv- en radiozendtijd af, wij gaan sturen op budget en wij gaan de hele publieke omroep wetgevingstechnisch gezien platform- en technologieonafhankelijk inrichten. Hoe de publieke omroep het vervolgens zelf organiseert, is haar probleem. Maar qua wetgeving is er, stel dat uw Kamer ook akkoord gaat met dit wetsvoorstel, straks geen enkele belemmering meer voor welke technologische, ICT- en mediabrede ontwikkeling dan ook. Dat nu is juist ook de kracht van het wetsvoorstel. Dit is inderdaad niet het element dat volop in de pers is geweest, ik geef dat onmiddellijk toe en ik vind dat ook oprecht jammer, maar het is wel de basis van het wetsvoorstel.

Als anekdote misschien, het volgende. Men heeft mij wel eens gezegd dat het helemaal niet over radio en over internet gaat, maar alleen maar over tv. Helemaal niet. Ik heb zitten tellen en 72 keer het woord tv gevonden, 68 keer het woord radio en 130 keer de woorden internet en nieuwe media. Dit lijkt mij een heel pragmatische manier om aan te geven dat het er echt over gaat! Het staat bol van de nieuwe technologie, het reageert ook op de goede analyse van de WRR, waarop wij ook positief hebben gereageerd. De WRR heeft een schets gegeven van de nieuwe mediaontwikkelingen en het verwachte mediagebruik. Wat de publieke omroep betreft is daar dus

al volop op gereageerd. In de loop van het voorjaar zullen wij het kabinetsstandpunt naar buiten brengen over het overige deel van het WRR-rapport, over de rest van de mediaontwikkelingen die daarin worden geschetst.

De heer **Van der Lans** (GroenLinks): Maar hoe verklaart u deze totaal verkeerde beeldvorming dan, niet in de laatste plaats bij de dragers van de publieke omroep zelf? Je zou dan kunnen vrezen dat zo'n 130 keer het woord internet daar niet goed is doorgedrongen. Het probleem zou dan nog veel ernstiger zijn dan wij hier naar voren hebben gebracht. De dragers van de publieke omroep beseffen zelf blijkbaar nog niet de reikwijdte van de mogelijkheden die hen worden aangereikt.

Staatssecretaris **Van der Laan**: Dat vind ik een iets te snelle conclusie. Ik wil nu echt even de publieke omroep in Hilversum verdedigen. Deze plannen hebben enorme consequenties voor de dagelijkse werkzaamheden en met name voor de huidige zekerheden die men in de toekomst niet meer heeft. Vanuit die onzekerheid reageert men op de verschillende plannen en kiest men voor die thema's die in die onzekerheid relevant zijn. Uit mijn contacten in Hilversum, of het nu omroepverenigingen zijn of de raad van bestuur, blijkt dat men juist enorm bezig is met die nieuwe mediaontwikkelingen, al verschilt dat natuurlijk per omroepvereniging. Maar neem nu bijvoorbeeld 3 voor 12 van de VPRO, een zeer progressief ontwerp en ook door de VPRO zelf bedacht, en neem Uitzendinggemist. Dat draait al jaren en daarmee kan men heel gemakkelijk alle programma's terugzien. Dat is de voorloper van het totale medialandschap. Ik weet dat de KRO volop bezig is, ook in de interne organisatie, om cross media als één organisatie in te richten. Dit zijn slechts enkele voorbeelden. Mijn beeld is dus niet dat zij het niet doen, het punt is dat in de loop van decennia enkele ritmes zijn ontstaan, bepaalde patronen zijn ontstaan waarvan men met moeite afscheid kan nemen. Ik verbind daar zeker niet de conclusie aan dat men niet met nieuwe media bezig is.

Mevrouw **Tan** (PvdA): Wij zijn ons er natuurlijk van bewust dat de publieke omroep als zodanig een vrij omvangrijke club is met verschillende segmenten. In ons betoog hebben wij het mogelijke gevaar geduurd van een zekere tweedeling, die ook maatschappelijk zichtbaar is. Kijk maar naar het zeer grote verschil in gebruik van nieuwe media door jongeren en door ouderen. Dat zal niet alleen in de maatschappij zo zijn, maar waarschijnlijk ook in de publieke omroep, de verschillende organisaties, de professionals en het management. Wij hebben gesproken met mensen die in die publieke omroep heel specifiek met dit terrein bezig zijn, de specialisten, de experts. In het verlengde van wat de heer Van der Lans naar voren bracht, valt het mij ook op in de woorden van de staatssecretaris dat zelfs bij mensen die heel gericht met die nieuwe media bezig zijn die onzekerheid over het beleid van de regering en over de ruimte de publieke omroep krijgt voor het

mogen toepassen van die nieuwe media zo groot is. Dat is dan toch wel een merkwaardige discrepantie.

Staatssecretaris **Van der Laan**: In de kabinetsplannen wordt juist aangegeven dat daar volop ruimte voor is, vele malen meer dan de huidige wetgeving mogelijk maakt. Die kent alleen tv, radio en internet. De nieuwe wetgeving maakt geen enkel onderscheid meer tussen welk mediaplatform dan ook. Ik heb er geen oordeel over hoe men dat percipieert en ook intern aanvaardt en hoe ook intern op die verschillende ontwikkelingen wordt gereageerd. Als de indruk bestaat dat de regering, met name ik die op dit punt de regering vertegenwoordig, daar geen beeld van heeft, dan herhaal ik dat wij dat wel degelijk hebben, namelijk het ruimte bieden aan die verschillende ontwikkelingen. Dat is de kern van de positie van de regering. Wij hebben sowieso al ruim twee jaar nodig om welke wetgeving dan ook te wijzigen en om ruimte te geven om daar adequaat op te kunnen inspelen. Men zal intern goed met elkaar moeten bespreken hoe men op die nieuwe benaderingswijze van de nieuwe media kan inspelen. Dat is geen taak van de regering. Haar taak is om dat te faciliteren en het mogelijk te maken.

Mevrouw **Tan** (PvdA): Inderdaad gaat het uiteindelijk om de facilitering en het bieden van mogelijkheden. Mogen wij dan uit uw woorden afleiden dat de publieke omroep zich niet ongerust hoeft te maken over signalen vanuit Brussel als zou er sprake zijn van oneigenlijke concurrentie en als zou het oneigenlijk zijn als de publieke omroep zich op die nieuwe markten zou begeven?

Staatssecretaris **Van der Laan**: Het wetsvoorstel dat nu bij de Raad van State voorligt gaat uit van de volle breedte van het nieuwe medialandschap dat zich ontwikkelt en ontrolt. Bij de voorbereiding van de nieuwe Televisierichtlijn Zonder Grenzen brengen wij dat ook in Brussel naar voren. Daar zijn pittige gesprekken over gaande. Met verschillende lidstaten wordt er volop over gesproken dat het juist zo belangrijk is dat in Brusselse regelgeving voldoende ruimte wordt geboden voor nieuwe technologische ontwikkelingen. Dat is ook onze inzet in Brussel en het gesprek daarover is nog niet afgerond. Wij zetten ons daar in ieder geval zeer sterk voor in en zijn daarover ook met verschillende andere lidstaten in overleg die daar ook voor vechten en willen dat die nieuwe technologie alle ruimte krijgt. Tegelijkertijd is het voor Brussel van belang -- dat respecteren wij ook en ondersteunen dat zelfs -- dat er voor de burger die permanent wordt geconfronteerd met al dat media-aanbod wel een waarborg blijft. Daarin moet een balans worden gezocht, ook in Brussels verband en dat gesprek is op dit moment gaande. Wij vechten er in ieder geval in Brussel voor dat die televisierichtlijn zoveel mogelijk techniekonafhankelijk gaat uitwerken.

Mevrouw Tan vroeg ook naar de commerciële taak en omvang. Brussel heeft in zijn kaders en ook in de televisierichtlijn aangegeven dat nationaal de taken en de

omvang van een publieke omroep worden bepaald. Zo lang wij dat maar specifiek en duidelijk genoeg hebben geformuleerd, laten Europese regels ons daarin ook volledig vrij. Dat geldt idem voor zaken als reclame. Kortom, ons wetsvoorstel voor 2008 is volledig Europa-proof. Dat is althans ons uitgangspunt. De formele proof moet natuurlijk nog blijken, maar uitgangspunt is in ieder geval dat wij het wetsvoorstel echt conform de Europese regels hebben ingericht. De taak en omvang bepalen wij dus en ook de mate waarin en op welke mediaplatforms dat allemaal kan plaatsvinden.

Mevrouw Tan heeft een vraag gesteld over de gidsfunctie van de publieke omroep. Die gidsfunctie is geen expliciete opdracht aan de publieke omroep. Er is een aantal vragen gesteld over wat nu precies de opdracht is van de publieke omroep. Eigenlijk verandert de overgang van het huidige naar het nieuwe model niet zo heel veel aan de opdracht, behalve dat het pretentieloze amusement, als ik het zo mag zeggen, niet meer een functie is. Dat kan wel een genre zijn, even voor alle duidelijkheid, waarin een aantal functies worden bepaald, maar pretentieloos amusement is geen functie meer. Dat is eigenlijk het enige wat er verandert. De totale taakopdracht van de publieke omroep blijft gewoon hetzelfde, inclusief cultuur en inclusief educatie. Daar verandert niet wezenlijk iets aan. Dat is volgens mij prima geregeld nu en dat blijft prima geregeld straks, alleen is het straks onder de leiding van de raad van bestuur, terwijl het nu bij de omroepen gezamenlijk ligt. Ook voor de vragen met betrekking tot sociale cohesie geldt dat er niets aan verandert. Dat willen wij continueren. Het bestaat nu al en wij willen het straks bewaren.

Mevrouw Tan heeft voorts een vraag gesteld over de motie-Vendrik over open source and open standaarden. Sinds 2002 is daar een aantal keren in de Tweede Kamer met de heer Vendrik over gesproken. Deze motie had betrekking op de publieke sector en niet specifiek op de publieke omroep. Dat is ook echt een ander tak van sport. Media en de technieken die daaraan ten grondslag liggen, zijn iets anders dan de ICT-benadering die de heer Vendrik hiervoor als uitgangspunt had genomen. Het gebruik van open standaarden en open source wordt onder aanvoering van mijn collega van Binnenlandse Zaken gestimuleerd in het programma OSSOS. Natuurlijk is het wel de taak van de publieke omroep om zijn contents zo breed mogelijk beschikbaar te maken. Dat hoeft overigens niet altijd kosteloos te gebeuren. Die inhoud heeft immers waarde. Dat is een debat dat ik heftig voer aan de overzijde en hier zijn daar ook wat opmerkingen over gemaakt. De rechtenproblematiek is een heel ingewikkeld dossier, maar het moge duidelijk zijn dat de publieke omroep de beschikking heeft over een aantal rechten en dat hij die ook mag exploiteren. Dat is de publieke omroep trouwens verplicht te doen volgens het Europese recht. Er mag immers geen valse concurrentie ontstaan met de commerciële bedrijven. Dus waar de Tweede Kamer mij vraagt om de rechten niet te gebruiken, vraagt Europa mij om die rechten juist wel te exploiteren, omdat er anders valse concurrentie ontstaat. Als je dan kijkt naar de open source en open standaarden, geldt ook dat totale denkkader voor de redenering van de heer Vendrik. Zo heeft

bijvoorbeeld de VPRO een open-source content management systeem ontwikkeld, dat bij veel organisaties ook buiten de publieke omroep in gebruik is. Daar waar het aansluit op dat denken, wordt dat zoveel mogelijk gedaan, vanuit die verantwoordelijkheid en vanuit de publieke taak geredeneerd.

Daarnaast heeft mevrouw Tan gevraagd wat er bekend is over het kijkgedrag van specifieke groepen naar buitenlandse zenders. Bekend is dat zenders vanuit de herkomstlanden met name worden bekeken door de oudere generatie allochtone Nederlanders. Bij de jongere generatie zijn de getallen duidelijk lager. Dat heeft waarschijnlijk, zo wil het onderzoek zeggen, met taalbeheersing te maken. Een aantal programma's in buitenlandse talen is overigens nog steeds een taak van de publieke omroep, die ook nog steeds op die manier wordt uitgevoerd, zij het minder.

Er is een vraag gesteld over zelfregulering, pluriformiteit en de journalistieke gedragscode. Ook in het kabinetsplan is daarop ingegaan, mede naar aanleiding van die expliciete taakverdeling binnen de nieuwe kabinetsplannen tussen de verantwoordelijkheid van de NOS om vooral intern pluriform nieuws te verzorgen in zijn verschillende genres -- ook daar geldt weer geen genrebeperking -- en daarover ook verantwoording af te leggen. In het wetsvoorstel zijn daar keuzes in gemaakt. Als het in de Tweede Kamer goed gaat, zullen die keuzes ook uw Kamer bereiken. Uitgangspunt is dat zelfregulering dé waarborg is om overheidsensuur op welke wijze dan ook te voorkomen. Dat is het uitgangspunt. Wel zijn wij mede op verzoek van de Tweede Kamer gaan zoeken naar mogelijkheden om de interne pluriformiteit ook naar het publiek toe een zo goed mogelijke verantwoordingssetting te geven, zodat in ieder geval voor het publiek wel transparant wordt wat die interne pluriformiteit nu precies is. Ook in het kabinetsstandpunt medialogica gaan wij daarop in. Een andere taak waarvoor interne pluriformiteit juist niet geldt, is de taak van de omroepverenigingen. De enige verantwoordelijkheid die daarover wordt afgelegd, is aan de eigen leden, aan de achterban van de omroepvereniging.

Voorts de vraag over "Mediawijsheid" van de Raad voor Cultuur. Daar kan ik kort op reageren. Wij zullen daarover voor de zomer een officieel standpunt innemen. Ik denk dat het niet nodig is om daar nu uitgebreid op in te gaan. "Mediawijsheid" is in ieder geval positief ontvangen van onze zijde.

De heer Van Raak heeft een aantal vragen gesteld over het mediabeleid. De eerste vraag was of ik wel trots ben op de nieuwe plannen. Ja, dat ben ik zeer. Ik sta er ook nog steeds vol achter. Ik heb het wetsvoorstel met trots doorgezonden naar de Raad van State. Ik denk dat het een prachtig wetsvoorstel is geworden. Het is natuurlijk aan u om dat definitief te beoordelen, maar ik ben er wel trots op. Er zijn nogal wat ingewikkelde problemen naar voren gekomen rondom dat wetsvoorstel en die hebben wij, naar onze mening, allemaal opgelost. Hier staat een tevreden mens in het stadium waar ik nu sta. Dat kabinetsplan mag zeker in juridische en Europeesrechtelijke context vernieuwend genoemd worden. Het is geluk om in al die complexiteit een goede balans te vinden.

De heer **Van Raak** (SP): Ik stelde die vraag, omdat her en der de suggestie werd gewekt dat de staatssecretaris de regie een beetje verloren had over die plannen. Vandaar mijn vraag. Ik wilde zeker weten dat zij trots is op het plan en dat zij daarin haar ei kwijt kon, zodat zij straks niet hoeft te zeggen: ja, maar mijnheer Van Raak, het was ook eigenlijk mijn plan niet.

Staatssecretaris **Van der Laan**: Het punt is dat u niet altijd de media moet geloven. Het is goed dat u hier die vraag stelt, want dan hoort u het uit mijn mond. Ik kan u verklaren dat ik hoog opgeef over de drie fractievoorzitters, maar zij zijn niet in staat om in twee dagen tijd een 40 pagina's tellend kabinetsplan te schrijven. Dat is toch echt een ander vak, zal ik maar zeggen. Dat er overleg wordt gepleegd met die fractievoorzitters over een aantal punten waarover het bereiken van overeenstemming met drie coalitiegenoten wellicht moeilijker is, spreekt vanzelf. Maar laten wij niet net doen of het hele kabinetsplan door hen na twee dagen onderhandelen is geschreven. Dat zou erg knap zijn, maar die eer geef ik ze toch niet.

De heer **Van der Lans** (GroenLinks): Moet ik daaruit begrijpen dat mevrouw Van der Laan wel aanwezig was bij de onderhandelingen over het paasakkoord?

Staatssecretaris **Van der Laan**: Ja. Ik was bij de onderhandelingen over het paasakkoord aanwezig. Het betreft twee momenten. Het paasakkoord van april en het kabinetsplan in juni.

De heer **Van der Lans** (GroenLinks): Dus alle berichten in de pers dat u daarbij niet aanwezig was, berusten op onwaarheid?

Staatssecretaris **Van der Laan**: Ik heb ook in de Tweede Kamer aangegeven dat ik bij het afrondende gesprek aanwezig was. Als fractievoorzitters met elkaar willen overleggen, terwijl zij in de Tweede Kamer zitten en daar elkaar tegenkomen, dan staat hen dat geheel vrij. Het staat hen ook vrij, bij die gelegenheid alvast te bespreken hoe zij tegen een aantal punten aankijken. Het is echter volstrekt duidelijk dat alles wat daar besproken is, uiteindelijk ook met mij besproken is.

De heer Van Raak heeft gevraagd welke omroep straks culturele programma's gaat maken. Het gaat niet om de vraag welke omroep dat zal zijn. Er is straks nog maar één omroep. Misschien is het belangrijk dat hier even te zeggen. Er is straks nog maar één omroep, namelijk de publieke omroep. Dan hebben wij een taak uitbesteed aan de omroepverenigingen, namelijk die van opinie en maatschappelijk debat. De drie coalitiegenoten zijn het namelijk over nog een punt eens, en ook daar sta ik volledig achter. Waar andere landen ongelofelijk

ingewikkelde draaiboeken en dagboeken en wat niet al hebben om vast te houden hoe zaken politiek correct in het nieuws moeten worden gebracht, vinden wij dat het een belangrijke meerwaarde heeft dat er binnen het stelsel van de publieke omroep partijen zijn die in hun programma's volledig onafhankelijk en autonoom de gedachten kunnen inbrengen die in de samenleving leven. Dat is de kern van dit voorstel. Dat betekent dus ook dat culturele programma's een verantwoordelijkheid worden van de publieke omroep. In het debat in de Tweede Kamer heb ik nog vier andere punten aangedragen. Er worden waarborgen gegeven voor de kwetsbare culturele programma's. Wij praten hier over 25 tot 40 mln. Dat heeft u misschien allemaal kunnen nalezen in de stukken, maar ik kan het hier nog een keer bevestigen. Dat zal ook het uitgangspunt zijn in het wetsvoorstel. De publieke omroep moet natuurlijk ook programma's maken voor grote en kleinere doelgroepen en mocht u begrepen hebben dat het mij alleen om de kijkdichtheid gaat: nee. Zoals ik in de Tweede Kamer ook al heel vaak heb gezegd, gaat het mij om de relatieve kijkdichtheid. De publieke omroep krijgt geld om een publieke taak te vervullen. Dan is het naar mijn mening de taak van die omroep, om als een programma in potentie een miljoen kijkers trekt, te proberen daar 800.000 van te halen. Als de publieke omroep een programma heeft waarmee hij in potentie maar 100.000 kan halen -- een operaregistratie, ik noem maar wat -- dan vind ik het de taak van de publieke omroep om te proberen daar 80.000 van te halen. Wat niet kan, is achterover gaan liggen met de woorden: het interesseert mij niet hoeveel mensen er kijken. Dát kan niet. Je hebt geld gekregen om zoveel mogelijk kijkers aan je te binden, binnen reële grenzen natuurlijk. Voor een operaregistratie vraag je niet een miljoen kijkers. Dat is logisch. Het is heel simpel. Ik heb dat ook in de Tweede Kamer al eindeloos proberen duidelijk te maken, maar het beeld blijft zeer hardnekkig dat ik alleen maar een miljoen kijkers wil per programma. Dat is volstrekte onzin. Maar ik vind wel: je moet ervoor gaan.

De heer **Van Raak** (SP): U wilt graag dat de omroepen opiniërende en informatieve programma's maken. Dat is de beperking die zij krijgen. Dat is wat anders dan de cultuurprogramma's die ik bedoel. Zij zullen daar in het systeem dat u hebt bedacht niet toe worden uitgenodigd omdat het hen weinig zal opleveren. De SP heeft voorgesteld om juist voor dat soort programma's een echte publieke zender te maken. Is dat geen goed idee?

Staatssecretaris **Van der Laan**: Het is toch gewoon de wettelijke taak van de publieke omroep om die culturele programma's te maken? Daar is geld voor beschikbaar, dat heb ik geregeld. Het maakt dan niet uit wie deze programma's gaat maken. Het maken van culturele programma's is een taak van de organisatie van de publieke omroep. Dat de omroepverenigingen wordt gevraagd om één taak uit te voeren, betekent niet dat anderen dit niet gaan doen. Er is maar één verantwoordelijke, namelijk de raad van bestuur publieke

omroep waar allerlei mensen onder vallen en bijzitten. Deze mensen moeten alles doen wat er nu ook moet gebeuren.

Voor een specifiek onderdeel is bepaald dat de onafhankelijke omroepverenigingen die moeten uitvoeren. Het is waardevol dat deze omroepverenigingen er zijn en dat zij volledig onafhankelijk en autonoom dat soort programma's kunnen maken. Als zij denken dat hun opinie of maatschappelijk debat het best tot uitdrukking komt in het genre cultuurprogramma, zijn zij van harte uitgenodigd. Dat mag allemaal. Wij beschrijven namelijk functies. Genres variëren per jaar. Het genre docusoap bestond tien jaar geleden bijvoorbeeld nog niet. Wij moeten niet meer denken in genres, want die ontwikkelen zich in het medialandschap. Wij moeten niet denken vanuit het verleden. Er moet worden geprobeerd om ruimte te creëren voor ontwikkelingen in de toekomst. Dat is de kern. Organisaties krijgen een taak en die moeten zij uitvoeren.

De heer Van Raak vroeg hoe ik aankijk tegen de dominante positie van de VS op de markt. Het Amerikaanse aanbod is groot. Het is een land met veel inwoners en een grote impact op de wereld. De VS zijn dus op mediagebied zeer aanwezig, ook omdat zij sterk zijn op de mediamarkt. Daarom is in de Europese televisierichtlijn aangegeven dat bij de publieke én de commerciële omroepen 50% van het programma-aanbod van Europese origine moet zijn. Dat is een waarborg om deze mogelijke overkill tegen te gaan.

Ik wil nu overgaan naar de onderwerpen die betrekking hebben op cultuur. Mevrouw Witteman heeft zich gefocust op cultuur en educatie. Dat is een belangrijk thema dat de volle aandacht heeft van minister Van der Hoeven en mij. Ik ben het met haar eens dat de aankomende en huidige leerkrachten hierbij van groot belang zijn. Daarom zijn de extra gelden die in 2003 beschikbaar zijn gekomen, ingezet op samenwerkingsverbanden tussen pabo's en culturele instellingen. Bij de professionalisering en begeleiding van leraren wordt ook aandacht besteed aan dit onderwerp, onder andere via het Cultuurnetwerk Nederland.

Mevrouw Witteman sprak over kunstcoördinatoren. Wij noemen dat cultuurcoördinatoren omdat wij breed kijken naar het fenomeen cultuur. Erfgoed en architectuur zijn daar ook onderdeel van. Ik wil niet uitspreken dat dit aparte personen moeten zijn. Dat moeten wij ook niet willen. Het gaat erom dat de professionaliteit in scholen wordt verhoogd. Daarvoor zijn wij de cursussen voor interne coördinatoren cultuureducatie gaan financieren die overal in het land worden gegeven. Er zijn nu al 210 mensen opgeleid.

Er zijn ook zorgen geuit over bezuinigingen door gemeenten. Wij hebben nog geen signalen ontvangen dat scholen de dupe worden van gemeentelijke bezuinigingen op cultuureducatie. Er bereiken ons wel signalen dat buitenschoolse cultuureducatie, in het bijzonder muziekscholen en cultuurcentra voor jeugd, wat kwetsbaar worden als gevolg van bezuinigingen die bij een aantal gemeenten moeten plaatsvinden. Ik ben hierover in gesprek met het IPO en de VNG. Dit baart mij natuurlijk ook zorgen. Later dit jaar zal ik hier samen met minister

Van der Hoeven op ingaan in een brief aan de Tweede Kamer.

Er zijn ook vragen gesteld over CKV 2 en 3 en het niet verplicht stellen van het kunstvak. Er is een grens aan wat verplicht kan worden gesteld in het onderwijs. Iedereen vecht voor zijn eigen vak. Alle vakken zijn even belangrijk. Er kan niet worden gezegd dat het kunstvak belangrijker is dan een ander vak. Elk vak is belangrijk voor de waarde en ontwikkeling van een kind. Er is een debat geweest in de Tweede Kamer over het kunstvak. De uitkomst daarvan was dat er steun was voor de opvatting van de minister dat het kunstvak in het profiel Cultuur en Maatschappij niet verplicht moet worden gesteld, maar dat het een keuzevak moet worden. De belangrijkste motivatie daarvoor was dat mensen niet moeten worden gedwongen om iets te doen waarvoor zij geen talent hebben. Welk cijfer moet iemand halen als hij echt niet kan tekenen? Als iemand dat echt niet kan, wil dat nog niet zeggen dat hij gaat mislukken in de maatschappij. Als hij niet kan rekenen, wordt het al moeilijker.

Mevrouw **Witteman** (PvdA): U herhaalt nu het argument over het niet kunnen tekenen. Dat wordt echter op zich niet gevraagd. Ik heb net in het debat mijn bijdrage wat verkort omdat ik anders alles moest uitleggen over CKV 1, 2 en 3. U hebt mijn originele tekst gekregen waarin ik daar wat preciezer op inga. CKV 2 en 3 is een vak dat wel wat met de praktijk te maken heeft, maar voornamelijk gaat over de algemene kunstgeschiedenis geplaatst in de maatschappij. Daarnaast zit er praktijk en vaktheorie in. Die drie onderdelen vormen één cijfer. Mensen die niet zo goed kunnen tekenen, kunnen wellicht andere dingen. Misschien kunnen zij een leuke collage maken in de praktijkles. Dat is maar een heel klein onderdeel van dat hele grote vak. Nu wordt dat hele grote belangrijke kunstvak teruggebracht tot alleen maar CKV 1 en dat is niets anders dan een beetje proeven van de kunst. Dat doen wij allemaal wel.

Ik vind dat ik vanuit mijn passie moet strijden voor aandacht voor cultuur. Mensen kunnen anders afstuderen in Cultuur en Maatschappij zonder dat zij iets van kunst hebben meegekregen. Hoe gaat het dan verder in de vervolgopleidingen? Men snijdt zichzelf ook af. Er kan worden gesteld dat filosofie ook belangrijk is, maar dat is een heel ander soort vak. Ik zeg niet dat niet belangrijk is. Ik vind beide vakken belangrijk. Zij kunnen niet worden vergeleken. Ik kom in opstand tegen het argument dat sommige mensen geen talent hebben voor tekenen. Dat is namelijk niet van belang in dit geval. Zij kunnen vast iets anders. Ik heb ook geen talent voor tekenen, maar ik maak heel mooie voorstellingen, om maar iets te noemen. Het doet er niet toe. Iemand kan misschien zingen of collages maken.

Staatssecretaris **Van der Laan**: Het is een keuze in het onderwijs om een selectie te maken van verplichte vakken voor een bepaalde richting. Daarnaast is er een vrije ruimte om een aantal vakken toe te voegen aan het profiel. Niet alles kan verplicht worden gesteld, want dan hebben leerlingen niet meer de vrijheid om accenten te leggen. Ik

begrijp uw zorgen hierover wel, maar de Tweede Kamer heeft deze afweging gemaakt en heeft dus het voorstel van minister Van der Hoeven gevolgd.

Hoe staat het met de Conventie betreffende de bescherming en bevordering van de diversiteit van culturele uitingen? Op dit moment bespreek ik met mijn collega's in de Europese Raad van ministers de vraag of de Europese Commissie de Europese Unie kan vertegenwoordigen bij Unesco. Als deze vraag positief wordt beantwoord, zal Nederland het verdrag ratificeren. De kern is dat het in behandeling is bij de Europese Commissie en daar de volle aandacht heeft.

Dan is een vraag gesteld over de Omrop Fryslân. Ook in deze Kamer is de financiering van de regionale omroep behandeld. Die is per 1 januari 2006 volledig overgeheveld naar de provincies. Daarmee is het aan de provincie om prioriteiten te stellen voor de eigen Friese taal en cultuur. Dat is een volle verantwoordelijkheid van de staten aldaar. Voorheen ging er standaard €440.000 van het Rijk naar de provincie voor de Friese taal en cultuur. Dat bedrag wordt nu rechtstreeks overgeheveld. De specifieke uitkering daarvoor is afgeschaft. Wij hebben in 2004 en 2005 incidenteel middelen vrijgemaakt. Dat continueren wij in 2006.

Er zijn op dit moment ook financiële beperkingen. De bomen groeien niet tot in de hemel. Als de provincie Friesland zelf vindt dat het bewaren van de eigen taal en cultuur prioriteit heeft, dragen wij ons steentje bij. Wij hevelen geld over naar de provincie. Uiteindelijk is het aan de provincie om accenten te leggen, maar voor ons zijn de financiële grenzen nu wel bereikt.

Mevrouw **Witteman** (PvdA): Dat begrijp ik. Ik wilde ook niet om geld vragen. Ik bedoelde te vragen of het mogelijk is Omrop Fryslân niet te beschouwen als een van de regionale omroepen, maar als een omroep die voor onze tweede rijkstaal staat. Op zichzelf is de functie van Omrop Fryslân heel anders.

Voorts verwijst ik naar punt 5.1 van de bestuursafspraken. De overheid heeft toegezegd dat zij een volledige programmering mogelijk maakt. De provincie geeft al een miljoen per jaar, maar dat is niet genoeg. Ik begrijp heel goed dat zij meer nodig heeft om de brede functie, de instandhouding van taal en cultuur, uit te oefenen. Ik kom in opstand omdat de staatssecretaris Omrop Fryslân gelijkschakelt met de andere regionale omroepen.

Staatssecretaris **Van der Laan**: Nee, ik schakel ze gelijk met de provinciale verantwoordelijkheid. Dat neemt niet weg dat ik met mevrouw Witteman erken, dat het belang van de regionale omroep in de provincie Friesland in het bijzonder het onderhouden en het bevorderen van het voortbestaan van de Friese taal en cultuur is. Het principiële punt is dat de provincie daarin haar prioriteiten kan stellen. Zij moet de overgehevelde gelden op een bepaalde manier aanwenden. Zij moet al haar prioriteiten afwegen. Zij moet vaststellen hoe belangrijk zij die omroep vindt en of die omroep meer geld krijgt. Wij

dragen ons steentje bij. Wij vinden dat dit op een verantwoorde manier gebeurt. Wij vinden de Friese taal en cultuur belangrijk. Daarom krijgt Friesland al extra geld, vergeleken met al die andere provincies met regionale omroepen. Het is uiteindelijk aan de provincie. De verantwoordelijkheid van het Rijk is eindig.

De heer Doek is ingegaan op de cultuurnotastystematiek. Ik dank hem voor zijn steun en voor zijn waarderende woorden. De uitwerking vindt plaats in een brief die in juni 2006 komt, over de positie van de fondsen en hoe die gaan opereren. Wij schatten dat zij rond de 10% -- het kan misschien ook 12% zijn -- van het geld toewijzen. Wij komen dan naar schatting op 100 à 150 instellingen van de 400. De heer Doek heeft goed aangegeven dat om relatief weinig geld heel veel te doen is. Dat was ook een argument om het systeem te veranderen.

De heer Doek vraagt in het bijzonder aandacht voor het regionale perspectief. Het Actieplan Cultuurbereik is ongelofelijk belangrijk voor de regionale indeling van de cultuur. Er is maar één relatie in het convenant, namelijk de relatie tussen het Rijk en de gemeentes en provincies die participeren. Wij geven nooit geld aan landsdelen. Wij spreken met het landsdeel af aan welke gemeenten en provincies geld wordt gegeven. Dat gebeurt niet via de fondsen. Wij spreken met elkaar af wat wij op rijksniveau met elkaar financieren.

De regio's maken zich zorgen of zij voldoende grip hebben op de keuzes die door de fondsen worden gemaakt, vooral voor de kleinere instellingen. Daarover zijn wij op dit moment in gesprek met VNG en IPO. Vooral de besluitvorming bij FPPM en voor een stukje het FAPK zijn belangrijk voor de infrastructuur van de regio's. Wij bekijken hoe wij de betrokkenheid van de regio daarin een plek kunnen geven. De gesprekken zijn nog in een oriënterende fase. Er is nog wel tijd. Wij willen de gesprekken na de gemeenteraadsverkiezingen met de nieuwe vertegenwoordigers voortzetten.

Er zijn nog andere belangrijke verbeteringen voor de regio, namelijk dat er geïnvesteerd wordt in de productiehuisen. Daarmee wordt een stukje weggetrokken uit de fondsen. Kleine, korte projecten van vooral jong talent worden uit het fondscircus gehaald. Het is voor die mensen toch een soort circus: heel weinig geld en heel veel gedoe. Wij hevelen het geld over naar de productiehuisen. Dat is een impuls voor de regio, die invloed kan uitoefenen op de productiehuisen.

De heer **Doek** (CDA): Dit klinkt prachtig. Ik begrijp uit de woorden van de staatssecretaris dat de spreiding van de diverse productiehuisen een prioriteit in haar beleid is en blijft. Er is angst dat een aantal productiehuisen de neiging zal hebben naar de Randstad te trekken en niet naar de regio of daar zelfs weggaat.

Staatssecretaris **Van der Laan**: Het palet van productiehuisen is uitdrukkelijk een rijksverantwoordelijkheid. Dat gaat niet naar de fondsen. Het is een rijksverantwoordelijkheid dat de

productiehuisen voldoende over het land worden verdeeld. Dat is een regionaal beleid. Ik ga nu niet garanderen dat alle productiehuisen in een soort basisvoorziening zitten. Wel wordt in de gesprekken met VNG, IPO en landsdelen gekeken hoe een effectieve, scherpe en kwaliteitsvolle positionering van de productiehuisen tot stand kan komen. Als een instelling zich productiehuis noemt, gaat zij nog niet per definitie bij het Rijk horen. Wij gaan wel kwaliteitselecties maken.

Er worden nu al programma's buiten de Cultuurnota om gefinancierd, zoals het Actieplan Cultuurbereik, het Actieprogramma Ruimte en Cultuur, Cultuur en School en Cultuur en Economie. De som van wat nu in de contourennota Verschil Maken staat is al min of meer gemaakt in 2003. De lijnen zijn toen bijna intuïtief uitgezet en bevestigd in Verschil Maken. Het opsplitsen van de beleidsnota was Meer dan de Som. Het subsidieplan was uiteindelijk wat nog de Cultuurnota heette. Dat is nu verankerd in Verschil Maken.

Of onder het volgende kabinet, bij de volgende ronde, nog een herschikking plaatsvindt van de huidige cultuurnotagelden, straks subsidieplangelden, is echt aan de beleidsmakers in die periode. Het politieke debat zal dan gaan over de grove sneden in het totale budget.

De heer Van der Lans hield een uitstekend betoog over wat naar zijn inzicht de vijf uitgangspunten van de cultuurpolitiek moeten zijn. De cultuureducatie kan en moet beter. Het moeten niet alleen uitjes zijn. Daarmee zijn wij het natuurlijk volledig eens. Er heeft al een enorme professionalisering plaatsgevonden. Ik bestrijd overigens dat het alleen om uitjes gaat. Het varieert wel per school. De ene school organiseert meer evenementen in de trant van uitjes, die incidenteel zijn en niet ingebed in een totaal palet van cultuureducatie. De basisscholen zijn op dat punt een aandachtspunt, maar heel veel scholen hebben juist een duidelijk cultuureducatief beleid ontwikkeld. Van daar uit zetten zij een aantal programma's op. Laten wij ook niet het beeld hebben dat er alleen museumbezoekjes worden georganiseerd. Er zijn scholen met een zeer actieve toneelvereniging, met jaarlijks drie voorstellingen. Dat zijn heel belangrijke initiatieven. Daar gaat het zeker niet om uitjes.

Verder denk ik dat er met het Actieplan Cultuurbereik in hoge mate tegemoet wordt gekomen aan wat de heer Van der Lans bedoelt met breedtecultuurpolitiek. Wij hebben dit bij de bezuinigingen ook volledig onaangetaast gelaten.

Een persoonsgebonden budget voor cultuur is een heel interessante gedachte. Dat bestaat voor een deel natuurlijk al in de vorm van vouchers, alleen gaat het nu via scholen. En wij hebben verder al heel veel op dit vlak: het CJP, kortingskaarten en de museumjaarkaart. Voor heel weinig geld kun je een museumjaarkaart kopen en daarmee heel goedkoop naar musea gaan. Ik vind het hierbij heel belangrijk dat er een zekere samenhang bestaat bij het begeleiden van kinderen in het ervaren van het cultuuraanbod; ik zou het jammer vinden als met een persoonsgebonden budget de onderwijskant verloren ging. Ik weet niet of ik het goed begrepen heb, maar deze overweging wilde ik de heer Van der Lans in ieder geval meegeven.

De overheid zou volgens hem moeten zorgen voor kwetsbare kunst en haar bemoeienis met de tussenlaag tussen deze kunst en de toplaag zou tijdelijk en projectmatig moeten zijn. Ik ben het eens met de analyse dat de betrokkenheid van het Rijk het uitgangspunt voor het handelen van het Rijk is. Zodra betrokkenheid van het Rijk niet strikt nodig is, kan de zorg op dit vlak worden overgelaten aan fondsen en kan het wellicht ook meer projectmatig, maar straks zullen ook fondsen kunnen besluiten tot subsidies voor vier jaar. Het gaat er met name om dat elke typische vorm van cultuur, van zeer professionele, excellentie vormen tot kwetsbare en experimentele vormen van kunst, de juiste faciliteiten van de overheid krijgt. De nieuwe plannen laten hier ruimte voor.

En natuurlijk, cultuurpolitiek moet gericht zijn op innovatie. Dit blijkt ook uit de nota Verschil Maken, daarin wordt eigenlijk ook in termen van innovatie gedacht. Op dit vlak kun je inderdaad niet werken met een 2%-regeling waarmee alle instellingen over één kam geschoren worden, je moet gerichte programma's formuleren om er een impuls aan te geven. Ik denk in ieder geval dat er met het totale palet toch vrij ver tegemoet wordt gekomen aan de overwegingen van de heer Van der Lans.

Hij heeft ook nog een vraag gesteld over het Unidroit-verdrag. Daarover is indertijd gesproken en uiteindelijk hebben minister Donner en ik een brief aan de Kamer geschreven over met name de relatie tussen dit verdrag en het Unesco-verdrag en over de vraag, welk verdrag Nederland het best zou kunnen ratificeren. De uitkomst van het debat hierover kan het best worden aangeduid met Unesco-plus: de nadelen van het Unidroit-verdrag, de delen die strijdig zijn met het Burgerlijk Wetboek niet overnemen, maar al het overige wat wel goed in Nederland toe te passen is, voegen bij de minder zware eisen van het Unesco-verdrag. Dit hebben wij toen in de wandelgangen Unesco-plus-ratificatie genoemd.

Mevrouw Kalsbeek heeft vragen gesteld over de mobiliteit van collecties, en met name over het verzekeren daarvan. Mobiliteit van collecties heeft bij ons een hoge prioriteit, wij hebben dit tijdens het voorzitterschap van Nederland eind 2004 hoog op de agenda gezet voor het werkprogramma voor 2005 en 2006. Maar de financiële kant hiervan is natuurlijk best ingewikkeld. In het begin van 2005 hebben wij al een verbrede indemniteitsregeling laten ingaan; die is zeer succesvol, want het aantal aanvragen is gestegen. Het bleek dat hierdoor voor tentoonstellingen ook minder geld nodig was. Voor het Rembrandtjaar hebben wij de maximale indemniteit van 230 mln. tijdelijk verhoogd tot 500 mln., om volop de ruimte te geven om er een groots en indrukwekkend evenement van te maken. Ons uitgangspunt is dat wij stimuleren dat musea in Nederland afspreken dat zij collecties niet verzekeren, maar elkaars risico's dragen. Het zou natuurlijk het mooiste zijn om hierover ook binnen Europa afspraken te maken, maar dan hebben wij nog een lange weg te gaan. Wij hebben wel de intentie uitgesproken om niet naar communautaire wetgeving te streven, maar de indemniteit zo veel mogelijk bilateraal te stimuleren. Daartoe zijn met verschillende landen al gesprekken gestart.

Mevrouw Kalsbeek wekt de indruk dat zij het rijksbeleid voor de museale strategie zo interpreteert dat het zou gaan om een overheveling van bewaren naar tweebrengen. Maar in de notitie Verschil Maken hebben wij nu juist aangegeven dat het bewaren een vaste waarde is en dat er voor de duur van de beheersovereenkomst ook een vast budget voor is. Wij gaan dan ook niet eens in de vier jaar net doen alsof wij ooit zullen overwegen om dat budget niet meer te verstrekken. Wij hebben wel gesteld dat de musea met het bewaren meer tweeg kunnen brengen. Daarop verwachten wij een visie van de musea, maar wij gaan niet financieel sleutelen aan het onderhoud.

Wij hebben geen gedetailleerde informatie over de virtuele bezoekers van de musea, hun aantal speelt ook geen rol in de subsidierelatie met de musea. In het kader van de ontbureaucratisering en verlichting van de administratievelastendruk proberen wij die relatie zo simpel mogelijk in te richten. Het zou natuurlijk voor de Vereniging van Rijksgesubsidieerde Musea absoluut interessant zijn om de virtuele bezoekers van de musea in kaart te brengen, dus ik zal zeker overbrengen dat deze gedachte is gerezen, maar zelf neem ik hierin geen verantwoordelijkheid. De vereniging Digitaal Erfgoed Nederland is wel bezig om na te gaan hoe een en ander zo goed mogelijk in kaart gebracht en gebruikt zou kunnen worden. Het moge volstrekt duidelijk zijn dat wij digitalisering essentieel vinden; wij hebben er ook extra geld in geïnvesteerd: 2 mln., oplopend naar 9 mln. Met de door mevrouw Kalsbeek genoemde projecten zijn wij volop bezig. Er is natuurlijk altijd meer geld nodig dan wat er beschikbaar is, maar het krijgt veel aandacht. De Art and Architecture Thesaurus heb ik al gesteund en ik ben in overleg om na te gaan hoe een goede verdeling van branche- en besteltaken kan worden bewerkstelligd. En de provinciale museumconsulent coördineert vooralsnog het onderhoud van MusIP. Kortom, digitalisering is volop in ontwikkeling en de projecten worden steeds professioneler.

Mevrouw Kalsbeek heeft vele en tamelijk gedetailleerde vragen gesteld over de archieven. Als ik die echt uitputtend beantwoord, zal dat vrij lang duren. Ik zou mij kunnen voorstellen dat ik er schriftelijk op antwoord, daarmee zou ik haar zo goed mogelijk kunnen informeren.

Mevrouw **Kalsbeek-Schimmelpenninck van der Oije** (VVD): Ik kan me voorstellen dat u graag schriftelijk zou ingaan op de details, maar ik heb toch ook naar een aantal hoofdlijnen gevraagd. Misschien kunt u daar nu wel iets over zeggen.

Staatssecretaris **Van der Laan**: Daarin schuilt natuurlijk het gevaar dat ik een verkeerde keuze maak, maar ik zal mijn best doen.

Het lijkt mij goed om de zeer specifieke vraag over het RHC Zuid-Holland schriftelijk te beantwoorden.

Wat de verhouding regionaal/nationaal archief betreft, alle fusies zijn inmiddels afgerond en het Nationaal Archief krijgt inderdaad een steeds grotere rol als het gaat om het bewaren van de samenhang, de coördinatie en de professionaliteit. Het heeft ook afspraken over de

vierjaarlijkse resultaten met RHC's. Die hebben dus een eigen verantwoordelijkheid, maar wel in een kader dat door het Nationaal Archief wordt bewaakt. In het convenant met VNG en IPO en de UVW zijn een aantal pilots opgenomen. De Taskforce Archieven is opgericht voor de periode 2004-2008 met het doel een ICT-visie voor de langere termijn te ontwikkelen. Die is nog niet klaar, maar men is er volop mee bezig.

Vervolgens is gevraagd hoe de digitalisering en de aansluiting verloopt. Bij de rijkscollectie heb ik zelf het inzicht. Het verloopt naar een bepaalde mate van tevredenheid. Het kan altijd sneller, beter en meer maar wij zijn relatief tevreden over het verloop van de digitalisering. Voor de landelijke digitale systemen, ABS, Archeion, GenLias, de Woonomgeving van het kadaster, bekijken wij op dit moment hoe wij de beheersorganisatie van de landelijke systemen zo goed mogelijk kunnen vervullen. Over de lokale en regionale RHC's kan ik op dit moment geen antwoord geven, want dat is een lokale en regionale verantwoordelijkheid.

Zoals men weet, ben ik volop in overleg met de universiteiten om aan de kwaliteit van de opleiding tot archivaris zo goed mogelijk vorm te geven en het in te bedden in het reguliere onderwijs. De verantwoordelijkheid voor de initiële opleiding ligt bij het onderwijs. De komende periode zal nog nader moeten worden verkend hoe het reguliere onderwijs invulling kan geven aan de rol van de Stichting Archiefschool in die opzet. Wij zijn nog in gesprek daarover. De basis is dat het zoveel mogelijk in het reguliere onderwijs gebeurt. Waar wij vinden dat het onvoldoende kan, gaan wij voorzieningen treffen. Dat is de kern. Wij hebben overigens een garantie tot subsidie voor de archiefschool tot 2009.

De Raad voor Cultuur heeft ook aandacht gevraagd voor de particuliere archieven. Ik heb het Nationaal Archief gevraagd te bekijken of het mogelijk is om het register, waarover mevrouw Kalsbeek sprak, nieuw leven in te blazen en wat de financiële consequenties daarvan zijn. Dat maakt namelijk nogal uit. Er is natuurlijk regelmatig aanbod vanuit particuliere archieven naar het Nationaal Archief, maar daar zitten dan prijskaartjes aan. Je kunt er dus wel blij om zijn dat je iets krijgt, maar je bent dan iets minder blij over het onderhoud ervan en het selecteren binnen de dozen die worden binnengebracht. In de loop van het jaar zal ik in de beleidsbrief over erfgoedselectie daarop terugkomen.

Wat de Surinaamse Nationale Assemblée betreft werk ik op dit moment met de minister van Bestuurlijke Vernieuwing en Koninkrijksrelaties aan een visienota over archiefbeheer, selectie en digitalisering bij de rijksoverheid. Het gaat om de totale keten van het maken van een document tot uiteindelijk het selecteren en archiveren. In de loop van het jaar komt die nota uit. Het doel is niet primair om de Archiefwet te wijzigen. Ik sluit het echter niet uit. Als de wijziging van de Archiefwet nodig is naar aanleiding van dit punt zullen wij het in dat verband moeten bezien.

De heer Van Raak vroeg hoe ik het precies zie met die schilderijen. Hij citeerde uit een interview dat musea voorspelbaar zijn. Laat ik heel duidelijk zijn over

het punt "saai en stoffig". Ik heb gesproken over het imago van saai en stoffig. Daar schijnen heel veel mensen overheen te hebben gelezen, met dank aan de koppen. Ik heb in het artikel heel duidelijk gezegd dat ik mij zorgen maak over het imago. Ik maak mij zorgen -- en ik voel het ook als mijn verantwoordelijkheid -- over het feit dat mensen het voorspelbaar vinden. Het gaat er niet om dat ik het vind, het gaat erom dat mensen dat beeld hebben. Vanwege dat beeld gaan zij niet naar musea. Dat vind ik doodzonde en daarvoor heb ik aandacht gevraagd. Er zijn misverstanden ontstaan over het interview. Ik begrijp ook dat die zijn ontstaan; ik ben er niet helemaal verbaasd over. Het is echter wel de essentie van wat ik heb willen overbrengen. Er is een probleem in deze samenleving, namelijk dat musea niet worden gezien. Drie van de vijf mensen komen nooit in musea. Dat komt omdat zij vinden dat het voorspelbaar is en omdat zij vinden dat zij daarvoor onvoldoende worden uitgedaagd. En dan praten wij echt ook over een generatiekloof. Als dan wordt gedaan alsof ik het zie met bewegende beelden, geluiden, geur en smaak, dan is dat niet zo. Er is ook nog een karikatuur ontstaan dat ik de Nachtwacht wil vervangen door een prachtig beeldscherm. Dat is natuurlijk volstrekte onzin!

Het gaat mij om het volgende. Wij leven nu in 2006. Als wij straks in 2026 leven, moeten de musea niet leeg zijn omdat wij niet tijdig hebben ingespeeld op de heel andere eisen die de jongere generatie stelt aan het beleven van cultureel erfgoed. En ik heb het niet over funshopping of pretparken, maar over het beleven van cultureel erfgoed in 2020 of 2030. Dat is niet het beleven van cultureel erfgoed zoals wij in de jaren zestig en zeventig vonden dat het moest gebeuren. Daarvoor heb ik aandacht willen vragen. Ik heb de musea niet gevraagd om een plannetje te maken waarin zij aan mijn ideeën voldoen, waarna zij dan geld krijgen. Ik heb de musea gevraagd om een visie te hebben op de toekomst. Er gebeurt nu al heel veel op heel veel plekken. Ik heb dat ook niet ontkend. De musea moeten echter wel gaan nadenken hoe de wereld in 2026 er uit ziet, als er mensen zijn die tot hun vijftigste nog nooit in een museum zijn geweest. Misschien zijn zij er ooit geweest in groep 8. Ik weet mij mijn museumbezoek met de school nog te herinneren. Ik ben op de lagere school één of twee keer naar het museum geweest, naast de keren dat ik met mijn ouders meeging. Ik vond het een geweldige ervaring. Daarover moeten musea nadenken en dat vraag ik aan de musea. Ik vind ook dat ik dat mag vragen aan de musea. Natuurlijk kan ik beloven dat er ooit wel ergens een museum in Nederland te vinden is waar een prachtig schilderij hangt, met een prachtig bordje ernaast met heel veel informatie. Het is allemaal heel mooi.

Mevrouw **Witteman** (PvdA): U pleit ervoor dat de jeugd ook nog komt in 2026, maar het zou wel helpen als zij op school nog gewoon kunstvakken krijgen aangeboden waarin zij kunst te zien krijgen. Desnoods in de geschiedenisles. Maar dat heeft alles te maken met de houding van de geschiedenisleraar en meer in het algemeen van het onderwijs tegenover cultuur.

Staatssecretaris **Van der Laan**: Ja, maar dat is ook precies waarvoor wij 20 mln. voor de scholen hebben vrijgemaakt. Wij schrijven het alleen niet voor. Het is aan de scholen om op hun eigen wijze het cultuureducatiepalet in te vullen. Die vrijheid en autonomie, waarvan wij in Nederland ook hebben afgesproken dat de scholen die moeten hebben, geven wij.

Mevrouw **Witteman** (PvdA): Ik val u niet aan, maar u snijdt een beetje in uw eigen vlees. De scholen hebben de vrijheid, maar intussen wilt u wel dat ze in 2026 nog naar het museum gaan. U moet dan wel terugdenken hoe je de kinderen zo kunt opvoeden dat zij uiteindelijk gevoelig worden voor het ontvangen van cultuur.

Staatssecretaris **Van der Laan**: Nee, dat is een fundamenteel verschil van benadering tussen ons. Met alle respect overigens. Ik vraag de samenleving niet om volgens de normen van het fenomeen museum, zoals het is ontwikkeld in de jaren zestig en zeventig, de kinderen te dwingen om dat mooi te vinden. U zegt dat wij de kinderen op school moeten leren om mooi te vinden wat er in de musea is.

Mevrouw **Witteman** (PvdA): Dat zeg ik echt niet.

Staatssecretaris **Van der Laan**: De indruk is dat wij kinderen zo moeten opvoeden dat zij mooi gaan vinden wat wij denken dat ze mooi moeten vinden. Ik ben het volledig met u eens dat je kinderen gevoelig moet maken voor cultuur en de kans moet geven zich open te stellen voor cultuur. Ik mag echter vanuit mijn verantwoordelijkheid de musea wel vragen om een aanbod te doen aan dezelfde kinderen waartoe ze zich eerder verleid voelen, om inderdaad die ervaring met de kunst en met de musea aan te gaan. Dat is het principiële punt dat ik maakte in Bewaren om teweeg te brengen en wat ik ook in het interview prikkelend heb willen aangeven.

Mevrouw **Witteman** (PvdA): Ik denk dat wij het eens zijn. Het laten zien van schilderijen vind ik dan een middel. Zij moeten gevoelig worden voor die cultuur en dat vereist wel een visie op cultuur. Dat is dan een opdracht die u kunt uitstralen naar de scholen.

Staatssecretaris **Van der Laan**: Die opdracht ligt bij de scholen. Wij hebben daarvoor ook geld ter beschikking gesteld. Wij zeggen alleen niet dat alle 8000 basisscholen het moeten. Ze hebben 20 mln. ter beschikking. De scholen mogen het aan sport uitgeven en zij mogen het aan cultuur uitgeven. Sport is overigens ook belangrijk; dat kost ook geld en kost ook tijd. Naast de 30 mln. die wij al eerder in vouchers en dergelijke ter beschikking hebben gesteld, hebben wij 20 mln. extra ter beschikking gesteld

om juist de basisscholen een verdere impuls te geven naar geïntegreerde cultuureducatie. Het is ook niet bedoeld voor een vakje apart, een uurtje tekenen. Dat is niet zinvol. Het is bedoeld om juist in de geschiedenisles naar buiten te gaan, naar die ene kerk uit de zeventiende eeuw en om daarover te praten en na te denken. Dat beeld hebben wij en dat beeld delen wij ook. Alleen, met het onderwijs kies ik voor een iets vrijere benadering. Ik meen hiermee ook voldoende gereageerd te hebben op de vraag van de heer Van Raak. Ik heb geprobeerd duidelijk te maken wat de moraal van het verhaal in de NRC was.

De heer Van Raak heeft ook vragen gesteld over de werking van de markt en de mogelijkheid van concurreren. Met het gebruik van het woord "concurreren" geeft de geachte afgevaardigde een interpretatie van het interview. Ik heb zelf dat woord niet gebruikt. Ik heb wel gezegd dat er benchmarking zou kunnen zijn. Je zou dus vergelijkingen kunnen maken, musea als het ware kunnen uitnodigen of uitdagen om de grenzen van vernieuwing en van hun kunnen op te zoeken. Ik heb het echter niet over economische concurrentie gehad.

De geachte afgevaardigde vroeg ook waarom de verschillende instellingen naast hun publieke taak niet de functie hebben om te zorgen voor conservering. Ik meen dat ik daarover al opmerkingen heb gemaakt in antwoord op de vragen van mevrouw Kalsbeek. Het gaat er uiteindelijk om dat men ook met dat bewaren tot vernieuwing komt.

De heer Van Raak heeft vragen gesteld over de opgravingen van Dorestad. Er zou een claim voor die opgravingen zijn. Met het interim-beleid is geanticipeerd op de ontwikkelingen. In deze Kamer hebben wij heel vaak uitgebreid over het archeologiebeleid gesproken. Op grond van de Monumentenwet van 1988 hebben alleen vergunninghouders toestemming voor het doen van opgravingen. Om de ruimte voor de markt verder te ontwikkelen is er de mogelijkheid dat commerciële bedrijven onder verantwoordelijkheid van de vergunninghouders de uitvoering doen. De geachte afgevaardigde is bang dat de opgravingen op deze manier niet goed zullen verlopen. Hierover hebben wij heel vaak gesproken en op dit punt verschillen wij van mening. In ieder geval moet ik ervoor zorgen dat de vergunninghouders in staat worden gesteld om voldoende zicht te houden op de uitvoering door bedrijven.

De heer **Van Raak** (SP): Ik ken het interim-beleid. Ik weet hoe de nieuwe Monumentenwet er wellicht gaat uitzien. Daarover komen wij nog te spreken, maar wij hebben nu te maken met de site Dorestad. Ik weet zeker dat het de belangrijkste site in Nederland is. De Universiteit van Amsterdam eist een preferente positie. Het probleem is nu dat nog niet duidelijk is of de Universiteit van Amsterdam inderdaad een preferente positie krijgt. Met het nieuwe monumentenbeleid zou die universiteit die moeten kunnen krijgen, maar met het interim-beleid is op dit punt niets geregeld. Daarom is mijn vraag: krijgt de Universiteit van Amsterdam deze positie? Als zij die krijgt, hoe moet zij dan opgraven? Zij heeft namelijk geen opgravingsbudget. Vooruitlopend op de nieuwe wet zijn er dus twee

problemen gerezen, terwijl over de belangrijkste site van Nederland, een wereldvermaarde site, een universiteit zegt: wij willen daar de opgravingen doen, omdat die via de markt niet goed worden verricht. Wij hebben afgesproken dat zoiets met de nieuwe Monumentenwet mogelijk wordt, maar kan dit ook met het huidige beleid? Er kan maar één keer slecht opgegraven worden. Dan is er nog de vraag: als de minister, de ROB of wie dan ook de Universiteit van Amsterdam toestemming geeft, hoe moet zij dan de opgraving doen? Die kwestie is nu aan de orde en eigenlijk moeten wij nu op deze vragen een antwoord krijgen. Over de wet gaan wij het maanden later hebben.

Staatssecretaris **Van der Laan**: Ik ken deze casus niet zo goed dat ik diepgaand zou kunnen antwoorden. In het algemeen kan ik melden dat zolang het wetsvoorstel niet van kracht is, ook van het artikel over de preferente positie geen gebruik kan worden gemaakt. In dat licht kan ik het verzoek van de Universiteit van Amsterdam niet honoreren. Het wetsvoorstel is namelijk nog niet aangenomen. De UvA kan wel net als andere vergunninghouders en als andere archeologische bedrijven meedingen naar een opdracht voor een archeologische opgraving. Die mogelijkheid blijft bestaan. Helaas kan ik thans niet meer over deze casus zeggen. Ik weet er namelijk niet voldoende van. Mijn ambtenaren en de heer Van Raak weten er waarschijnlijk alles van, maar ik ga niet doen alsof dit ook voor mij geldt. Ik wil de geachte afgevaardigde echter graag schriftelijke informeren.

De heer **Van Raak** (SP): Als u mij spoedig een brief stuurt kan die op tijd komen. Ik vraag wel om enige haast te maken. Het gevaar bestaat namelijk dat de opgraving op een verkeerde manier wordt gedaan. De Universiteit van Amsterdam zegt althans dat dat gevaar groot is. Dan zouden wij het probleem hebben dat wij de belangrijkste site al kwijt zijn voordat de nieuwe wet er is. Ik ben blij met de toezegging dat er een brief komt, maar graag enige spoed.

Staatssecretaris **Van der Laan**: Ik zal ervoor zorgen dat deze casus met spoed wordt bestudeerd. Misschien is dat de eerste geruststelling. De tweede is dat wij deze Kamer zo snel mogelijk zullen informeren. Ik kijk even naar mijn ambtenaar en zie aan het knikken dat dit kan.

Voorzitter. De heer Schouw heeft zich met zijn betoog gefocust op cultuur en economie. Ik dank hem voor de gegeven complimenten. Hij heeft veel aandacht gevraagd voor de opengestelde monumenten. In de afgelopen cultuurnotaperiode van vier jaar vormden die een kwetsbaar onderdeel. Ik heb besloten deze categorie een aparte status te geven en dat zal met de nieuwe cultuurnotastatistiek en met het subsidieplan zo blijven. Wij zijn dus van plan om deze aparte categorie te handhaven en apart aandacht te geven. Eigenlijk is dit vanzelfsprekend.

De heer Schouw heeft vragen gesteld over de Creative Challenge Call. Wij zijn bezig die verder uit te

werken en hopen op 1 april met de actie de lucht in te gaan. Wij krijgen heel veel telefoontjes, vragen en brieven. De mensen reageren enthousiast. Het gaat om de samenwerking tussen verschillende partijen, tussen een gewoon bedrijf en een creatief bedrijf en verder kan een gesubsidieerde instelling respectievelijk een overheid participeren. Een overheid kan nooit de aanvrager zijn. Een gesubsidieerde instelling kan ook niet de primaire aanvrager zijn. Dat kan alleen een creatief bedrijf of een gewoon bedrijf zijn. De andere twee soorten instellingen kunnen wel participeren, graag zelfs. Dat is ook de bedoeling van de Creative Challenge Call.

De geachte afgevaardigde vroeg verder hoe het begin gezien moest worden en wat het langjarig perspectief was. Vooral de heer Doek vroeg of het kabinet niet zuinig was. Creatieve industrie is van alle tijden, maar het overheidsbeleid ten aanzien van creatieve industrie en met name de alliantie tussen de cultuurbenadering en de economische benadering zijn niet van alle tijden. Dat is iets wat recent is ontstaan. Dit is geen excuus voor onze opstelling, maar waarschijnlijk wel een verklaring voor onze meer voorzichtige aanpak. Ik zal niet beweren dat wij een grootscheepse investering doen en dat die majeure gevolgen zal hebben. Dat hoort u mij dus niet zeggen. Wij willen wel een eerste stap zetten en ervaring opdoen met deze rol van de overheid, waarmee zij bedrijven en culturele instellingen bij elkaar brengt. Wij hebben ook aangegeven dat de nota een basisnota is en dat er een aantal vervolgstappen komt. Over het mecenaat kom ik straks nog te spreken. Wij hebben gekozen voor een tijdelijk impuls van drie jaar. Mocht op basis van onderzoek blijken dat continuïteit gewenst is of dat verdergaande investeringen gewenst zijn, dan zijn wij bereid die mogelijkheid in aanmerking te nemen. Dat staat ook in de nota. Dat betekent dat er voor diezelfde overheid een startmoment is aangebroken. Wij zullen nagaan welke instrumenten het meest effectief zijn. Op grond van de ervaringen zouden wij dan heel gericht eventueel nieuwe investeringen kunnen doen. Wij gaan dus geen blokkades opwerpen, maar willen wel eerst ervaring opdoen om zo zinvol mogelijk met de schaarse middelen te kunnen omgaan.

De heer **Doek** (CDA): Vraagt u aan de andere stakeholders ook 8 mln.? Zou daarmee de totale investering 16 mln. in drie jaar bedragen?

Staatssecretaris **Van der Laan**: Die 8 mln. is niet alles. Ook de partijen die aanvragen indienen moeten investeren. Of de verdeling fifty fifty is hangt mede af van het aantal partijen dat deelneemt, maar het is zeker niet de bedoeling dat alleen de overheid investeert. Er wordt nadrukkelijk ook verwacht dat de aanvragende partijen investeringen doen. Wij gaan dus op grond van onze ervaringen met deze eerste actie eventueel het beleid verder ontwikkelen.

De heer Schouw heeft een vraag gesteld over de rol van de EVD. Die dienst is al volop bezig op het terrein van de creatieve industrie: dans, muziek enzovoorts. Waar de dienst een rol kan vervullen, doe hij dat.

De heer Schouw heeft ook aandacht gevraagd voor de uitvoering van bijvoorbeeld de regeling Cultuurprojecten 2004, met name de beleggingskant ervan. De beleggingsmogelijkheid bestaat al vanaf januari 2005. Er is aarzelend op gereageerd. Het is eigenlijk voor een heel specifieke doelgroep bedoeld. Een bank moet er echt in investeren om een bepaald rendement te halen. Er is nu door een bank serieus geïnvesteerd. In de procedure is sprake van een cultuurverklaring. Er is in de uitvoering veel aandacht voor om dat soepel te laten verlopen. Iedereen moet wennen aan de procedure. Het klinkt heel praktisch, maar zo is het in het leven. Op dit moment zijn wij bezig om ervoor te zorgen dat het wordt versneld, ook door de moeilijkere ervaringen te verwerken. Er zit wel potentie in die belegging. Ook wij vinden dat het niet het volle enthousiasme heeft gekregen, maar wij hebben er nog steeds vertrouwen in dat het komt als de eerste aarzelingen zijn overwonnen.

De heer Schouw heeft gevraagd wat ik doe om de geefcultuur te bevorderen. De heer Doek heeft gezegd dat er wat hem betreft geen extra bureau wordt ingeschakeld. Ik heb in de Tweede Kamer reeds aangegeven dat wij zoveel mogelijk proberen aan te sluiten bij een bestaand bureau. Kunst & Zaken is een van de bureaus waarmee wij serieus in gesprek zijn. Wij willen een kanteling teweegbrengen en daarin willen wij ook investeren: hoe kun je bedrijven en particulieren een andere geefcultuur bijbrengen, waarin het normaal is dat je in de maatschappij ook financieel participeert in het culturele leven? Dan heb ik het niet alleen over de particuliere partijen, zoals de Stichting Doen, de Postcodeloterij en het Prins Bernhardfonds. Op de VandenEnde Foundation na is het allemaal handelen met andermans geld. Het is geld dat ergens vandaan komt en dat die personen niet zelf ooit hebben verdiend en weer weggeven. Het gaat mij om geld dat particulieren zelf geven. Dat vind ik belangrijk. Bij bedrijven gaat het om belangeloos geven, dus giften en om sponsoring. In die cultuur willen wij een slag maken. Daar moet je power op zetten; daar moet je mensen op zetten die gaan duwen, trekken en sleuren. Dat gesprek voeren wij nu met Kunst & Zaken. Dat is het mecenaat dat ons voor ogen staat. Bij de culturele instellingen willen wij de mecenaatattitude en de mecenaatorientatie verder professionaliseren. Fondswerving doe je er niet meer bij, maar het is in ieder geval voor een gerenommeerde instelling een kerntaak. Ik begrijp wel dat een kleine beginnende instelling wat meer naar de overheid kijkt, maar voor een gesetelde instelling is fondsenwerving een reguliere taak; het hoort gewoon bij je bedrijfsvoering. Die attitude willen wij verder ondersteunen. Het gaat om een cultuur bij de cultuurinstellingen, om een cultuur bij de particulieren en om een cultuur bij de bedrijven. Dat heeft tijd nodig, maar als wij niet beginnen, dan komt het er nooit. Wij zetten er nu op in.

De heer Schouw heeft gevraagd naar het aantrekkelijk maken van Nederland als land van cultuur en toerisme. Het thema toerisme is nadrukkelijk aan bod geweest in het kader van Cultuur en economie. Een van de benaderingswijzen van Cultuur en economie is de erkenning dat het culturele aanbod in Nederland, van het Van Goghmuseum tot aan onze prachtige stads- en

dorpsgezichten, een enorme toeristische waarde en daarmee een economische waarde heeft. Wij erkennen dat. Behalve onze authentieke zorg voor onze kunst als erfgoed, waarvoor de overheid natuurlijk wil zorgen of er nu een toerist komt of niet, hebben wij een extra argument om er veel zorg in te investeren en om gemeenten op hun verantwoordelijkheid te wijzen om in het gemeentelijke ruimtelijk beleid of museale beleid dat aspect zichzelf te laten terugverdienen. Dat kan besturen die ingewikkelde keuzes en afwegingen moeten maken, verleiden om toch te investeren in de lokale of regionale culturele sector.

Voorzitter. Ik ben hiermee door de vragen heen. Dank u wel voor de tijd om dit toe te lichten en dank voor de steun die ik op bepaalde plekken heb gekregen.

*N

Mevrouw **Tan** (PvdA): Voorzitter. Ik dank de staatssecretaris zeer voor haar uitvoerige en rappe beantwoording. Ik wil de tweede termijn beginnen met een citaat: "Juist daarom dienen wij als Europese burgers voor de persvrijheid te staan. Niet zozeer voor die paar domme spotprenten, maar voor het principe voor hen die de vrijheid niet hebben zich in woord te weren. Maar daarbij kunnen wij niet hypocriet zijn. Niet enerzijds verkiezingen in Palestina willen en dan het democratisch resultaat volledig verwerpen. Niet enerzijds de vrijheid van meningsuiting bejubelen, maar Yahoo en Microsoft ongemoeid laten als zij een gecensureerde Googlemachine aan China verkopen."

Dit citaat komt uit een stuk dat GroenLinks-parlementariër Naïma Azough schreef in de Volkskrant. Ik citeer dat hier, omdat ik de staatssecretaris geen reactie heb horen geven op de vraag van mijn fractie wat de regering vindt van de activiteiten van de genoemde bedrijven in China en of de regering voornemens is er iets aan te doen. Is zij voornemens om het bijvoorbeeld aan te kaarten in EU-verband en te kijken of die bedrijven aan het verstand kan worden gebracht dat niet alleen China een goede klant is, maar dat zij ook goede klanten hebben in het Westen?

In het verlengde daarvan kom ik bij de vraag over de vrijheid van meningsuiting, die door de Deense cartoons in een ander daglicht is gekomen en in de sloopstream daarvan de discussie in Nederland over de journalistieke code. De staatssecretaris heeft aangegeven dat zij doorgaat met de wettelijke regeling van de kwaliteitsbewaking. De fractie van de PvdA juicht dat uiteraard toe. In de brief van oktober jongstleden werd de BBC code of ethics genoemd als voorbeeld voor een journalistieke gedragscode. Die codes komen nu enigszins ten onrechte in een ander daglicht te staan. Mijn fractie hoort graag wat de staatssecretaris van plan is met de wetgeving over de kwaliteitsbewaking, met name wat de journalistieke gedragscode betreft.

In de kwaliteitsregeling zal ook de mening van de doelgroepen een plek krijgen, zo begrijpen wij uit de brief. Ik neem aan dat het niet zozeer gaat om kijkcijfers, dus niet om kwantiteiten, waarnaar al sinds jaar en dag op

onderdelen zelfs te veel wordt gekeken. Mag ik aannemen dat het dan gaat om inhoudelijk-kwalitatieve opvattingen van doelgroepen? Ook de mening van experts zal daarin een rol moeten krijgen. Blijft dat de Raad voor Cultuur?

Wij hebben opmerkingen gemaakt over de rol van de publieke omroep zelf. De publieke omroep zou de publieke discussie over de kwaliteit van de content actiever kunnen aanjagen. Dat was toegespitst op de interne pluriformiteit van het nieuws, maar het geldt natuurlijk over de hele breedte. De staatssecretaris antwoordt op onze vragen over de taakopdracht en de publieke omroep in verband met sociale cohesie, diversiteit en erfgoed dat dit hetzelfde blijft, dat de functies gehandhaafd blijven op het gebied van cultuur en educatie en dat daarbij inbegrepen is de opdracht ten aanzien van sociale cohesie, culturele diversiteit en cultureel erfgoed. Betekent dit ook dat dergelijke onderdelen expliciet aan de orde zullen komen in de kwaliteitsbewaking? De staatssecretaris gaf aan dat met het enorme aanbod de gidsfunctie een steeds zwaarder accent krijgt. Dat blijft de taak van de publieke omroep, aldus de staatssecretaris. Krijgt deze taak niet juist meer accent door de ontwikkelingen en, zo ja, hoort dat niet doorvertaald te worden in de kwaliteitstoetsing?

Van de rechtenkwestie heeft de staatssecretaris aangegeven dat deze verder ontwikkeld zal worden. Uit de bijdrage van onze fractie mag blijken dat wij niet pretenderen de wijsheid in pacht te hebben. Het is een zeer ingewikkelde zaak. Wij hebben wel wat suggesties gedaan. Wij zouden graag concreter vernemen wanneer wij wat mogen verwachten. Wanneer verwacht de staatssecretaris dat er nadere mededelingen komen over dergelijke regelingen?

Ik dank de staatssecretaris voor haar reactie inzake de Brusselse strategie. Maar de communicatie terzake is een aandachtspunt. Door de vrijheid van meningsuiting en de manier waarop onze media nu eenmaal functioneren, is het mogelijk dat bepaalde zaken meer of minder accent krijgen dan ze verdienen. Het is opvallend dat die onzekerheid nog zo groot is over de Brusselse strategie van de regering inzake de mogelijkheden van de publieke omroep op het punt van nieuwe media. Die onzekerheid is er ook bij specialisten van de publieke omroep.

De staatssecretaris heeft aangegeven dat de verschillende omroepen verschillende activiteiten op het gebied van nieuwe media verrichten. Ze zitten niet stil. Aan de ene kant is het devies: laat duizend bloemen bloeien. Het is goed dat iedereen aan het experimenteren is. Aan de andere kant is het de vraag of de publieke omroep hier geen afstemmende rol bij kan vervullen. Wij willen geen bureaucrativering of overregulering, maar het is jammer als je iedereen het wiel laat uitvinden.

De staatssecretaris heeft aangegeven dat zij voor de zomer met een reactie zal komen op Mediawijsheid. Ik heb nog wel een vraag over de rol van de publieke omroep hierin. Op de radio hoor ik wel eens programma's die de luisteraar willen stimuleren of wegwijs willen maken richting nieuwe media. Het is spaarzaam, maar het komt voor. Op de televisie zien wij dat minder. Is het niet nuttig om de publieke omroep vanuit de bestaande media een

stimulerende functie te geven richting het gebruik van nieuwe media?

*N

Mevrouw **Witte**man (PvdA): Voorzitter. Ik dank de staatssecretaris voor de antwoorden. Wij hadden het al over cultuurintegratie. Uiteindelijk hebben wij dezelfde mening, maar ik ben iets sceptischer over de inbreng van het docentencorps. Een echt goede geschiedenisleraar kan zaken verbinden, maar hoe zijn de opleidingen? Ik kan niet vaak genoeg benadrukken dat goed onderwijs behoefte heeft aan heel goede docenten. Ik weet dat iedereen zijn best doet, maar het is op de scholen vaak conservatief.

De staatssecretaris sprak over CKV-2 en -3. Kan zij bewerkstelligen dat scholen in de tweede fase van het voortgezet onderwijs verplicht worden om in ieder geval een kunstvak als keuzevak aan te bieden? Het is een bescheiden iets: aanbieden en niet opleggen. Het kunstvak blijft zo in de roulatie.

De staatssecretaris heeft de scholen veel geld gegeven. Dat geld is nu nog geoormerkt, maar na 2007 is dat niet langer het geval. Van scholen horen wij dat veel geld gaat zitten in de veiligheidspoortjes. Na 2007 zal het verdwijnen in de lumpsum. Ik geef door wat het werkveld mij heeft meegedeeld en wat ik uit eigen ervaring ken.

Ik heb geen antwoord gekregen op mijn vraag naar de mening van de staatssecretaris over de maatschappelijke functie van cultuureducatie.

Mijn laatste onderwerp betreft Omrop Fryslân. De staatssecretaris wil doorgaan met het geven van incidentele middelen. Is zij bereid om eens met een kleine afvaardiging te gaan praten? Het gaat niet alleen om het geven van geld, maar om de situatie hier en daar duidelijk te krijgen.

*N

De heer **Doek** (CDA): Voorzitter. Het feit dat ik als vertegenwoordiger van de CDA-fractie niet gesproken heb over de publieke omroepen betekent niet dat wij daarover geen mening hebben. Met genoeg hebben wij gehoord dat het wetsvoorstel bij de Raad van State ligt. Wij wachten dat rustig af.

Ik dank deze betrokken en enthousiaste staatssecretaris voor haar reactie op onze inbreng.

*N

De heer **Van der Lans** (GroenLinks): Voorzitter. Ook ik dank de staatssecretaris voor haar uitgebreide antwoord. Het is altijd een genoegen om met haar te mogen

discussiëren. Ik zie al uit naar de volgende gelegenheid; dergelijke gelegenheden komen er nog genoeg.

Mijn kinderen van twaalf en veertien vinden musea eigenlijk enorm saai. Je kunt je afvragen of dat aan de musea of aan mijn opvoeding ligt. Ik denk dat het aan onze cultuur ligt, die in toenemende mate georganiseerd is rondom "fun". De kinderen zijn daar helemaal van in de ban geraakt. Zij gaan met andere maatstaven naar oude culturele instituties kijken. Om die reden heb ik in mijn inbreng het begrip "cultureel burgerschap" centraal gesteld. Het is meer dan alleen onderwijscurricula, het moet een antwoord vinden op de vraag wat wij van burgers in de moderne omstandigheden verwachten. Welke gereedschappen en welke bagage moeten zij meekrijgen? Dat is veel breder dan alleen educatie. Ik zou niet weten hoe zo'n pakket zou moeten worden ingevuld. Misschien is het een goede suggestie om de Raad voor Maatschappelijke Ontwikkeling te vragen of hij daar een nadere invulling aan kan geven tegen het decor van alle veranderingen. Op het terrein van meer sociale kwesties heeft deze raad al heel interessante rapporten gepubliceerd. Het nadenken over de culturele dimensie van burgerschap moet worden gestimuleerd.

Wij komen nog te spreken over de publieke omroep. Dat wordt een zeer interessant debat. De staatssecretaris zegt dat zo'n beetje iedereen haar verkeerd begrepen heeft. Alles wat wij zeggen dat zou moeten, zou al kunnen. Het is dan treurig dat het personeel van de publieke omroep deze overtuiging niet deelt. Gegeven de inertie van het personeel, kan het noodzakelijk zijn om iets meer politiek leiderschap in dit dossier te tonen dan alleen te zeggen: technisch heb ik alles geregeld, de heren en dames in Hilversum en elders kunnen het invullen.

*N

Mevrouw **Kalsbeek-Schimmelpenninck van der Oije** (VVD): Voorzitter. Ik dank de staatssecretaris voor haar antwoorden. Het lijkt ons goed om op het punt van de verzekeringen een bilaterale regeling te treffen. Twee jaar geleden heeft mijn fractie dit onderwerp echter ook al aangekaart in het cultuurdebat en in de tussentijd zijn er nog niet zo veel bilaterale afspraken gemaakt. Is er zicht op voortgang?

Het stelt ons gerust dat de staatssecretaris de kerntaken van de musea, het behoud en het beheer, niet wil laten lijden onder de activiteiten die een en ander teweegbrengt. Wij zullen dit zeker in het veld volgen.

Wij begrijpen dat de staatssecretaris niet zelf de beschikking heeft over de aantallen virtuele bezoekers van musea en erfgoedinstellingen, maar wij willen graag dat deze getallen betrokken worden bij de fysieke bezoekersaantallen. Deze overzichten kunnen dan weer in het beleid gebruikt worden om te bekijken wat de virtuele beschikbaarheid teweegbrengt.

Het verheugt ons dat de pilots op het gebied van digitalisering goed lopen. Wij zijn er echter bezorgd over

dat projecten die zijn afgerond, niet meer worden onderhouden.

Ik dank de staatssecretaris voor haar antwoorden op de vragen over de archieven. Wij zien met belangstelling uit naar het visiedocument over de toekomst van de archieven en een mogelijke wijziging van de Archiefwet.

Tot slot wijs ik de heer Schouw erop dat de VVD-fractie twee jaar geleden in het cultuurdebat al een inhoudelijke bijdrage heeft geleverd over cultuur en economie. Het doet ons genoegen dat hij hier kennelijk door geïnspireerd is.

*N

De heer **Schouw** (D66): Voorzitter. Ik ben erg blij met mijn achterbuurvrouw, mevrouw Kalsbeek. Niet alleen haar wekelijkse pepermintjes inspireren mij, maar ook die inhoudelijke bijdrage.

Mijn inbreng nu is voor mij heel erg bijzonder, omdat ik ook namens de SP-fractie mag spreken. Met de fracties van de SP, de OSF en D66 hebben wij nog even gecheckt of al onze vragen beantwoord zijn. Tot ons grote genoegen zijn al die vragen beantwoord. Aangezien dat niet vaak voorkomt, zijn wij daar zeer dankbaar voor.

*N

Staatssecretaris **Van der Laan**: Voorzitter. Het is altijd moeilijk om kort en volledig te antwoorden. Ik begrijp dat ik deels volledig ben geweest en deels niet.

Mevrouw Tan heeft een vraag gesteld over Google en in verband daarmee over de vrijheid van meningsuiting en het debat dat thans plaatsvindt over de cartoons. Google maakt op dit moment een eigen afweging bij het exploreren van zijn commerciële activiteiten in China. Het spreekt vanzelf dat in Europa de vrijheid van meningsuiting en het ontbreken van censuur een evident uitgangspunt zijn. Ik weet niet of de Nederlandse regering of de EU zich een oordeel moet vormen over de manier waarop private bedrijven daar uiteindelijk concreet mee omgaan in een land als China. Als een overheidsorganisatie of een culturele instelling die subsidie krijgt van mijn departement om in China te gaan optreden, te maken krijgt met informele of formele beperkingen van de artistieke vrijheid, dan kan de Kamer mij daarop aanspreken. Ik onthoud mij echter van een oordeel over de activiteiten van Google. Google is een bedrijf dat mondiaal werkt en dat daar zelf een balans in probeert te vinden. Ik vind het ook lastig om hierover te oordelen omdat ik niet alle afwegingen ken. Mocht ik hierover moeten oordelen, dan hoor ik graag eerst van mijn collega van EZ hoe hij hiertegen aankijkt.

In het debat over de manier waarop wij in Nederland willen omgaan met de pluriformiteit, is de BBC

Code of ethics zeker relevant. Ik zou mij echter zorgen gaan maken als ik zou merken dat journalisten zich geremd voelen in hun journalistieke vrijheid. Dat mag noch in Nederland noch in de rest van de wereld het geval zijn. De minister-president heeft hier al duidelijke uitspraken over gedaan. Ik deel de lijn die hij heeft uitgezet. Het is onze zorg dat journalisten niet onbedoeld tot beperking van zichzelf komen. Of de BBC Code of ethics daar een voldoende antwoord op is, kan ik op dit moment niet beoordelen. Ons gaat het vooral om de interne pluriformiteit en de weergave van de verschillende opvattingen in de samenleving. Dat is een ander thema dan de vrijheid van meningsuiting en de vraag hoe ver je kunt gaan. In hoeverre is iets kwetsend en moet je daarop anticiperen? Ik denk dat het voor de journalisten in Nederland heel belangrijk is om daarover te spreken met elkaar, los van het fenomeen interne pluriformiteit.

De vrijheid van meningsuiting is een heel actueel en gevoelig thema vanwege de vormen waarin die vrijheid tot uitdrukking wordt gebracht, zoals cartoons. De regering focust zich in haar wetsvoorstel op de interne pluriformiteit. Meningingen in de samenleving moeten weergegeven worden en daar moet ook voldoende ruimte aan geboden worden in de nieuwsvoorzieningen. Dat is een verantwoordelijkheid van de overheid. De vrijheid van meningsuiting is een verantwoordelijkheid van de journalistiek, dus ook van de journalisten bij de publieke omroep. Dat is niet iets waar de overheid een sturende rol bij speelt. Dat is echt iets wat aan de beroepsgroep moet worden overgelaten, ook al hebben wij daar soms zorgen over.

Mevrouw Tan heeft een iets te snelle conclusie getrokken uit mijn woorden over de kwaliteitstoets. In het kader van pluriformiteit heb ik het gehad over publieke verantwoording. Die woorden heb ik in ieder geval willen gebruiken en volgens mij heb ik die ook gebruikt. Een en ander staat trouwens los van culturele diversiteit, sociale cohesie en dergelijke. Wij hebben terzake een wettelijke bepaling opgenomen die met name wordt toebedacht aan de NPS. De NPS heeft de taak om bij de publieke omroep in programmatische zin vorm te geven aan de culturele diversiteit. Die taak blijft volop bestaan en die wordt geïncorporeerd in de taak van de publieke omroep. Ik wil die zaken dus graag spreiden. In het wetsvoorstel wordt geen publieke verantwoordingsplicht opgenomen voor de totale prestatie van de publieke omroep. Daar hebben wij het Commissariaat voor de Media voor. Het Commissariaat voor de Media toetst of de publieke omroep zijn wettelijke taak voldoende uitoefent. Daar voegen wij in het wetsvoorstel niets aan toe.

Wij zijn eigenlijk permanent bezig met de auteursrechten, mede vanwege de technologische ontwikkelingen. Dit is een uiterst ingewikkelde materie, want je kunt niet één punt bepalen en dan zeggen dat het de komende twintig jaar zo zal werken. Wij zijn zelfs bang dat wat wij ook vastleggen, een dag later alweer achterhaald is. Dat maakt de rechtenkwestie zo moeilijk. Wij proberen de verschillende situaties die zich bij de publieke omroep kunnen voordoen, zo goed mogelijk een plek te geven in het bestaande auteursrechtelijke kader.

In de tweede termijn maakte mevrouw Tan zich nog steeds erg veel zorgen over de nieuwe media. Ik doe dat minder. Ik kan herhalen wat ik heb gezegd over onze inzet in Brussel, maar ik denk dat dit niet verstandig is. Zij heeft aangegeven dat de publieke omroep een rol kan vervullen in het kader van mediawijsheid. In het advies is ook verwezen naar de rol van de publieke omroep. Ook daar zullen wij nog officieel op reageren.

Mevrouw Witteman heeft gevraagd of kunst als keuzevak beschikbaar is op scholen. Naar onze informatie bieden bijna alle scholen voor vwo en havo één of meer variaties in kunstvakken aan. Ik sluit niet uit dat er hier of daar een school is die dat niet doet, maar ons beeld is dat bijna alle scholen dat wel doen. Naar ik hoop, kan ik mevrouw Witteman daarin geruststellen. Ik heb inderdaad gesproken over incidentele middelen voor 2006 voor Friesland. Over de maatschappelijke functie van cultuureducatie hoeven wij volgens mij niet eens te praten omdat wij daarover hetzelfde beeld hebben.

Ik dank de heer Doek voor de positieve tweede termijn.

Mijnheer Van der Lans, ik weet niet wat u vond van musea toen u tussen de 12 en 14 jaar oud was, maar volgens mij is het van bijna alle tijden dat musea niet in de top staan van favoriete tijdsbestedingen van kinderen tussen de 12 en 14 jaar. Of dat te maken heeft met de nieuwe ontwikkelingen, met de opvoeding of met het fenomeen kind tussen 12 en 14 jaar vind ik moeilijk te beoordelen. Zij hebben zich enorm ontwikkeld, dat heb ik nooit ontkend, maar zij moeten zich blijven ontwikkelen. Dat is de kern van mijn verhaal. Je moet steeds bedenken wat er over twintig jaar gebeurt en je dan afvragen wat je daarvoor moet doen. Daarbij moeten immers steeds grote financiële slagen gemaakt worden. Het idee over de RMO en de Raad voor Cultuur zal ik bij mijn overwegingen betrekken en bespreken met mijn collega's in het kabinet die burgerschap ook tot hun gebied rekenen. Ik vind het interessant dat de heer Van der Lans aangeeft dat cultureel ondernemerschap ook gaat om gereedschappen en instrumenten en dat wij dus verder moeten denken dan alleen aan het geld en de economische kant ervan. De culturele dimensie van burgerschap zal ik ook bij mijn overwegingen betrekken.

Dan het leiderschap van de publieke omroep. Volgens mij vindt de gemiddelde persoon in Hilversum dat er op dit moment wel erg veel leiderschap is, in ieder geval vanuit Den Haag.

Mevrouw Kalsbeek sprak over de verzekering. Het is inderdaad een weerbarstige materie. Wij zetten er wel op in, want communautair is het nog weerbarstiger. Ik geef echter onmiddellijk toe dat het op dit moment geen groot voortvarend gehalte heeft. Ook aan de andere kant moet er energie in gestoken worden. Wij kunnen wel duwen en trekken, maar er moet ook een reactie komen. Ik geef onmiddellijk toe dat het niet heel snel gaat, maar het is wel onze inzet.

De fysieke bezoekersaantallen, waarover mevrouw Kalsbeek een vraag heeft gesteld, zijn in de jaarverslagen van alle verschillende musea te vinden. Dat is een permanente informatievoorziening. Als mevrouw Kalsbeek die informatie echt verzameld wil zien, kan zij

daarvoor terecht bij de Museumvereniging, die daar meen ik alles over kan vertellen. Ik wil die informatie best een keer geven, maar misschien heb ik haar op dit punt niet helemaal goed begrepen.

Mevrouw **Kalsbeek-Schimmelpenninck van der Oije** (VVD): Ik vroeg of u de aantallen virtuele bezoekers erbij kunt optellen en kunt laten zien in de lijsten die over de fysieke bezoekersaantallen gaan.

Staatssecretaris **Van der Laan**: Ik kan vragen aan de museumvereniging of deze vrij eenvoudig beschikbaar zijn, maar ik wil geen extra administratievelastendruk op die musea. Als het gaat om de rijksmusea, is het nog goed te overzien, want dat zijn er twintig. Ik wil dat graag in kaart brengen. Ik denk overigens dat het bijna dagkoersen zijn die bij wijze van spreken per maand oplopen, omdat het steeds professioneler wordt. Ik ben bereid om daarvan een indicatie te geven, als deze vrij eenvoudig ter beschikking kan worden gesteld.

Mevrouw **Kalsbeek-Schimmelpenninck van der Oije** (VVD): Bij de fysieke bezoekers gaat het ook over jaarcijfers. Dat zou toch over de virtuele bezoekers ook moeten kunnen.

Staatssecretaris **Van der Laan**: Ik zal kijken of ik daar op eenvoudige wijze antwoord op kan geven.

De **voorzitter**: Ik dank de staatssecretaris voor haar reactie in tweede termijn en voor het feit dat zij exact om 22.30 uur en dus stipt op tijd aan het einde daarvan is gekomen. Dat ligt overigens ook aan de Kamerleden en al helemaal aan de voorzitter...

**

De beraadslaging wordt gesloten.

De vergadering wordt enkele minuten geschorst.

*B

!Koninkrijksrelaties!

Aan de orde is de voortzetting van de behandeling van:
- het wetsvoorstel Vaststelling van de begrotingsstaat van Koninkrijksrelaties (IV) voor het jaar 2006 (30300-IV).

De beraadslaging wordt hervat.

De **voorzitter**: Desgevraagd geef ik allereerst het woord aan de heer Schuurman als voorzitter van de Kamercommissie Nederlands-Antilliaanse en Arubaanse Zaken.

**

*N

De heer **Schuurman** (ChristenUnie): Mevrouw de voorzitter. Namens onze commissie voor Nederlands-Antilliaanse en Arubaanse Zaken en dus namens de Kamer, wil ik zeer nadrukkelijk enkele punten naar voren brengen.

Wij zouden kunnen zeggen dat wij op dit ogenblik in een cruciale fase verkeren in het Koninkrijk. De uitslagen van de referenda op de eilanden van de Nederlandse Antillen vragen vanwege de consequenties die daaraan verbonden worden en moeten worden om de staatkundige verhoudingen binnen het Koninkrijk te herzien. Die herziening vormt dan aanleiding tot bijstelling van het Statuut van het Koninkrijk.

Bijna bij alle onderwerpen die vanmiddag in het debat aan de orde zijn geweest, kwam ook de relatie met het Statuut aan de orde. In elk geval is de commissie unaniem van oordeel dat in deze cruciale fase opnieuw moet worden gekeken naar wat wij onder het Koninkrijk en de relaties van dat Koninkrijk verstaan. Wij hebben nieuwe definities nodig.

Kamerbreed is ook gebleken dat wij bij die nadere invulling unaniem zijn in het aangeven van die cruciale Koninkrijkstaken, namelijk rechtshandhaving, effectief financieel toezicht en deugdelijk bestuur en dat wij eveneens unaniem vinden dat een nieuw Statuut daaraan niet voorbij kan gaan. Die nieuwe cruciale Koninkrijkstaken ziet de Kamer als voorwaarde onlosmakelijk verbonden aan wat wij noemen de schuldsanering.

Het is om al deze redenen dat de Kamer van mening is dat het goed is om bij de voortzetting van het proces van rondetafelconferenties op de agenda ook een voorstel te zetten voor een nieuw Statuut. Dat heeft onze commissie uitgedrukt in de volgende motie.

*M

De **voorzitter**: Door de leden Schuurman, Van Heukelum, Lemstra, Tan, Platvoet, Linthorst, Hessing, De Graaf, Schouw, Van Raak en Ten Hoeve wordt de volgende motie voorgesteld:

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

overwegende dat de uitslagen van de referenda op de eilanden van de Nederlandse Antillen en de daaruit voortvloeiende beoogde wijziging van de staatkundige verhoudingen binnen het Koninkrijk aanleiding geven tot bijstelling van het Statuut van het Koninkrijk;

van oordeel dat nieuwe staatkundige verhoudingen binnen het Koninkrijk moeten leiden tot een nieuwe definitie van de begrippen Koninkrijk en de relaties binnen dat Koninkrijk;

van oordeel dat deze nieuwe definitie ook een nadere invulling moet geven aan cruciale Koninkrijkstaken zoals rechtshandhaving, effectief financieel toezicht en deugdelijk bestuur;

spreekt uit dat invulling van de hierboven genoemde cruciale Koninkrijkstaken als voorwaarde onlosmakelijk verbonden is met de beoogde schuldsanering;

verzoekt de regering, op de agenda van de rondetafelconferentie in het voorjaar 2006 daarom een voorstel voor een nieuw Statuut te plaatsen,

en gaat over tot de orde van de dag.

Zij krijgt B (30300-IV).

**

*N

Mevrouw **Linthorst** (PvdA): Voorzitter. Ik dank de minister voor zijn antwoorden in eerste termijn. Wij hebben een aantal vragen gesteld in eerste termijn, bijvoorbeeld naar de visie die de minister heeft op de toekomstige staatkundige verhoudingen en wat er nu precies is toegezegd over de oplossing van de schuldenproblematiek. Daar heeft de minister eigenlijk wel antwoord op gegeven. Je kunt van mening verschillen over hoe bevredigend die antwoorden zijn, maar er is in ieder geval antwoord op gegeven.

Zijn visie op de toekomstige staatkundige verhoudingen is, althans zo heb ik het begrepen, dat de Nederlandse regering akkoord gaat met wat de eilanden willen, maar wel onder strikte voorwaarden ten aanzien van financiën, goed bestuur en rechtshandhaving. Voor wat de schuldenproblematiek betreft, heeft de minister gezegd dat hij op dit moment niet in staat is om meer duidelijkheid te geven dan dat de problematiek in kaart

wordt gebracht. Ik heb aan het einde van mijn eerste termijn aangegeven dat mijn fractie met name de inzet van de Nederlandse regering of liever het ontbreken van die inzet op het terrein van die toekomstige staatkundige verhouding een beetje mager vindt. Wij hadden liever een wat positievere invulling gezien, ook gezien vanuit het Nederlandse kabinet.

Twee onderliggende vragen, die door mijn fractie als veel wezenlijker zijn betiteld, zijn niet door de minister beantwoord. Wat betekent het feit dat wij een Koninkrijk vormen? Welke betekenis hechten wij daaraan? Bieden de staatkundige vernieuwingen ook een oplossing voor de problemen die zich in het Koninkrijk voordoen? Als ik met de laatste vraag begin: in eerste termijn is aangegeven dat de sociaal-economische problematiek op de Antillen groot is en ook een communicerend vat vormt met de problematiek die zich in een aantal Nederlandse gemeenten voordoet. Naar het oordeel van mijn fractie zijn er echt nieuwe perspectieven nodig. Mijn fractie is er dan ook niet van overtuigd dat de nieuwe staatkundige verhoudingen die nieuwe perspectieven zullen bieden. Op dat punt is de minister niet echt ingegaan.

Hij heeft wel aangegeven dat hij ziet dat de bestuurders op de Antillen voor de bijna onmogelijke taak staan -- dat voel ik ook met hem mee -- om de problemen met bijvoorbeeld onderwijs en huisvesting structureel aan te pakken. Een heldere koers hoe dat dan moet gebeuren, hebben wij nog niet kunnen ontwaren. Enerzijds zegt de minister dat hij, als hij bij de sluiting van een ziekenhuis voor een keuze komt te staan om de boel op zijn beloop te laten of toch maar weer extra geld te geven, kiest voor het laatste en dat siert de minister. Maar het zou de minister nog meer sieren als hij daar ook een helder statement aan zou verbinden: jongens, er gaat hier iets structureel mis en daar moeten wij ook een structurele oplossing voor vinden. Dat doet deze minister niet. Als het gaat om het verhaal van het stapelen van wachtgeld, dan is hij bereid om het uit te laten zoeken, maar uiteindelijk is het toch de verantwoordelijkheid van een ander land. Met andere woorden: daar moeten wij ons niet mee bemoeien. Dat is precies de halfhartigheid die ik in mijn eerste termijn heb genoemd. Dat is het pappen en nathouden waarover ik het had en ik vind dat uiterst teleurstellend. Dan constateer je dus een misstand, maar durf je niet in te grijpen. Dat gaat naar het oordeel van mijn fractie uiteindelijk ten koste van de bevolking van de Antillen, terwijl ik toch aanneem dat ook de minister van mening is dat het ons juist om die bevolking zou moeten gaan.

Geld kan maar een keer worden uitgegeven. Wat ons betreft, moet het worden uitgegeven aan investeringen in de toekomst van de bevolking van de Antillen. Dat betekent onderwijs, huisvesting en werkgelegenheid en niet aan consultants of de private inkomens van bestuurders. Wij hebben de minister voorgesteld om een duidelijke keuze te maken: investeer in de Antillen als onderdeel van het Koninkrijk en doe dat dan ook ruimhartig, want de perspectieven die inwoners op de eilanden hebben, horen niet wezenlijk af te wijken van de perspectieven die inwoners van Nederland hebben. Daar moeten dan echter ook harde eisen aan worden gesteld. In de motie worden genoemd deugdelijk bestuur, effectief

toezicht op de financiën en rechtshandhaving. Ik zou dat nog wel iets verder willen uitbreiden. Ook voor onderwijs en huisvesting zou een verantwoordelijkheid van Nederland moeten gelden. De eisen van toezicht zouden, wat ons betreft, hetzelfde moeten zijn als voor Nederlandse gemeenten. Wij zouden het op prijs stellen als de minister in tweede termijn expliciet zou willen ingaan op deze keuze.

*N

De heer **Lemstra** (CDA): Voorzitter. Ik ben vanmiddag begonnen door te zeggen: wie oren heeft om te horen, die hore. Ik heb de indruk dat de minister toch maar ten dele naar mij geluisterd heeft. Dat kan zijn reden hebben, maar ik kom daar toch nog even op terug. De minister heeft zich voornamelijk beziggehouden met de procesgang van het hele gebeuren. Het is natuurlijk hartstikke belangrijk dat het proces goed loopt, dat je elkaar niet in de wielen rijdt tussentijds. Het is minstens zo belangrijk wat als inhoud in dat proces wordt gestopt. Met mijn opmerking dat de minister maar ten dele naar mij heeft geluisterd, doel ik op het feit dat hij niet op mijn slotconclusies is ingegaan. Het kan zijn dat hij deze zo fantastisch of zo vanzelfsprekend vond dat hij ze automatisch meeneemt. Ik wil er echter toch iets over horen van hem.

Mijn slotconclusies waren de volgende. De rechtspraak wordt een Koninkrijksaangelegenheid. De positie van de procureur-generaal en van de leden van de zittende en staande magistratuur worden bij rijkswet geregeld. Er komt een onafhankelijke Koninkrijksraad voor de rechtshandhaving die wordt belast met het toezicht op het functioneren van de rechtshandavingsketen. Het Koninkrijk houdt financieel toezicht op de landen en de Koninkrijkseilanden op basis van een gezamenlijk geformuleerd toezichtskader. Er komt ook een toezichtsraad die zich hiermee bezighoudt. Er is gesteld dat het burgerlijk bestuur zal worden genormeerd conform de aanbevelingen van de commissie-Jessurun. Ik vind het prima als de minister denkt dat hij hier niet op hoeft in te gaan omdat hij het zo vanzelfsprekend vindt, maar dat wil ik dan wel uit zijn mond horen.

De minister heeft gezegd dat onomkeerbare stappen nodig zijn. Dat ben ik met hem eens. Het is geen kwestie van ying-yang of van een processie van Echternach waarin twee stappen vooruit en één stap terug worden gezet. Wij moeten er samen in gaan. Wij maken afspraken en daar komen wij niet op terug. Ik hoop dat ik goed heb begrepen dat voor de intereilandelijke samenwerking geen nieuwe bestuurslaag wordt gecreëerd. Dat lijkt mij wijs. Er moet worden gekozen of een taak onder de verantwoordelijkheid van het Koninkrijk valt of onder die van de eilanden. Samenwerking moet worden beperkt tot uitvoeringstaken, zoals de pensioenwetgeving, diensten en andere uitvoeringstaken. Er moet geen beleidsorganisatie tussen de eilanden en het Koninkrijk worden opgezet. Waarom hebben wij anders het land straks opgeheven.

De minister zegt dat er aan de slag wordt gegaan met de werkgroepen. Er zal worden bepaald wat de draagkracht per eiland is en de bestuurskracht van de eilanden zal in kaart worden gebracht. Daarop zal straks de nieuwe organisatie worden gebaseerd. Ik wens de minister daar veel wijsheid bij toe. Wie bepaalt nu uiteindelijk wat de draagkracht en de bestuurskracht per eiland is? Zijn dat de Antillen of is dat de Koninkrijkspartner Nederland? Komt er een scheidsrechter aan te pas als men daar niet uitkomt? Ik had hier ook een idee over waar de minister destijds badinerend aan voorbij is gegaan, namelijk het instellen van een staatscommissie die daar uitspraken over doet. Dat zou namelijk wel eens nodig kunnen zijn. Het is een buitengewoon gevoelig onderwerp. Nederland kan een andere visie hebben over de draagkracht of de bestuurskracht per eiland dan de Antillen.

De minister heeft gezegd dat de contracten met de UNDP worden verbroken. Wat gebeurt er met de acute armoedeproblematiek? Hoe wordt deze nu aangepakt en hoe gebeurt dat op de lange termijn? Ik heb begrepen dat het Kenniscentrum Grotestedenbeleid zich ook gaat bezighouden met de Antillen. Dat is een leuke opsteker voor de heer Schouw.

Wie wordt nu belast met de coördinatie van het totale proces waarmee wij nu van start zijn gegaan? Wie is uiteindelijk de procescoördinator? Is dat minister Pechtold, de minister-president of een stuurgroep? De minister houdt van processen en daar heeft hij gelijk in. De vraag is echter wie dit proces bewaakt en coördineert.

Ik wacht opnieuw met belangstelling op de antwoorden van de minister.

*N

De heer **Van Heukelum** (VVD): Voorzitter. Om te beginnen zeg ik de minister dank voor zijn beantwoording. Hij hield een gloedvol betoog, dat de nodige bevoegenheid uitstraalde. Dat is prima, maar als ik eerlijk moet zijn heb ik niet zoveel nieuws gehoord. De minister heeft ons in de voorbije periode uitvoerig geïnformeerd, door notities, brieven en gesprekken. Er is nu niet zoveel nieuws uit gekomen. Dat was misschien ook niet te verwachten, gelet op het proces dat nog gaande is. Collega Lemstra zei al dat de minister nogmaals de hele procesgang heeft geschetst, zo op een manier van: ik zal het nog een keer uitleggen. Nogmaals, ik heb weinig nieuws gehoord.

De heer Lemstra heeft aan zijn betoog een soort prelude vooraf laten gaan: wie oren heeft, die hore. In mijn jonge jaren heb ik die tekst ook wel eens gehoord. Ik heb de indruk dat de minister-president de essentie van de inbreng van de Kamer eigenlijk niet heeft opgepikt.

De **voorzitter**: U bedoelt de minister. U zei: minister-president.

**

De heer **Van Heukelum** (VVD): Pardon, dat kan nog komen.

Het gaat niet alleen om woorden, maar het gaat ook om de toonzetting. Die was dat er in dit huis veel zorg is over de huidige gang van zaken op de Antillen, maar ook over de toekomstige gang van zaken. Wat mijn fractie betreft, heeft de minister die zorgen niet kunnen wegnemen.

Ik heb mijn bijdrage over de waarborgtaak van het Koninkrijk expres nu geleverd, want dit is toch een begrotingsbehandeling. Ik wilde op de begroting ingaan. Er was echter ook inhoudelijk aanleiding voor. Ik heb in mijn eerste termijn gesignaleerd dat er volgens de minister sprake is van een ondeugdelijk bestuur op de Antillen en Aruba. Ik onderschrijf dat. Ik heb echter ook aangegeven dat die beschuldiging door de Nederlandse regering als een boemerang terugslaat op het functioneren van het Koninkrijk en dus van de Nederlandse regering.

De burgers op de Antillen lijden onder het slechte bestuur. Als het land al niet ingrijpt, wie moet er dan ingrijpen? Als het land faalt, niet ingrijpt en geen deugdelijke maatregelen neemt, dan is er volgens het Statuut een taak voor het Koninkrijk. Dat is niet alleen het recht, maar ook de plicht van het Koninkrijk. De minister zegt zelf in Christen Democratische Verkenningen dat het Statuut de nodige ruimte geeft, die tot nu toe onbenut is gebleven. Het Koninkrijk heeft zijn taken naar mijn mening niet uitgevoerd.

Waarom heeft het Koninkrijk niet ingegrepen? De reden kan niet zijn dat de problemen niet ernstig genoeg waren, gelet op de toonzetting in de Begrotingsraad. Is er geen durf? Zijn wij bang om in te grijpen? Dat hoor ik graag van de minister.

De minister heeft aangegeven dat de Koninkrijksregering op een aantal punten wel heeft ingegrepen, maar in mijn ogen is nagelaten om de problemen die in de begrotingsstaat zijn vermeld aan te pakken. Dat valt het Koninkrijk te verwijten. Hoever moet het op de Antillen gaan voordat de Koninkrijksregering wel ingrijpt?

In een interruptiedebat heb ik met de minister van gedachten gewisseld over de schuldsanering. Ik kan niet anders dan constateren dat in feite alles is weggegeven en dat de Antillianen dus gelijk hebben. Er zijn allerlei mooie, fraaie modaliteiten geuit, maar de kernvraag is wie nu uiteindelijk rente en aflossing van de schulden betaalt. De Antillen kunnen dat niet. Ze hebben daar geen cent te makken. Laten wij nu eerlijk zijn, dat is toch overduidelijk? Nederland heeft gezegd dat het zorgt voor de oplossing van de schuldenproblematiek. Er is dan maar één mogelijkheid, namelijk dat Nederland betaalt. Ik heb niet het idee dat andere landen in de rij zullen staan om dat van ons over te nemen.

Hieraan gekoppeld krijg ik graag antwoord op een vraag die ik in eerste termijn ook heb gesteld. Hoe is het mogelijk dat in de Antillen niet alleen de volksvertegenwoordigers en de bewindslieden zeggen, maar ook de directie van de centrale bank zegt te hebben begrepen dat Nederland de schulden voor zijn rekening neemt?

En ten slotte op dit punt, ik heb al eerder gezegd dat zonder meer overgaan tot schuldsanering voor mijn fractie onacceptabel is. Dit wordt ook in een motie tot uitdrukking gebracht, er zullen voorwaarden aan gesteld moeten worden. Welke garanties zijn er nu eigenlijk dat er in het vervolg wél een deugdelijk financieel beheer zal zijn? Gelet op de historie is er geen garantie. En nu kan de minister wel zeggen dat er een gunstige verkiezingsuitslag is geweest -- ik ben er ook dolblij mee -- maar de periode-Godet heeft maar twee jaar geduurd en de problemen bestaan al veel langer; ik heb minister Lubbers geciteerd.

De minister heeft zijn visie op het Koninkrijk gegeven, maar hij geeft toch geen antwoord op de vragen die wij hierover gesteld hebben. Wat willen wij met het Koninkrijk? Dat was de kern van mijn betoog. Gaat het nu allereerst om het formuleren van de Koninkrijkstaken en wordt er aan de hand daarvan bepaald wat er aan de landen wordt toebedeeld? Of is het toch omgekeerd, mogen de landen invullen wat ze willen en is dan pas het Koninkrijk aan de beurt?

De heer **Schouw** (D66): Dit is stevige taal, maar het komt ook op mij over als een ramkoers. Klopt dit? Ik zou deze stevige taal en deze stevige koers ook wel willen volgen, maar volgens mij bereiken wij dan niet wat wij willen bereiken, want om iets te kunnen realiseren is de medewerking van een aantal partijen nodig. Ik zou u willen uitdagen om hier eens op te reageren.

De heer **Van Heukelum** (VVD): Ik heb in eerste termijn al een aantal dingen gezegd en ik zal er nog even op ingaan. De minister zegt dat het Statuut mogelijkheden geeft die wij ongebruikt hebben gelaten. Ik constateer dat de Nederlandse regering zegt dat het niet goed gaat op de Antillen, dat de situatie eigenlijk nog veel erger is dan ze afgeschilderd wordt. Wij zullen de problemen maar niet allemaal benoemen, maar de bevolking heeft te lijden van armoede, drugs en criminaliteit. Dit zouden wij niet accepteren als er in Groningen, Limburg of waar dan ook sprake was, maar blijkbaar accepteren wij het wel als het om de Antillen gaat. Dit is voor mijn fractie onacceptabel. Ik spreek ook helemaal geen stevige taal, ik stel de minister alleen de stevige vraag waarom wij niet ingrijpen. Wij hebben de mogelijkheden om in te grijpen; ingrijpen zal ons niet in dank afgenomen worden, daar kom ik nog op terug. Maar wat anders? Moeten wij de bevolking maar laten lijden? Ik vind dat dit niet kan en wij hebben de mogelijkheden om er iets aan te doen. Je kunt zeggen dat het zelfstandige landen zijn en dat het hun eigen verantwoordelijkheid is, maar dit vind ik wat al te gemakkelijk. De Antilliaanse regering is blijkbaar niet in staat om de problemen op te lossen, dus moet er iets anders gedaan worden. En als dit niet lukt met de waarborgtaken waarover ik die zogenoemde stevige taal heb gesproken, dan zal het moeten door een andere inhoud te geven aan de Koninkrijkstaken.

Ik ben het met mevrouw Linthorst eens dat het toezicht verder mag gaan dan alleen toezicht op financiën en deugdelijk bestuur, het mag wat mij betreft ook gaan

om toezicht op onderwijs, gezondheidszorg en huisvesting. Dat is nodig, in het belang van de bevolking. Het zal ons door de besturen van de Antillen niet in dank afgenomen worden; ik verwijs even naar de bijdrage van de heer Gibson bij de Contactplanbijeenkomst. Maar het is best mogelijk dat de bevolking er wél dankbaar voor zal zijn en er wel bij zal varen. Ik vraag de minister, dit bij de rondetafelconferentie naar voren te brengen.

*N

De heer **Van Raak** (SP): Voorzitter. Ik zag de minister wat priemend kijken naar de voorzitter toen hij opmerkte dat de Antillen al veel langer onderdeel uitmaken van Nederland dan Limburg. Maar wat is Nederland? Het hertogdom Limburg was sinds 1288 in een personele unie verbonden met het hertogdom Brabant. De overige delen van Limburg maken al sinds 1543 op allerlei manieren deel uit van de Nederlanden. De Antillen waren toen door ons nog niet ontdekt en volgens mij hadden de Antillianen ook ons toen nog niet ontdekt. Dat is nu gelukkig anders. Nederland en de Antillen hebben niet alleen elkaar ontdekt, maar wij vormen nu zelfs gezamenlijk één Koninkrijk. Ik vind dat een heel mooi idee: twee zo verschillende gebieden, die door de loop van de geschiedenis zo nauw met elkaar zijn verbonden.

Toch gaat het in het laatste deel van het Koninkrijk niet goed. Er zijn grote sociaal-economische, financiële, bestuurlijke en veiligheidsproblemen op de Antillen, in het bijzonder op Curaçao. De minister is op dit moment in onderhandeling met de bestuurders op de Antillen over nieuwe staatsrechtelijke verhoudingen. Bijna alle woordvoerders in deze Kamer hebben de minister gevraagd naar zijn opvattingen over de positie van Nederland in het Koninkrijk. Wat is zijn visie op de toekomstige staatkundige verhoudingen binnen het Koninkrijk? Het antwoord van de minister stelde de fracties van SP en GroenLinks wat teleur. Hij noemde alleen de voorwaarden, waarop hij akkoord kon gaan met de wensen van de verschillende eilanden, zoals gezonde financiën, een goed bestuur en een eerlijke rechtsorde. Dat is niet hetzelfde als een visie. Voorwaarden formuleren waardoor je de mening van een ander kunt delen, is niet hetzelfde als het hebben van een eigen visie. Wat willen wij van de minister horen? Wij willen een analyse hoe de huidige staatkundige structuren een belemmering vormen voor het oplossen van de vandaag veelvuldig genoemde financiële, sociaal-economische en veiligheidsproblemen. Welke concrete aanpassingen zijn nodig om een oplossing van die grote problemen beter mogelijk te maken? Hoe kunnen nieuwe staatkundige verhoudingen bijdragen aan het oplossen van oude problemen? Of is dat helemaal niet nodig? Hoe moeten wij daartoe het Statuut aanpassen?

Als partijen tot overeenstemming moeten komen, moet ook duidelijk worden welke uitgangspunten en visies de verschillende partijen hebben, anders kun je nooit tot overeenstemming komen. De Antillen lijken wat dit betreft veel verder dan de minister. Hij lijkt op heel veel punten

nog te zitten in de fase van het in kaart brengen van problemen. De minister is wel bereid om de Kamer vooraf in te lichten over zijn inzet voor de rondetafelconferenties. Laten wij dat dan vanavond doen! Wat is zijn inzet voor volgende maand? Komen wij weer voor verrassingen te staan, zoals na de startconferentie, toen de minister de Antillen alvast een oplossing in het vooruitzicht stelde voor de schulden? Volgens mij kan de minister vanavond nog uiteenzetten, welke staatkundige veranderingen nodig zijn om de grote problemen op de Antillen op te lossen. Als hij dat niet kan, moeten wij de rondetafelconferentie van maart misschien nog maar even uitstellen, totdat het wel zover is. Is de minister het met ons eens dat verandering van staatkundige verhoudingen ook moet leiden tot een nieuw Statuut? Onze fracties denken van wel, daarom hebben wij de motie mede ondertekend. Wij hechten zeer veel belang aan nieuwe definities van begrippen als het Koninkrijk en de relaties binnen het Koninkrijk. Wij wachten op een nadere invulling, vandaag helaas niet gegeven, van cruciale Koninkrijkstaken als rechtshandhaving, effectief financieel toezicht en beter bestuur.

*N

De heer **Schouw** (D66): Voorzitter. Ook ik dank de minister voor zijn beantwoording, die zich laat kenmerken door drie dingen: enthousiast, gedreven en betrokken bij alles wat er gebeurt op de Nederlandse Antillen.

Deze Kamer heeft de nadrukkelijke wens om wat inhoudelijke piketpaaltjes te slaan. Als ik kijk naar de reactie van de minister, domineren daarbij twee begrippen: het proces en de criteria. De minister heeft duidelijk gemaakt, waarom hij kiest voor die twee zaken. Als Nederland te ver voor de troepen uit gaat lopen, gaan de andere partijen waarmee wij zaken doen met de hakken in het zand, wat niet wijs lijkt.

De minister zegt dat het referendum richtinggevend is. Richting geven betekent ook dat het niet bepalend is voor de inrichting van de verschillende eilanden. Is de minister dat met mij eens?

De minister zegt terecht in zijn betoog dat dit een ingewikkeld traject is, dat stap voor stap moet worden afgelopen. Daar is heel wat voor te zeggen. Een aantal andere sprekers hebben gezegd dat wij veel verder kunnen gaan: artikel 43, lid 2 van het huidige Statuut biedt voldoende mogelijkheden om vanuit Nederland zonder instemming met delen van het Koninkrijk een aantal problemen op te lossen. Is dat zo? Welke mogelijkheden biedt artikel 43, lid 2 nu eigenlijk? Anders blijft dat als suggestie boven tafel hangen.

De heer **Van Heukelum** (VVD): Ik geef u in overweging het Statuut nog eens door te nemen, want artikel 43, lid 2 biedt die mogelijkheid helemaal niet. De artikelen 50 en 51 doen dat wel.

De heer **Schouw** (D66): Prima, dank voor deze aanvulling, maar dit staat los van het punt dat ik wil aanstippen, namelijk de vraag welke mogelijkheden het huidige Statuut biedt om eenzijdig een aantal knellende problemen op te lossen. Daar moet nu eens antwoord op komen. Overigens steun ik de suggestie van de "lijst-Lemstra". De vier inhoudelijke piketpaaltjes lijken mij betrekkelijk logisch, zodat het een handreiking aan de minister is om daarmee verder aan de gang te gaan.

Over het Statuut het volgende: alle veranderingen die wij graag willen, en ook het momentum creëren van verder gaan met een schone lei kunnen niet binnen het huidige Statuut. Daarom hebben wij de motie ondertekend. Als je zo'n traject ingaat, moet er een nieuw Statuut komen.

De minister heeft heel duidelijk aangegeven dat als het gaat om schuldsanering er geen sprake is van een blanco cheque. Over luisteren gesproken! Hij heeft ook heel helder aangegeven dat als het gaat om het oplossen van het financiële probleem, de oplossingsvarianten samen gaan met varianten van toezicht, wat precies is wat deze Kamer wil.

Wij zijn er nog niet helemaal uit wat de taken en de bevoegdheden van het Koninkrijkseiland zijn. Ik wijs op het indringende punt van de bestuurskracht van het Koninkrijkseiland. In een interruptie heb ik gezegd, eens te kijken naar de eilanden in dit land, waarbij het niet mijn bedoeling was daar het grappige eiland Texel bij te halen. Dordrecht, een relatief grote stad, is ook een eiland in dit land. Misschien kun je met een structuur die aansluit op de huidige structuur in dit land eens kijken wat het betekent om een Koninkrijkseiland verder vorm te geven.

Ik roep de minister op, een nadere beschouwing te geven over de communicerende vaten als het gaat om het Antillenbeleid hier en het effect daarvan op de eilanden, een heel actueel probleem. Daarvoor moet nu echt het begin van een samenhangend antwoord worden gevonden.

Er is één rapportage toegezegd. Aan de ene kant kun je zeggen dat dat op een minor point was, maar aan de andere kant gaat het ons erg aan, namelijk het stapelen van wachtgelden. De minister zei dat wij daar niet over gaan, maar het gaat ons wel heel erg aan, wij worden erop aangesproken. Ik heb zijn toezegging zo opgevat dat er nog een rapport komt. Ik mis nog een reactie op de suggestie die minister Donner in toespraken op de eilanden heeft gedaan dat politici invloed hebben op de rechtspraak. Dat is een vrij bijzondere suggestie. Als dat een serieuze suggestie is, zal daaruit actie moeten volgen. Welke actie is dat? Is dat een canard, dan hoor ik dat ook graag, dan moet de minister van Justitie dat niet meer zo brengen.

*N

De heer **Schuurman** (ChristenUnie): Voorzitter. Ik dank de minister voor de beantwoording van onze inbreng in eerste termijn. Ik heb verschillende keren geïnterrumpeerd, zodat ik nu misschien kort kan zijn.

De minister heeft gezegd dat wij te maken hebben met onomkeerbare stappen. Dat betreft de afschaffing van de dubbele bestuurslaag, en dat betreft nieuwe relaties binnen het Koninkrijk met de eilanden van de Nederlandse Antillen. Daarbij heeft de minister benadrukt dat de Koninkrijkstaken zullen worden versterkt. Een aantal keren zei de minister dat je cynisch kunt zijn over de Nederlandse Antillen, je kunt ook een vriend zijn, maar hij wil er pragmatisch mee omgaan. Ik heb in een interruptie gezegd dat, wat er ook gebeurt, het allerbelangrijkste is dat het ons en onze rijksgenoten moet gaan om het welzijn van de burger. Bij elke stap die wordt gezet, moet de vraag worden gesteld of dit wel ten dienste van de burger is. Ik denk dat dat in de voorlichting heel duidelijk naar voren moet komen. Het ongedeeld Nederlanderschap van de ingezetenen van het Koninkrijk moeten wij willen dienen. Met alle problemen die wij mogelijk hebben met de Nederlandse Antillen en Aruba heb ik in de loop van de jaren toch ook wel meer en meer moeilijkheden gekregen met de Nederlandse politiek zelf ten aanzien van de Antillen en Aruba. Ik loop al heel wat jaren mee, aanvankelijk was ik niet erg kritisch op onszelf, maar dat ben ik wel geworden. Ik zou wensen dat die kritiek op onszelf overkomt bij de Nederlandse Antillen en Aruba en dat door alle partijen wordt gezien dat wij nu op een historisch moment zijn aanbeland, waarbij wij elkaar versterkt de hand kunnen reiken.

De minister zegt, niet te weten of juli 2007 zal worden gehaald. Je zou kunnen zeggen dat het beslist niet langer mag duren, want Bonaire en Saba hebben al bij het kabinet aangeklopt ter oplossing van hun problemen, omdat Willemstad daarin vanwege de ontbinding van het land niet meer voldoende voorziet. Ik raad de minister aan, deze zaak niet langer uit te stellen, maar zich met de andere partners te houden aan het tijdschema.

Ik ben erg dankbaar dat de minister de sociale vorming tot speerpunt van beleid heeft gemaakt, en dat ook wil blijven doen. Maar er zit één addertje onder het gras rondom de sociale vorming: die is bedoeld voor 16 jaar en ouder, maar als de 16-jarigen geen onderwijs hebben gevolgd, helpt sociale vorming niet. Er zal dus de hand moeten worden gehouden aan onderwijsplicht. Ik vraag de minister of dat vanaf vandaag consequent zal kunnen. Misschien kan er vanaf vandaag, ter wille van de toekomst van de kinderen -- tweederde van de kinderen die uit school komen hebben geen opvang -- aan worden gewerkt dat zij wel opvang hebben. Er zijn ngo's die dat willen en die maar niet van de grond komen, omdat zij botsen met de bureaucratie. Kan via de Nederlandse vertegenwoordiging geen spoedprocedure in werking worden gezet om dat probleem te ondervangen? Met de heer Lemstra ben ik het eens dat vooral het armoedevraagstuk een hoge prioriteit verdient, en dat wij alle mogelijke wegen moeten bewandelen om dat aan te pakken. Als wij dat niet doen, krijgen wij de rekening vanwege het ongedeeld Nederlanderschap hier gepresenteerd.

Het Statuut is 50 jaar oud. Ik weet dat het geen gemakkelijke opgave voor de minister zal zijn om dit op de agenda te krijgen. De Kamer is zich in de volle breedte van dat probleem bewust. Maar het is wel hard nodig, ook

voor de toekomst van Aruba en de Nederlandse Antillen. Het is eigenlijk heel vreemd dat Nederland, dat in de afgelopen 50 jaar zo'n ontwikkeling heeft meegemaakt, wat ook doorwerkt in het buitenlands beleid en ook geldt voor de Nederlandse Antillen en Aruba, daaraan voorbij zou kunnen gaan. Dat zijn elementen om te zeggen: én voor de burger en voor de toekomst van de landen is het nodig om een nieuw Statuut te schrijven.

Bij deze zware taak wens ik de minister veel sterkte.

*N

De heer **Ten Hoeve** (OSF): Voorzitter. De minister heeft het niet zo makkelijk gehad met het spervuur van vragen en interrupties. Hij had niet overal een volledig helder beeld van geschetst. Misschien kon dat nog niet, want inderdaad is het waar dat een deel studie vergt, omdat het volledig nieuw is. Voor een deel moet via onderhandelingen tot resultaten worden gekomen, wat mij een goede reden lijkt om niet het laatste te kunnen laten zien. Maar er waren toch veel vragen waarop iets duidelijker geantwoord had kunnen worden. Overigens, in de visie die de minister op een bepaald moment indringend en zelfs wat emotioneel verwoordde, kan ik mij zeer goed vinden. Die ging toch uit van het idee dat Nederland een land, de Antillen, en een natie, de Antillen, heeft willen opdringen, maar dat is niet gelukt. Aruba heeft zich daar als eerste vanaf gekeerd, het heeft zeer veel moeite gehad om Nederland ervan te doordringen dat het daar niet bij hoorde, waarmee Nederland uiteindelijk akkoord is gegaan. Het is nu zover dat alle eilanden hetzelfde vragen.

Dat betekent dat nu maar gedaan moet worden wat de eilanden willen. Zij hebben de overtuiging dat zij hun eigen natie willen vormen en zij constateren dat zij zich niet kunnen vinden in het land dat hen nu is opgedrongen. Zij ervaren dat zelfs als de slokop die een van de oorzaken is van de financiële problemen. Wat mij betreft mag je aan de constatering dat wij iets hebben willen opdringen wat niet is gelukt, toevoegen dat nu voor elk eiland afzonderlijk het zelfbeschikkingsrecht geldt. Dat is een internationaal erkend recht, waarmee wij rekening moeten houden. Dat betekent niet dat wij precies moeten doen wat er van de eilanden naar ons toekomt, het betekent wel dat wij terdege aandacht moeten besteden aan wat er vandaag naar ons toekomt. Als daarin keuzes moeten worden gemaakt, kunnen wij daar niet zomaar omheen lopen. In dit geval zijn uit de referenda heel realistische keuzes gekomen, dus er is geen reden om daaromheen te lopen. Grote eilanden kunnen een autonoom land vormen, kleine eilanden vragen dat niet, zij wensen direct aan Nederland te worden gekoppeld.

De manier waarop vooral de heer Van Heukelum hierover sprak, was wat confronterend. Hij schuift mij daarmee te veel het recht op zelfbeschikking weg. Hij wekt te makkelijk de indruk dat hij bereid is, vanwege de bevoegdheden die het Koninkrijk toekomen de autonomie

van de eilanden volledig aan de kant te willen schuiven. Dát gaat mij iets te vlug.

De heer **Van Heukelum** (VVD): Ik schuif dat helemaal niet ver weg, ik erken de zelfbeschikking van de eilanden volledig. Ik constateer alleen maar dat de eilanden zélf daaraan grenzen willen stellen. Die grenzen worden bepaald door de vraag of zij in het Koninkrijk willen blijven. Door in het Koninkrijk te willen blijven, worden de eilanden geconfronteerd met piketpalen die door het Koninkrijk worden geslagen.

De heer **Ten Hoeve** (OSF): Als de eilanden ervoor kiezen in het Koninkrijk te blijven, moeten wij met elkaar tot het slaan van die piketpalen zien te komen. Wij moeten met elkaar zien te bepalen, tot waar het gaat en waar de autonomie ophoudt, dus waar moet worden ingegrepen, omdat daar bevoegdheden liggen die van een hogere orde zijn.

Er moeten vormen worden gevonden om deze wensen van de eilanden, die moeten worden geconfronteerd met wat wij acceptabel vinden -- wij moeten er immers samen uitkomen -- gestalte te geven. De positie van een klein eiland vergt echt een nieuw idee, dat wij nog niet kennen. Daarom zei ik dat ik mij kan voorstellen dat daarop moet worden gestudeerd. De status aparte van de grotere eilanden is duidelijker: daarvan hebben wij voorbeelden. Maar wij constateren met elkaar dat de status aparte zoals die tot nu toe bestond niet zomaar kan worden getransponeerd naar de toekomstige situatie. Wij wensen een duidelijker verhouding, waarbij rechtszekerheid, goed bestuur en deugdelijke financiën gewaarborgd worden door het Koninkrijk.

Mevrouw **Linthorst** (PvdA): Vindt de heer Ten Hoeve dat ook Sint Maarten tot de grotere eilanden behoort?

De heer **Ten Hoeve** (OSF): Ik heb in eerste termijn gezegd dat ik mij voor kan stellen dat Sint Maarten als een kleiner groot eiland wordt beschouwd, waarvan je je kunt afvragen of het thuishoort in de categorie groot of klein. De keuze daarbij is wel zeer uitdrukkelijk. De minister heeft in zijn beantwoording al gezegd dat er maar twee smaakjes zijn, maar dat wij daarbinnen wel maatwerk moeten toepassen, iets wat wel eens specifiek voor Sint Maarten kan opgaan. Maar dat heeft in ieder geval een omvang die uitgaat boven die van aan Nederland ondergeschikte dependency. Dát ligt niet voor de hand. Dan is het andere smaakje dus een land.

Wanneer wij met de minister constateren dat die drie elementen moeten worden gewaarborgd door het Koninkrijk, komen wij daarmee naar mijn gevoel bij de motie. Immers, dat betekent een nieuw Statuut. Geen aanpassing waarbij er twee landen bijkomen, maar een nieuw Statuut, waarin een nieuw Koninkrijk gestalte wordt gegeven, met meer Koninkrijkstaken en -bevoegdheden. Mijn indruk is dat de minister het daarmee eens was,

alhoewel ik daarvan niet helemaal zeker ben. Deze borging kan naar mijn gevoel -- graag hoor ik de minister dat uitdrukkelijk zeggen -- niet alleen in afspraken worden gezocht, maar moet worden gezocht in de instituties met competenties die de competenties van de landen te boven gaan. Alleen dan is dit verankerd. Meer dan tot nu toe moeten wij dus verschil maken tussen het Koninkrijk en Nederland. Het Koninkrijk vertegenwoordigt het gemeenschappelijk belang. De kleine eilanden vallen onder Nederland, zij horen tot het land Nederland als ik het goed interpreteer. De grote eilanden vormen een land, zij vormen constituerende delen van het Koninkrijk. Met zijn vieren vormen wij dan het Koninkrijk. Daarin moet elk zich terug kunnen vinden, ook al weten wij dat het zwaarste gewicht daarin natuurlijk bij Nederland blijft. Koppeling van het nieuwe Statuut met de Koninkrijksbevoegdheden aan de oplossing van de financiële problematiek, zoals in de motie staat, ligt voor de hand. Voor wat hoort wat, maar het is ook de invulling van de slotverklaring. De motie gaat daarbij in wezen niet verder dan wat de minister telkens zegt.

Een nieuw Statuut is niet de oplossing van alle problemen. Voor de kleine eilanden is Nederland straks verantwoordelijk voor de oplossing van de problemen. De grote eilanden, met hun autonomie, zijn dat zelf en zij blijven dat. Maar als de rechtszekerheid, het goede bestuur en de deugdelijke financiën worden gewaarborgd, zal Nederland bereid moeten zijn om aan die oplossingen deel te nemen en daarin te investeren. Dan komen wij met elkaar wel vooruit.

*N

Minister Pechtold: Voorzitter. Ik begin met iets wat mij opviel tijdens één van de betogen, waarop toen ik rondkeek geen reactie kwam. Dat was toen de heer Van Raak zei: Nederland heeft de Nederlandse Antillen ontdekt, wij hadden daar een mooie relatie. Ik vind dat een Westerse, Europese benadering van hoe nog steeds ongemerkt in ons taalgebruik naar voren komt hoe wij aankijken tegen de relaties. De relatie begon met het gewoon uitruilen, veroveren van landen en eilanden elders in de wereld, waar de lokale bevolking werd uitgemoord, werd vervangen door slaven, en waar wij een verleden hebben waarmee ik als ik op de Antillen ben altijd genuanceerd tracht om te gaan. Ik zeg daar altijd dat zoveel jaren in het verleden geleefd hebbende voorvaderen niet iets hoeven te zijn waarmee wij elkaar dagelijks belasten. Wel brengen zij een verleden met zich van waaruit verantwoordelijk moet worden gedacht. In dat kader viel het mij op dat, toen dat hier in de Nederlandse volksvertegenwoordiging werd gezegd, er geen reactie op kwam. Mij geeft dat een verkeerde insteek voor de toekomst zoals wij naar ons Koninkrijk zouden mogen kijken.

De heer **Van Raak** (SP): De minister moet toch beter luisteren. Ik ben historicus, ik weet heel goed wat onze verhoudingen tot de Nederlandse Antillen zijn. Ik heb niet alleen gezegd dat wij op bepaalde momenten in de geschiedenis de Antillen nog niet hadden ontdekt, ik heb daar meteen aan toegevoegd dat ook de Antillen ons nog niet hadden ontdekt. Ik heb daar meteen op gezegd dat wij elkaar nu wel hebben ontdekt, sterker nog, wij vormen nu samen één Koninkrijk. Meteen daarop heb ik gezegd dat ik het een heel mooi idee vind dat twee zulke verschillende gebieden nu één Koninkrijk vormen. De minister heeft daar één zinnetje van genomen, maar misschien had hij wat beter moeten luisteren, dan had hij dit betoog niet hoeven te houden.

Minister Pechtold: Ik luister ook nu weer goed. De Nederlandse Antillen hebben Nederland ontdekt. Was dat vrijwillig, of was het eenrichtingsverkeer dat zich in de vorige eeuw afspeelde? Was men niet gewoon op ons aangewezen? Hadden wij het daar niet tot voor kort voor het zeggen?

De heer **Van Raak** (SP): Nogmaals, ik ben zeer goed op de hoogte van de geschiedenis van de verhoudingen tussen deze gebieden. De minister moet niet doen alsof dat niet het geval is. Misschien heeft de minister het niet goed begrepen, maar ik heb de beeldspraak gebruikt dat onze landen elkaar ontdekt hebben. Als historicus weet ik heel goed wat koloniale verhoudingen zijn, wat ik als opstapje heb gebruikt om te laten zien dat de gebieden die zo'n moeilijke, ongelijke geschiedenis met elkaar hebben, desondanks in één Koninkrijk zitten. Aan de ene kant is het een heel mooi idee dat twee zulke verschillende gebieden in één Koninkrijk zitten. Aan de andere kant betekent dat wel dat wij op een speciale manier met elkaar moeten omgaan, wat ook problemen heeft gegeven. Dat legt een hypotheek op de verhoudingen nu en op de discussie over de toekomst. Op die manier moet de minister mij begrijpen, hij moet geen karikatuur maken van mijn woorden.

Minister Pechtold: Ik ben blij dat de heer Van Raak zo betrokken reageert, want het zijn diezelfde reacties die ik krijg als ik op de Antillen spreek met mensen. Wij oordelen soms heel makkelijk vanuit onze positie over hoe het daar moet worden gevoeld. Ik ben het met hem eens. In eerste termijn heb ik aangegeven dat ons gedeeld verleden, hoe je daar ook tegenaan kunt kijken, ook de opmaat kan zijn voor de toekomst. Wij hebben hier geen referendum gehad, maar ook ik vind -- daarbij uw steun proevend -- dat wij wel verder werken vanuit dat gedeeld verleden naar een toekomst.

Na de eerste en de tweede termijn van uw Kamer houden mij de vragen bezig over mijn analyse en mijn visie. Ik begrijp dat sommige leden hierover al voor een deel tevreden zijn gesteld maar dat er nog vraagtekens overblijven. Ik wil hier niet de suggestie laten bestaan dat ik niet zou weten waar ik heen wil als lid van de

Nederlandse regering. De analyse van de achtergrond van de staatkundige verandering is wat mij betreft tweeledig. Enerzijds constateer ik dat wij met een statuut werken dat in marmer lijkt te zijn gebeiteld. Na vijftig jaar is het de vraag of het Statuut een adequaat instrument is, dat kan inspelen op internationale ontwikkelingen, bijvoorbeeld op het gebied van terrorisme of grensoverschrijdende criminaliteit. Dit zijn internationale dreigingen van buitenaf die dermate cruciaal zijn dat wij die als Koninkrijk gezamenlijk het hoofd moeten bieden. Daarover moeten de landen in het Koninkrijk elkaar vinden, niet alleen bij een eventuele statuutwijziging maar ook nu al.

Tegelijkertijd is er meer aan de hand. De vijf eilanden van de Antillen willen de huidige landslaag afschaffen. Natuurlijk is een tweede bestuurslaag in het algemeen geen probleem. Er zijn wel meer landen met diverse bestuurslagen. De landslaag is echter bij de vier andere eilanden synoniem met Curaçao en de gevoelde dominantie van dat eiland. Overigens heeft men op Curaçao het gevoel dat het land veel nutteloze bureaucratie toevoegt en de ontwikkeling van het eigen eiland belemmert. Na de uittreding van Aruba is het machtsverwicht op de Antillen verstoord. De dubbele bestuurslaag biedt volop gelegenheid voor het wegspelen van verantwoordelijkheid en voor het frustreren van besluitvormingsprocessen. De bestuurders van de eilanden voelen de dubbele bestuurslaag als een grote belemmering voor het bereiken van hun doelstellingen. Er is geen politiek-maatschappelijk draagvlak voor het land.

Ik vond dat tekenend bij mijn bezoek op de Antillendag in het afgelopen najaar. Ik had toen de Antillendas om, waarop sommige bestuurders mij vroegen welk dat was. Bij mijn antwoord dat ik de Antillendas droeg omdat het op die dag Antillendag was, kreeg ik een reactie van herkenning, maar veel meer wordt een dag als Bonairedag gevoeld als verbindend element dan de feestdag van het land.

Ook de commissie-Jessurun wees in haar rapport al op deze bezwaren. De vier eilanden voelen zich tekortgedaan en accepteren Curaçao niet meer in de centrale rol. Nu kan ik als minister doen alsof mijn neus bloedt en de fictie laten doormodderen van één natie en vijf eilanden die volkomen verschillend zijn in cultuur, taal, mentaliteit en geografische ligging, met een afstand van 900 km ertussen. Ik kan echter ook meehelpen een staatkundige structuur op te bouwen waarbij de eilanden zelfstandiger verder kunnen gaan. Het kabinet kiest voor het laatste. Als goed democraat respecteer ik vanzelfsprekend de uitslag van het referendum. Dat is niet hetzelfde als die één op één uitvoeren, al besef ik terdege dat ik de mening van een bevolking van ongeveer 250.000 mensen moet afwegen tegen de belangen van de 16 miljoen mensen van het land waarvan ik minister ben.

Dat betekent dat wij natuurlijk niet klakkeloos volgen wat er aan de andere kant van de oceaan wordt voorgesteld. Wij moeten de zaken wel in perspectief blijven zien. In het Koninkrijk bestaat geen eenrichtingsverkeer. Dat geldt ook voor het veelbesproken onderwerp van de herstructurering van de schuld. Ook dat is geen vrijblijvende aangelegenheid, laat ik dat nog maar

eens klip en klaar zeggen. Nederland zal een oplossing bieden voor de schuldenproblematiek indien de eilanden meer bemoeienis door het Koninkrijk accepteren op het voorkomen van nieuwe schulden. Wij ontkomen daarbij niet aan nieuwe vormen van toezicht op de openbare financiën van de eilanden. Ook zal de oplossing voor de schuldenproblematiek gepaard moeten gaan met de door mij afgesproken parallelle trajecten.

Onlosmakelijk aan elkaar verbonden zijn dus de schuldenproblematiek, de staatkundige vernieuwing en de afspraken over openbare financiën, rechtspleging, rechtshandhaving en deugdelijkheid van bestuur.

Mevrouw **Linthorst** (PvdA): Ik vrees dat ik het met de minister eens ben, maar ik wil voor de zekerheid weten of hij hiermee bedoelt te zeggen dat Nederland, als aan die voorwaarden is voldaan, ook de schuld voor zijn rekening neemt.

Minister **Pechtold**: Ik houd ervan om duidelijk te zijn, maar ik kijk nog even terug naar 29 april. Toen spraken wij nog niet zo indringend over deze zaken. Wij zijn enkele maanden en een rondetafelconferentie verder. Er wordt op dit moment hard gewerkt. Ik kan en wil op dit moment niet zeggen wat het eindplaatje bij mijn financiële inzet is, niet omdat ik iets geheim wil houden maar omdat ik in het onderhandelingsproces de ruimte wil hebben om het een voor het ander te ruilen. Dat zal mevrouw Linthorst begrijpen. Het zou een heel vreemde insteek zijn van mij om op dit moment te zeggen dat ik zal betalen als men accepteert dat wij de rechtsorde op Koninkrijksniveau regelen, al zal mevrouw Linthorst begrijpen dat het misschien straks wel zo in elkaar zit. Ik moet middelen hebben om de breder gedeelde wens om sommige zaken op Koninkrijksniveau te regelen, ook aanlokkelijk te maken. Wanneer ik op het financiële dossier misschien iets toegeeflijker kan zijn door op een ander dossier zaken binnen te halen, spreek ik nog steeds over parallelle processen, maar wel binnen het geheel van afspraken dat ik probeer te realiseren. Ik kan en wil op dit moment niet zeggen of dit betekent dat Nederland de schulden voor 100% overneemt. Dat zal niet alleen op het financiële dossier over en weer een kwestie van geven en nemen zijn, maar ook in de breedte van de afspraken waarmee wij nu te maken hebben. Mijn huiswerk daarin wordt door de oproep van uw Kamer alleen maar groter, want ik moet ook nog zorg, onderwijs en andere zaken regelen.

Mevrouw **Linthorst** (PvdA): Ik begrijp nu dat op de Antillen de gedachte heeft postgevat dat Nederland de schulden zal overnemen. Dit benadrukt des te sterker het belang van de motie, om er dan ook inderdaad voor te zorgen dat die twee sporen bij elkaar blijven.

Minister **Pechtold**: Wij hebben gesproken over sporen en trajecten. Het beeld van de treinrails wordt steeds duidelijker. Er zitten heel veel bielzen tussen die sporen.

De beeldvorming op de Antillen, tot op het niveau van De Nederlandsche Bank, verbaast mij niets. De Nederlandse parlementaire delegatie kwam op de Antillen op het moment van verkiezingen bij een man van de bank, die zelf met dit soort voorstellen is gekomen. Men wil natuurlijk ook graag horen en lezen dat Nederland hierin al verder is gegaan en men wil daarvan een bevestiging. Ik sta echter met de minister-president voor mijn handtekening onder het woord "oplossen", met vier of vijf geformuleerde oplossingsrichtingen en vier of vijf concrete maatregelen. Ik heb ook al gezegd dat die maatregelen verder gaan dan alleen de financiën.

Daarbij zullen wij de korte termijn niet uit het oog verliezen. Zo heb ik afgesproken dat een sociaal-economisch initiatief de eiland economieën weer gezond moet maken. Daarnaast moeten wij natuurlijk voorkomen dat de schuld die nu bestaat, tot het moment van de eventuele sanering niet volledig uit de hand zal zijn gelopen. Mochten wij komen tot afspraken over herstructurering van de schulden, dan zal er ook op korte termijn een voorziening moeten worden getroffen om te garanderen dat de schuld niet in omvang zal toenemen. Een maatregel van hoger toezicht op de openbare financiën, als tijdelijke overgangsmaatregel, sluit ik daarbij niet uit. Overigens zal ik in dit kader ook de overheidsfinanciën op Aruba nauwlettend blijven volgen.

Ik keer terug naar de staatkundige onderhandelingen. De bevolking van de eilanden heeft in de referenda nog een ander glashelder signaal afgegeven: wij blijven in het Koninkrijk. Mijn reactie is: dan gaan wij daar ook voor. De eilanden willen een andere status, maar wel binnen het Koninkrijk. Dat zal inderdaad betekenen dat het Statuut moet worden herzien. Daarvoor is niet alleen de medewerking van Nederland nodig maar ook die van de Antillen en Aruba. Dat is de realiteit.

Er is mij gevraagd wat voor mij het Koninkrijk inhoudt. Het Koninkrijk is niet alleen het huis van Oranje en de jaarlijkse Koninkrijksspelen, en evenmin alleen het Nederlands paspoort. Het Koninkrijk brengt rechten en plichten met zich mee. Het Koninkrijk heeft een stevig fundament nodig om de eigentijdse problemen het hoofd te kunnen bieden. Dat fundament, dat is gebouwd op rechten en plichten, moet worden versterkt. Dat betekent ook dat wij meer moeten doen met de voordelen die het Koninkrijk biedt. Ik doel dan niet alleen op de culturele uitwisseling. Ik zei al dat minister Brinkhorst volgende week een bezoek brengt aan de Antillen. Na de handelsmissie van november afgelopen jaar wordt er wederom aandacht besteed aan de commerciële belangen. Dat is ook zeker interessant voor het Nederlandse bedrijfsleven. Er zijn op dit moment al successen geboekt.

Bij het eindplaatje dat ik voor ogen heb gaat het om een stevig fundament voor de taken die wij op Koninkrijksniveau willen regelen. Ik kan niet vaak genoeg herhalen dat het dan gaat om taken op het gebied van rechtshandhaving en rechtspleging, een adequaat toezicht op het niveau van het Koninkrijk op de openbare financiën van de eilanden en -- last but not least -- om een adequaat toezicht op het niveau van het Koninkrijk op de deugdelijkheid van bestuur. Kortom, een Koninkrijk dat slagvaardig en met doorzettingsmacht haar taken kan

uitvoeren en haar internationale verplichtingen kan nakomen.

Binnen het Koninkrijk zie ik het als volgt. Ik zie naast Nederland drie eilanden met een aparte status, welke voldoet aan de randvoorwaarden en de criteria die wij hier eerder, ook vanmiddag, hebben besproken. Dat wil niet zeggen dat Curaçao en Sint Maarten dezelfde taken en bevoegdheden krijgen als Aruba. Anno 2006 leven wij in een andere wereld dan in 1986. Idealiter zou dus ook de status van Aruba moeten kunnen worden heroverwogen. Het ligt echter niet in de lijn der verwachtingen dat Aruba hieraan vrijwillig meewerkt. Dat betekent dat wij voorlopig de in 1986 door onze voorgangers afgesproken status van Aruba als een gegeven moeten accepteren.

Overigens merk ik dat men ook op Aruba erkent dat verdergaande samenwerking in het Koninkrijk, bijvoorbeeld op het gebied van rechtshandhaving, gegeven de internationale ontwikkelingen, onvermijdelijk is. Naast de drie eilanden met een status aparte zie ik drie eilanden met een directe band met Nederland. In mijn eerste termijn ben ik erop ingegaan hoe die band eruit ziet.

Duidelijker kan ik over de Nederlandse inzet niet zijn. Ik sta nog kort stil bij enkele bijdragen van uw leden en bij de motie die Kamerbreed is ingediend.

Ik ben blij dat mevrouw Linthorst heeft gezegd dat mijn betoog over visie en schulden hier en daar misschien nog niet helemaal volledig is maar dat zij dit wel als een duidelijk antwoord beschouwt. Het effect van de wijzigingen op de problemen is ook door andere leden genoemd. Aan de andere kant wordt dit gezien als een van de belangrijkste oplossingen van de problemen. In een statuut kan men niet wonen, zoals ik wel eens heb geparafraseerd. In een statuut regelt men zaken, die bestuurders de mogelijkheid geven om ook zelf verantwoordelijkheid te nemen. Vanuit de Nederlandse perceptie merk ik op dat dit argument dan ook niet meer kan worden gebruikt om aan te geven waarom men in de toekomst niet zelf verantwoordelijkheid neemt voor zaken die wij belangrijk vinden.

Mevrouw Linthorst heeft gezegd dat ik toch halfhartig ben, doordat ik aan de ene kant, als het gaat om een ziekenhuis, over mijn hart strijk maar dat aan de andere kant niet doe als het gaat om de salarissen van ministers. Dat vindt zij pappen en nathouden. Ik wijs erop dat ik Nederlands minister voor Koninkrijksrelaties ben en dus niet minister op Aruba of de Antillen. Als wij spreken over wachtgeld en pensioenen daar, wil ik daarnaar graag kijken en vragen, zij het niet in de verantwoordings sfeer maar in de sfeer van interlandelijke afspraken over de wijze waarop wij hiermee omgaan.

Hetzelfde geldt voor het genoemde ziekenhuis. Ik ben aan de telefoon in gesprek met mijn collega op de Antillen heel boos geworden omdat het feit dat wij gezamenlijk vechten tegen alle veroordelen nu weer in één klap teniet wordt gedaan doordat het Nederlandse kabinet in dezelfde maand hulp aan Pakistan en aan Bonaire geeft.

Mevrouw **Linthorst** (PvdA): Ik heb hiermee twee problemen. Is de minister niet van mening dat onder

"deugdelijk bestuur" ook wordt verstaan dat niet wachtgeld op wachtgeld wordt gestapeld? Heeft deugdelijk bestuur niet ook te maken met een fatsoenlijke honorering? Als er een beroep wordt gedaan op Nederlandse gelden, vind ik ook dat Nederland daarin ruimhartig moet optreden. Dan moet zelfs maar de suggestie dat gelden naar verkeerde bestedingen gaan, worden vermeden.

Minister Pechtold: Dat ben ik met u eens, maar laten wij het verhaal dat rondzingt niet tot werkelijkheid maken. Het salaris van een Nederlands-Antilliaanse of Arubaanse minister ligt naar ik meen rond de 9000 gulden, tussen de €4000 en €5000. Dat is niet absurd. Wij spreken nu over de mogelijkheid uit het verleden voor iemand die minister is geweest van de Antillen met nog zes eilanden, die minister is geweest op een van de volgende entiteiten en die statenlid is geweest om zijn pensioen op te eisen. Dat betekent dat er op dit moment mensen zijn met een salarisstrook waarop u en ik jaloers zouden zijn. Dit stamt uit een periode waarin wij hier nog uitvoerige discussies voerden over wachtgeldregelingen, gouden handdrukken en dergelijke. Ik zeg hiermee niet dat dit niet klopt, maar ik wijs erop dat het stamt uit een systeem en een tijd waarin wij hier ook nog anders tegenaan keken. Dan kan ik nu toch niet zeggen dat wij dit moeten terugdraaien voor de betrokkenen? Men heeft op de Antillen ingrepen gedaan in de pensioenen, en op Aruba is men daarmee bezig. Sinds ik minister ben, heb ik ook gewezen op de kwetsbaarheid en op de noodzaak om niet riantere regelingen voor zichzelf vast te stellen. Die regelingen heeft men nu ook niet. Wij moeten ervoor oppassen te oordelen over politici die er inmiddels al dertig jaar zitten en die nu vanuit dat verleden een inkomen hebben. Dan gaat het om een enkel geval. Ik breng dit wel graag in kaart om de kwetsbaarheid van mensen op de Antillen te vermijden.

Mevrouw Linthorst (PvdA): In Nederland woedt een discussie over maximumsalaries in de publieke sector. Ik kan mij voorstellen dat dat ook onderwerp van gesprek is binnen het Koninkrijk. Als er misstanden zijn waardoor een ziekenhuis dicht moet, zou er iets meer moeten gebeuren dan toch maar weer geld geven. Overigens ben ik het met de minister eens dat dat moet gebeuren, maar dan moet er ook een structurele oplossing worden gevonden om te voorkomen dat wij van incident naar incident blijven gaan.

Minister Pechtold: Ik herinner eraan dat de Antilliaanse minister voor Volksgezondheid bij mij op bezoek kwam en mij in mooie bewoordingen zei dat hij met Nederland wilde gaan samenwerken op het gebied van armoede, volksgezondheid, veiligheid en gezondheidszorg. Samenwerken is hier dan zo op te vatten dat Nederland gaat betalen. Ik heb daarop gezegd dat ik, hoezeer ik dat misschien incidenteel zou willen, toch de boot afhoud. Wij hebben namelijk afgesproken om met het beschikbare geld op enkele onderdelen te gaan samenwerken, waarbij Nederland grotendeels betaalt. Dat ga ik niet klakkeloos

uitbreiden met gezondheidszorg en andere zaken, omdat die op dit moment op de Antillen niet goed zijn geregeld. Dan zou namelijk precies het tegenovergestelde gebeuren van waarmee wij nu bezig zijn, namelijk dat Nederland steeds meer op alle cruciale beleidsterreinen haar invloed moet doen gelden. In plaats daarvan wijs ik op de eigen verantwoordelijkheid en wil ik Nederland daaraan een bijdrage laten leveren.

Ik kom daarmee op de punten onderwijs, huisvesting en gezondheidszorg, die ik niet zie als Koninkrijkstaken. Ik vind het prima om op Koninkrijksniveau afspraken te maken, maar een Koninkrijkstaak betekent dat het desbetreffende onderwerp in de rijksministerraad aan de orde moet komen. Ik zou bijna geen beleidsterrein meer kunnen bedenken waarvoor dat niet geldt. Als wij gaan naar een verdere zelfstandigheid van entiteiten, vind ik het prima om duidelijker te spreken over punten die ook aan onze kant gevoelig liggen. Ik ben degene geweest die diverse malen gedeputeerde Cova heeft aangesproken op zijn onzalige ideeën over het Papiaments als instructietaal, waardoor kinderen op scholen nu Papiaments of Spaans spreken en niet verder komen. Spaans is een wereldtaal, maar Nederlands of Engels zullen nodig zijn voor kinderen om een vervolgopleiding te kunnen volgen en hun de kans te geven een wereldburger te worden. Gelukkig begint men op dit soort punten terug te komen. Ik vind het ook prima om aan te geven dat wij in het Koninkrijk verwachten dat er westerse talen worden gesproken, maar niet door op Koninkrijksniveau vast te leggen dat dit zo zou moeten gebeuren en dat wij dat in Den Haag gaan controleren.

Mevrouw Linthorst (PvdA): Als wij dit geen Koninkrijkstaak vinden, terwijl wel duidelijk is dat de situatie verschilt binnen het Koninkrijk op het gebied van onderwijs, werkgelegenheid en armoede, houden wij de migratiestromen in stand. Ik zou graag horen dat de minister dit ziet als een probleem dat zich binnen het Koninkrijk afspeelt en dat dus ook binnen het Koninkrijk moet worden opgelost.

Minister Pechtold: Jazeker, maar altijd met zijn Caribische vertaling. U kunt zeggen dat onderwijs, huisvesting, gezondheidszorg en sociale zaken liggen op het niveau van het Koninkrijk. Als wij een bijstandsmoeder op Bonaire hetzelfde niveau geven als in Nederland, weet ik zeker dat heel Haïti leegstroomt.

Mevrouw Linthorst (PvdA): Het gaat er niet om of het hetzelfde niveau moet zijn maar of het een vergelijkbaar niveau moet zijn, gesitueerd op de Cariben. Nu zien wij dat mensen in groten getale hierheen trekken doordat het niveau daar lager ligt dan hier. Ik ben ervan overtuigd dat de kosten die wij nu in Nederland maken voor kansarme Antillianen, wel eens hoger zouden kunnen zijn dan wanneer wij hierin grondiger zouden investeren, maar dan wel met toezicht.

Minister **Pechtold**: Ik zou dit debat graag eens breder aangaan, maar ik vraag mevrouw Linthorst toch ook te doordenken wat haar statement inhoudt. Laat ik niet spreken over een bijstandsuitkering maar over huisvesting of onderwijs. Betekent dit dat wij die naar westers niveau gaan doortrekken?

Mevrouw **Linthorst** (PvdA): Nu luistert de minister niet, want ik heb expliciet gezegd dat het een naar verhouding vergelijkbaar niveau moet zijn, dus binnen de context van de Cariben.

Minister **Pechtold**: Wij werken aan dat soort verhoudingen, maar wel in gelijkwaardigheid en in verantwoordelijkheid aan Nederlands-Antilliaanse zijde. In de rijksministerraad zitten eenmaal per maand twee gevolmachtigd ministers tegenover zestien collega's van Nederlandse zijde. Graag neem ik ook dat democratisch deficit mee in de uitwerking. Dit kan natuurlijk nooit inhouden dat wij met zestien tegen twee eenmaal per maand gaan vertellen hoe het onderwijs op een van de eilanden moet worden geregeld.

Mevrouw **Linthorst** (PvdA): Het gaat niet om de organisatie van het onderwijs, maar om iets heel simpels. Zolang 45% van de jongeren op de Antillen voortijdig de school verlaat, terwijl daar officieel leerplicht bestaat, blijft een sociale vormingsplicht -- op niveau 1, terwijl wij hier niveau 2 als startkwalificatie zien -- nodig om in ieder geval de ergste gevolgen daarvan te ondervangen. Kansarme Antillianen zullen hierheen blijven komen als wij er niet voor zorgen dat er toezicht komt op het onderwijs, niet alleen op de financiën maar ook op de toepassing van de leerplicht. Dan gaat het er niet om hoe men het onderwijs verder organiseert.

De heer **Schuurman** (ChristenUnie): Onder het bewind van minister Voorhoeve is in deze Kamer tot ons aller schrik aan de orde gekomen dat er op de Nederlandse Antillen toen nog geen leerplicht bestond. Die leerplicht is binnen de kortste keren ingesteld, nadat die vanuit het Koninkrijk aan de orde was gesteld, en terecht. Het gaat hier om ongedeelde Nederlanderschap. Als het ons gaat om het welzijn van de burger, is dat het welzijn van de Nederlandse burger daar in die omstandigheden en binnen die verhoudingen. Het moet ons aan het hart gaan als tweederde van de kinderen na schooltijd geen opvang heeft. Wij kunnen dat niet als Koninkrijk naast ons neerleggen.

Minister **Pechtold**: Hiermee ben ik het volledig eens, maar uw signaal mag niet van twee kanten komen. Ik zou nog veel meer kunnen vertellen over wat er nog ontbreekt op het niveau waarvoor ik mij schaam als ik op de eilanden rondkijk. Wij kunnen nog een eind verder gaan. Als de

heer Van Heukelum daarop ja zegt, moeten wij de komende jaren al onze FES-gelden gaan investeren. Ik probeer stap voor stap in deze dossiers voortgang te boeken, maar zonder het gemak waarmee wij de portemonnee trekken en zonder dat wij zeggen dat wij het wel zullen doen voor de Antillen.

Gelukkig proef ik breed in Nederland en in uw Kamer dat wij samenwerken, maar met het initiatief op de Antillen. Wij mogen proberen dat te enthousiasmeren en te structureren, maar het moet daar vandaan komen. Het kan en mag niet zo zijn dat wij hier bepalen hoe het daar moet. Ik ben vandaag verder gegaan dan de huidige Koninkrijkstaken, over zaken waarover ik namens de Nederlandse regering vind dat het Koninkrijk er in ieder geval over moet gaan. Ik heb gesproken over de rechtsorde, de financiën en goed bestuur. Regelt men die zaken goed, dan vind ik dat wij ook de kans moeten geven aan bestuurders, zoals wij dat ook in eigen land doen, om zelf te starten met zaken als onderwijs, gezondheidszorg en sociale zaken. Nederland zal daarbij moeten helpen en kan daarbij helpen, maar het is te gemakkelijk -- en een groot probleem, waarbij er geen weg meer terug is -- om te zeggen: wij doen dat wel even.

De heer **Van Heukelum** (VVD): Wij spreken met dezelfde compassie over deze problematiek. Als je geregeld op de Antillen komt, schaam je je inderdaad dood dat dit soort problemen nog in het Koninkrijk kan bestaan. Vanuit die positie vind ik dat dit niet zo kan. In mijn bijdrage heb ik gezegd dat wij moeten constateren dat de regering van de Antillen niet bij machte is de problemen op te lossen, niet alleen in de periode-Godet. Wat in de begroting staat accepteren wij binnen het Koninkrijk niet in bijvoorbeeld Friesland, maar waarom accepteren wij dat wel als het gebeurt op de Antillen?

Minister **Pechtold**: Dat ben ik met u eens, maar ik stel het iets scherper. De keus voor mij was, het proces dat met uw instemming door voorgangers was ingezet, door te zetten op de manier die u zojuist noemde, of te wachten totdat het echt de spuigaten uit loopt en dan de zaak helemaal over te nemen. Natuurlijk is hoger toezicht mogelijk. Wij hebben dat eerder geprobeerd op onderdelen. Dat betekent echter heel veel Nederlandse capaciteit daarheen sturen, alle cruciale posities innemen en alles betalen. Dat betekent decennialange verantwoordelijkheid, internationale verwijten van nieuw koloniaal gedrag en bijkans een no-way-outstrategie. Blijven wij op de eilanden dan met een kritische massa zitten en met een bestuurderslaag die de situatie kan overnemen? In mijn visie niet. Ik vind dat Nederland geen dubbele agenda mag hebben. Ik ga niet dreigen met hoger toezicht. Ik wil het langs de weg doen die wij nu een aantal jaren zijn ingeslagen en die naar mijn gevoel uiteindelijk succesvol is en in gelijkwaardigheid werkt. Het is niet de optie om altijd maar achter de hand te houden dat wij het beter kunnen en weten. Dat zal ook voor Nederland veel duurder uitpakken. Ik doe dit niet vanwege de kosten, maar vanuit de gelijkwaardigheid die wij in dit traject zijn ingegaan.

Mevrouw **Linthorst** (PvdA): Ik ben blij dat de minister zegt: laten we het nu scherp stellen. De route waarin Nederland het voortouw neemt en zaken stuurt en betaalt, zou wel eens een route kunnen zijn die bij de bestuurders van de Antillen niet in goede aarde valt, maar bij de bevolking wel.

Minister **Pechtold**: Nederland heeft eerder verzaakt. Wij hebben Pourrier laten vallen. Wij zeiden wat hij moest doen, en vervolgens hebben wij niet geleverd. Dat levert verkeerd besturen op en dat moeten wij voorkomen. Dat hebben wij voorkomen de afgelopen maanden en op die weg wil ik door.

Mevrouw **Linthorst** (PvdA): Maar dan moet je dus voorkomen dat je niet levert.

Minister **Pechtold**: En daarom leveren wij ook. Maar ik moet wel kunnen leveren wat ik met u afspreek. Ik vind het onverantwoord om nu aan te kondigen dat wij zaken op Koninkrijksniveau regelen, terwijl wij op deze avond de effecten geenszins kunnen inschatten. Wij zitten al jaren in dit traject, het is niet in tien maanden ministerschap Pechtold vormgegeven. Ik spreek keer op keer met uw Kamers. Als uw Kamers nu een andere lijn wensen, wil ik daarover best een discussie voeren, maar ik voer met steun van het Nederlandse kabinet en de Nederlandse Kamers dit beleid. Die andere zaken zouden een enorme afwijking van dat beleid betekenen. Het is ook gevaarlijk, want misschien kiest 25% van de bevolking daar voor optie A. Maar de gevoelens richting Venezuela en richting Chavez en al die nieuwe Zuid-Amerikaanse ideeën daar, moeten wij niet onderschatten. Het is spelen met vuur als wij zo'n koerswijziging nu zouden inzetten. Wat mij betreft ga ik met uw steun door op het traject dat we zijn ingeslagen, maar ik wil ervoor waken om nu te veel zaken erbij te halen waarvan wij de gevolgen niet kunnen overzien.

Inderdaad is het een voortgangsproces. Ook ik wil geen nieuwe bestuurslaag; vanuit mijn eigen lokale ervaring ben ik zeer huiverig voor dat soort zaken. De werkgroepen staan onder mijn directe aansturing. Ik wil niet badinerend zijn over staatscommissies, maar ik vind gewoon dat de Nederlandse regering zelf moet bepalen hoe zaken gaan. Ik wil er elke keer vooraf en achteraf open over communiceren, maar de werkgroepen krijgen van mij een mandaat mee en ik reken hen daarop af.

De UNDP kan men zien als een debacle, maar waar spreken wij over? Ik moet \$2 mln. terugvoeren. Ik vind het veel erger dat de bevolking niets merkt van al die UNDP- en "AMFO-trajecten". Er heeft nu een partij drie zetels gewonnen puur omdat de gedeputeerde een stuk asfalt uitrolt. Men denkt gewoon: wie doet wat voor mij? En terecht, vanuit hun positie. Maar nogmaals, ook Nederland speelt een belangrijke rol. Ik ben de procescoördinator aan Nederlandse zijde. De minister-

president is namens de rijksministerraad de leider van het rondetafelproces.

De heer **Lemstra** (CDA): Dat is duidelijk. Toch heb ik één vraag. De minister en ik hebben nog de bestuurskrachtmonitoren mogen meemaken. Daar werden constatering gedaan: de bestuurskracht is nog niet volledig of verdient aanpassing of versterking. Daarna ontstaat een debat, eerst in de werkgroep en later op ministerieel niveau tussen de ministers en zijn collega's van de eilanden. Wie gaat daarover uiteindelijk een beslissing nemen? Als men tot een vergelijk komt is dat prachtig, dat kan worden vastgelegd in een statuut et cetera. Maar als men niet tot een vergelijk komt, wie doet dan uitspraken? Wie bepaalt of de draagkracht van een eiland als Sint Maarten voldoende is om bepaalde taken zelf te kunnen doen? Daarover moet een uitspraak komen. Ik zie dat nog niet een twee drie gebeuren in een democratisch proces. Daarvoor zul je toch een way out moeten bedenken, ik noemde zelf de staatscommissie. Ik wed met u om vijf flessen korenwijn: die staatscommissie van mij maakt u nog mee.

Minister **Pechtold**: Ik hoop niet vanavond nog! Uiteindelijk wordt door de Nederlandse regering bepaald of iets kan. Dat zit in de waarborgtaak; wij zullen niet in een avontuur meegaan als wij niet geloven in de bestuurskracht van een eiland. Ik ben een Nederlandse minister die tracht te adviseren, maar als er echt iets gebeurt wat niet klopt, ben ik niet te beroerd om door te happen en ervoor te zorgen dat het niet gebeurt, want ik zit boven op het proces.

De heer **Lemstra** (CDA): Misschien is dat zo en de minister wil niet alles laten zien en dat hoeft ook niet, want hij moet onderhandelen. Maar het zou heel wijs zijn om in die werkgroepen, al of niet geïnstigeerd door de minister, aan te geven wat volgens de Nederlandse regering de taken van een Koninkrijkseiland zijn en waar die taken uit zouden moeten bestaan, zodat daarover een debat kan ontstaan. Wij moeten niet afwachten waar men mee komt, want dan gaat het mis.

Minister **Pechtold**: Ik ben vanavond al heel ver gegaan door aan te geven dat de Koninkrijkszaken naar het gevoel van de Nederlandse regering moeten worden uitgebreid. Dat werd al genoemd in het rapport-Jessurun en ik heb het elke keer in het parallelle traject genoemd. Het gaat erom waar die Koninkrijkstaken zich in de toekomst zullen afspelen. Wij kunnen nog spreken over de formuleringen en de details. Dat is mijn inzet. Ik wil geen blauwdruk van het proces van 1993. Ik wil enige ruimte houden. Tussen de eilanden onderling moet ik verleden en met lichte drang werken. Dat proces moet ik in en ik wil straks geen fronten tegenover mij krijgen. Een eiland als Aruba heeft vetorechten op bepaalde punten in het statuut, dat is nu eenmaal 51 jaar geleden zo afgesproken. De Kamer weet

hoe voorzichtig ik in processen kan zijn, en ik wil al mijn diplomatie inzetten.

Met de heer Van Heukelum heb ik een stevig debat gevoerd. Ik begrijp de essentie van zijn betoog. Ik vind het jammer dat hij zegt: de minister is betrokken maar ik hoor weinig nieuws. In tweede termijn ben ik veel meer aan uw verwachtingen tegemoet gekomen. Onze zorg is de deugdelijkheid van bestuur, nu en in de toekomst. Daar werken wij aan, niet voor niets staan er scherpe formuleringen in het dunne boekje, hoofdstuk IV. Naar aanleiding van dit debat en de motie zal ik daar zal aangeven: dames en heren, luistert u goed, in Nederland denkt het parlement er zus en zo over. Dit debat is een steun in de rug, ik vat het niet op dat ik onder curatele word gesteld.

Het statuut geeft mogelijkheden. Ik zie geen verschil in wat ik in het boekje van de christen-democratische verkenningen heb geschreven en in wat ik elders aangeef. Natuurlijk zijn er mogelijkheden, ik heb u drie voorbeelden gegeven. Ik probeer echter altijd één stap onder de finale stap te blijven, omdat ik het van belang vind dat het geen eenrichtingverkeer wordt, maar een gezamenlijke verantwoordelijkheid. Mevrouw Verdonk en ik hadden op Aruba een stevig gesprek, maar het is een gezamenlijke oplossing geworden. Zojuist heb ik een telefoontje van een minister van Aruba gekregen over hoe hij een en ander verder zal invullen. Hij voelt zich namelijk nu medeverantwoordelijk. Als wij hadden gezegd: wij gaan dat wel voor jullie doen, dan hadden zij achterovergeleund en niets meer gedaan. Nu lopen zij zelf hard omdat zij vinden dat ze moeten waarmaken wat zij ons hebben toegezegd.

Van de schuldsanering is gezegd dat alles is weggegeven. Dat is niet juist. Ik geef alleen aan wat ik met oplossen bedoel. Ik hoop dat wij vanavond elkaar daarin kunnen bereiken.

De heer Van Raak blijft de minister triggeren tot analyses en visies. Ik meen toch dat ik daarin ver ben gegaan. Wij hebben zelfs debatten gehad tussen een historicus en een kunsthistoricus. Daartussen blijft verschil te zitten, wellicht niet alleen wat de politieke insteek betreft. Ik meen dat ik voor dit moment mijn visies en analyses heb gegeven, en tevens heb aangegeven wat mijn inzet is voor de rondetafelconferentie. Of ik die rondetafelconferentie in maart aanstaande zie zitten, is afhankelijk van de werkgroepen, die nog moeten rapporteren. Wat mijn inzet daar zal zijn, zal ik met uw Kamer en de andere Kamer vooraf bespreken en na de conferentie zal ik een en ander terugkoppelen.

Ik ben het eens met de heer Schouw; het referendum is richtinggevend maar niet bepalend, want Nederland zal altijd moeten instemmen.

Er is geen blanco cheque afgegeven, daarin ben ik duidelijk geweest. Een vergelijking met grotere gemeenten als Dordrecht is een van de mogelijkheden. Ik ben blij dat er steeds meer samenwerking is met de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG). Overigens zijn de eilanden daarvan al jaren lid.

Het Antillenbeleid kent wat mij betreft geen januskop met aan de ene kant mevrouw Verdonk en aan de andere kant minister Pechtold. Het is een duidelijk beleid,

waarbij op Schiphol een grens is getrokken. Aan de ene kant moet er een oplossing zijn met de sociale vormingsplicht, aan de andere kant moet er bij ons een oplossing zijn voor de 21 gemeenten. Desnoods is er de toelatingsregeling als uiterste redmiddel om beide processen los van elkaar te kunnen vormgeven.

Het is vervelend als over de wachtgelden bepaalde beelden ontstaan, en daarom zal ik niet afdwingen maar enthousiasmeren dat men daarover zelf een verhaal naar Nederland stuurt.

De uitspraak van de heer Donner die hier werd geciteerd over dat politici invloed hebben op de rechtspraak, heb ik nooit met bewijzen kunnen ondersteunen, en ik meen ook de heer Donner zelf niet. Dergelijke verhalen gaan wel meer te ronde, maar wij moeten die verhalen niet te snel geloven. Ik meen dat wij ook enigszins de Caribische maatstaven in acht moeten nemen. Wij mogen nog boffen met Aruba en de Antillen in vergelijking met veel andere landen en eilanden in de regio.

Ik ben het met de heer Schuurman eens dat wij ook kritisch naar de Nederlandse politiek moeten kijken. Ik heb zojuist aangegeven hoe ik die verantwoordelijkheid zie. Ik brom het u, de chocoladeletters zullen morgen groot zijn in de kranten daar, en ik hoop dat wij met ons allen durven uitleggen wat wij hier vandaag bedoelden.

De Kamer dringt er bij mij op aan om scherp op het tijdschema te zitten. Dat doe ik ook.

De sociale vormingsplicht is inderdaad een speerpunt voor mij. Er wordt wel gesproken over kansarme jongeren die een tweede kans krijgen, maar ik vind dat het over het algemeen kanslozen betreft die hun eerste kans krijgen wanneer ze bijna jong volwassen zijn.

Het zal niet moeilijk zijn om na 51 jaar het statuut op de agenda te zetten, want het staat al op de agenda wat mij betreft.

Ik spreek graag nog eens verder met de heer Ten Hoeve, die vandaag met een verfrissende blik tegen de zaken aankeek en mij daarmee scherp hield. Hij nam het woord zelfbeschikkingsrecht in de mond. Ik voel altijd de aanwezigheid van de kaart die ergens bij de Verenigde Naties hangt en waarop nog zes witte vlekken staan ter dekolonialisatie. Bij een nieuw statuut moeten ook de instituties worden betrokken, inderdaad in de verhouding Koninkrijk versus Nederland.

Dan kom ik op de motie. Ik zie de motie als een ondersteuning van mijn beleid. Over hoe het statuut in het proces wordt geplaatst, moet nog worden gesproken. Dit zal leiden tot wijzigingen, herzieningen of aanpassingen. Wel is uiterste voorzichtigheid geboden om het proces van parallelle trajecten een op een te koppelen. Ik gebruik maar weer die beeldspraak van de dwarsbalken tussen de spoorbeelden. Natuurlijk begrijpt men daar dat een en ander samenhangt, maar wij kunnen niet keihard zeggen: het een wordt niet zonder het ander geaccepteerd. Bij dergelijke zaken op Koninkrijksniveau moeten wij elkaar de ruimte geven. De Kamer weet dat wij mogelijkheden hebben om onze positie hard te maken, ook in het huidige statuut. In de motie lees ik niet dat zaken keihard aan elkaar moeten worden gekoppeld, maar als dit wel wordt bedoeld, betekent dat voor mij weer zestien uur aan één

stuk over dit onderwerp vergaderen. Als dat nodig is, doe ik dat graag namens de Kamer, maar het helpt mij in dit proces niet veel verder.

Mevrouw **Linthorst** (PvdA): De minister zegt twee verschillende dingen, namelijk dat hij achter de motie staat, die hij ervaart als een steun in de rug, maar ook zegt hij: haal er één zin uit. Het een rijmt niet met het ander.

Minister **Pechtold**: Dat is een proces dat ik heb geleerd. Als minister ga ik voor een motie die zo breed is ondertekend. Ik probeer enkel een van de zinnen met een uitleg van mij te onderbouwen, in de hoop dat ik die dadelijk ook op de Antillen nog kan uitleggen.

Mevrouw **Linthorst** (PvdA): Kunt u die uitleg dan eerst aan ons uitleggen voordat u naar de Antillen gaat? Dat voorkomt misverstanden achteraf.

Minister **Pechtold**: "... spreekt uit dat de invulling van de hierboven genoemde cruciale Koninkrijkstaken als voorwaarde onlosmakelijk verbonden is met de beoogde schuldsanering."

Mevrouw **Linthorst** (PvdA): Daar is geen woord Chinees bij.

Minister **Pechtold**: Dat bedoel ik.

Mevrouw **Linthorst** (PvdA): Ik ben altijd zeer voor goede verstandhoudingen. Maar als die goede verstandhoudingen alleen kunnen worden gerealiseerd door zaken onder tafel te houden, dan heb ik ze liever op tafel. De minister moet klip en klaar aangeven of hij deze motie steunt en gaat uitvoeren, of dat hij kanttekeningen plaatst. Anders zijn de verhoudingen hier goed, maar wel omdat zaken onder de pet worden gehouden en dat lijkt mij niet verstandig.

De heer **Schuurman** (ChristenUnie): Ik sluit mij daarbij aan. Het is mij opgevallen dat de minister een bepaalde terminologie in onze motie niet hanteert. De minister spreekt over verandering, aanpassing of herziening van het statuut. Wij hebben deze woorden de revue laten passeren en wij hebben gesproken over herijking en vernieuwing. Maar unaniem hebben wij bewust gekozen voor een nieuw statuut. Daarover kunnen wij uitvoerig spreken, maar de minister zal meteen begrijpen dat dit consequenties heeft. Ik heb geen behoefte om op dit uur van de dag een en ander uitvoerig uit de doeken te doen, maar ik moet het wel constateren.

Minister **Pechtold**: Een nieuw statuut is niet alleen herschrijven. Wij wisten allemaal dat dit een gevolg kon zijn. Maar ik roep de Kamer op om in een proces dat al enige tijd met de steun van de Kamer gaande is, het probleem van schuldfinanciering niet te koppelen aan andere zaken, en dat vervolgens als eis te stellen voor een statuut. Dat gaat op dit moment te ver, het zou de verhoudingen op dit moment nodeloos bezwaren. Wat de Kamer uiteindelijk wil bereiken, is ook mijn uiteindelijke doel. Maar geef mij de ruimte en laat mij dat niet hoeven doen met de druk van het mes op de keel, maar met het inzicht van de andere zijde. Dat is belangrijk voor mijn omgang met de partners.

De heer **Lemstra** (CDA): Als je spreekt over Koninkrijkseiland en over "status aparte" et cetera, leidt dat onlosmakelijk tot een aanpassing van het statuut. Het verband dat wij leggen tussen enerzijds rechtshandhaving, effectief financieel toezicht, deugdelijk bestuur en anderzijds de schuldsanering, zijn twee sporen die door bielzen van marmer met elkaar zijn verbonden.

Minister **Pechtold**: ...met klinknagels aan elkaar vast.

De heer **Lemstra** (CDA): Juist, daar gaat het om. Die zaken zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden. De belangrijke Koninkrijksrelaties zullen moeten worden ingevuld met de schuldsanering. Dus niet eerst de financiën regelen en daarna nog eens een keer gaan spreken over die belangrijke taken, nee, tegelijk als twee sporen met bielzen aan elkaar verbonden.

Minister **Pechtold**: Een wijziging van het statuut is geen doel op zich, dat beweert de Kamer net zomin als ik. Ook ik zie een wijziging van het statuut en dat betekent dat ik met de Kamer het eindplaatje deel. Ik vraag de Kamer enkel, omwille van het veelgehoorde woord zelfbeschikking -- en dat ligt daar emotioneel -- om bij die twee parallelle sporen die zijn verbonden door, voor mijn part, betonnen in plaats van houten bielzen, enige ruimte te creëren. Ik moet uiteindelijk verantwoording afleggen naar de Kamer over hoe ik dat proces ben ingegaan. Nogmaals, wij zijn het over het eindplaatje eens, maar geef mij de ruimte door niet nu al te eisen dat het een in een bepaalde fase niet zonder het andere kan.

Mevrouw **Linthorst** (PvdA): De minister haalt daarmee het hart uit deze motie.

Minister **Pechtold**: Nee, want ik omarm het eindplaatje. Ik omarm het idee wat erachter zit, maar als de Kamer verder gaat, verstoort de Kamer het proces.

Mevrouw **Linthorst** (PvdA): Als de minister wil dat het versterken van nieuwe Koninkrijkstaken op het gebied van deugdelijk bestuur, efficiënt financieel toezicht en rechtshandhaving niet gekoppeld mag worden aan de sanering van de schulden, wat mag dan wel worden gekoppeld aan de sanering van de schulden? Wat wil de minister aan ruimte waarmee hij het proces niet verstoord ziet en toch ervan overtuigd is dat hij het eindplaatje gaat bereiken?

Minister **Pechtold**: Het gaat voor een deel om perceptie. Het gaat voor een deel over gevoelens over een falend Nederlands beleid in het verleden. De heer Will Johnson zit binnen vijf minuten op een vliegtuig naar de Verenigde Naties om te vertellen wat wij fout doen. Los van de vlieggkosten die ik wil uitsparen, wil ik dat voorkomen. Ik wil eindelijk af van al die bestuurlijke praat over zelfbeschikking en parallelle sporen. Ik wil de komende anderhalf jaar onomkeerbare stappen kunnen zetten door keihard te onderhandelen op de punten die de Kamer heeft aangegeven en die zullen leiden tot nieuwe afspraken op Koninkrijksniveau. Ik voel met de Kamer mee dat zaken daarmee verband houden en een koppeling hebben. Maar als Nederland nu zegt dat dit door deze motie een op een als een *conditio sine qua non* staat, betekent dat ik heel lang bezig zal zijn en veel tijd zal verknoeien met uitleggen. Ik zal niet begrepen worden. Daarom vraag ik de Kamer indringend om mij dat beetje ruimte te geven. Ik omarm het idee, ik ben het met de Kamer eens, maar de Kamer moet mij die ruimte geven anders zit ik daar vast.

De heer **Schouw** (D66): Het wordt laat en dan lopen de spanningen misschien op. Volgens mij zegt de motie niet veel meer dan de minister zelf in eerste termijn heeft aangegeven, namelijk dat wij naar een nieuw statuut toewerken. Daaraan heb ik een spoor van schuldsanering gekoppeld. Dat ligt vast in de motie. De minister vraagt extra ruimte, maar het is mij niet helder waar die extra ruimte voor nodig is.

Minister **Pechtold**: Voorzitter, ik heb behoefte aan een korte schorsing.

De vergadering wordt enkele minuten geschorst.

Minister **Pechtold**: Het is laat, maar het is een belangrijke kwestie. Nogmaals, de overwegingen van de Kamer in de motie begrijp ik en ondersteun ik. Ik heb zojuist in mijn tweede termijn gezegd dat enerzijds de schuldenproblematiek en anderzijds de staatkundige vernieuwing, de afspraak over openbare financiën, de rechtspleging en rechtshandhaving en de deugdelijkheid van bestuur onlosmakelijk met elkaar zijn verbonden.

Maar níét als voorwaarde, dat woord wil ik graag geschrappt zien.

Opdat wij het eindplaatje aan Nederlandse zijde voelen en delen, heb ik de komende tijd een rijpingsproces nodig in de drie landen. Een rijpingsproces dat kan leiden tot een nieuw statuut. Maar als nu eenzijdig vanuit Nederlandse kant deze voorwaarde in deze fase van een reeds lopend proces wordt opgelegd, zal dat langdurig problemen veroorzaken waarvan ik niet weet of wij daar uitkomen. Daarom vraag ik de Kamer dringend om de woorden "als voorwaarde" te schrappen en mij de ruimte te geven om draagvlak in de West te creëren om tot een nieuw statuut te komen.

De heer **Schuurman** (ChristenUnie): De indieners van de motie hebben behoefte aan onderling overleg.

De vergadering wordt enkele minuten geschorst.

De heer **Schuurman** (ChristenUnie): Wij hebben als commissie de suggestie van de minister overwogen. Wij vinden het eigenlijk merkwaardig dat de minister spreekt over "onlosmakelijk met elkaar verbonden", terwijl hij er bezwaar tegen heeft als het op papier staat. Wij als commissie hebben toch gemeend dat het goed is om deze uitspraak van de Kamer te doen. Wij zien wel welke weg de minister daarmee bewandelt. Uiteindelijk telt voor de Kamer het eindresultaat.

Minister **Pechtold**: Ik proef 'm nog even op de tong. Daarmee legt u een uitspraak neer waarvan ik het gedachtegoed al heb omarmd. U geeft alleen op een paar cruciale punten aan, die door mij zijn omschreven als belastend voor het proces, dat u mij niet nu al vastspijkt, maar mij zal afrekenen aan het eind. Daarmee kunnen wij de facto elkaar bereiken, want ik heb aangegeven dat ik uw eindplaatje deel en dat ik het proces daarnaartoe, langs die trajecten in beton gegoten, ijzer genageld, zie, maar dat ik in het onderhandelingsproces de ruimte nodig heb om de volgtijdigheid zo te doen dat het een rijpingsproces met zich meebrengt. Dat is voor mij cruciaal om dit proces te kunnen voeren. Nogmaals, dan lukt het mij ook -- ik kijk eerder naar de rechter- dan naar de linkertribune -- om dat op een goede manier uit te leggen.

Mevrouw **Linthorst** (PvdA): Ik heb behoefte aan duidelijkheid. Als het eindplaatje voor de minister zo helder is, als ook voor hem de drie voorwaarden ook echt voorwaarden zijn voor het saneren van de schuld, waarom hecht hij er dan zo aan dat het uit tekst verdwijnt? De minister zou het ook kunnen opvatten als een ondersteuning van zijn beleid, waarmee hij naar de Antillen kan gaan.

Minister **Pechtold**: Omdat in dit proces zaken aan de andere kant anders gewogen en in perceptie staan dan aan deze kant. Misschien is dat wel het grootste probleem van de afgelopen jaren: wij moeten over en weer ruimte geven aan het neerzetten daarvan. Ik ben nu tien maanden minister, ik ben op pad gestuurd met een duidelijk traject dat daarvoor al is ingeslagen. Ik vraag de Kamer de ruimte om het eindproduct dat wij allen willen te bereiken. Ik vraag ook in de controlerende taak van de Kamer de ruimte om daarvoor namens het kabinet de noodzakelijke stappen te nemen. Onlosmakelijk met elkaar verbonden zijn dus de schuldenproblematiek, de staatkundige vernieuwing en de afspraken over openbare financiën, rechtspleging en rechtshandhaving en deugdelijkheid van bestuur. Maar zij geven in een proces aan dat het aan mij is om daarin te handelen. Ik vind dat de goede verhouding tussen regering en parlement: u rekent mij af op het eindresultaat. Op dat punt heb ik vandaag een verplichting aan u neergelegd.

De heer **Lemstra** (CDA): Uw collega's van de Antillen krijgen boodschappen mee van hun eilandraden en regeringen, die waarschijnlijk veel ingewikkelder en daadkrachtiger zijn dan die van ons. Wij geven als Kamer unisono een boodschap aan deze minister, verwoord in deze motie. Daar doen wij geen enkele lettergreep aan toe of af. De minister is slim en bekwaam genoeg om met de motie om te gaan in zijn onderhandelingsproces op de Antillen. Einde verhaal!

Minister **Pechtold**: Het is een boodschap aan mij, en niet aan eenieder, zodat ik het op mij zal nemen om daarmee om te gaan zoals ik heb aangegeven. Wij komen daar vanavond nagenoeg uit. Ik zie het in dat licht. Maar nogmaals, ik zit in een gevoelig rijpingsproces. Dat zie ik als mijn taak, maar geef mij ook de ruimte, en ik voel dat u die mij nu hebt gegeven. Zo kan ik de motie uitleggen, en zo zal ik dat ook doen.

In beide termijnen hebben wij stevig gedebatteerd, wat goed is. De Kamer merkt: als zij mij scherp aanpakt, krijgt zij ook scherpe antwoorden. Dat is nodig om dit proces aan de overkant duidelijk te maken. Zeker na deze motie weet men daar precies wat Nederland wil. Maar nogmaals, laten wij ook kijken naar wat er nog niet zo lang geleden is misgegaan, en wat er kan misgaan. Daarom roep ik op om een kritische koers te varen, ook in Nederland. Het was nog in december dat ik in deze Kamer te horen kreeg: let op uw taalgebruik, wees voorzichtig et cetera. Een paar maanden later krijg ik te horen: ook je vrienden moet je de waarheid te zeggen, et cetera. Ook ik vind het van belang dat de Nederlandse overheid in dit proces unisono, maar ook evenwichtig opereert. Ik zie het debat van vandaag als ondersteuning daarin, maar ik wijs de Kamer erop hoe gemakkelijk zaken aan de andere kant verkeerd kunnen worden uitgelegd. Dan is er heel veel herstel nodig om dat in het toch al moeizame proces goed te krijgen.

De beraadslaging wordt gesloten.

De **voorzitter**: Over de ingediende motie zal volgende week dinsdag worden gestemd.

**

De heer **Schuurman** (ChristenUnie): Mevrouw de voorzitter. Namens de Kamer vraag ik u om volgende week ook te stemmen over de vaststelling van de begroting op het onderdeel dat wij vandaag hebben besproken.

De **voorzitter**: Ik stel voor, volgende week dinsdag ook over de begroting te stemmen.

**

Daartoe wordt besloten.

Sluiting 0.43 uur.

!Besluiten en ingekomen stukken!

*N

Lijst van besluiten:

De voorzitter heeft na overleg met het College van Senioren besloten om:

a. de plenaire goedkeuring van de volgende pkb te doen plaatsvinden op 14 februari 2006:

PKB Nota Mobiliteit (29644);

b. de plenaire behandeling van de volgende wetsvoorstellen te doen plaatsvinden op 14 februari 2006:

Wijziging van de Rijksoctrooiwet 1995 ter implementatie van de richtlijn inzake handhaving van intellectuele-eigendomsrechten (Wijziging Rijksoctrooiwet 1995 in verband met implementatie richtlijn handhaving intellectuele-eigendomsrechten) (30222, R1797);

Uitvoering van het op 19 oktober 1996 te 's-Gravenhage tot stand gekomen verdrag inzake de bevoegdheid, het toepasselijke recht, de erkenning, de tenuitvoerlegging en de samenwerking op het gebied van ouderlijke verantwoordelijkheid en maatregelen ter bescherming van kinderen alsmede van de verordening (EG) nr. 2201/2003 van de Raad van de Europese Unie van 27 november 2003 betreffende de bevoegdheid en de erkenning van beslissingen in huwelijkszaken en inzake de ouderlijke verantwoordelijkheid, en tot intrekking van Verordening (EG) nr. 1347/2000 (PbEU L 338), en wijziging van het Burgerlijk Wetboek, het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering en de Uitvoeringswet EG-executieverordening (Uitvoeringswet internationale kindbescherming) (29980);

Goedkeuring van het op 19 oktober 1996 te 's-Gravenhage tot stand gekomen verdrag inzake de bevoegdheid, het toepasselijke recht, de erkenning, de tenuitvoerlegging en de samenwerking op het gebied van de ouderlijke verantwoordelijkheid en maatregelen ter bescherming van kinderen (Trb. 1997, 299) (29981, R1782);

c. het voorbereidend onderzoek van het volgende wetsvoorstel door de vaste commissie voor Sociale Zaken en Werkgelegenheid te doen plaatsvinden op 7 maart 2006:

Wijziging van de Wet gelijke behandeling van mannen en vrouwen en het Burgerlijk Wetboek ter uitvoering van Richtlijn 2002/73/EG (30237).

Lijst van ingekomen stukken, met de door de Voorzitter terzake gedane voorstellen:

1. de volgende door de Tweede Kamer der Staten-Generaal aangenomen wetsvoorstellen:

Wijziging van de Wet op de architectentitel in verband met de invoering van de bachelor-masterstructuur in het hoger onderwijs (30172);

Goedkeuring van het op 25 april 2005 te Luxemburg totstandgekomen Verdrag betreffende de toetreding van de Republiek Bulgarije en Roemenië tot de Europese Unie (met Akte, Protocol, Slotakte en Bijlagen); Trb. 2005, 196 (30256, R1800).

Deze wetsvoorstellen zullen in handen worden gesteld van de desbetreffende commissies;

2. de volgende regeringsmissives:

een, van de minister van Buitenlandse Zaken, ten geleide van het verdrag tussen het Koninkrijk der Nederlanden en de Republiek Bolivia inzake sociale zekerheid; La Paz, 21 december 2005 (griffiennr. 134505);

een, van alsvoren, inzake informatievoorziening aan de Eerste Kamer (griffiennr. 134434.01);

een, van de minister van Buitenlandse Zaken, ten geleide van het verslag van de Raad Algemene Zaken en Externe Betrekkingen van 30 en 31 januari 2006 (griffiennr. 134462.01);

een, van de minister van Justitie, de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties en de minister voor Vreemdelingenzaken, ten geleide van de geannoteerde agenda JBZ-Raad van 20-21 februari 2006 (griffiennr. 134526);

een, van alsvoren, ten geleide van het verslag van de informele bijeenkomst van de ministers JBZ, 12 t/m 14 januari 2006 (griffiennr. 134392.01);

een, van de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties en de minister voor Bestuurlijke Vernieuwing en Koninkrijksrelaties, inzake uitstel kabinetsstandpunt advies Raad voor openbaar bestuur "Tussen oorlog en vrede" (griffiennr. 134502);

een, van de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, inzake beleidsreactie op briefadvies "Educatie en media" van de Onderwijsraad (griffiennr. 133496.01);

een, van alsvoren, inzake voorhang besluit van 19 januari 2006, houdende wijziging van onder meer het Besluit RVC's, regionaal zorgbudget en praktijkopleiding met declaratiebesteding in verband met beëindiging declaratiebesteding praktijkonderwijs en overgang naar lumpsumbesteding (griffiennr. 134525);

een, van de minister van Financiën, ten geleide van de geannoteerde agenda voor de Ecofin Raad van 13 en 14 februari 2006 (griffiennr. 134520);

een, van alsvoren, ten geleide van het verslag van de Ecofin Raad van 23 en 24 januari 2006 te Brussel (griffiennr. 134414.01);

een, van de minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, inzake Wijziging Besluit beheer en schadebestrijding dieren (griffiennr. 131035.02).

De Voorzitter stelt voor, deze missives voor kennisgeving aan te nemen. De bijlagen zijn neergelegd op het Centraal Informatiepunt ter inzage voor de leden;

3. de volgende missives:

een, van de Nationale Ombudsman, ten geleide van het rapport 2006/034 inzake aanbeveling om te komen tot gedragsregels voor de benoeming bij belangrijke publieke functies (griffiennr. 134507);

een, van de plv. directeur Algemeen Beleidsadvies van het ministerie van Verkeer en Waterstaat, inzake verblijf buitenland van de minister en de staatssecretaris van Verkeer en Waterstaat in 2006 (griffie nr. 134504).

De Voorzitter stelt voor, deze missives voor kennisgeving aan te nemen. De bijlagen zijn neergelegd op het Centraal Informatiepunt ter inzage voor de leden;

de volgende geschriften:

een, van C. Xhofleer te Arnhem, inzake wetsvoorstel 29676 (initiatiefvoorstel van het lid Luchtenveld inzake Wet beëindiging huwelijk zonder rechterlijke tussenkomst en vormgeving voortgezet ouderschap) (griffiennr. 134492.02);

een, van Partijrechtenkind, inzake alsvoren (griffiennr. 134492.01);

een, van I. Thomassen, inzake alsvoren (griffiennr. 134492);

een, van A. Balledux te Aerdenhout, inzake alsvoren (griffie nr. 134492.03).

Deze geschriften worden van belang geacht voor de leden en plv. leden van de vaste commissie voor Justitie;

een, van Federatie Particulier Grondbezit en Stichting Beheer Natuur en Landelijk Gebied te Duurstede, inzake wetsvoorstel 30306 (Wijziging van enkele belastingwetten (Belastingplan 2006) (griffiennr. 134163.06).

Dit geschrift wordt van belang geacht voor de leden en plv. leden van de vaste commissie voor Financiën;

een, van Vereniging van Nederlandse Gemeenten, inzake de begroting Sociale Zaken en Werkgelegenheid (griffiennr. 134508);

een, van VSNU te Den Haag, inzake wetsvoorstel 30189 (Wet openbaarheid topinkomens) (griffiennr. 134510).

Deze geschriften worden van belang geacht voor de leden en plv. leden van de vaste commissie voor Sociale Zaken en Werkgelegenheid;

een, van W. Vis, inzake zorgverzekeringswet (griffiennr. 134493);

een, van R.A.M. Meijer-van den Hende te Rotterdam, inzake alsvoren (griffiennr. 134493.01);

een, van de Nederlandse Patiënten Consumenten Federatie, inzake wetsvoorstel Geneesmiddelenwet (griffiennr. 134325.01);

een, van ELHA de vrije huisarts te Alphen aan de Rijn, ten geleide van een brief aan de minister van VWS inzake invoering van de nieuwe financieringsstructuur voor huisartsenzorg (griffiennr. 134493.02).
Deze geschriften worden van belang geacht voor de leden en plv. leden van de vaste commissie voor Volksgezondheid, Welzijn en Sport.

De Voorzitter stelt voor, deze geschriften voor kennisgeving aan te nemen.